

Gerda Štaraitė-Barsulienė

DAKTARO DISERTACIJA

**MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE
TAIKYMO GALIMYBĖS IR TEISINIO
REGULIAVIMO LIETUVOJE
TOBULINIMO KRYPTYS**

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2018

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Gerda Štaraitė-Barsulienė

MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TAIKYMO
GALIMYBĖS IR TEISINIO REGULIAVIMO
LIETUVOJE TOBULINIMO KRYPTYS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2018

Daktaro disertacija rengta 2010–2017 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui ir Vytauto Didžiojo universitetui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. V-1019 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė

Doc. dr. Natalija Kaminskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S)

ISBN 978-9955-19-898-7 (internete)

ISBN 978-9955-19-899-4 (spausdintinis)

© Mykolo Romerio universitetas, 2018

TURINYS

IVADAS	5
1. LOTYNIŠKOJO NOTARIATO SISTEMOS PRIELAIDOS MEDIACIJAI TAIKYTI NOTARO VEIKLOJE	17
1.1. Notaro vykdomos funkcijos lotyniškojo notariato sistemoje	17
1.2. Šiuolaikinis lotyniškojo notariato vaidmuo įgyvendinant prevencinį teisingumą	20
1.3. Notarinės veiklos ir mediacijos sąveika.....	25
1.3.1. Notaro siūlymas notarinio veiksmo šalims (esant ginčui) kreiptis į mediatorių.....	25
1.3.2. Mediacijos išlyga notaro tvirtinamame sandoryje.....	26
1.3.3. Notarinis sandorių tvirtinimas kaip prevencinio teisingumo įgyvendinimas.....	28
1.3.4. Notarinis privalomo vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektiems sandoriams – taikos sutartims	32
1.3.5. Mediacija kaip notarų tarpusavio bendruomeniškumą skatinanti priemonė.....	35
2. MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TEISINIS REGULIAVIMAS	38
2.1. Notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas tarptautinių organizacijų veikloje.....	38
2.1.1. Europos Tarybos ir Europos Sąjungos teisinis reguliavimas dėl notaro vykdomos mediacijos	38
2.1.2. Europos Sąjungos notariatų tarybos ir Tarptautinės notariato sąjungos veikla dėl mediacijos taikymo notaro veikloje	40
2.2. Notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo įvairovė kai kuriose lotyniškosios sistemos notariato valstybėse	44
2.3. Notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo raida Lietuvoje.....	53
3. NOTARO IR MEDIATORIAUS STATUSO PANAŠUMAI, SUPONUOJANTYS GALIMYBES NOTARUI BŪTI MEDIATORIUMI	58
3.1. Notaro ir mediatoriaus nepriklausomumas, nešališkumas.....	58
3.2. Notaro ir mediatoriaus profesinė paslaptis	62
3.3. Savanoriškumo principas notaro vykdomos mediacijos procedūroje	64
3.4. Notaro ir mediatoriaus kompetencija.....	66
4. MEDIACIJA NOTARO VEIKLOJE: MODELIAI IR RŪŠYS.....	70
4.1. Notaro vykdomos integruotosios mediacijos modelis	71
4.1.1. Notaro vykdoma integruotoji mediacija kaip profesinė notaro veikla	73
4.1.2. Mediacijos technikų notaro veikloje taikymas.....	75
4.2. Notaro vykdomos privačios mediacijos modelis	80
4.3. Notaro vykdomos mediacijos rūšys, jų atribojimas.....	84
5. NOTARO VYKDOMOS MEDIACIJOS PRAKTINIAI ASPEKTAI LIETUVOJE.....	94
5.1. Notaras kaip teismo mediatorius.....	94
5.2. Kandidato į notarus (asesoriaus) vykdoma mediacija.....	95
5.3. Reklama bei savivaldos įgyvendinimas notaro ir mediatoriaus veikloje	98
5.4. Veiksniai, lemiantys notaro vykdomos mediacijos stilių	101

5.5. Atlygintinumas už notaro vykdomą mediaciją ir taikomas mediacijos technikas	105
5.6. Notaro ir mediatoriaus drausminė ir civilinė atsakomybė	110
5.7. Notarų vykdomos mediacijos (ne)taikymo Lietuvoje tyrimo rezultatai.....	114
IŠVADOS	123
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	125
PRIEDAI	130
LITERATŪROS SĄRAŠAS	136
SANTRAUKA	153
SUMMARY	175

„Notaras nuo visų kitų akademinų profesijų skiriasi tuo, kad mes esame suinteresuoti žmonių gerove, o kiti – žmonių nesėkmėmis arba sunkumais. <...>

Mes norėtume, kad kiekvienas būtų milijonierius. Kai kitiems gerai sekasi, sekasi ir mums. Mūsų profesija – būti žmonių draugais.“¹

IVADAS

Tyrimo problema, jos aktualumas. Ypatingas notarų statusas² ir vykdomos veiklos teikiama ekonominė ir socialinė nauda sudaro prielaidas plėtoti notarų atliekamas funkcijas. Notarų funkcijų plėtra aktuali ir dėl esminių šiuolaikinės visuomenės poreikių: teisinio saugumo, konfliktų prevencijos ir efektyvumo³. Buvusi Lietuvos notarų rūmų prezidentė D. Lukaševičiūtė yra pažymėjusi, jog notariatas yra pasirengęs pokyčiams, naujovėms, gilinas į mediacijos meną, ir notaras galėtų atlikti ne tik preventyvaus teisėjo, bet ir platesnį – valstybės teisinio padėjėjo vaidmenį, tai yra padėti asmenims taikiai spręsti ginčus⁴ – juk viena iš pagrindinių notariato funkcijų yra kompetentingos teisinės pagalbos teikimas fiziniam ir juridiniams asmenims, kad būtų nenutrūkstamai įgyvendinamos jų teisės ir teisėti interesai. Be to, paminėtina, kad Lietuvos notariatas priklauso lotyniškojo notariato sistemai⁵, kurio esmė – garantuoti civilinių teisinių santykių teisėtumą ir stabilumą, tvirtinant sandorius, turinčius ypatingą įrodomąją ir vykdomą galią, ir kartu užkirsti kelią ateities ginčytinoms situacijoms.

- 1 Iš vieno prancūzų notaro užrašų amžių sandūroje. *Vokietijos Koblenco ir Lietuvos notarų rūmų šeštojo koliokviumo „Prevencinė teisėsauga“, vykusio 2005 m. gegužės 10–11 d., medžiaga*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 83.
- 2 Vokietijos Federalinių notarų rūmų prezidentas T. Gotte notarą apibūdino kaip keistą „hermafroditą“ – viešosios tarnybos pareigūną, savarankiškai vykdančią profesinę veiklą. Pagal savo ekonominį savarankiškumą ir savarankiško biuro darbo organizavimą jis panašus į laisvųjų profesijų atstovą. Tačiau jo funkcijos yra valstybės ne ginčo teisenos sritis. *Vokietijos Koblenco ir Lietuvos notarų rūmų šeštojo koliokviumo „Prevencinė teisėsauga“, vykusio 2005 m. gegužės 10–11 d., medžiaga*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 18.
- 3 Vencloviėnė, S. *et al. Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2014, p. 319.
- 4 Lukaševičiūtė, D. Notarai savo tiesioginiam darbui turi vis mažiau laiko. *Notariatas*. 2008, 4: 9.
- 5 Atsižvelgiant į notariato organų santykį su valstybe bei notariškai patvirtinto dokumento teisinę galią, skiriamos anglosaksiškojo, valstybinio ir lotyniškojo notariato rūšys. Anglosaksų teisinės sistemos šalyse notariatas yra iš esmės sutarkytas kitaip ir vykdo kitokias funkcijas nei kontinentinės teisinės sistemos šalyse. Anglosaksų teisinė sistema „oficialaus dokumento“ nepripažįsta įrodinėjimo priemone. Pagrindinis įrodymas yra liudytojo parodymai, todėl notariatui šiose valstybėse nesuteikiamas itin svarbus vaidmuo, o notaro pareigas paprastai gali atlikti nebūtinai teisininkai, bet ir žmonės, turintys visuomenės pasitikėjimą. Valstybinio notariato sistemoje notaras yra eilinis valstybės tarnautojas (ši sistema veikė Lietuvoje sovietiniu laikotarpiu ir pirmuosius dvejus metus atkūrus Lietuvos nepriklausomybę). Lotyniškojo, arba dar vadinamojo laisvojo, notariato sistemos esminis bruožas – kad notarinių funkcijų vykdymą valstybė atidavė į privačių asmenų, kurie nėra valstybės tarnautojai, rankas. Valstybė kontroliuoja, kad notaras savo pareigas atliktų teisėtai, reguliuoja rinkliavų dydį bei nustato notaro kvalifikacinius reikalavimus ir jų darbo vietą bei skaičių. Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997, p. 29–32.

Todėl nenuostabu, kad 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos (toliau – LR) notariato įstatymo pakeitimo įstatymas⁶, numatantis galimybę notarams teikti mediacijos⁷ paslaugas, tačiau, kaip nurodoma minėtame įstatyme, notaras, teikdamas mediacijos paslaugas, visais atvejais turėtų atlikti savo atliekamas notarines funkcijas nuo teikiamų mediacijos paslaugų.

Ar Lietuvos nacionalinėje teisėje įtvirtinta notaro vykdoma mediacija yra suderinama su Lietuvos notarų, kaip lotyniškojo notariato⁸ sistemos atstovų, kurie vykdo prevencinę teisingumą⁹ naudodamiesi jų teisinio statuso suponuojamomis privilegijomis ir tokiu būdu padeda išvengti daug kainuojančių ir ilgų teisminių ginčų *ex post facto*, tikslais¹⁰? Siekdami vykdyti prevencinę teisingumą, notari, atlikdami notarinę veiksmą, derina sandorio šalių valią ir interesus. Dabartinio Lietuvos notarų rūmų prezidento M. Stračkaičio nuomone, šia veikla notari užsiima kasdien, tvirtindami kiekvieną sandorį¹¹. Juk notariatas priklauso „ne ginčo“ jurisdikcijai, todėl notaras neturi teisės atlikti notarinius veiksmus, esant tarp šalių nesutarimams¹².

Vertinant ypatingą notaro statusą, svarstyti, ar nacionalinėje teisėje įtvirtintas notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas leidžia atsiskleisti lotyniškojo notariato sistemos notaro potencialui teikti mediacijos paslaugas ir ar tokiu teisiniu reguliavimu yra išnaudojamos visos mediacijos taikymo notaro veikloje galimybės, kartu polemizuotina, ar įtvirtintasis teisinis reguliavimas leidžia plėtoti ir skatina mediacijos taikymą notaro veikloje.

Mokslinio tyrimo naujumas ir jo reikšmė. Galimybė notarui teikti mediacijos paslaugas Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtinta visiškai neseniai, tad galima teigti, kad ši notaro teikiama paslauga dar tik prisitaiko prie Lietuvos teisinės sistemos ypatumų. Per pirmuo-

6 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 61, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII 1977. *Teisės aktų registras*, 2015 10 27, Nr. 16905.

7 Pažymėtina, kad toliau tekste bus vartojamos sąvokos „mediacija“ ir „mediatorius“, kurios suprantamos atitinkamai kaip „taikinamojo tarpininkavimas“ ir „taikinamojo tarpininko“ sinonimai.

8 Lotyniškojo tipo notariato sistema veikia dvidešimt vienoje Europos Sąjungos valstybėje: Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje, Olandijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje. Gaivenis, V. *Nuo raštininko iki notaro*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2007, p. 22–23.

9 Disertaciniame darbe formuluotės „notaro atliekama prevencinio pobūdžio veikla“, „notaro prevencinė funkcija“, „prevencinis teisingumas“ suprantamos ir vartojamos kaip sinonimai.

10 Notariato tikslas, kaip teigia Tarptautinės notariato sąjungos prezidentas, yra suvienyti jėgas ir sustabdyti ultraliberalių judėjimų agresiją, kuri nukreipiama į teisinio bylinėjimosi prevenciją pasitelkiant viešą autentišką dokumentą, ir aktyviai stengtis kuo plačiau visiems geros valios žmonėms ir pasauliui skleisti savo puikią sistemą. Senghor, D. S. Grandinė yra stipri tiek, kiek stipri yra jos silpniausia grandinė! *Notariatas*. 2017, 23:10.

11 Stračkaitis, M. Neturime teisės suklysti. *Notariatas*. 2008, 6: 7.

12 Notaro veiklos ypatybės lemia jam taikomi didesnio atidumo, atsargumo ir rūpestingumo reikalavimai bei tai, kad jis yra įpareigotas griežtai laikytis įstatymų reikalavimų ir atsisakyti atlikti notarinę veiksmą, jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų. Tokia notaro funkcijos samprata suponuoja išvadą, kad notaras nenagrinėja asmenų ginčų, nenustatinėja ginčytinų aplinkybių, o tuo atveju, jei dėl asmenų teisių ar juridinių faktų kyla abejonių ar nesutarimų, privalo atsisakyti tvirtinti tokias teises ar faktus. Notaras gali tvirtinti tam tikras teises ar faktus tik tokiu atveju, jei dėl jų turinio ir teisėtumo jam nekyla abejonių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2011 bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-125-313/2016.

sius metus nuo įstatymų leidėjo įtvirtinto leidimo notarui teikti mediacijos paslaugas ji buvo retai taikoma praktikoje¹³, pažymint, kad visgi šeši notariai yra įrašyti į Teismo mediatorių sąrašą¹⁴.

Pastebėtina, kad egzistuojanti galimybė notarui vykdyti mediaciją Lietuvoje nėra aptariama teisinėje literatūroje, be to, įstatymų leidėjas, prieš nustatydamas šį reguliavimą, neatliko jokių išsamesnių tyrimų (studijų), o rėmėsi teigimu, jog „civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) pasaulinėje praktikoje įprasta, kad civilinių ginčų taikinimo tarpininku (mediatoriumi) dažnai skiriamas teisininkas profesionalas, kuris turi reikiamų žinių ir gali kvalifikuotai padėti šalims susitaikyti. Taigi Lietuvoje taip pat tikslinga suteikti galimybę įvairių profesijų teisininkams, tarp jų – ir notarams, teikti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugas“¹⁵. Šiuo konkrečiu atveju tyrimo poreikį galima bent jau apytiksliai numatyti¹⁶, kadangi yra nepakankamas egzistuojančio teisinio reguliavimo ir jo poveikio iširtumas. Atsižvelgiant į tai tyrimo autorė atliko Lietuvos notarų anketinę apklausą apie tai, ar Lietuvos notariai savo veikloje taiko mediaciją. Tai pirmasis empirinis mediacijos taikymo notaro veikloje tyrimas¹⁷.

Tyrimo naujumą atspindi ir tai, kad pasirinktas tyrimo objektas tiriamas atsižvelgiant į lotyniškojo notariato sistemos šalių, turinčių teisinio reguliavimo suteiktą galimybę taikyti šią procedūrą notaro veikloje, kontekstą. Kita vertus, pagrįsdama tyrimo naujumą, tyrimo autorė pritaria E. Kavoliūnaitės-Ragauskienės pozicijai, jog net ir ištyrinėtų sričių tyrimai yra reikalingi, kadangi jie turi pridėtinės vertės¹⁸, be kita ko, teisė gali būti suprantama skirtingai, o moksliniuose tyrimuose neišvengiama subjektyvumo. Šiuo konkrečiu atveju pastebėtina, kad disertacijoje pateikiama oponuojanti pozicija kai kurių mokslininkų pateiktiems teiginiais. Pavyzdžiui, rusų mokslininkai¹⁹, išskirdami mediacijos modelius, nurodo, kad privati mediacija notaro veikloje negalima, tačiau toks teiginys grindžiamas tik kelių Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių praktine analize.

---

13 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje atsakymo variantą, jog įsigaliojus LR Notariato įstatymo pakeitimams (2016 m. sausio 1 d.), numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas, netaikė šios procedūros, pasirinko 87.5 proc. (N=154) apklaustų notarų, (15 klausimas).

14 Teismų administracijos internetinė svetainė. Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-10-10]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismis%C4%97-mediacija/>>

15 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 61, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto *aiškinamasis raštas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-03]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/34621732b36511e486d695b7d843f736?jfwid=-19kda1k68y>>.

16 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 86.

17 Pastebėtina, kad tyrimo autorė, atlikdama mokslinį tyrimą, taip pat nesusidūrė su kitų valstybių mokslininkų ir (ar) praktikų atliktais empiriniais tyrimais (studijomis) dėl mediacijos taikymo notaro veikloje atitinkamos valstybės (ar jų grupės) kontekste.

18 Pirma, tai skatintų mokslinę diskusiją ir prisidėtų prie teisės mokslo plėtotės, atskleistų atliktų tyrimų ginčytinas ar silpnas vietas, antra, metodų gausa, tiriamų faktų, argumentų apimtis leistų akumuliuoti tiek praktiškai, tiek teoriškai patikimesnį darbą. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., *op. cit.*, p. 68.

19 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusa* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011, p. 20.

Notaro vykdomos mediacijos taikymą ir plėtojamą Lietuvoje, be kita ko, lemia būtinybė įvertinti galiojančią šios alternatyvaus ginčų sprendimo procedūros bei notariato instituto teisinį reguliavimą, siekiant nustatyti jų trūkumus, suformuluoti išvalgas dėl galimų taikymo problemų ir būtinų notaro vykdomos mediacijos taikymo pagrindą sudarančio teisinio reguliavimo pakeitimų. Vertinant tai, disertaciniame darbe mokslinės literatūros pagrindu išskiriamos mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje bei jų pagrindu pateikiamos rekomendacijos Lietuvos notarų rūmams dėl mediacijos taikymo notaro veikloje, padrinsinys ir tikėtina skatinsiantis notarų praktikuoti mediaciją, tiek veikiant patiems kaip mediatoriams, tiek rekomenduojant šalims egzistuojant ginčui jį spręsti mediacijos pagalba.

Šio tyrimo rezultatai bus naudingi ir skatinant notaro ir (ar) kito mediatoriaus vykdomos mediacijos plėtrą, taikymą, tiek rengiant mediacijos ir (ar) notariato teisinio reguliavimo pakeitimus, tiek ir taikant konkrečias šią alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrą reguliuojančias normas praktikoje, taip pat, tikėtina, jie bus naudingi teisės mokslo, be kita ko – alternatyvaus ginčų sprendimo srityje, bei notariato plėtrai. Šio tyrimo rezultatai sudarys prielaidas egzistuojančio teisinio reguliavimo – notaro vykdomos mediacijos – pakeitimams, kurie, manytina, padės sėkmingiau taikyti šią procedūrą ir ją labiau skatinti.

Tyrimo objektas – mediacijos taikymas notaro veikloje.

Pažymėtina, kad darbe analizuojamas tik mediacijos taikymas lotyniškojo notariato sistemos notaro veikloje, vertinant tai, kad Lietuvos įstatymų leidėjas yra pasirinkęs būtent lotyniškojo notariato sistemą, be to, mokslinėje notariato ir mediacijos literatūroje neužsimenama apie mediacijos integracijos galimybę į anglosaksiškojo ir valstybinio notariato sistemos notaro veiklą.

Disertaciniame darbe daugiausiai remiamasi Vokietijos pavyzdžiu – kaip valstybės, kurios mokslininkai pirmieji pradėjo svarstyti mediacijos integracijos į notaro veiklą galimybes²⁰ bei ją taikyti notaro praktikoje. Be to, ši pasirinkta valstybė, anot P. L. Murray'aus ir R. Stürnerio, yra geras modernaus kontinentinės teisės tradicijos notariato, veikiančio kaip integralus ir esminis teisingumo sistemos elementas pavyzdys²¹, kuriuo remiantis buvo reformuotas ir Lietuvos notariatas – iš valstybinio į lotyniškąjį²².

Mediacijos taikymas notaro veikloje yra gana sudėtingas tyrimo objektas. Tyrimo objektą pirmiausia komplikuoja daugialypė notaro vykdomos mediacijos samprata, susidedanti iš mediacijos ir notariato teisės kategorijų. Tyrime atskleidžiamos mediacijos ir notariato sąsajos bei sąveikos. Antra, formuluotė „mediacija notaro veikloje“ žymi mediacijos, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo²³, ir notariato instituto sintezę. Taigi siekiant atskleisti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, derėtų išanalizuoti mediacijos integracijos (implementavimo) į notaro veiklą galimybes, mediacijos ir notaro veiklos sintezės išdavas.

20 Wagner, R. *The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques*. XXIII. International Congress of Latin Notaries. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.

21 Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the Situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010, p. 25.

22 Šličytė, Z. Nepriklausomo notariato atkūrimas Lietuvoje. *Notariatas*. 2017, 23: 34.

23 Disertaciniame darbe terminai „būdas“ ir „procedūra“ vartojami kaip sinonimai.

Darbe nesiekama atlikti išsamią lyginamąją notaro vykdomos mediacijos ir kitų teisinių profesijų atstovų (pvz., advokatų ir kt.), vykdančių mediaciją (teikiančių mediacijos paslaugas) analizę, kadangi tiek advokato profesija, tiek advokato kaip mediatoriaus vaidmuo yra pakankamai plačiai ištirtas teisės mokslo²⁴. Palyginimai pateikti tik kaip papildoma priemonė, padedanti įvertinti notaro tinkamumą būti mediatoriumi. Į disertacinio darbo tyrimo objektą taip pat nėra įtraukta konkrečių notaro atliekamų veiksmų analizė ir galimas mediacijos integravimas į kiekvieną iš jų. Notarų atliekami veiksmai analizuojami tik tam tikrais atvejais, siekiant papildomai pagrįsti pateiktus teiginius. Taip pat netiriamos kitos alternatyvaus ginčų sprendimo, dalyvaujant notarui, galimybės²⁵.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tyrimo tikslas – ištirti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje ir nustatyti, ar esamas teisinis reguliavimas Lietuvoje sudaro prielaidas notariato galimybėms mediacijoje atsiskleisti.

Užsibrėžtam mokslinio tyrimo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai:

1. nustatyti mediacijos taikymo prielaidas lotyniškosios notariato sistemos notaro veikloje bei notariato ir mediacijos esamus ir (ar) galimus sąlyčio taškus;
2. ištirti mediacijos notaro veikloje teisinį reguliavimą;
3. įvertinti notaro ir mediatoriaus statuso panašumus, suponuojančius notarams galimybę vykdyti mediaciją;
4. nustatyti mediacijos notaro veikloje taikymo galimybes, pateikiant notaro vykdomos mediacijos modelių analizę, notaro vykdomos mediacijos rūšis;
5. atskleisti Lietuvos notarų vykdomos mediacijos praktines problemas.

Tyrimų apžvalga. Naujos teisinio reguliavimo srities atsiradimą ir raidą paprastai inspirovoja ir lydi moksliniai šios srities tyrinėjimai. Kadangi mediacija, kaip notaro teikiama paslauga, įtvirtinta Lietuvos nacionalinėje teisėje – LR notariato įstatyme tik nuo 2015 m. spalio 20 d., o ši nuostata įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d., todėl nenuostabu, kad mediacijos Lietuvos notarų veikloje reguliavimo problemas tiriančių mokslinių darbų, be autorės atliktų tyrimų²⁶, nėra.

24 Schmidt, F. H., Lapp, T., Monsen, H. G., *Mediation in der Praxis des Anwalts*. München: Verlag C. H. Beck, 2012.; Lastauskienė, G. Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*, 2013, 20(4): 1473–1491; Panasiuk, A. *Mediacija v advokatskoj praktike* (Mediation in lawyer practice), Moscow: Infotropic Media, 2012.

25 Nors pažymėtina, kad LR notariato įstatymo 20 str. 2 ir 3 dalyje įtvirtinta galimybė notarams atlikti arbitro funkcijas, tačiau mechanizmo, t. y. atitinkamų rekomendacijų, kaip tokias funkcijas atlikti notarams, Lietuvoje nėra. Studijos dėl praktinio šios notarų veiklos taikomumo taip pat nėra. Pastebėtina, kad Vokietijoje notari, be mediatoriaus funkcijų, taip pat atlieka sutaikintojo bei arbitro (arbitražo teisėjo) funkcijas. Tokia galimybė Vokietijos notarams įtvirtinta Vokietijos civilinio proceso kodekse (vok. *Zivilprozessordnung*, 1025 paragraph.). Notaro kaip taikintojo elementai ginčiuose, kylančiuose iš daiktinės teisės reguliuojamų santykių, sprendžiami vadovaujantis Vokietijos daiktinės teisės įstatymu (vok. *Sachenrechtsbereinigungsgesetz*). Remiantis juo, sprendžiami ginčai, kylantys tarp žemės sklypų savininkų ir statytojų, taip pat įgijėjų, siekiant taikių susitarimų bei sudarant teises galimybes juos pasiekti.

26 Štaraitė-Barsulienė, G. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250; Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2: 301–314.

Suprantama, kad galima rasti ne vienos šalies atitinkama valstybine kalba parašytų teisėtyrininkų darbų, skirtų notaro vykdomos mediacijos problemoms²⁷, tačiau šiuose darbuose pateiktų mokslinių išvalgų sklaidą apsunkina lingvistinės kliūtys. Dėl lingvistinių priežasčių šiame darbe remiamasi vokiečių, rusų ir anglų kalba publikuotais mokslininkų darbais.

Pastebėtina, kad mediacija plačiau prasme žinoma Lietuvoje – tai patvirtina mūsų valstybėje vykdomas teisminės mediacijos modelis²⁸, nuolat rengiamos mokslinės konferencijos²⁹, kuriose plačiau analizuojamas mediacijos taikymas. Dažnėja ir Nacionalinės teismų administracijos, Advokatų tarybos bei Notarų rūmų rengiami specializuoti seminarai (mokymai) mediacijos temomis savo organizacijų nariams³⁰, norint kompensuoti teisininkų, praktikoje susiduriančių su poreikiu taikyti mediacijos procedūras ir taikiai spręsti ginčus, specialių žinių trūkumą, taip pat Lietuvoje pastaraisiais metais pasirodę moksliniai straipsniai ir disertacijos mediacijos tematika:

- tyrimus, susijusius su bendraisiais mediacijos aspektais, atliko N. Kaminskienė³¹, T. Milašius³², J. Lakis³³;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo tendencijomis sprendžiant civilinius ginčus, vykdė R. Simaitis³⁴, N. Kaminskienė³⁵, V. Vėbraitė³⁶;
- tyrimus, susijusius su teismine mediacija, jos galimybėmis ir perspektyvomis Lietuvoje, taip pat vykdė N. Kaminskienė³⁷ bei I. Saudargaitė³⁸;

27 Pawlak, B. J. Natariusz mediatorem – korzysci i zagrozenia. *Kwartalnik ADR*. 2012, 2(18): 75–93.

28 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taikymo patvirtinimo“. [žiūrėta 2017-05-01]. [interaktyvus]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

29 2017 m. gegužės 3 d. LR Seime vyko mokslinė-praktinė konferencija „Mediacijos sistemos plėtra Lietuvoje“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-15]. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15258&p_k=1&p_event_id=3847>. 2017 m. sausio 11 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacijos aktualijos Lietuvoje“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-15]. <<https://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php/apskritojo-stalo-diskusijoje-apartotos-mediacijos-aktualijos-lietuvoje/233689/143#.WuAZd2Pwy1s>>. 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacija teisininko praktikoje“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>. 2010 m. kovo 23 d. Mykolo Romerio universitete vyko tarptautinė apskritojo stalo diskusija „Mediacijos problemos“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=83118&section=143>>.

30 2015 m. gruodžio 14 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė bei 2016 m. birželio 17 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė. Lietuvos notarų rūmų duomenys (2017 m. balandžio 11 d.).

31 Kaminskienė, N. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 121–140.

32 Milašius, T. Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas. *Teisė*. 2007, 63: 43–58.

33 Lakis, J. *Konfliktų sprendimas ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

34 Simaitis, R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje. *Justitia*. 2007, 2(64): 21–32.

35 Kaminskienė, N. Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. *Jurisprudencija*. 2013, 20(2): 683–705.

36 Vėbraitė, V. *Šalių sutaukymas civiliam procese*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2009.

37 Kaminskienė, N. Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? *Socialinis darbas*. 2010, 9(1): 54–63.

38 I. Saudargaitė. Teisminė mediacija civiliniuose ginčiuose Lietuvoje. *Daktaro disertacija*, socialiniai mokslai (01 S). 2015.

- tyrimus, susijusius su šeimos mediacija, atliko S. Zaksaitė, Z. Garalevičius³⁹ ir R. Mienkowska-Norkienė⁴⁰;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu sprendžiant administracinius ginčus, vykdė S. Kavalnė ir I. Saudargaitė⁴¹, A. Banyš⁴² ir U. Trumpulis⁴³;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo galimybėmis baudžiamajame procese, atliko R. Ažubalytė⁴⁴ ir R. Uscila⁴⁵;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu kilus ginčams tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų, vykdė E. Langys ir A. Tvaronavičienė⁴⁶;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo teisininkų veikloje galimybėmis, atliko I. Žalėnienė ir A. Tvaronavičienė⁴⁷;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu advokato veikloje, vykdė N. Kaminskienė, A. Tvaronavičienė, G. Čiuladienė ir I. Žalėnienė⁴⁸;
- psichologinius mediacijos aspektus nagrinėjo J. Sondaitė ir A. Čechavičienė⁴⁹.

Pirmu žingsniu, susipažįstant su notaro vykdoma mediacija Lietuvoje, galima laikyti 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Mediacijos katedros organizuotą apskritojo stalo diskusiją „Mediacija teisininko praktikoje“. Diskusijos metu pasikeista nuomonėmis apie mediacijos teisinio reglamentavimo bei praktinio taikymo teisininko profesijoje aspektus. Pažymėtina, kad tuomet diskusijoje svarstyta pažangi idėja – mediacija notaro veikloje⁵⁰ – šiandiena jau yra įtvirtinta⁵¹.

-
- 39 Zaksaitė, S., Garalevičius, Z. Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. *Teisės problemos*. 2009, 4: 66, 70–108.
- 40 Mienkowska-Norkienė, R. Inequality in divorce mediation—reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania. *Socialinis darbas*. 2012, 11(1): 119–130.
- 41 Kavalnė, S., Saudargaitė, I. Mediation in Disputes Between Public Authorities and Private Parties: Comperative Aspects. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 251–265.
- 42 Banyš, A. Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys. *Jurisprudencija*. 2014, 21(4): 1117–1139.
- 43 Trumpulis, U. Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2012, Nr. 19(4): 1423–1437.
- 44 Ažubalytė, R. Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo byloje kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84): 33–40.
- 45 Uscila, R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. *Jurisprudencija*. 2001, 20: 12, 74–84.
- 46 Langys, E., Tvaronavičienė, A. Mediacijos taikymas ginčiuose tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų. *Jurisprudencija*. 2016, 23(1): 108–125.
- 47 Žalėnienė, I., Tvaronavičienė, A. The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: the Opportunities for Lawyers. *Jurisprudencija*. 2010, 1(119): 227–242.
- 48 Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I. Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2016, 8(1): 44–62.
- 49 Sondaitė, J., Čechavičienė, A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją. *Socialinis darbas*. 2008, 7(2): 102–108.
- 50 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacija teisininko praktikoje“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>.
- 51 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 6¹, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII 1977. *Teisės aktų registras*. 2015 m. spalio 27 d., Nr. 16905.

Lietuvos mokslininkai, besidomintys notariato institutu, epizodiškai užsimena apie notaro veiklos liberalizavimą, įtraukiant į jo veiklą mediaciją. Tokių įžvalgų galima rasti S. Šaltauskienės⁵², L. Gumuliauskienės ir D. Svirbutienės⁵³, Notarų rūmų prezidento M. Stračkaičio⁵⁴ mokslinėse publikacijose. Šiame kontekste pažymėtina, kad prevencinius notaro vykdomos veiklos aspektus nagrinėjo V. Nekrošius⁵⁵ bei E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė⁵⁶.

Užsienyje notaro vykdoma mediacija taip pat nėra išsamiai iširta: nėra nuoseklių mokslinių tyrimų, apžvelgiančių mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, pasigendama studijų dėl praktinio mediacijos taikomumo notaro veikloje tose valstybėse, kurių nacionaliniai teisės aktai suteikia tokia galimybę⁵⁷. Vertinant užsienio mokslininkų tyrimus pažymėtina, kad K. G. Šliffen, B. Vegmannas⁵⁸ nagrinėjo mediacijos taikymo aspektus notarui tvirtinant sandorius, R. Walzas⁵⁹ – apžvelgė notarų vedamų derybų techniką. H. Grziwotzas savo monografijoje, remdamasis konkrečiais notariniais veiksmais, analizavo, sėkmingų derybų vykdymo bei konfliktų sprendimo notaro veikloje galimybes⁶⁰. Notarų veiklą alternatyvių ginčų sprendimo būdų kontekste, t. y. notarų kaip arbitrų, mediatorių, taikintojų veiksmus, tyrė U. Plesker⁶¹, prevencinio teisingumo apraiškas notaro veikloje gvildeno P. L. Murray, R. Stürneris⁶², notaro statuso pranašumus, suteikiančius potencialą vykdyti mediaciją, mokslinėje publikacijoje atskleidė V. Lesseliers⁶³, apie mediacijos inkorporavimo galimybes į notaro praktiką fragmentiškai užsiminė S. K. Zagainova, N. N. Tarasovas ir V. V. Jarkovas⁶⁴.

Taigi apžvelgus užsienio literatūrą mediacijos tematika matyti, kad nors užsienio doktrinoje užsimenama ir apie mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, tačiau notaro vykdoma mediacija ir jos galimybės bei teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje dar nebuvo kompleksiskai iširtos Lietuvos mokslininkų.

52 Šaltauskienė, S. Mediacija: pasaulio patirtis ir Lietuvos perspektyvos. *Notariatas*. 2012, 13: 62–68.

53 Gumuliauskienė, L., Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3): 1113–1130.

54 Vencloviene, S., et. al., *supra note 3*, p. 318–325.

55 Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997.

56 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. *Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos vaslybėse*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014.

57 Pastabėtina, kad yra užsienio autorių darbų, kuriuose pristatomas mediacijos reglamentavimas ES valstybėse. Prie tokių tyrimų galima priskirti Hopf, K. J., Steffek, F. *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford University Press. 2013 De Palo, G., Trevor, M. B. et. al. *EU Mediation: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Tačiau dėl notaro vykdomos mediacijos teisinio reglamentavimo bei praktinio taikymo ES valstybėse narėse, tyrimų pasigendama.

58 Šliffen, K. G., Vegmann, B. *Mediacija v notarialnoi praktike (alternativnyye sposoby razresheniya konfliktov)* [Mediation in notary's practice (Alternative dispute resolution)]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

59 Walz, R. *Technika vedenija peregovorov notariusami* [Notary's negotiation techniques]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

60 Grziwotz, H. *Erfolgreiche Verhandlungsführung und Konfliktmanagement durch Notare* (Ein Praxishandbuch zur aussergerichtlichen Streitbeilegung, obligatorischen Streitschlichtung und Mediation). Köln: Centrale für Mediation, 2001.

61 Plesker, U. *Aussergerichtliche Konfliktbewältigung durch Notare: Möglichkeiten und Perspektiven im Bereich des Zivilrechts*. Kovac, 2004.

62 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note 21*.

63 Schonewille, F., Euwema, M. *Mastering Mediation Education*. Antwerpen, Apeldoorn, Portland: Maklu. 2012, p. 92.

64 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note 19*.

Tyrimo metodologija. Šis tyrimas pagrįstas kokybine metodologija⁶⁵. Atsižvelgiant į teisės doktrinoje nurodytus teisės mokslui keliamus tikslus ir teisės mokslo objekto sampratą, šiame tyrime mediacija notaro veikloje bus analizuojama ne tik teisinio reguliavimo ir jo praktinio įgyvendinimo kontekste, nagrinėjant konkrečias teisės normas, bet ir, nustačius analizuojamos problemos priežastis, šios situacijos sprendimas bus pagrindžiamas *de lege ferenda*, t. y. kiek jis atitinka pamatines civilizuoto sugyvenimo vertybes, nagrinėjant, kokia turėtų būti teisė, atsižvelgiant į visuomenės poreikius. O tai įmanoma tik atsakius į klausimus „Kokia yra teisė?“ ir „Kokia teisė turėtų būti?“ neperžengus teisės sistemos ribų⁶⁶. Remiantis šiais metodologiniais pagrindais ir atsižvelgiant į tyrimo objektą, iškeltą tikslą ir uždavinius, atliekant tyrimą taikyti įvairūs duomenų rinkimo ir jų analizės metodai.

Pirminiams duomenims rinkti, kuomet dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai, taikytas *dokumentų analizės* metodas. Tyrimo metu atrinkti duomenų šaltiniai gali būti sugrupuoti taip: *pirma* – Lietuvos bei užsienio valstybių teisės aktai, taip pat tarptautinių organizacijų teisės šaltiniai (ES, Europos Tarybos, ES notariatų tarybos, Tarptautinės notariatų sąjungos); *antra* – Lietuvos teismų sprendimai, tačiau jų ribotumą lėmė tyrimo temos specifika; *trečia* – anketinės apklausos metu gauti duomenys; *ketvirta* – monografijos, publikacijos, studijų procesui skirta literatūra, lyginamosios studijos.

Šiame tyrime apdorojant ir analizuojant duomenis buvo taikomas *mokslinės literatūros analizės metodas*, kurio dėka buvo susipažinta su jau atliktais panašios tematikos moksliniais tyrimais užsienio valstybėse. Pasinaudojant jau atliktų tyrimų duomenimis įmanoma pasiekti geresnių rezultatų ir tuo patenkinti mokslinio darbo naujumo kriterijų. Taipogi itin reikšmingas *lingvistinis metodas*, kuris buvo pasitelkiamas tiriant taikytinuose teisės aktuose bei moksliniuose tyrimuose įtvirtintas (vartojamas) sąvokas, analizuojant konkrečias (teisės normų) formuluotes. *Teleologinis metodas* buvo taikomas siekiant nustatyti tikruosius įstatymų leidėjo ketinimus, t. y. kokių tikslų buvo siekiama nustatant atitinkamą notaro vykdomos mediacijos, t. y. mediacijos kaip teisinės paslaugos teikimo, teisinį reguliavimą. *Sisteminės analizės metodas* buvo taikomas, analizuojant notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą bei jos vykdymo praktinius aspektus, taip pat apžvelgiant specialiojoje teisės literatūroje pateiktas išvalgas, apibendrinant ir pateikiant sisteminę požiūrį į tyrimo dalyką. *Loginis analizės metodas* buvo pasitelkiamas išskiriant mediacijos taikymo modelius, rūšis notaro veikloje, nustatant galimas notaro vykdomos mediacijos taikymo ir praktinio funkcionavimo problemas, formuluojant pasiūlymus teisinio reguliavimo pakeitimams, taip pat tikrinant atlikto tyrimo rezultatus ir jų loginį ryšį. Šiame tyrime duomenims apdoroti ir analizuoti reikšmingas *lyginamasis metodas*, kurį taikant lyginamuoju aspektu apžvelgiamas mediacijos notaro veikloje teisinis reguliavimas lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusiose valstybėse, analizuotas valstybes sugrupuojant į grupes pagal notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą. Pažymėtina, kad šio metodo pasirinkimą darbe nulėmė savos teisės sistemoje priimto sprendimo nepakankamas

65 „Kokybinio tyrimo skiriamuoju požymiu yra laikomas sistemingas, nestruktūrizuotas atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretaciją, holistinį jų paaiškinimą“. Plačiau žr. Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007, p. 273.

66 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., *supra note* 16, p. 73.

lygis⁶⁷, nacionalinės doktrinos vakuumas – pastarieji veiksniai verčia ieškoti, ar užsienio teisės sistemoje nėra įgyvendintas geresnis variantas. Taip pat šis metodas taikytas kaip pagalbinė *ad hoc* priemonė, nes šio darbo tikslas nėra palyginti notaro vykdomą mediaciją su kitų teisininko profesijos atstovų vykdoma mediacija, o tik pagrįsti pateiktus argumentus dėl notarų vykdomos mediacijos pranašumo. *Istorinis metodas* buvo taikomas siekiant atskleisti notaro vykdomos mediacijos atsiradimą ir plėtrą, taip pat notaro vykdomos mediacijos atsiradimo raidą Lietuvos nacionalinėje teisėje. *Apibendrinimo metodu* apibendrinamos mokslinės įžvalgos ir daromos išvados.

Kaip buvo minėta, tyrimo tema yra nauja – netirta ne tik Lietuvos teisės mokslininkų, bet ir užsienio teisės srities tyrinėtojų, nėra atliktų studijų, susijusių su mediacijos notaro veikloje taikymo praktika. Tyrimo autorė nėra notariato profesijos atstovė, todėl buvo nuspręsta kreiptis į notarus, siekiant sudaryti prielaidas teisės mokslo teorinius teiginius priartinti prie egzistuojančios praktikos. Šiuo tikslu buvo atlikta uždara *anketinė apklausa* bei jos metu gautų tyrimo duomenų kiekybinė bei kokybinė įvairiapusė analizė. Tiriant šiuo metodu pasitelkta statistinė programinė įranga (*angl.* SPSS Statistics). Anketinės apklausos metu gauti duomenys buvo interpretuojami, remiantis teorinėje darbo dalyje pateiktu moksliniu pagrindu, kiekvienu klausimu išsakytą ir apskaičiuotą nuomonę priskiriant tam tikrai disertacinio darbo sisteminei daliai. Toks darbo modelis leido iš pateiktų atsakymų išskaityti daugiau, nei pasakė patys respondentai, kadangi kiekvienos sisteminės dalies, į kurias pateko išsakytos nuomonės, teorinis pagrindas išsakomai nuomonei leido priskirti tam tikras savybes⁶⁸. Detalus anketinės apklausos duomenys, pateikiant statistinius palyginimus, kai kuriuos iš jų – scheminiu pavidalu, pristatomi penktoje disertacinio darbo dalyje.

Ištyrus uždarnosios anketinės apklausos duomenis ir įvertinus gautus rezultatus, pastebėta, kad anketinės apklausos duomenys yra prieštaringi⁶⁹, todėl norint išsiaiškinti, kodėl gauti prieštaringi rezultatai, taip pat siekiant darbą grįžti sisteminiu argumentavimu, apimančiu argumentų neprieštaringumą (lot. *argument coherentia*) ir išsamumą (lot. *argument a completitide*)⁷⁰, bei akcentuojant tai, kad kai kuriems iš anketinės apklausos rezultatų „neįmanoma“ priskirti moksliskai pagrįstų teiginių, atlikta antroji atviroji *anketinė apklausa*⁷¹, kaip fokus grupę pasirenkant notarus, praktikuojančius mediaciją. Prielaida, kad minėti asmenys vykdo arba siekia vykdyti mediaciją, buvo padaryta remiantis Teismo mediatorių sąrašu⁷². Šio tyrimo metu gauti kokybiniai duomenys taip pat pateikti diserta-

67 Zweigert, K., Kotz, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 44.

68 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., *supra note* 16, p. 67.

69 Dauguma respondentų mano, kad jie gerai suvokia mediacijos esmę, tačiau, kaip rodo tyrimo duomenys, praktiškai vengia ją taikyti.

70 Mackuvienė, E. Teisinis samprotavimas: argumentacinis metodologinis požiūris. *Teisė*. 2009, 70: 113.

71 Atviroji anketa, kaip nurodo R. Tidikis, geresnė, nes tiriamasis gali reikšti savo nuomonę nevaržomas. Tačiau atsakymai dažnai būna subjektyvesni, įvairesni ir juos sunkiau apibendrinti. Be to, šio autoriaus nuomone, atviri klausimai anketose geri, kai tyrimais norima išsiaiškinti preliminarią respondentų nuomonę. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 476. Šiuo konkrečiu atveju pasirinktas priešingas variantas, visų pirma, įvertinant bendrą notarų požiūrį į mediaciją, supratimą, jos taikomumą notarų veikloje ir tik tuomet, siekiant patikrinti duomenų pagrįstumą, kreipiantis į notarus, norinčius taikyti ar taikančius mediaciją.

72 Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-08-09]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismis%C4%97-mediacija/>>.

ciniame darbe, juos pagal nagrinėjamą klausimą priskiriant atitinkamai disertacinio darbo struktūrinei daliai. Tyrimo priemonės ir kai kurių gautų kokybinių duomenų koreliacija su pirmąją anketine apklausa pateikiama penktojoje disertacinio darbo dalyje.

Ginamieji teiginiai:

1. Lotyniškojo notariato sistemos prigimtis ir notaro statusas suponuoja prielaidas notarui būti mediatoriumi.
2. Mediacija notaro veikloje pasireiškia kaip notaro vykdoma procedūra, - kuri vienais atvejais gali būti notaro atliekamų veiksmų sudedamoji dalis, kitais atvejais – notaro teikiama atskira paslauga; notarai savo veikloje, nesusijusioje su mediacijos paslaugų teikimu, plačiai taiko mediacijos technikas.
3. Esamas mediacijos notaro veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra netinkamas, kad notarai aktyviai taikytų mediaciją.

Disertacinio darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė tyrimo tikslas ir jam pasiekti išskelti uždaviniai. Tyrimą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados, pasiūlymai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmoje disertacijos dalyje siekiama atskleisti lotyniškojo notariato sistemos notarų vykdomos mediacijos prielaidas. Apžvelgiamos notariato teisės mokslininkų pateikiamos notarų funkcijų klasifikacijos, bandant rasti mediacijos užuomazgas jų atliekamų funkcijų kontekste. Radus pastarąsias, t. y. mediacijos „šaknis“, kurios notariato teisėje apibūdinamos kaip notarų vykdomas prevencinis teisingumas, atskleidžiama pastarojo reiškimo ir lotyniškojo notariato šiuolaikinio vaidmens, lemiamo visuomenės poreikių, sintezė. Siekiant atskleisti notaro kaip mediatoriaus veikimo galimybes, būtina išgryninti notaro veiklos ir mediacijos sąlyčio taškus, t. y. tokią notaro veiklą, kuomet notaras neveikia kaip mediatorius, tačiau skatina šalis taikyti mediaciją arba jo atliekami veiksmai savaime skatina taikyti mediaciją⁷³. Tokia notaro veikla laikytina išorinėmis mediacijos taikymo galimybėmis notaro veikloje.

Antroje disertacinio darbo dalyje pristatomos mediacijos taikymo notaro veikloje teisinis reguliavimas. Apžvelgiamas mediacijos notaro veikloje teisinis reguliavimas tarptautinių organizacijų veikloje (ES, Europos Tarybos, ES notariatų tarybos, Tarptautinės notariato sąjungos veikloje). Taip pat pateikiama lotyniškąją notariato sistemą pasirinkusių valstybių notarų vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo įvairovė, notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas bei jo raida Lietuvoje.

Trečioje disertacinio darbo dalyje tiriamos notaro statuso suteikiamos galimybės notarui būti mediatoriumi. Analizuojami notaro nepriklausomumo ir nešališkumo ypatumai, lyginant su mediatoriaus nepriklausomumu. Taip pat pristatomas notaro ir mediatoriaus kompetencijos „kryžminis naudingumas“, t. y. notarų įgūdžių reikalingumas ir pritaikomumas vykdant mediaciją bei mediacijos įgūdžių poreikis notaro veikloje. Nagrinėjamos mediacijos savanoriškumo apraiškos ją vykdant notarui bei notaro ir mediatoriaus profesinės paslapties sutapties elementai.

73 Pavyzdžiui, notaro atliekamas vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai vertintinas pozityviai, nes tai skatintų dažniau taikyti šią procedūrą, vengiant kreiptis į teismus bei siekiant užtikrinti taikos sutarties įgyvendinimą.

Ketvirtoje disertacijos dalyje tirama, ar yra sudarytos teisinio reguliavimo prielaidos ir ar jos yra tinkamos bei pakankamos vidinėms mediacijos taikymo galimybėms notaro veikloje, t. y. tokioms, kai notaras veikia kaip mediatorius, atlikdamas mediacijos procedūrą, ar savo veikloje taikydamas mediacijos technikas, taip skatindamas šios procedūros taikomumą notarų praktikoje. Vadovaujantis moksline literatūra ir antroje dalyje pateikta lotyniškosios sistemos notariato valstybių mediacijos notaro veikloje reguliavimo apžvalga, išskiriami mediacijos taikymo notarų veikloje modeliai. Taip pat, atsižvelgiant į tai, ar krei-piantis pas notarą-mediatorių egzistuoja konkretus ginčas ar ne, išskiriamos notaro vykdomos mediacijos rūšys – notaro vykdoma sutartinė mediacija arba konflikto mediacija. Jų atribojimas atskleidžiamas ginčo dėl paveldėjimo atvejo analizės kontekste.

Penktoje disertacinio darbo dalyje tiramos notaro vykdomos mediacijos praktiniai aspektai Lietuvoje. Atskleidžiama notaro galimybė vykdyti teisminę mediaciją, kandidato į notarus (asesoriaus) mediacijos vykdymo problematika, aptariamai atlygintinumo už notaro vykdomą mediaciją ir taikomas mediacijos technikas aspektai, notaro, vykdančio mediaciją, taikomi mediacijos stiliai, reklamos notaro ir mediatoriaus veikloje koreliacija, notaro-mediatoriaus savivaldos įgyvendinimas, notaro ir mediatoriaus atsakomybės klausimai, taip pat pristatomi notarų mediacijos (ne)taikymo Lietuvoje tyrimo rezultatai.

Tyrimo rezultatų aprobavimas ir sklaida. Disertacijoje analizuotų tyrimo šaltinių įvairovė ir gausa, taikyti tyrimo metodai pagrindžia gautų tyrimo rezultatų patikimumą. Tyrimo rezultatai paskelbti šiuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Štaraitė-Barsulienė, G. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250.
2. Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2: 301–314.
3. *Kitos mokslinės publikacijos*
4. Kaminskienė, N., et al. *Mediacija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013 (dalys: *Etikos aspektai mediacijoje, Aplinkosaugos mediacija*).

Tyrimo rezultatai pristatyti tarptautinėse mokslinėse konferencijose „Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės išvalgos“ (Mykolo Romerio universitetas), vykusiose 2012 m. spalio 26 d. ir 2016 m. rugsėjo 29 d.

Tyrimo rezultatai svarstyti ir apbruoti Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės instituto.

1. LOTYNIŠKOJO NOTARIATO SISTEMOS PRIELAIDOS MEDIACIJAI TAIKYTI NOTARO VEIKLOJE

Svarbus mediacijos taikymo notaro veikloje galimybių tyrimo etapas – notaro vykdomų funkcijų įvertinimas. Notaro funkcijos skirtingai klasifikuojamos tiek notariato teisės mokslininkų, tiek praktikuojančių notarų. Įvertintus mokslinėje literatūroje pateikiamą notarų funkcijų klasifikavimą, randamos mediacijos prielaidos lotyniškosios sistemos notariato veikloje – notaro vykdomas preventyvus teisingumas. Atskleidus pastarojo turinį, kartu įvertinamas mediacijos procedūros, semantinė prasme naujos notariatui, poreikis šiuolaikinėje visuomenėje, nagrinėjami notaro veiklos ir mediacijos sąlyčio taškai, notarui neveikiant kaip mediatoriui, parodantys jų galimą koreliaciją.

1.1. Notaro vykdomos funkcijos lotyniškojo notariato sistemoje

Lotyniškojo notariato veikla susijusi su įvairių funkcijų įgyvendinimu. Literatūroje išskiriamos tokios pagrindinės notariato funkcijos: prevencinė, teisės taikymo, teisėsaugos, mokesčių surinkimo, registravimo⁷⁴. Šias funkcijas išsamiai apibrėžti gana sudėtinga, kadangi dėl tradiciškai susiklosčiusios notarų veiklos atskirose valstybėse šios funkcijos yra skirtingos⁷⁵. Todėl, apsiribojant šio darbo tikslu, jų visų esmė nebus atskleidžiama, o tik pateikiama notarų funkcijų klasifikacija, leidžianti „išgryninti“ mediacijos užuomazgas ir mediacijos vietą notarų funkcijų klasifikavimo sistemoje.

Tai, kad notarų atliekamos funkcijos yra skirtingos net ir lotyniškojo notariato sistemą pasirinkusiose valstybėse patvirtina ir Tarptautinės notariatų sąjungos 32 valstybėse atlikta studija apie notarų kompetenciją. Studijoje akcentuojama, kad notarami atlieka 63 skirtingas funkcijas⁷⁶, išskiriant klasikines, prie kurių priskiriamas nekilnojamo turto perleidimo sutarčių, hipotekos sandorių, juridinių asmenų steigimo dokumentų, testamentų tvirtinimas, pinigų, vertybinių popierių priėmimas į depozitą, paveldėjimo klausimų sprendimas ir t. t., bei naujas – registravimas, taikos sutarčių, skirybų (nesant ginčo) tvirtinimas ir t. t. Tokie Tarptautinės notariatų sąjungos studijos rezultatai tik patvirtina, kad lotyniškosios sistemos notarami pasiryžę pokyčiams – yra pasirengę implementuoti naujas funkcijas į savo veiklą, ir kai kuriose valstybėse⁷⁷ tai jau atliekama.

Tuo tarpu G. Lauriniū, buvusio Tarptautinės notariatų sąjungos Konsultacinės komisijos pirmininko, pozicija konservatyvesnė. Jis akcentuoja, kad notariatas neturi užimti kitų profesijų erdvės ar veiklos sričių, bet vykdyti tas funkcijas, kurias valstybė iki šiol buvo išskirtinai jam priskyrusi, tarp jų ir prevencinio taikinimo misiją, akcentuojant, kad tokia funkcija notarams patikėta ne todėl, kad jie profesiniu požiūriu turi daugiausiai kompetencijos, bet įvertinus jų pasirengimą geriausiai prisitaikyti atlikti funkcijas, kurioms reikia ne

74 Šaltauskienė, S. Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai veiksmai. *Notariatas*. 2007, 2: 32.

75 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., *supra note* 56, p. 8.

76 Gumuliauskienė, L., Svirbutienė, D., *supra note* 53, p. 1120.

77 Lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusių valstybių teisinio reguliavimo veikloje suteikta galimybė notarams vykdyti mediaciją apžvelgiama disertacinio darbo II dalyje.

tik specifinės profesinės patirties, bet ir sugebėjimo užimti vienodą nešališką poziciją visų susijusių šalių atžvilgiu bei veikti išimtinai pagal įstatymus⁷⁸. Taigi galima daryti prielaidą, kad nors G. Lauriniū pozicija yra santūri notarų funkcijų plėtros klausimu, tačiau jis notaro atliekamą „taikinimo misiją“ gretina su notaro vykdomu prevenciniu teisingumu, suteikiančiu visuomeniniams teisiniams santykiams, cenzūruojamiems notaro, pridėtinę vertę – papildomą ir didesnę stabilumą.

Ypatingą notarų funkcijų specifiką pastebėjo Tarptautinės notariato sąjungos prezidentas J. P. Decorpsas. Jis notarų funkcijas klasifikuoja pagal tai, kokie poreikiai ir kokio subjekto yra tenkinami. Jei tenkinami piliečių poreikiai, J. P. Decorpsas išskiria teisinio saugumo, konfliktų vengimo ir teisinės pagalbos ne ginčo atveju funkcijas, jei valstybės – skiria teisinio saugumo, lėšų bei skaidrumo funkcijas⁷⁹. Toks notarų funkcijų skirstymas grįstas valstybės ir piliečio poreikiais – nepaisant, kurio subjekto poreikiai tenkinami, abiem atvejais jie yra grindžiami notaro vykdoma prevencija atliekamų notarinių veiksmų kontekste.

G. G. Cheremnychas ir I. G. Cheremnychas notaro funkcijas skirsto pagal tai, kokios teisės jos suponuojamos – viešosios ar privatinės⁸⁰. Prie viešosios teisės funkcijų priskiriamos apsauginė, taikomoji ir prevencinė funkcijos. Anot autorių, notaro prevencinė funkcija priartina notarus prie teisingumo sistemos⁸¹. Ji svarbi valstybėse, kuriose aiškus efektyvios teisės poreikis siekiant apginti asmenų teises ir teisėtus interesus. Todėl ne veltui notarai tiesiogiai įsitraukia kuriant palankią ekonominę aplinką ir civilinę apyvertą, siekiant tvarios visuomenės vystymosi. Toks notarų funkcijų skirstymas patvirtina notarų veikloje privataus ir viešojo intereso koreliaciją, nes pareigą ginti teises ir teisėtus privačių asmenų interesus nulemia valstybės suteiktas statusas notarams vykdyti jiems nustatytas funkcijas, vengiant tarp šalių kylančių ginčų.

R. Bergas ir Y. Montangie pagrindines notarų funkcijas skirsto į keturias kategorijas: funkcijas, susijusias su nekilnojamojo turto teisių perdavimu; funkcijas, susijusias su šei-

---

78 Woschnak, K. Notariatas Europos Sąjungoje. Padėtis Europoje: iššūkiai ir profesinės strategijos gairės. *Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos notariato narystės Tarptautinėje notariato sąjungoje dešimtmečio jubiliejui, medžiaga* (2004 02 12, Vilnius). Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 14.

79 Decorps, J. P. Notariatas – ateities profesija. *Notariatas*. 2013, 15: 9.

80 Cheremnykh, G. G., Cheremnykh, I. G. Notaro funkcijų klasifikacija pateikiama straipsnyje Kucherenko, P. A. The Advocacy Feature Of The Modern notariat. *RUDN Journal of Law*. 2015, 2: 60.

81 Prevencinės teisės saugos formuluotės vartojimas suponuoja klausimą, ar notariatas priskirtinas teisingumo vykdymo sričiai, t. y. teisminei valdžiai. Atsižvelgiant į LR Konstituciją, notariatą priskirti teisminei valdžiai vargu ar įmanoma, kadangi teisingumo vykdymas priskiriamas išimtinai teismų kompetencijai. O notaro profesija Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje apibrėžiama kaip valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų – fizinį ir juridinių asmenų subjektinių teisių ir juridinių faktų juridinio įtvirtinimo, šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo – vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine veikla besiverčiantys asmenys, o jiems šias funkcijas perdavusi valstybė kontroliuoja, kaip jos vykdomos. Bet notariatas, kaip teisinis institutas, ir notaras, kaip teises paslaugas teikiantis valstybės įgaliotas asmuo, nėra valdžios institucija LR Konstitucijos 5 straipsnio prasme, tačiau priskiriama prie pagrindinių teisinių institucijų, nors ir turinčių viešojo pobūdžio elementų, tačiau orientuotų labiau į civilinių teisinių santykių apyvertos teisėtumo priežiūros užtikrinimą. LR Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl LR Notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies atitikties LR Konstitucijai“ (Bylos Nr. 16/08).

mos santykių formalizavimu (prie jų priskiria ir mediatoriaus paslaugas šeimos teisės klausimais, pvz., santuokos nutraukimo abipusiu susitarimu); verslo subjektams teikiamas paslaugas ir teisinį konsultavimą⁸². Minėti autoriai šias notaro atliekamas funkcijas išskiria remdamiesi notaro atliekamų veiksmų skirstymu pagal santykių pobūdį.

Panašiai klasifikuoti funkcijas siūlo ir Lietuvos notariato teisės teorijos pradininkas V. Nekrošius. Beje, jis pateikia dvejopą notarų funkcijų klasifikavimą. Pirmasis⁸³ siejamas su LR notariato įstatyme įtvirtintais notaro atliekamais notariniiais veiksmais⁸⁴. Antasis, bendresnis, yra notaro vykdomų funkcijų klasifikavimas, pagal kurį išskiriamos dvi pagrindinės notaro funkcijos: (1) notarinis dokumentų tvirtinimas ir civilinės apyvartos dokumentų teisėtumo užtikrinimas bei (2) prevencinio pobūdžio veikla užtikrinant teisės apsaugą⁸⁵.

Lietuvos notariato teisės praktikės, notarės S. Šaltauskienės manymu, taikliausia yra notariato paskirtį valstybėje atspindinti notaro funkcijų klasifikacija į socialines notaro funkcijas, kurios charakterizuoja notariato vietą Lietuvos civilinės jurisdikcijos institucijų sistemoje, bei notaro funkcijas, susijusias su konkrečia notaro vykdoma veikla, tai yra teisių ir teisėtų interesų gynimas ir įtvirtinimas, konkrečių įstatyme įtvirtintų notarinių veiksmų atlikimas, parodantis notariato veiklos specifiką notariato vykdomos veiklos procese⁸⁶. Prie pirmosios grupės minėtoji autorė priskiria teisės taikymo, teisėsaugos, mokesčių, registracijos bei prevencinę funkcijas, kurios lemia notariato vietą ir naudą valstybėje. Tokiam skirstymui pritaria V. V. Jarkovas⁸⁷.

Vertinant tiek notariato teisės mokslininkų, tiek praktikų pateikiamas notaro funkcijų klasifikacijas, akivaizdu, kad nei vienoje iš jų neišskiriamas mediacijos kaip notaro atliekamų funkcijų porūšis. Pažymėtina, kad R. Bergas ir Y. Montangie, pateikdami notaro funkcijų klasifikaciją, kaip vieną iš jų numato mediatoriaus paslaugas šeimos teisės klausimais – santuokos nutraukimo abipusiu susitarimu pas notarą. Tačiau tai tik viena iš mediacijos taikymo notaro veikloje galimybių, kuri pasireiškia ne kaip notaro vykdoma (klasikinė) mediacijos procedūra, t. y. atskira paslauga, o kaip mediacijos technikų pritaikymas atliekant konkretų notarinį veiksma, padedant šalims nenutrūkstamai įgyvendinti jų teises, vengiant ateities ginčų⁸⁸. Vertinant visų minėtų autorių notaro vykdomų funkcijų klasifikacijas, akivaizdu, kad prevencinę notaro funkciją išskiria kiekvienas mokslininkas ar praktikas, nes notaro prevencinės funkcijos poreikį suponuoja ne tik lotyniškosios sistemos notariato prigimtis, bet ir šiuolaikiniai globalizacijos procesai, kurie skatina įvairias notaro atliekamos prevencinės veiklos modifikacijas, kaip vieną iš tokių išskiriant ir mediaciją.

82 Berg, R., Montangie, Y. *Theory and Evidence on the Regulation of the Latin Notary. A Law and Economics Approach*, ECRI-report 0604. Rotterdam: Erasmus Competition and Regulation institute (ECRI), 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bmg.eur.nl/fileadmin/ASSETS/bmg/ECRI/Onderzoeksrapporten/ECRI_2006__Regulation_latin_notary_profession.pdf>.

83 Nekrošius, V., *supra note* 55, p. 63–102.

84 Sandorių tvirtinimas; asmens parašo tvirtinimas, dokumentų per notarą įteikimas; paveldėjimo bylų tvarkymas; liudytojų rašytinių parodymų tvirtinimas; mokesčių už atliekamus notarinius veiksmus surinkimas.

85 Kūris, E. et al. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 623.

86 Šaltauskienė, S., *supra note* 74, p. 32.

87 Kucherenko, P. A., *supra note* 80, p. 60.

88 Boulle, L., Nesic, M. *Mediation: principles, process, practice*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 2001, p. 9–13.

1.2. Šiuolaikinis lotyniškojo notariato vaidmuo įgyvendinant prevencinį teisingumą

Šiuolaikinė lotyniškojo notariato sistema organizuojama pagal 1803 m. Prancūzijos notariato organizavimo įstatymą, kuriuo remiantis notarams buvo suteikti dvejetainės prigimties įgaliojimai: notarai veikė kaip laisvosios profesijos atstovai ir kartu kaip valstybės įgaliojotiniai. Nors lotyniškojo notariato sistema organizuojama remiantis prieš daugiau nei kelis šimtmečius nusistovėjusia tvarka, tokio notariato šaknys siejasi net su antikinė romėnų teisės tradicija, išreiškiančia ir įkūnijančia teisinę tvarką⁸⁹. Per pastaruosius beveik trisdešimt metų notariatas patyrė esminių kultūrinių savo funkcijų ir įvaidžio pokyčių – dėl šių pokyčių iš paprasto žiūrovo ir dokumentų redaktoriaus notaras tapo vienu iš teisės mokslo protagonistų – teisinės praktikos kūrėju, teikiančiu turiningas paslaugas⁹⁰. Akivaizdu, kad toks notariatas nepraranda aktualumo ir galimybių prisitaikyti ir kartu patenkinti šiuolaikinės visuomenės poreikius, kurie kinta, atsižvelgiant į globalizacijos procesus, ekonomikos pokyčius, migracijos procesus, kultūrų samplaiką, informacinių technologijų įtaką kasdieniams socialiniams santykiams ir, žinoma, patiems ginčams⁹¹. Todėl tiriant lotyniškojo notariato sistemos tikslus šiuolaikinėje visuomenėje matyti, jog būtini adekvatus ginčų sprendimo ir valdymo būdai, leidžiantys išsaugoti pusiausvyrą tarp ginčo šalių, padedant joms pasiekti socialinę taiką, teisinį saugumą ir stabilumą bei užtikrinti socialinę harmoniją.

Už lotyniškojo notariato sistemos funkcijų įgyvendinimą yra atsakinga valstybė, t. y. jai numatyta atsakomybė kurti teisines institucijas, skirtas visuomenei apsaugoti nuo kylančių ginčų. Visi lotyniškosios notariato sistemos notarai vykdo svarbius valstybės įgaliojimus – prevencinį teisingumą, kuris yra privalomas tam tikriems svarbiems sandoriams daugelyje lotyniškojo notariato sistemos valstybių. Tai atspindi valstybės sprendimą, kad tam tikriems sandoriams profesionalus teisinis patarimas ir sandorio vykdymo užtikrinimas yra svarbūs, siekiant išvengti ateities ginčų bei neteisybės ir kartu minimizuoti riziką, kad sandoriai sukels teisinį netikrumą, taip pat stengiantis privalomuoju lotyniškojo notariato tarpininkavimu minimizuoti neigiamą poveikį gerovei⁹².

Preventyvus notaro vykdomas teisingumas išryškėja notarų veiklos diskursą pakreipiant lyginamuoju aspektu tarp lotyniškojo ir anglosaksų notariatų sistemų. Šių notariatų sistemų divergenciją notarų veiklos pasekmėms implikuoja teisinių sistemų skirtumai: kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, kuriose vyrauja lotyniškojo notariato sistema, svarbu apsaugoti visuomenę nuo ginčų atsiradimo, o bendrosios teisės tradicijos valstybėse, kuriose vyrauja anglosaksų notariato sistema, – padėti šalims laimėti ginčus. Todėl neatsitiktinai išryškėja ir lotyniškojo notariato sistemos preventyvus vaidmuo, kurį suponuoja už kiekvienos šalies interesus viršesnis interesas – teisingas ir sąžiningas sprendimas, kuris priimamas notaro akivaizdoje.

89 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., *supra note* 56, p. 8.

90 Woschnak, K., *supra note* 78, p. 14.

91 Shamlkashvili, T. A. Mediation in modern legal practice. *Psychological Science and Education*. 2014, 19(2): 15–16.

92 Lotyniškas notaras prižiūri, kad būtų laikomasi įstatymo, ir vykdo sandorių *ex ante* kontrolę. Tokiu būdu *ex post* sandorių išlaidos, pavyzdžiui, bylinėjimosi, sumažinamos arba visiškai panaikinamos. Šalutiniai teigiami veiksniai – valstybė taupo resursus, kurie galėtų būti naudojami teismams. Notariato plėtra ir stiprėjimas turi svarbią įtaką mažinant teismų darbo krūvį (tiek kaip ginčo užkardymo priemonė, tiek kaip galimybė su ginčiais nesusijusias teismų funkcijas perduoti notariatui).

Tačiau tai nereiškia, jog bendrosios teisės sistemos valstybės, kuriose egzistuoja anglosaksų notariato sistema, neturi prevencinio teisingumo sąvokų ar institucijų, apsaugančių asmenis nuo ateityje jiems galinčių iškilti ginčų. Skirtumas slypi tik institucijose, kurios dalyvauja užtikrinant prevencinį teisingumą⁹³ ir suteikiant užtikrinimo formą. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse prevencinis teisingumas yra šalies pasirinkimo reikalas. Pavyzdžiui, šalis gali nusišamdyti advokatą, atstovaujantį jos interesams sudarant nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sandorį, bet nėra įpareigojimo jai tai atlikti. Jei sandorio šalys pasirenka, „vienodų sugebėjimų“, tarpusavyje profesionaliai bendradarbiaujančius advokatus, tuomet yra tikėtina, kad sandorio šalims bus suteikta kokybiška teisinė konsultacija, kuri, tikėtina, sumažins ateities ginčus. Tačiau jeigu sandorio šalių advokatų (ar kitų teisininkų) įgūdžiai ir žinios skiriasi, yra tikimybė, jog tarp sandorio šalių ateityje gali kilti ginčas dėl „netinkamo“ rezultato, kurio būtų buvę galima išvengti, jei šalys sandorio sudarymo metu gautų tinkamas „prevencinės teisės paslaugas“⁹⁴.

Tai, ko bendrosios teisės tradicijos kultūra neturi, yra valstybės politika, proteguojanti neutralų ir nepriklausomą teisinį konsultavimą ir tam tikrų svarbių teisinių sandorių vykdymą, atliekamą neutralaus teisės profesionalo, suinteresuoto užtikrinti, kad sandoriai būtų tinkamai vykdomi, ir tokiu būdu minimizuoti ateityje galinčių kilti problemų ir ginčų tikimybę⁹⁵. Tokia politika bendrosios teisės tradicijos šalių galėtų būti vertinama kaip globojamoji, palyginus su jų skatinamu rungimosi principu, reiškiančiu, kad neutralus, nepriklausomas teisinis patarimas tam tikruose teisiniuose sandoriuose gali paskatinti civilinę taiką ir sutaupyti išlaidas bei užkirsti kelią ateities ginčams, tačiau ji jau seniai tapo prasminga kontinentinės teisės tradicijos pasaulyje.

Todėl ne veltui rusų notariato mokslininkai notariatą apibūdina kaip dalį teisinės infrastruktūros⁹⁶, suteikiančios papildomą stabilumą ir teisinį saugumą civiliniams teisiniams santykiams. G. Laurini lotyniškąjį notariatą laiko vienu iš pagrindinių liberaliosios valstybės ramsčių⁹⁷. P. L. Murray teigia, kad lotyniškoje notariato sistemoje notariatas daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių egzistuoja kaip teisingumo sistemos integralus elementas⁹⁸. F. Molitoro teigimu, notaro veikla turi ypatingą reikšmę, nes ji užtikrina prevencinę justiciją, o kartu ir teisinį saugumą. Autorius taip pat pabrėžia, kad notarų veikla grindžiama ne tik privilegijomis (kurios ir yra notarų rinkos liberalizavimo taikynys), bet ir ilgu sąrašu įpareigojimų ir ribojimų, su kokiais joks kitas paslaugų teikėjas – prekybininkas,

---

93 Buvo atlikta Europos teisės ir politikos centro koordinuojama studija, kurios tikslas – analizuoti ES valstybėse narėse vykstančius procesus ir institucijas, tiriant, kaip yra rengiami ir tvirtinami nekilnojamojo turto sandoriai bei su tuo susijusias šalių patiriamas išlaidas. Studijoje pabrėžiama, kad Anglijoje, Danijoje veikia tokie modeliai, kuriuose į nekilnojamojo turto perdavimo sandorius neįtraukiami teisininkai profesionalai, notariatai, bet tokius sandorius rengia nekilnojamojo turto brokeriai. Buvo konstatuota, kad Vokietijos notariato modelis, sudarant nekilnojamojo turto sandorius, yra ekonomiškai, palyginti su Anglijos, JAV ir Švedijos dereguliatyviu profesionalų teisių perdavimo paslaugų modeliu. Murray, P. L., Stürner, R., *supra note 21*, p. 172.

94 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note 21*, p. 208.

95 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note 21*, p. 3.

96 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note 19*, p. 62.

97 Woschnak, K., *supra note 78*, p. 12.

98 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note 21*, p. 207.

amatininkas – nesutiktų. Jis pamini prievolę vykdyti savo funkcijas, net jei tai daryti būtų finansiskai nenaudinga, pernelyg rizikinga ar sudėtinga⁹⁹. Visa tai R. Bergas ir Y. Montangie vadina lotyniškojo notariato sistemos mediacijos privalumais, kurie „įtraukia“ šalis į sandorį¹⁰⁰, o notaras vadinamas „vartų laikytoju“ (angl. *gatekeeper*)¹⁰¹, vertinančiu, ar sandoris nepažeidžia galiojančios teisės ir yra tinkamas abiem sandorio šalims. G. J. Richteris teigia, kad mediacija yra klasikinė notarų funkcija, suteikianti notarams naujų galimybių¹⁰². U. Plesker konstatuoja, kad notaro kaip mediatoriaus veikla patenka į ypatingą notaro veiklos sferą ir yra ne tik susijusi su įstatymiškai nustatyto ypatingu notaro statusu, bet ir yra jo sąlygojama¹⁰³.

Taigi, P. A. Malavetas, analizuodamas šiuolaikinę lotyniškosios sistemos notaro praktiką, akcentuoja, kad notaro preventyvų vaidmenį (ginčų vengimo kontekste) galima pavadinti alternatyviu sprendžiant ginčus¹⁰⁴. Išaiškindamas, kad notaras yra neteisminis (angl. *nonlitigation*), neadvokatinis (angl. *nonadvocacy*) teisinių konsultacijų teikėjas¹⁰⁵, bet būtent sandorių teisėje notaras „įsikiša“ (veikia) kaip nešališkas šalių patarėjas. Todėl Louisas D. Brandeisas¹⁰⁶ notarus pavadino „situacijos patarėjais“¹⁰⁷ (angl. „*counsel for the*

99 Molitoras, F. Lotyniškojo notariato ateitis ir perspektyvos Europos Sąjungoje? *Notariatas*, 2013, 15: 17.

100 Berg, R., Montangie, Y., *supra note* 82.

101 Berg, R., Montangie, Y. Competition in professional services markets: are Latin notaries diferent? [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bmg.eur.nl/fileadmin/ASSETS/bmg/ECRI/ Onderzoeksrapporten/ECRi_2006_Regulation_latin_notary_profession.pdf>.

102 Richter, G. J. Notarial function in making law. XXIII. International Congress of Latin Notaries Report of the German Delegation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bnotk.de/Bundesnotarkammer/Internationales/UINL/UINL_Kongress.php>.

103 Plesker, U., *supra note* 61 p. 20.

104 Malavet, P. A. Counsel for the situation: the latin notary, a historical and comparative model. *Hastings International and comparative Review*. 1996, 19(3): 399.

105 Tačiau advokato profesijos samprata bei veiklos principai šiuolaikinėje visuomenėje, pasižyminčioje didžiule socialine dinamika, yra pakitę. Net ir patys advokatai, vertindami kolegų elgesį, kartais vartoja sąvoką „naujos kartos advokatas“, dažniausiai turėdami galvoje išskirtinį agresyvumą, meistrišką manipuliavimą teisinėmis priemonėmis, ne visada siekiant teisinių, kartais neteisinių ar net antiteisinių rezultatų, didelį aktyvumą, „užspaudžiant“ priešingą šalį į kampą. Veikiamą laikantis principo „Mano kliento tikslas yra man aukščiausia vertybė“. Lastauskienė, G. Advokato profesija: prieštaras jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*. 2013, 20(4): 1486. Tačiau per savo gyvavimo istoriją atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje notariato institutas susidūrė ne tik su teigiamais plėtros etapais, bet ir su neigiamais, keliant idėjas suteikti teisę tam tikrus notarinius veiksmus atlikti advokatams. Buvo iškeltas klausimas, ar atitiktų viešąjį interesą, jei notarinius veiksmus atliktų ne nešališkas notaras, turintis, be kita ko, šalims išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų padarinius ir apsaugoti silpnesniąją šalį, bet advokatas, kuris pagal šios profesijos prigimtį neturi būti objektyvus, nes atstovauja šaliai, neturi teritorinio suskirstymo, priešingai nei notarai. Kūris, E. Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija. *Notariatas*. 2012, 13: 48-55. Šios iniciatyvos neatitiko viešojo intereso tikslų, negalėjo užtikrinti asmenų teisėtų interesų apsaugos, todėl nebuvo įgyvendintos.

106 Taip L. Brandeisas vertino save kaip teisininką daugelyje bylų. Cochran, R. F., Jr. Louis D. Brandeis and the Lawyer Advocacy System. *Pepperdine Law Review*. 2013, 40(2): 351-364.

107 Keletą kartų L. D. Brandeisas pasiūlė savo klientams, kad jis gali būti labiau naudingas kaip „situacijos patarėjas“, o ne kaip vienos ar kitos šalies advokatas. Tokiu vaidmeniu jis bandė rasti pusiausvyrą tarp išpareigojimų kiekvienai šaliai ir visiems teisingo sprendimo radimo. Ši laikysena tiksliai atspindi jo pastangas sukurti naujo tipo teisininkus, kurie galėtų „pakilti virš advokatų“. Dzienkowski, J. S. Lawyers as Intermediaries: The Representation of Multiple Clients in the Modern Legal Profession. *University of Illinois Law Review*. 1992, 462: 743.

situation“). Tad visa tai vertinant, darytina prielaida, kad notariatas lotyniškojo notariato valstybėse laikomas prevencinės teisėsaugos organu. Prevencinės teisėsaugos koncepcija buvo išplėtota Vokietijoje¹⁰⁸ ir ji kaip savarankiška jurisdikcija egzistuoja šalia klasikinės ginčų sprendimo jurisdikcijos bei suprantama kaip valstybės sukuriamas apsauginis mechanizmas, apimantis pagalbą tinkamai įforminant civilinius teisinius santykius, civilinių teisiųjų santykių dalyvių teisinio saugumo užtikrinimą, veiklą, kuria siekiama išvengti ginčų ateityje¹⁰⁹. Vadovaujantis tokia prevencinės teisėsaugos samprata, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo reformuotas ir Lietuvos notariatas.

Kaip nurodo G. Laurini¹¹⁰, notariatas, suvokdamas savo egzistavimo šiuolaikinėje visuomenėje svarbą, net didesnę nei viduramžių visuomenėje, kurios teisiniai ir socialiniai-ekonominiai santykiai buvo ne tokie kompleksiški ir sofistikuoti, turi pradėti keistis, atsakydamas į sau pačiam mestus iššūkius, nes šiuolaikinė visuomenė privalo pajėgti piliečiams realiai garantuoti visas paslaugas, kokių jiems gali prireikti. Notaras, kaip preventyvaus teisingumo institucija, vykdanči svarbiausias viešąsias funkcijas, suteikiant teisinį saugumą, turi atitikti ir šiuolaikinius civilinių santykių dalyvių, suinteresuotų visuomeninių santykių stabilumu ir neginčytinumu, poreikius. Todėl ir LR notariato įstatyme nuo 2016 m. sausio 1 d. įtvirtinta galimybė notarams teikti mediaciją, tokiu būdu siekiant privilegijuoti notarą, suteikiant jam papildomas priemones – galimybę vykdyti mediaciją, taip užtikrinant civilinių santykių stabilumą. Naujovės įtvirtinimas rodo, kad notariatas siekia neatsilikti nuo visuomenės vystymosi, o tokios naujovės „paaukština“ notaro vaidmenį ir padeda realizuoti suteiktas užduotis. Perėjimas prie notariato, vykdančio mediaciją, formuoja notariatą kaip kompleksinės teisinės pagalbos teikimo instituciją, apimančią klasikinės notarinės veiklos formas ir naujas veiklas, padedančias įgyvendinti notarinę veiklą. Prie naujų veiklų priskirtina ir mediacija bei mediacijos technikų taikymas notarų veikloje.

Visa tai patvirtina, kad vyksta teisiųjų profesijų diversifikacija¹¹¹, t. y. kai vienos teisinės profesijos atstovai – šiuo konkrečiu atveju notarai – plečia savo profesinę kompetenciją, įtraukdami naujas veiklas¹¹², taip stengdamiesi išnaudoti neįtikėtiną besikeičiančios visuomenės evoliuciją ir kartu „apsvarstyti“ patys save, kad suprastų ir padėtų suprasti klientams ir visai visuomenei, jog šimtus metų siekianti notariato istorija neprimeta stereotipinio notaro paveikslą, bet pateikia tokį notaro įvaizdį, kuris kartu primena praeitį ir padeda realiai matyti savo ateitį¹¹³. Vokietijos teisės mokslininkas bei praktikuojantis notaras O. Vossiusas, notarą apibūdina kaip asmenį, kuris *in copore* teikia ir konsultacijas¹¹⁴. Aktyvus notaro vaidmuo teikiant konsultacijas kaip teisinę pagalbą suteikia jam galimybę sureguliuoti

108 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note* 21, p. 25.

109 Kūris, E. *et al.*, *supra note* 85, p. 623.

110 Woschnak, K., *supra note* 78, p. 13.

111 Diversifikacija – įvairėjimas. Bendorienė, A. *et al. Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera, 2005, p. 176.

112 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note* 19, p. 51.

113 Woschnak, K., *supra note* 78, p. 14.

114 Vossius, O. Slussfolgerungen für den Gesetzgeber und die Berufsorganisationen. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – “Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen”*. Bonn: Deutscher Notarverlag, 2010, s. 104.

nesutarimus ir ginčus. Tokį notaro poreikį prisitaikyti prie socialinių-ekonominių realijų patvirtina ir ES notariatų taryba, kuri, atsižvelgdama į notarų veiklos sritis, nori reaguoti į naujus ES piliečių lūkesčius bei poreikius, ar tai būtų jau egzistuojančių teisinių priemonių implementavimas ar naujų kūrimas ir adaptavimas¹¹⁵.

Mediacijos ir mediacijos technikų inkorporavimas į notaro veiklą atskleidžia valstybės teisinę kultūrą ir yra vienas iš teisinės praktikos reagavimo į šiuolaikinio pasaulio poreikius pavyzdžių, o kartu kriterijus, parodantis, jog visuomenė yra brandi, pasiruošusi priimti atsakomybę už save ir užimti aktyvią gyvenimišką poziciją¹¹⁶. Mediacija kaip šiuolaikinio priėjimo prie ginčo ir jo valdymo būdas tampa šiuolaikinės teisinės praktikos dalimi^{117,118,119}. C. Menkel-Meadow net siūlo apibrėžti mediaciją kaip teisės praktiką¹²⁰. Be kita ko, mediacijos teorijoje kaip viena iš mediacijos rūšių išskiriama preventyvi mediacija (angl. *preventive mediation*)^{121,122}, kurios tikslas – įspėti apie galimus ginčus bei siekti jų išvengti. Tradicinis ginčų sprendimas remiasi tuo, kad ginčas jau yra kilęs, o ginčų prevenciją ir valdymą supponuoja mediacijoje taikomi stiliai ir į interesus orientuotos derybos, kai ginčas yra dar tik prasidėjęs¹²³. Identifikavus nesutarimą, yra galimybė jį suvaldyti ankstyvojoje stadijoje. Kaip ir mediacija, ginčų prevencija ir valdymas realizuojami trečiojo nešališko asmens, kuris padeda, šalims komunikuojant, rasti sprendimą remiantis interesais, o ne pozicijomis. Tokį vaidmenį užima ir notaras. Šiuo požiūriu notaro vykdoma ginčų prevencija turi tą pačią filosofinę bazę kaip ir mediacija¹²⁴, o mediacijai būdingas universalumo principas leidžia atrasti platesnį mediacijos taikymo lauką – tuomet, kai konkretus ginčas dar nekilęs, tačiau yra požymių, jog jis gali kilti, jeigu nebus pradėtos derybos ir nebus ieškoma ginčų prevencijos priemonių bei sprendimų tarpininkaujant mediatoriumi¹²⁵.

Visa tai leidžia teigti, kad notaro vykdomą prevencinį teisingumą, jo esmę nulemia lotyniškojo notariato sistema bei jis dera su notarų nauja veikla – mediacija. Šiuolaikinės visuomenės poreikiai paskatina mediaciją vykdyti, o notariatas geba prie jų prisitaikyti, be to, notarai, nuo seno vykdydami prevencinį teisingumą – vengdami ateities ginčų tarp san-

115 ES notariatų tarybos internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=12657>>.

116 Shamlıkashvili T. A., *supra note 91*, p. 18.

117 Shamlıkashvili T. A., *supra note 91*, p. 15.

118 Clarks, B. *Lawyers and Mediation*. Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, (eBook), 2012, p. 91.

119 Wagner, W. J. The Role and function of legal professions: a comparative study. *University of Miami Inter-American Law Review*. 1985, 16(3): 664.

120 Menkel-Meadow, C. Is Mediation the Practice of Law? *Alternative High Cost Litigat.* 1996, 14(5): 57.

121 Atsižvelgiant į bendrus tikslus, mediacija skirstoma į preventyvią mediaciją ir kilusio ginčo mediaciją. Boulle, L., Nesic, M. *Mediation: principles, process, practice*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 2001, p. 9–13.

122 Preventyvi mediacija skirtoma į tokius porūšius: sutartinė mediacija (angl. *deal making mediation*; vok. *Vertragsmediation*), prie kurios priskirtina mediacija rengiant / įgyvendinant ilgalaikius projektus, pavyzdžiui, statybos projektus, siekiant greitai ir efektyviai išspręsti ginčą, interesų prieštaravimo suderinimo, tokia mediacijos rūšis taikytina ir rengiant politinius sprendimus, bei, be kita ko, ir notarui rengiant ir (ar) tvirtinant sandorį.

123 Spencer, D., Brogan, M. *Mediation Law and Practice*. Cambridge: University Press, 2006, p. 460.

124 *Ibid.*

125 Banys, A., *supra note 42*, p. 1121.

dorio šalių taikė mediacijos technikas¹²⁶, nesiedami jų su mediacija, todėl akivaizdu, kad lotyniškojo notariato sistemos notarams mediacija nėra naujovė. Vertinant tai, būtina ieškoti galimų mediacijos taikymo notaro veikloje būdų, polemizuoti juos ne tik moksliniame diskurse, bet ir ieškoti galimybių, kaip juos skatinti bei taikyti notaro praktikoje.

1.3. Notarinės veiklos ir mediacijos sąveika

Prevencinis teisingumas, vykdomas notarų, yra prigimtinis lotyniškojo notariato sistemos elementas, kuris suteikia teorinę prielaidą notarams vykdyti mediaciją: ne tik mediacijos procedūrą, bet ir bendrai plėtoti mediaciją, t. y. notarui neveikiant kaip mediatoriui, skatinti, kad ši procedūra būtų taikoma. Vertinant tai, būtina atskleisti notarinės veiklos ir mediacijos sąlyčio taškus.

1.3.1. Notaro siūlymas notarinio veiksmo šalims (esant ginčui) kreiptis į mediatorių

2008 m. priėmus LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą¹²⁷ Lietuvoje mediacija tapo savarankiška civilinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli civilinių ginčų mediatoriai padeda civilinio ginčo šalims taikiai spręsti ginčą. Minėtas įstatymas nenustatė ribojimų notarams, į kuriuos kreipiasi šalys dėl notarinio veiksmo atlikimo, siūlyti šalims, tarp kurių, iki atliekant notarinį veiksmą, kyla ginčas, nukreipti jas spręsti ginčą mediacijos būdu tam, kad vėlesniame etape notaras galėtų atlikti notarinius veiksmus, dėl kurių šalys į jį kreipėsi. Vis dėlto tik maža dalis¹²⁸ Lietuvos notarų savo praktikoje pasinaudojo tokia galimybe, kuri Lietuvoje egzistavo devynerius metus. Tokiu atveju nebūtų buvę išvengta notarinių veiksmų, tačiau išsprendus ginčą mediacijos procedūros metu šalys kreiptųsi į notarus radusios kompromisą, kurio pagrindu notaras realizuotų savo įgaliojimus. Tokiu būdu notarinės veiklos ir mediacijos sąveika leistų notarui užtikrinti atliekamo notarinio veiksmo neginčytinumą, šalims kreipiantis į mediatorių, t. y. pasinaudoti neteisiniu ginčų sprendimo būdu.

Be kita ko, šalims, siekiančioms atlikti notarinį veiksmą ir notaro nukreiptoms į mediatorių, vengiant praleisti įstatymuose nustatytus procedūrinius terminus, nustatytus atitinkamiems veiksams atlikti¹²⁹, galima numatyti termino sustabdymą ar atidėjimą, siekiant skatinti šalis pasinaudoti mediacija. Remiantis 2015 m. priimtu LR notariato

---

126 Mediacijos technikų notaro veikloje turinys atskleistas disertacinio darbo IV dalyje. Pastebėtina, kad mediacijos technikos yra taikomos notaro veikloje ir suponuojamos prevencinio teisingumo, taigi jos nėra naujos notarams, tačiau suvokimas, kad, kaip minėtoje dalyje bus tirama, jos priskirtinos mediacijos technikoms notaro veikloje, yra naujas požiūris.

127 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462.

128 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje atsakymo variantą, jog notarai šalims pasiūlo kreiptis į mediatorių, jei iki atliekant notarinį veiksmą tarp šalių kyla ginčų, pasirinko tik 4 proc. (N = 7) respondentų (1 klausimas).

129 LR civilinio kodekso 5.50 str. 3 dalis – palikimas turi būti primtas per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos, t. y. į notarą šalys turi kreiptis dėl palikimo priėmimo per tris mėnesius.

įstatymo papildymu, suteikiančiu mediacijos vykdymo galimybę patiems notarams, bei vertinant tai, kad notarams paliekama diskrecija – teikti ar ne mediacijos paslaugas¹³⁰, notari, kurie nesuinteresuoti patys vykdyti mediaciją, galėtų notarinio veiksmo šalims (ginčo šalims) pasiūlyti kreiptis ne į teismą, o į profesionalų mediatorių, kuris padėtų išspręsti ginčą. Tam, kad tokia sąveika būtų efektyvi, būtina, kad notaras žinotų ir suvoktų mediacijos esmę, jos galimybes ir ribas. Tokias žinias Lietuvos notari, jų manymu, turi¹³¹, tačiau praktiškai jų nerealizuoja, nes neinformuoja ginčo šalių apie egzistuojančią galimybę ginčą spręsti mediacijos būdu. Notarų, įsirašiusių į Teismo mediatorių sąrašą, nuomone, tai nulemia notarų manymas, kad jie ir patys gali suderinti šalių interesus¹³².

Tyrimo autorės nuomone, vertinant ypač didelį Lietuvos visuomenės pasitikėjimą notaro profesija¹³³ bei jų teikiamų paslaugų kokybę¹³⁴, manytina, kad notaro siūlymas savo klientams, tarp kurių jau egzistuoja arba kyla ginčų (nesutarimų), kreiptis į mediaciją, kartu išaiškinant jos esmę ir naudą, klientų būtų vertinamas itin palankiai. Tai galėtų suponuoti ir visuomenės požiūrio į mediaciją pokyčius bei dažnesnį šios procedūros taikomumą.

1.3.2. Mediacijos išlyga notaro tvirtinamame sandoryje

Kaip antrąją sąlyčio tašką tarp notarinės veiklos ir mediacijos galima išskirti mediacijos išlygą notaro tvirtinamame sandoryje. Vienų autorių ji vadinama mediacijos išlyga (vok. *Mediationsklauseln*),¹³⁵ kitų – geranoriškumo išlyga (vok. *Güteklauseln*).¹³⁶ U. Plesker, išskirdama geranoriškumo išlygos įtvirtinimą sandoryje, pažymi, kad ginčai, kylantys dėl sandorių, galėtų būti sprendžiami kreipiantis į notarą kaip į ikiteisiminio ginčo sprendimo subjektą. Jos nuomone, notarui ypač tiktų spręsti ginčus, kylančius dėl sandorių, jei santykiai yra tarp kelių įmonių ir tarp jų galimi komerciniai ginčai, kadangi šiems subjektams svarbus ne tik *ad hoc* ginčo išsprendimas, bet ir tolimesnė bendra veikla. Tyrimo autorės nuomone, tokios išlygos numatymas būtų pagrįstas ir šeimos ginčiuose, saistomuose emocinės naštos.

130 Notaro galimybė vykdyti mediaciją mediacijos savanoriškumo principo kontekste aptariama disertacinio darbo III dalyje.

131 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje į klausimą, ar Jums žinoma mediacijos procedūros esmė, 75,6 proc. (N = 133) respondentų atsakė „taip“, o 20,5 proc. (N = 36) respondentai atsakė „ne“ (14 klausimas).

132 Tokią poziciją pateikė 3 notari įsirašę, į Teismo mediatorių sąrašą.

133 Tarp teisinių profesijų pagal pasitikėjimą pirmauja notari: jais pasitiki 63 proc., o nepasitiki 6 proc. gyventojų. Notarais yra pasitikima visose socialinėse demografinėse grupėse, tokią pasitikėjimą notari pelno jau vienuoliktus metus iš eilės, užimdami aukščiausią gyventojų pasitikėjimo poziciją tarp teisinių profesijų. Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22: 6.

134 Respondentų, kurie bent du kartus per metus lankėsi pas notarą, buvo klausama, kaip jie vertina notarų paslaugų kokybę: 69 proc. atsakė, kad labai gerai. Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22: 9.

135 Rabe, Ch. S., Wode, M. *Mediation – Grundlagen, Methoden, rechtlicher Rahmen*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag. 2014, s. 4.

136 Plesker, U., *supra note* 61, s. 119.

Kaip teigia profesorius H. Unberathas, „susitarimas sandoryje“¹³⁷ gali atsirasti notaro arba šalių iniciatyva, kad ginčai, kylantys dėl sandorio, būtų sprendžiami mediacijos būdu, taip įtvirtinant būtinybę prieš kreipiantis į teismą išnaudoti taikesnį sprendimą taikant mediaciją. Jeigu sandoryje numatyta mediacijos išlyga, šalys ja turėtų pasinaudoti, siekdamos išspręsti kilusį ginčą. Tačiau kaip teigia profesorius H. Unberathas, vadovaujantis mediacijos savanoriškumo principu, jeigu mediacijos išlyga sandoryje nenumatyta, negalima įpareigoti šalis vykdyti mediaciją¹³⁸. Teisinės valstybės principas bei sutarties laisvės principas nedraudžia ir neriboja galimybės sandorio šalims susitarti dėl galimo ginčo, kylančio dėl sandorio sprendimo būdo: spręsti mediacijos būdu ar kreiptis į teismą. Taigi, atsižvelgiant į tai, notarai turi būti pasirošę, esant šalių norui arba rekomenduojant jiems patiems, į sandorius įtraukti mediacijos išlygą. Tokią galimybę numato ir galiojantis LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas¹³⁹ bei 2017 m. birželio 29 d. LR Seimo priimtas LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas (toliau – LR mediacijos įstatymas)^{140,141}.

Juose numatyta, kad šalys dėl mediacijos gali susitarti tiek kilus ginčui, tiek iš anksto, kai ginčo dar nėra¹⁴². Ginčo šalys, kurios yra susitarusios ginčą spręsti mediacijos būdu, turi prieš kreipdamosi į teismą arba arbitražą bandyti ginčą išspręsti šiuo būdu. Nors notarai mano, kad yra pakankamai gerai informuoti apie mediacijos procedūros esmę ir jos teikiamus privalumus, autorės atliktas tyrimas patvirtina, kad didžioji dalis Lietuvos notarų¹⁴³ savo praktikoje nepasinaudoja galimybe rekomenduoti šalims į tvirtinamą sandorį įtraukti mediacijos išlygą. Tiriant tokio veiksmo priežastis, nustatyta¹⁴⁴, kad notarai nevengia į tvirtinamą sandorį įtraukti mediacijos išlygą, tačiau įpratę sandoryje numatyti, kad ginčai sprendžiami šalių bendru sutarimu (arba derybų būdu) arba teismo pagalba. Formuluočių „šalių bendru sutarimu“ arba „šalių derybų būdu“ vartojimas sandoryje yra tarsi netiesioginė mediacijos įtvirtinimo galimybė. Pastarosios formulotės suponuoja šalių iniciatyvą tiek pasirenkant ginčo sprendimo būdą, tiek sprendžiant ginčą. Mediacijos procedūroje tai

137 Unberath, H., Mediationsklauseln in der Vertragsgestaltung: Prozessuale Wirkungen und Wirksamkeit. *Neue Juristische Wochenschrift*: NJW, 2011. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-11]. <<http://www.in-mediation.eu/mediationsklauseln>>.

138 *Ibid.*

139 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 87-3462.

140 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*. 2017 m. liepos 12 d. Nr. 12053.

141 Atkreiptinas dėmesys, kad 2017 m. birželio 29 d. LR Seimas išdėstė nauja redakcija LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą Nr. X-1702, kartu pakeisdamas jo pavadinimą į LR mediacijos įstatymą (Nr. XIII-54). Kadangi dauguma naujojo LR mediacijos įstatymo nuostatų įsigalios tik 2019 m. sausio 1 d., kitos – 2020 m. sausio 1 d., todėl disertaciniame darbe bus nagrinėjamos abiejų įstatymų nuostatos.

142 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 str. 1 ir 2 dalys ir LR mediacijos įstatymo 12 str. 1 ir 2 dalys.

143 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje į klausimą, ar rekomenduojate notarinio veiksmo sandorio šalims įtraukti sąlygą, jog kilus ginčams jie turėtų būti sprendžiami taikant mediacijos procedūrą, neigiamai atsakė 54,5 proc. apklaustų notarų (N = 96) (13 klausimas).

144 Remiamasi antrosios anketinės apklausoms duomenimis, klausiant, kokios priežastys lemia, kad notarai retai rekomenduoja notarinio sandorio šalims į tvirtinamą sandorį įtraukti mediacijos išlygą (4 klausimas).

vadinama šalių savanoriškumo principu. Taip pat akivaizdu, kad kitų formuluočių vartojimą nulemia per siauras mediacijos kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo suvokimas, nežinojimas jos teikiamų privalumų.

Mediacijos išlygos numatymas notaro tvirtinamame sandoryje prasmingas tuomet, kai sandorio šalys siekia interesų suderinamumo, o ne ginčijimosi, kurio galima pasekmė – teisminis ginčo nagrinėjimas. Vengiant pastarojo, tyrimo autorės nuomone, būtina, kad notarai ne tik formaliai žinotų mediacijos esmę, bet ir tikėtų šios procedūros teikiama nauja, tuomet ir notarinio veiksmo šalys palankiai priims notaro siūlymą įtraukti mediacijos išlygą į sandorį bei pačios inicijuos, kad tokia nuostata sandoryje atsirastų.

1.3.3. Notarinis sandorių tvirtinimas kaip prevencinio teisingumo įgyvendinimas

Vienas esminių ir išskirtinių lotyniškojo notariato sistemos bruožų – notaro patvirtintas dokumentas laikomas autentišku dokumentu¹⁴⁵ (lot. *acte authentique*) ir dėl to jam pripažįstama didesnė įrodomoji, t. y. *prima facie*, galia. Notarinio dokumento kaip autentiškumo dokumento svarbą išskiria ir Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB¹⁴⁶, kurios tikslas – pasiekti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir taip prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo suderinant tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų aspektus, susijusius su vartotojų ir prekyautojų sudarytomis sutartimis. Ir nors to siekiama tarp sandorių, sudaromų tarp prekyautojo ir vartotojo, tačiau kartu numatoma išimtis, kad direktyva netaikoma sandoriams, kuriuos patvirtino valstybės tarnautojas. Lietuvos atveju notaras, pagal įstatymą privalantis būti nepriklausomas ir nešališkas, suteikdamas išsamią teisinę informaciją, privalo užtikrinti, kad vartotojas sudarytų sandorį tik tinkamai apgalvojęs teises pasekmes ir žinodamas jo teisinio taikymo sritį¹⁴⁷. V. Mikelėnas, analizuodamas sandorio formos reikalavimus, pažymi, kad notarinės sutarties formos reikalavimas skatina asmenų apdairumą, atidumą, rūpestingumą, nes, prieš pasirašydamas sutartį, asmuo elgiasi atsargiau. Notaras tokiu atveju formuoja šalis apie sutarties esmę, jos sąlygas, išaiškina galimus neigiamus padarinius. Notarinė sandorio forma taip pat leidžia efektyviau apginti silpnesnę šalį, nes notaras kontroliuoja, kad civilinėje apyvarčioje nebūtų neteisėtų sandorių¹⁴⁸. Visa tai suponuoja, kad notaras turi profesinę pareigą šalims suteikti išsamią konsultaciją, atitinkančią

145 Europos teisminis tinklas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#AuthInst>.

146 Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. [2011] OL L304/64.

147 *Ibid.*

148 Mikelėnas, V. Sandorių notarinės formos sudarymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas. *Notariatas*. 2007, 2: 26.

tikrus, harmoningus šalių interesus, tinkamai ir teisiškai patikimai parengti sandorio projektą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad dėl šių savybių autentiškas dokumentas didina sandorių skaidrumą – sukuria teisinį tikrumą tiek verslo subjektams, tiek ir piliečiams, apsaugo vartotojus ir visuomenę nuo ginčų ir, žinoma, kartu mažina teismų darbo krūvį. Taigi notarinė sandorio forma yra savotiška notaro vykdoma prevencinė funkcija. Be kita ko, kaip nurodo ES notariatų taryba, galima tik pritarti, kad Europos notarai yra efektyviausi prevencinio teisingumo aktoriai, todėl autentiško dokumento Europoje skatinimas yra būtinybė¹⁴⁹.

Tokią notaro veiklą – sandorių tvirtinimą – galima būtų pavadinti „monopoline“¹⁵⁰. Materialinėje teisėje tam tikroms sutarčių rūšims nustatomas notarinės formos reikalavimas, o notaras, įgyvendindamas tą reikalavimą – naudodamas teises-ekspertines žinias bei interesų derinimo įgūdžius, patvirtina atitinkamą sandorį. Kiekviena valstybė įstatymu nustato, jos manymu, reikšmingiausių sandorių sąrašą ir notarams suteikia išimtinę teisę tikrinti jų atitiktį įstatymams ir gerai moralei. Tas, kas sudarydamas sandorius neišlaiko jiems nustatytos notarinės tvirtinimo tvarkos, išvis nepasiekia teisinio rezultato, nes, nesilaikant šios tvarkos, sudarytas sandoris laikomas negaliojančiu¹⁵¹. Tokiu būdu užtikrinamas sandorio teisėtumas: atitiktis nacionalinėms nuostatoms, nepažeidžiant viešojo intereso bei kartu notarinio dokumentu suteikiant įrodymams saugumą.

Todėl vertinant notaro veiklą rengiant ir (ar) tvirtinant sandorius jo prevencinės funkcijos kontekste atrodytų naudinga nacionalinėje teisėje turėti daugiau sandorių, kuriems būtų nustatyta privaloma notarinė forma¹⁵², nes tuomet būtų daugiau atvejų, kuomet būtų užtikrintas preventyvus teisingumas, garantuojantis viešojo intereso apsaugą, t. y. kad civilinėje apyvartoje nebūtų neteisėtų, amoralių, viešajai tvarkai prieštaraujančių sandorių¹⁵³. Kartu taip būtų apsaugotas privatus interesas, sumažinant apgaulės, klastojimo, suklydimo galimybę, nes rengiant sandorį tikrinami asmens dokumentai, aiškinamasi, ar sandorio šalys tikrai laisva valia išreiškia savo poziciją.

---

149 Tokiu būdu lengvinant autentiškų dokumentų lengvesnį judėjimą ES. Autentiškas dokumentas tarsi įgyvendina Europos piliečių poreikius dėl teisinio tikrumo. Todėl ES notariatų taryba ketina prisidėti prie lengvesnio notaro patvirtintų dokumentų naudojimo ES. ES teisės plėtra yra originali tuo, kad kintant teisei aplinkai ir visuomenės poreikiams atsiranda naujų priemonių – kaip viena iš tokių paminėtinas Europos paveldėjimo sertifikatas, elektroninis autentifikuotas dokumentas, kurį naudojant taupomas laikas bei didinamas dokumentų saugumas. ES notariatų tarybos internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <http://www.notaries-of-europe.eu/plan2020/index_en.html>.

150 Plesker, U., *supra note* 61, s. 40.

151 Kūris, E., *supra note* 85, p. 570.

152 Tačiau yra nemažai valstybių, kurios apskritai nežino privalomos notarinės sandorio formos (bendrosios teisės valstybės, Skandinavijos valstybės). Tokį skirtingą teisinį reguliavimą lemia skirtinga notaro padėtis – notariatas, kaip mes jį suprantame Lietuvoje, nėra žinomas net šešiose ES valstybėse (Suomijoje, Švedijoje, Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Danijoje, Kipre). Mikelėnas, V., *supra note* 148, p. 27.

153 Tokia forma būtina tiems sandoriams, kurių sudarymas ir vykdymas yra itin reikšmingas valstybei viešo intereso apsaugos prasme, pavyzdžiui, vedybų sutartys, daiktinių teisių į nekilnojamuosius daiktus perleidimo sandoriai ir pan.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR Vyriausybė pritarė LR civilinio kodekso pakeitimo įstatymo projektui^{154,155} bei kartu siūlomų keisti susijusių įstatymų pakeitimų projektams ir juos pateikė LR Seimui. Šiais projektais siūloma perduoti notarams tokią funkciją kaip santuokos nutraukimas ar gyvenimo skyrium patvirtinimas sutuoktinių bendru sutikimu, kai pateikiamas rašytinis patvirtinimas, kad sutuoktiniai daugiau kaip metus netvarko bendro ūkio ir negyvena sutuoktinio gyvenimo ir neturi nepilnamečių vaikų, bei pateikiama sutartis dėl santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium pasekmių. Tokios funkcijos perdavimas notarams yra suderinamas su šiemis valstybės įgaliojimų asmenims įstatymais pavestomis funkcijomis juridiskai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus bei užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą. Be kita ko, pastebėtina, kad minėtame projekte taip pat siūloma nustatyti pareigą notarui, prieš tvirtinant sandorį dėl santuokos nutraukimo pasekmių, pasiūlyti sutuoktiniams susitaikyti, taip pat galimybę sutuoktinių sutikimu iki šešių mėnesių atidėti sutarties dėl santuokos nutraukimo tvirtinimą. Tokį siūlymą galima laikyti notaro mediacijos techniką taikymu atliekant notarinius veiksmus. Argumentai, skatinantys perduoti šią teismų funkciją notarams, taip pat pakankamai stiprūs – privati procedūra pas notarą priimtinesnė nei teismo procesas, notaras pagal savo darbo specifiką bei įstatymo keliamus išsilavinimo ir profesinius reikalavimus labai gerai išmano šeimos ir turtinę teisę, privalo būti nešališkas, todėl besiskiriančios pusės bus informuotos apie visas turto ir įsipareigojimų pasidalijimo sąlygas¹⁵⁶.

Minėtasis LR civilinio kodekso pakeitimo įstatymo projektas gan skirtingai vertinamas teisininkų praktikų bei mokslininkų. S. Zaksaitė ir Z. Garalevičius diskutuoja, ar santuokos nutraukimas gali būti vienas iš teisingumo vykdymo aktų. Autoriai teigia, kad santuokos teisiniu vertinimui negali neturėti įtakos ta aplinkybė, koks subjektas turi priimti sprendimą, kad santuoka yra nutraukta, ir tą sprendimą patvirtinti valstybės vardu. Jų manymu, teismo sprendimas, sutartis turi įstatymo galią, ir šiuo požiūriu notarinis veiksmas negali

---

154 LR civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5b56ef40c00d11e5ac22dba8705b325b?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=f2f761f3-5575-4e21-9d7e-31a4f681dbd1>>. LR Vyriausybės 2016 m. sausio 14 d. nutarimas Nr. 27 „Dėl patobulintų LR civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo, LR civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo, LR notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnio pakeitimo įstatymo, LR civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir LR Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų pateikimo LR Seimui“. *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 1240.

155 Analogiški LR civilinio kodekso pakeitimai Teisingumo ministerijos buvo parengti 2009 metais LR teisingumo ministerijoje buvo parengtas LR civilinio kodekso 3.51, 3.66, 3.67, 3.68, 3.73, 3.77, 3.79, 3.305, 3.306, 5.7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-11]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2148&p_query=&p_tr2=&p_org=8&p_fix=y>.

156 LR civilinio kodekso 3.51, 3.66, 3.67, 3.68, 3.73, 3.77, 3.79, 3.305, 3.306, 5.7 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto *aiškinamasis raštas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-11]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2148&p_query=&p_tr2=&p_org=8&p_fix=y>.

būti prilyginamas teisingumą vykančio teismo sprendimui¹⁵⁷. Tačiau Vokietijos mokslininkai pozityviai vertina jų praktikoje jau taikomą notarams suteiktą galimybę tvirtinti santuokos nutraukimą (vok. *Scheidungsvereinbarung*)¹⁵⁸, tokią notarų veiklą priskirdami prie mediatyvos veiklos. Jos metu išsprendžiami ginčai, kylantys dėl sutuoktinių nuomonių skirtumų, ir galiausiai notaras patvirtina santuokos nutraukimą¹⁵⁹. Pastebėtina, kad Lietuvos visuomenė taip pat teigiamai vertina tai, kad tokia funkcija būtų suteikta notarams tuo atveju, kai tarp besiskiriančiųjų nekyla ginčų ir jie neturi nepilnamečių vaikų¹⁶⁰.

Šiame kontekste turėtų būti įvertinta, kad LR teismų (teisėjų, teisėjų padėjėjų) darbo krūvis yra didžiulis, todėl norint jį sumažinti būtina, be teisminės mediacijos, skatinti kitas mediacijos paslaugas šalyje. Valstybė turėtų užtikrinti šių paslaugų kokybę ir į jas investuoti¹⁶¹. Prie neteisminės mediacijos skatinimo, tikėtina, turėtų prisidėti LR mediacijos įstatymas, kuriuo įtvirtinta privaloma mediacija šeimos bylose¹⁶² prieš perduodant bylą teismui.

Tyrimo autorės nuomone, vertinant tai, kad santuokos nutraukimas pas notarą nėra naujas reiškinys Europos valstybių praktikoje, taip pat notarinės sandorio formos sąlygojamą asmenų apdairumą, be kita ko, jog siūlomas teisinis reguliavimas nustato ne iš karto patvirtinti santuokos nutraukimo sandorį, o numato išlygą – susitaikyti sutuoktiniams, manytina, tvirtinamas santuokos nutraukimas būtent notaro būtų teigiamas reiškinys, leidžiantis notarui panaudoti savo potencialą, implikuojamą prevencinio teisingumo – nešališkai padėti rasti šalims jų interesus geriausiai atitinkantį sprendimą, taip pat būtų pateisintas ir įstatymų leidėjo tikslas – sumažinti teismų darbo krūvį. Mediacijai, kuri padeda šalims rasti bendrą sprendimą tarp ginčo šalių, notarinis sandorio patvirtinimas reiškia patvirtinimą, kad rastas sprendimas atitinka šalių interesus

Todėl kalbant apie notaro sandorių privalomos formos pranašumus pažymėtina, jog notarinis sandorio tvirtinimas, tyrimo autorės nuomone, galėtų būti apibūdintas kaip sandorio „tikrumo kontrolės institutas“. Šiam institutui įgyvendinti notarijai taiko mediacijos technikas siekdami prevencinio teisingumo, tuo būdu mažinamos sandorio nuostatų teisinės abejonės ir kartu ginčų tikimybė, kuri yra svarbi priemonė, užkertanti kelią neteisėtiems sandoriams ir stiprinanti civilinės apyvartos skaidrumą bei stabilumą. Vertinant tokio sandorio įrodomąją galią, notarinis sandorio patvirtinimas sandorio šalims suteikia saugumą, kuris taip reikalingas šiuolaikinėje visuomenėje.

---

157 Zaksaitė, S., Garalevičius, Z. Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. *Teisės problemos*. 2009, 4(66): 70–108.

158 *Zivilprozessordnung*. (žr. 630 str.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.

159 Plesker, U., *supra note* 61, s. 17.

160 Kaip matome, daugiausiai buvo pritariančiųjų pasiūlymui, kad notaras galėtų nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančiųjų nekyla ginčų ir jie neturi nepilnamečių vaikų – 64 proc. Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22: 8.

161 LR ir Norvegijos Karalystės teisminės mediacijos praktika, įskaitant rekomendacijas dėl galimų LR mediacijos sistemos gerinimo priemonių (ataskaita). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teismines-mediacijos-taikymo-apibendrinimai/1679>>.

162 LR mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punktą.

1.3.4. Notarinis privalomo vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektiems sandoriams – taikos sutartims

Notarinės sandorio formos privalumas – notaro sudaryti ir patvirtinti dokumentai kai kuriose valstybėse laikomi vykdomaisiais dokumentais, t. y. jie vykdomi kaip teismų sprendimai¹⁶³. Be kita ko, pažymėtina, kad autentiško dokumento¹⁶⁴ specifika ES ta, kad jei autentiškas (notaro patvirtintas) dokumentas yra vykdytinas jį išdavusioje valstybėje, tai jis turi būti pripažįstamas ir vykdomas bet kurioje ES valstybėje¹⁶⁵. Taigi notaro vaidmuo mediacijoje itin svarbus tuo aspektu, jog didžiausia mediacijos problema – susitarimų, pasiektų mediacijos būdu, vykdytinumas. Mediacija neturėtų būti laikoma blogesne alternatyva už teismo procesą dėl to, kad mediacijos būdu pasiektų susitarimų laikymasis priklauso nuo šalių geros valios. Kaip nurodoma Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje, mediatoriai turėtų informuoti šalis apie pasiekto susitarimo teisinius padarinius ir apie veiksmus, kurių šalys turėtų imtis, kad susitarimas būtų įgyvendintas¹⁶⁶. Todėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų¹⁶⁷ (toliau – Direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų) įtvirtinta rekomendacija ES valstybėms narėms užtikrinti, kad mediacijos būdu pasiekto taikaus susitarimo šalims jų susitarimo turinys galėtų būti pripažintas privalomai vykdomu, o tokį pripažinimą, vadovaujantis Direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, galėtų atlikti ne tik teismas, bet ir kita kompetentinga institucija. Akivaizdu, kad šiame kontekste ypatingą reikšmę įgyja notaras kaip asmuo, užtikrinantis, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų.

Daugumoje Europos valstybių¹⁶⁸ šalių pasiektas susitarimas mediacijos procedūros metu bei patvirtintas notaro turi labai vertingą savybę – tampa vykdytinas ir be teismo proceso. Taigi notarui patvirtinus mediacijos procedūros metu pasiektą taikos sutartį, ji tampa privalomai vykdoma. Vokietijoje¹⁶⁹ ir Austrijoje¹⁷⁰ notaro pasiekti bei patvirtinti susitarimai įgyja privalomai vykdytiną galią be kreipimosi į teismą, jeigu tai tiesiogiai nurodoma notaro patvirtintame susitarime. Tačiau pastebėtina, kad Vokietijoje tik notarui veikiant kaip sutaikinimo subjektui¹⁷¹ šalių pasiekti susitarimai – taikos sutartys – yra

163 Herbots, J. H. *Contract Law of Belgium in International Encyclopedia of Laws*. The Hague: Kluwer Law International, 1998, p. 100–102.

164 Autentiški dokumentai neegzistuoja bendrosios teisės tradicijos valstybėse, taip pat Skandinavijos valstybėse, t. y. jie iš esmės būdingi kontinentinės teisės tradicijos valstybėms.

165 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra* note 3, p. 32.

166 Committee of Ministers on 18 September 2002 adopted recommendation rec (2002)10 of the committee of ministers to member states on mediation in civil matters. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

167 Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. [2008] OL, L 136/3.

168 Detaliau žr. disertacinio darbo II dalyje.

169 *Zivilprozessordnung*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.

170 De Palo, G., Trevor, M. B. *et. al. EU Mediation: Law and Practice*. Oxford University Press, 2012, p. 13.

171 Vokietijos notaro kaip sutaikinimo institucijos veikla pateikiama disertacinio darbo II dalyje.

privalomai vykdomi,¹⁷² o advokatui¹⁷³ veikiant kaip sutaikinimo subjektui, šalių pasiektais susitarimams tas pats advokatas vykdytinumo suteikti negali. Estijoje notarai sutaikinimo procedūros metu pasiektus taikius susitarimus autentifikuoja ir jiems suteikia vykdytinumą tik tuo atveju, jei ginčas buvo kilęs dėl su nuosavybe susijusių reikalavimų, o dėl kitų ginčų – tik jeigu šalys siekia kompromisinio susitarimo. Tuomet notaras patikrina, ar susitarimas buvo sudarytas kaip sutaikinimo procedūros rezultatas, ir suteikia vykdytinumą¹⁷⁴. Tuo tarpu Nyderlanduose visi notariniai aktai turi privalomai vykdytiną galią¹⁷⁵. Rusijoje tokią privalomą galią turi tik šalių susitarimas dėl alimentų mokėjimo, pasiektas notarui veikiant kaip mediatoriui¹⁷⁶. Tokiu būdu užtikrinus, jog mediacijos procedūros metu rastas susitarimas turi privalumą – kad jo nevykdant užtikrinamas jo privalomas vykdymas, padidinamas mediacijos proceso patrauklumas, taip garantuojant šalių ateities saugumą¹⁷⁷.

Lietuvos notariato teisėje taip pat atsirado panaši naujovė – nuo 2016 m. sausio 1 d. notarai gali atlikti vykdomuosius įrašus pagal notarine forma patvirtintas sutartis, iš kurių atsiranda piniginės prievolės¹⁷⁸. Naujų funkcijų priskyrimas notarams sudaro galimybę asmenims greičiau ir paprasčiau išieškoti skolas supaprastinta tvarka, nesikreipiant į teismą. Kita vertus, tai skatina notariškai tvirtinti sudaromas sutartis, kurioms nenumatyta privaloma notarinė forma. Be kita ko, tikėtina, kad išplėtus notarų kompetenciją vykdomųjų įrašų srityje neabejotinai sumažės teismų darbo krūvis, kadangi dalis skolų bus išieškoma ne ginčo tvarka.

Mediacijos procedūros vertė, neesant mechanizmo, užtikrinančio šios procedūros metu pasiektų susitarimų vykdytinumą, būtų minimali. Neteisminiu būdu sprendžiant ginčą ir pasiekus taikos sutartį, ji neturi „procedūrinio užbaigtumo“. Lietuvoje šiuo metu išimtinė teisė tvirtinti mediacijos procedūros metu pasiektus taikius susitarimus, suteikiant jiems privalomojo vykdymo galią, numatyta tik teismams¹⁷⁹. Įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai. Tačiau tokiu atveju ne tik nemažinamas teismų darbo krūvis, tačiau ir patys asmenys, kurie vengdami formalizuoto proceso ginčą sprendė taikydami

---

172 *Zivilprozessordnung* (797 Abs. 4 S. 1 und S. 2). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.

173 Pastarieji, vadovaujantis žemių įstatymu, taip pat gali būti paskirti kaip sutaikinimo institucijos.

174 *Conciliation act*. [interaktyvus] [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013028/consolide>>.

175 Jarkov, V. V. Notariat i mediacija. [Notary and mediation]. 2008. [žiūrėta 2014-04-15]. <http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2850_23.aspx>.

176 Shliffen, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58, p. 167.

177 Plesker, U., *supra note* 61, s. 99.

178 Tai reiškia, kad pasirašius, pavyzdžiui, paskolos sutartį, kurią patvirtino notaras, ir paskolos gavėjui negrąžinus skolos, kreditorius turės teisę kreiptis ne tik į teismą, bet ir į notarą. Tokiu atveju notaras atliks vykdomąjį įrašą, t. y. išduos dokumentą, su kuriuo kreditorius galės kreiptis į antstolį dėl priverstinio skolos išieškojimo. Žr. LR notariato įstatymo 49¹ straipsnis.

179 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas 6 str. 3 dalis. Kai ginčas, kuris sprendžiamas taikinamojo tarpininkavimo būdu, nėra tuo pačiu metu nagrinėjamas teisme, ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti LR civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka.

privačią mediacijos procedūrą, siekdami ją įgyvendinti, vis tiek privalo kreiptis į teismą. Todėl iš tiesų turėtų būti svarstoma galimybė tokių susitarimų tvirtinimą perduoti notarams.

Siūlymą mediacijos procedūros metu pasiektus taikius susitarimus tvirtinti ir notarams (ne tik teismams) savo monografijoje nurodo N. Kaminskienė. Šį siūlymą ji grindžia notarų vykdomomis funkcijomis, nes notarams sutarčių nuostatų atitiktis imperatyviems įstatymų reikalavimams tikrinimo ir sutarčių tvirtinimo funkcijos yra įprastos¹⁸⁰.

Minėtam siūlymui, jog taikius susitarimus galėtų tvirtinti ir notari, neprieštarauja ir mokslininkė V. Vėbraitė. Jos nuomone, teismo patvirtinta taikos sutartis įgyja galutinio teismo sprendimo galią, todėl nėra tikslinga leisti tik notarams tvirtinti ne teisinio proceso metu pasiektus taikius susitarimus tarp ginčo šalių. Tik kaip alternatyvą būtų galima numatyti, kad notaras taip pat gali patvirtinti taikius susitarimus, ir tokiam susitarimui yra suteikiamas privalomo vykdymo statusas¹⁸¹.

Šiuo konkrečiu atveju turėtų būti įvertinta, kad, vadovaujantis Lietuvos teisiniu reguliavimu, jei notaras vykdo mediaciją kaip atskirą paslaugą, jos metu pasiektam susitarimui privalomojo vykdymo galią galėtų suteikti tik kitas notaras, kadangi LR notariato įstatyme įtvirtintas griežtas notarinių veikslių ir mediacijos, kaip atskiros notaro teikiamos paslaugos, funkcijų atribojimas. Tuo tarpu Vokietijos tvirtinimo įstatymas¹⁸² notarams tokio draudimo neįtvirtina. Jei notaras vykdo mediaciją kaip neutralus, nešališkas šalių atstovas, vėliau jis gali tvirtinti tarp tų pačių šalių susitarimus ir (ar) atlikti kitus notarinius veiksmus.

Taigi notaro dalyvavimas mediacijos procedūroje pasireiškia ir kaip vykdytinumo suteikimas šalių mediacijos procedūros metu pasiektam susitarimui, nepriklausomai nuo to, ar mediacija buvo vykdoma mediatoriaus ne notaro, ar notaro kaip mediatoriaus. Toks mechanizmas yra vienas iš logiškų ir veikiančių būdų, užtikrinančių šalių teises. Reikėtų sutikti su V. V. Jarkovu¹⁸³, kad notarinis vykdytinumo suteikimas susitarimui atspindi mediacijos esmę ir padeda jai plėtotis, nes didinamas jos patrauklumas civilinių santykių dalyviams. Privalomojo vykdymo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams atitinka pasaulines mediacijos plėtros tendencijas. Tokiu atveju profesionalus mediatorius (notaras, veikiantis kaip mediatorius, ar kitas mediatorius) privalės ginčo šalims suteikti informaciją apie egzistuojančius mechanizmus, suteikiančius mediacijos susitarimui vykdytinumą, t. y. teismas ar kita kompetentinga institucija gali suteikti mediacijos procedūros metu pasiektam susitarimui vykdytinumą. Todėl šiame kontekste turėtų būti įvertintas V. Mikelėno¹⁸⁴ siūlymas atlikti LR notariato įstatymo pakeitimus, numatant, kad notaro patvirtinti dokumentai būtų privalomai vykdomi. Tačiau taip pat reikėtų įvertinti tokio siūlymo koreliaciją su galiojančia LR notariato įstatymo nuostata, numatančia notaro teikiamą mediacijos paslaugų ir notarinių veikslių atribojimą.

180 Kaminskienė, N., *supra note* 31, p. 246.

181 Vėbraitė, V., *supra note* 36, p. 138.

182 *Beurkundungsgezetz* (paragraph. 31). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-06-06]. <http://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/_3.html>.

183 Jarkov, V. V., *supra note* 175.

184 Mikelėnas, V., *supra note* 148, p. 26.

Tyrimo autorė, kaip analogiją vertindama teisminę mediaciją, kurios metu civilinę bylą nagrinėjantis teisėjas, kuriam suteiktas teismo mediatoriaus statusas, ginčo šalių sutikimu gali nutarti teisminę mediaciją vykdyti pats, o pavykus pasiekti taikos sutartį, jis turi teisę ir patvirtinti byloje ginčo šalių sudarytą taikos sutartį^{185, 186}, mano, jog notaras, taip pat vykdęs mediaciją, kaip šios procedūros rezultatą – taikos sutartį galėtų pats ir patvirtinti bei suteikti jai vykdytinumą. Kartu pastebėtina, kad notaro suteikiamas vykdytinumas taikos sutartims turėtų būti atliekamas kompleksiskai, t. y. ne tik suteikiamas taikos sutartims, kurias sudarant notaras tarpininkavo, bet ir taikos sutartims, kuriose mediaciją vykdė mediatorius ne notaras arba, esant galiojančiam teisiniam reguliavimui, kuomet notarinių veiksmų atlikimas yra griežtai atskirtas nuo notaro vykdomos mediacijos, kitas notaras-mediatorius, priešingu atveju neskatinsime mediacijos kaip procedūros dažnesnio praktikuojimo ir pozityvesnio visuomenės požiūrio į šią procedūrą.

1.3.5. Mediacija kaip notarų tarpusavio bendruomeniškumą skatinanti priemonė¹⁸⁷

Mediacija kaip universalus ginčų sprendimo būdas, kurio technikos gali būti taikomos ne tik profesinėje veikloje, bet ir socialiniame gyvenime, galėtų būti tinkama priemonė sprendžiant ginčus tarp pačių Lietuvos notarų rūmų narių – notarų. Tokią galimybę patvirtina ir Tarptautinės notariato sąjungos Notarų deontologijos¹⁸⁸ ir organizacijos taisyklės¹⁸⁹, kurios rekomenduoja kiek įmanoma vengti ginčų tarp Lietuvos notarų rūmų narių ir skatinti mediaciją kaip ir sutaikinimą sprendžiant ginčus tarp jų, siekiant sukurti darnią, supratingą bei harmoningą atmosferą tarp Lietuvos notarų rūmų narių, pažymint, kad tokia atmosfera galėtų būti kuriama padedant naujiems notarams efektyviai vykdyti funkcijas. Tokios Tarptautinės notariatų sąjungos rekomendacijos tik patvirtina, kad mediacijos taikymo įgūdžiai padeda darbe su kolegomis, kilus nesutarimams notaro biure, formuojant bendruomenišką kultūrą: vengiant nereikalingo tarpusavio bylinėjimosi ir kitokių nekolegiškų, visuomenės pasitikėjimą noterais menkinančių, Lietuvos notariato reputaciją pažeidžiančių ar notaro gerą vardą žeminančių tarpusavio santykių. Akcentuotina, kad ginčai yra neatsiejama šiuolaikinio gyvenimo dalis, todėl kartu būtina turėti priemones, pavyzdžiui, mediaciją, kad tie ginčai būtų kultūringai sprendžiami, taip dar labiau didinant notarų prestižą visuomenėje.

185 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-122-(7.1.2) nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-05]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

186 Tačiau jei civilinę bylą nagrinėjantis teisėjas, vykdęs teisminę mediaciją savo nagrinėjamoje civilinėje byloje, ir teisminės mediacijos metu šalims nepavyko sudaryti taikos sutarties, teisėjas nusišalina nuo bylos nagrinėjimo ir civilinė byla skiriama nagrinėti kitam teisėjui (teisėjų kolegijos nariui).

187 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note* 19, p. 68.

188 Deontologija (*deontos* – lot. pareiga) – etikos šaka, sprendžianti pareigos problemą. Kvietkauskas, A. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija. 1985, p. 103.

189 *Deontology and Rules of Organisation For Notariats* (27 paragraph.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05] <<http://www.uinl.org/675/deontology-and-rules-of-organisation-for-notariats>>.

Vertinant tyrimo metu gautus duomenis, atskleidžiančius, jog dauguma notarų, jų teigimu, gerai išmano mediacijos esmę¹⁹⁰, svarstyti, ar nebūtų tikslinga mediaciją skatinti taikyti notaro veikloje notarų tarpusavio santykiams spręsti. Juk esti notarų, kurie veikia pagal bendros veiklos sutartį su kitu notaru, ir tarp jų neabejotinai kyla nesutarimų ir (ar) ginčų dėl ekonominių klausimų – dėl vienas kito ekonominės padėties nebloginimo, klientų pasiskirstymo ir pan. Be to, notarų biure dirba ir kitų darbuotojų (ne tik notarų), todėl kylantys nesutarimai (ginčai) tarp jų galėtų būti sprendžiami taikant mediaciją. Taigi nors Notarų etikos kodekse¹⁹¹ išskirtas atskiras skyrius nuostatų, reguliuojančių notarų tarpusavio santykius, tarp jų ir konfliktų sprendimą bendru sutarimu, nepavykus išspręsti ginčo bendru sutarimu, notarams siūloma kreiptis į Lietuvos notarų rūmų prezidiumą, kuris padeda išspręsti kilusį nesutarimą. Kaip galima priemonė tokiems konfliktams spręsti galėtų būti taikytina mediacija. Kadangi Lietuvos notarų rūmų prezidiumą sudaro praktikuojantys notari, kurie turi užtikrinti, kad būtų atliekamos notarinės funkcijos jiems priskirtoje teritorijoje, svarstyti, jog tokiu atveju mediatoriaus funkcijas galėtų atlikti Lietuvos notarų rūmų administracijos atstovai – Lietuvos notarų rūmų valdytojas, Lietuvos notarų rūmų konsultantai-teisininkai, nes vadovaujantis LR notariato įstatymu¹⁹² Lietuvos notarų rūmai įpareigoti prižiūrėti, kaip notari atlieka savo funkcijas ir laikosi profesinės etikos reikalavimų, o Lietuvos notarų rūmų administracija veikia kaip Lietuvos notarų rūmų einamąją veiklą užtikrinantis subjektas¹⁹³.

Apibendrinimas. Mediacijos ir notarinės veiklos sąlyčio analizė leidžia išskirti išorines mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, t. y. galimybes, kuomet notaras neveikia kaip mediatorius, tačiau skatina šios procedūros taikomumą kitais būdais, kurie pavaizduoti toliau pateiktoje schemoje (Schema Nr. 1). Notaro siūlymas, kad šalys, esant ginčui, jį spręstų profesionalaus mediatoriaus pagalba ir mediacijos išlygos įtraukimas į notaro tvirtinamą sandorį nereikalauja teisinio reguliavimo nuostatų būtinumo, siekiant jas taikyti praktikoje, tačiau Lietuvos notari tokius siūlymus šalims pateikia retai. Kad notaras imtųsi iniciatyvos dažniau atlikti tokius veiksmus, būtinas metodologinis notarus vienijančios organizacijos palaikymas, be kita ko, mediaciją kaip notarų bendruomeniškumą skatinančią priemonę turėtų siūlyti ir minėta organizacija. Galimybė notarams suteikti vykdytumą mediacijos procedūros metu sudarytoms sutartims implikuotų mediacijos kaip alternatyvaus ginčų sprendimo procedūros dažnesnį taikymą ir visuomenės palankesnę požiūrį į šią procedūrą. Todėl šiuo aspektu yra būtini LR notariato įstatymo ir LR civilinio proceso kodekso atitinkamų nuostatų pakeitimai.

190 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje į klausimą, „Ar Jums žinoma mediacijos procedūros esmė“, 75,6 proc. (N = 133) respondentų atsakė „taip“, o 20,5 proc. (N = 36) respondentai atsakė „ne“ (14 klausimas).

191 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>.

192 LR notariato įstatymo 9 str. 6 punktas.

193 LR teisingumo ministro 1993 m. kovo 5 d. įsakymas Nr. 17 „Dėl Lietuvos notarų rūmų statuto patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-06-06]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-statutas>>.

*Schema Nr. 1.
Išorinės mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje.*

2. MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TEISINIS REGULIAVIMAS

Svarbus mediacijos notaro veikloje tyrimo etapas – mediacijos notaro veikloje plėtos proceso analizė, atskleidžiant teisinės tokio proceso prielaidas. Ištyrus teisinės notaro vykdomos mediacijos prielaidas, galima atskleisti jos taikymo notaro veikloje galimybes.

2.1. Notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas tarptautinių organizacijų veikloje

Kaip teigia N. Kaminskienė, visuomenės susidomėjimas alternatyvaus civilinių ginčų sprendimo procedūromis Europoje smarkiai išaugo dėl ypač palankaus konteksto – ir Europos Taryba, ir ES siekia sukurti laisve, saugumu ir teisingumu grindžiamą erdvę, taip gerinant ir lengvinant teisingumo prienamumą civilinių teisinių santykių subjektams¹⁹⁴. Tačiau siekiant išsiaiškinti, ar sukurtos minėtų tarptautinių organizacijų bei tarptautinių organizacijų, kurios vienija lotyniškosios sistemos notariatų notarai, teisinės prielaidos yra pakankamos vieno iš alternatyvaus ginčų sprendimo būdo – mediacijos – plėtrai notarų veikloje, reikalingas mokslinis įvertinimas.

2.1.1. Europos Tarybos ir Europos Sąjungos teisinis reguliavimas dėl notaro vykdomos mediacijos

Europos Tarybos teisinio reguliavimas dėl notaro vykdomos mediacijos. Europos Taryba jau XX a. pradžioje siekė sudaryti paprastesnemetodologs sąlygas piliečiams pasiekti teisingumą. Šie siekiai deklaruoti 1981 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto patvirtintoje rekomendacijoje Nr. R(81)7 „Dėl priemonių, palengvinančių galimybes naudotis teisingumo sistema“¹⁹⁵, skatinančioje valstybes nares imtis sutaikinimo priemonių tiek teisme, tiek iki teismo. 1986 m. rugsėjo 16 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto patvirtintoje rekomendacijoje Nr. R(86)12 „Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliame darbo krūviui teismuose arba sumažinti jį“¹⁹⁶ deklaruojama, kad šalių taikus susitarimas būtų veiksminga priemonė kovojant su vis didesniu bylų srautu teismuose. Pastarąsias dvi Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas galima laikyti kaip kelrodį valstybėms narėms, siekiant mažinti teismų darbo krūvį, ieškoti nacionalinėje teisėje nišų mediacijos integracijai. Vėlesnės Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos orientuotos į konkrečias teisės šakas, kuriose galėtų būti taikoma mediacija. Kaip antai, 1998 m. sausio 21 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė rekomendaciją

194 Kaminskienė, N., *supra* note 31, p. 56.

195 *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R(81)7 On Measures Facilitating Access to Justice*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-25]. <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecMode=1&DocId=671776&Usage=2>>.

196 *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R(86)12 Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload of the Courts*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-10]. <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/legal_professionals/court_clerks/legal_instruments_and_documents/Rec%20%2886%29%2012.asp>.

Nr. R(98)1 „Dėl mediacijos šeimos santykiuose“¹⁹⁷ bei 2002 m. rugsėjo 18 d. – rekomendaciją Nr. R(2002)10 „Dėl mediacijos civiliniuose santykiuose“¹⁹⁸. Jose tiesiogiai apie tai, kokios profesijos atstovai turėtų vykdyti mediaciją, neužsimenama, tačiau jau 2007 m. buvo pradėta vertinti, kokią įtaką rekomendacijos turėjo valstybėms narėms, ar veiksmingas jų taikymas, kokių problemų kyla įgyvendinant rekomendacijas ir ką būtų galima padaryti siekiant geriau jas įgyvendinti¹⁹⁹. Šiam tikslui buvo sudaryta darbo grupė CEPEJ-GT-MED (angl. *European Commission For the Efficiency of Justice, Working group on Mediation*), kuri parengė Europos Tarybos rekomendacijų dėl tarpininkavimo poveikio įvertinimą²⁰⁰. Atsižvelgiant į Europos Tarybos rekomendacijų dėl mediacijos poveikio įvertinimo rezultatus, buvo parengtos Esamų rekomendacijų dėl mediacijos šeimos ir civiliniuose santykiuose geresnio įgyvendinimo gairės²⁰¹. Gairėse numatytos trys sritys, kurios turėtų padėti gerinti minėtų rekomendacijų veiksmingumą: mediacijos tinkamumas, prienamumas ir įsisąmoninimas. Siekiant gerinti mediacijos taikomumą, minėtose gairėse įtvirtinama būtinybė įtraukti kuo daugiau įvairių profesijų atstovų – ne tik advokatus, bet ir kitų teisinių profesijų atstovus, kurie skatintų mediacijos procedūros taikymą. Pavyzdžiui, įtraukti į jų elgesio taisykles pareigą informuoti klientus apie galimybę ginčą spręsti neteisminiu būdu. Taigi tai tarsi kryptys valstybėms narėms skatinti mediaciją, kad šią procedūrą galėtų taikyti platesnis teisinių profesijų atstovų ratas, tarp jų ir notarai.

Visa tai leidžia daryti išvadą, kad Europos Tarybos Ministrų Komitetas skatina Europos Tarybos organizacijos valstybės nares į mediaciją įtraukti platųjį teisinių profesijų atstovų ratą, įskaitant ir notarus.

Europos Sąjungos teisinio reguliavimas dėl notaro vykdomos mediacijos. Europos Parlamento 1994 m. sausio 18 d. rekomendacijoje „Dėl notaro profesijos Bendrijoje“²⁰² (žr. 3 punktą) pažymima, kad nors notaro profesija organizuojama skirtingai Bendrijos valstybėse narėse, tačiau notaro profesija turi ir bendrų bruožų, iš kurių svarbiausi tiriamame kontekste yra tai, jog (1) valstybės dalinį suverenitetą deleguoja notarams, suteikdamos jiems įgaliojimus tvirtinti sandorius, įgyjančius įrodomąją galią; (2) notarai veikia

197 *Committee of Ministers recommendation No. R. (1998)1 adopted on 21 January 1998 to member states on mediation on Family disputes.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

198 *Committee of Ministers recommendation No. R. (2002)10 adopted on 18 September 2002 to member states on mediation in civil matters.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

199 Kaminskienė, N., *supra* note 31, p. 67.

200 *European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) – Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CEPEJ\(2007\)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cb66&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CEPEJ(2007)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cb66&direct=true)>.

201 *Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters Strasbourg, 7 December 2007.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-30]. <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1223897&Site=&direct=true>>.

202 *European Parliament Resolution on the state and organization of the profession of notary in the 12 Member States of the Community A3-0422/93.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1994_044_R_0019_01&from=EN>.

kaip laisvosios profesijos atstovai, tačiau kartu jų veiklą kontroliuoja valstybės įgaliotos institucijos; (3) notari, atlikdami notariusius veiksmus, vykdo nešališką patariamąją funkciją; (4) prevencinis notaro vaidmuo, vertinant teismo proceso kontekste, siekiant panaikinti arba sumažinti bylinėjimosi riziką. Vėlesnėje 2006 m. kovo 23 d. Europos Parlamento priimtoje rezoliucijoje „Dėl teisinių profesijų ir bendrojo intereso, susijusio su teisinių sistemų veikimu“²⁰³, be minėtųjų aspektų, taip pat akcentuojama ne teisminė, o teisinė apsauga, vykdoma notaro, ypač įmonių teisės srityje.

Vertinant Direktyvą dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų²⁰⁴ pažymėtina, kad joje nėra nuostatų, susijusių su profesija, kurios atstovas galėtų būti mediatoriumi. Tai paliekama nacionalinių teisės aktų reglamentavimo sričiai. Tačiau, be kita ko, minėtoje Direktyvoje dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų akcentuojama, kad mediatorius turėtų „kompetentingai vykdyti mediaciją, neatsižvelgiant į jo statusą arba profesiją atitinkamoje valstybėje narėje ir į tai, kaip šis trečiasis asmuo buvo paskirtas ar paprašytas vykdyti mediaciją“ (3 straipsnio a punktą). 2016 m. rugpjūčio 26 d. paskelbtoje Europos Komisijos ataskaitoje²⁰⁵ dėl Direktyvos dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo, įvertinus ES valstybių narių dabartinę situaciją mediacijos taikymo klausimu, konstatuojama, kad ES valstybės narės turėtų didinti savo pastangas mediacijai skatinti: nacionaliniu lygmeniu, didinant atvejų, kuomet teismai siūlytų šalims naudotis mediacija ginčams spręsti, skaičių; inicijuojant informacines sesijas apie mediaciją, ypač šeimos teisės klausimais; taikant finansines paskatas, kad mediacija taptų patrauklesnė ir ekonomiškė priemonė, lyginant su teisiniu ginčų nagrinėjimu; skatinant šalis pasinaudoti mediacija vietoj kreipimosi į teismą; suteikiant mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams vykdytinumą. Šios nuostatos nedraudžia ES valstybių narių notarams vykdyti mediaciją, tuo pabrėžiant preventyvų notaro vaidmenį atliekant notariusius veiksmus, bei, kaip jau buvo nurodyta analizuojant notaro suteikiamą vykdytinumą taikos sutartims, skatinant, kad jį ES valstybėse narėse suteiktų ne tik teismai, bet ir kitos kompetentingos institucijos, įskatant notarus.

ES institucijų priimti teisės aktai nedraudžia notarams vykdyti mediaciją, o minėtos teisinio reguliavimo nuostatos, akcentuojančios notaro preventyvų vaidmenį, tik patvirtina notarams galimybę plėsti savo veiklos sritį.

2.1.2. Europos Sąjungos notariatų tarybos ir Tarptautinės notariato sąjungos veikla dėl mediacijos taikymo notaro veikloje

Europos Sąjungos notariatų tarybos veikla dėl mediacijos taikymo notaro veikloje. Tai, kad alternatyvias ginčų sprendimo procedūras skatina Europos notari, kuriuos vienija ES

203 *European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems, 2006 23 March.* [interaktyvus]. [žiūrėta]. [2017-01-05]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0108+0+DOC+XML+V0//EN>>.

204 Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. [2008] OL, L 136/3.

205 Pagal 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 11 straipsnį Komisija turi pateikti ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui apie šios direktyvos taikymą.

notariatų taryba (angl. *Council of the Notariats of the European Union (CNUE)*)^{206, 207}, pavirtina ES notariatų tarybos išskiriamos sritys, kurioms ji skiria didžiausią dėmesį. Viena iš jų yra mediacija²⁰⁸. Ši institucija laikosi nuostatos, kad pagal savo prigimtį notarai gali turėti lemiamą vaidmenį mediacijos procese, nes jie kaip šeimų ir įmonių konsultantai gali pasinaudoti visais savo įgūdžiais ir sprenddami ginčus gali vadovautis savo profesinėmis-ekspertinėmis-teisinėmis žiniomis²⁰⁹.

ES notariatų tarybos dar 2000 m. pateiktoje nuomonėje dėl alternatyvaus ginčų sprendimo akcentuojama ES notarų vykdomos mediacijos svarba. Joje pažymima, kad Europos notarai nuo seno kaip vieną iš savo veiklos rūšių numato ginčų sprendimą mediacijos, vykdomos neperžengiant teisinės pagalbos teikimo ribų, būdu. ES notariatų taryba daro prielaidą, kad notaro profesija dėl ypatingų atrankos kriterijų, specialių mokymų yra viena iš tinkamiausių mediacijai vykdyti, todėl ES notariatų taryba valstybių narių notarams rekomenduoja plėsti notarų kompetenciją ją papildant – suteikiant galimybę notarams vykdyti mediaciją²¹⁰.

ES notarus jungiančios institucijos pozicija atskleidžia, kad ne be pagrindo 2009 m. priimtame ES notariatų tarybos Generalinės asamblėjos Europos notarų elgesio kodekse²¹¹ atsirado nuostata, jog notarai savo veikloje visuomet siekia socialinės taikos. Jei tarp šalių kyla ginčas, notarai derina šalių interesus ir informuoja šalis apie alternatyvius ginčų sprendimo būdus, akcentuodami mediacijos procedūrą, jos egzistavimą, sąlygas ir teikiamą naudą.

Vienoje iš ES notariatų tarybos 2011 m. teikiamų nuomonių Europos Komisijai dėl konsultacijos, susijusios su alternatyvių ginčų sprendimo būdų taikymu sprendžiant ginčus, kylančius dėl komercinių sandorių²¹², išryškintas notariato vaidmuo minėtoje srityje, pateikiant ES valstybių narių patirtį dėl notarų vykdomos mediacijos.

---

206 ES notariatų taryba yra oficiali Europos notarams atstovaujanti organizacija, kuri vienija ES valstybėse narėse veikiančius lotyniško tipo notariatus. Šios organizacijos misija – notariato plėtra ir aktyvus dalyvavimas Europos institucijoms priimant sprendimus dėl piliečių teisinio gyvenimo, teisingumo prieinamumo bei vartotojų teisių apsaugos. Be to, CNUE nuolat informuoja savo narius apie įstatymų leidybą Europoje bei įvairias ES iniciatyvas, rūpinasi notarų švietimu ES teisės srityje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-30]. <<http://www.cnue.eu/>>.

207 Lietuvos notariatas šios organizacijos nariu tapo 2004 m. gegužės 13–15 dienomis Atėnuose vykusioje ES notariatų tarybos generalinėje asamblėjoje.

208 Kitos sritys, į kurias fokusuojasi ES notariatų taryba, yra: autentifikavimo dokumentai, įmonių teisė, vartotojų teisė, sutarčių teisė, e. teisingumas, šeimos teisė, nekilnojamasis turtas, paveldėjimas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-30]. <<http://www.cnue.eu/>>.

209 Council of the Notariats the European Union (CNUE). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-12]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=4800>>.

210 *Stellungnahme der Konferenz der Notariate der Europäischen Union zur Mediation durch Notare*. Council of the Notariats the European Union (CNUE). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-10]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/005/archives.html>>.

211 *European notarial code of conduct* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-15]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/003/005.html>>.

212 *CNUE response to the European Commission's consultation on the use of Alternative Dispute Resolution as a means to resolve disputes related to commercial transactions and practices in the European Union*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-10]. <http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/adr_en.htm>.

2016 m. rugpjūčio 26 d Europos Komisija pateikė ataskaitą dėl Direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų²¹³, kuria siekiama palengvinti alternatyvaus ginčų sprendimo galimybes ir propaguoti taikų ginčų sprendimą, atskleidžiant mediacijos naudą. Europos Komisijos ataskaitoje konstatuojama, kad šiame etape nebūtina persvarstyti Direktyvą dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, bet jos taikymas gali būti tobulinamas dalijantis gerą patirtimi bei skatinant ją taikyti tarp visuomenės ir profesionalų, remiant, finansuojant bendrus mediacijos projektus Europos lygiu. Pastaroji iniciatyva ypač aktuali ES notariatų tarybai, vertinant tai, jog ši taryba planuoja kurti europinį notarų-mediatorių tinklą ir įgyvendinti bendrą notarų mediacijos praktiką Europos lygiu. Šie tikslai yra išdėstyti ES notariatų tarybos parengtame plane „Europa 2020“²¹⁴, kuris prisideda prie Europos Komisijos komunikatu patvirtintos Europos strategijos „Europa 2020“²¹⁵ įgyvendinimo.

Įvertinus ES notariatų tarybos rekomendacinio pobūdžio dokumentus, akivaizdu, kad ES notariatų taryba skatina notarus plėsti savo kompetenciją, į notarų veiklą įtraukiant mediaciją.

Tarptautinės notariato sąjungos veikla dėl mediacijos taikymo notaro veikloje. Esminis akcentas mediacijai notaro veikloje buvo padarytas 2001 m. Atėnuose vykusiame XXIII tarptautiniame lotyniškojo sistemos notariatų notarų kongrese, organizuotame Tarptautinės notariato sąjungos (angl. *International Union of Notaries*)^{216, 217}. Šiame kongrese Vokie-

---

213 *Report from the Commission to the European parliament, the Council and the European economic and social committee on the application of directive 2008/52/ec of the European Parliament and of the Council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters Brussels, 26.8.2016 COM(2016) 542 final.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-12]. <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/act_part1_adopted_en.pdf>.

214 ES notariatų tarybos plane „Europa 2020“ Europos notariatai, siekdami teisingumo Europoje, užsibrėžia penkis įsipareigojimus: pateikti naujus pasiūlymus piliečių kasdieniam gyvenimui; remti verslo vystymąsi Europoje, stiprinti tarpvalstybinių notarų bendradarbiavimą, plėtoti efektyvesnę teisingumą notarams autentifikuojant dokumentus. Būtent pirmasis įsipareigojimas ir apima jau minėtą notarų-mediatorių tinklo kūrimą. *The Plan for 2020 The Notaries of Europe.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=12657>>.

215 *Strategija „Europa 2020“.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_lt.htm>.

216 Tarptautinė notariato sąjunga buvo įkurta 1948 m. spalio 2 d. Argentinoje (Buenos Airėse). Tai yra nevyriausybinė organizacija, vienijanti valstybių, kuriose veikia lotyniškojo notariato sistema, nacionalinius notarus, kurių narystei pritaria šios sąjungos notariatų narių susirinkimas. Tarptautinė notariato sąjunga remia, koordinuoja ir padeda plėtoti notarų veiklą tarptautiniu mastu. Pagrindiniai Tarptautinės notariato sąjungos tikslai: skleisti ir taikyti fundamentalius lotyniškojo notariato bei notarinės deontologijos principus; reprezentuoti notariatą ir bendradarbiauti su kitomis tarptautinėmis organizacijomis; palaikyti ryšius su nacionalinėmis notarų organizacijomis ir valstybinėmis institucijomis kiekvienoje šalyje; nagrinėti notariato teisę ir derinti su notariatu susijusią nacionalinę įstatymų leidybą tarptautiniu lygiu; organizuoti ir vystyti notarų mokymą ir remti mokslines studijas notariato srityje; studijuoti ir sistemškai kaupti įstatymus notariato tema; rengti tarptautines konferencijas ir susitikimus; užmegzti ryšius su valstybėmis, kuriose lotyniškas notariatas dar tik plėtojasi ir kuriam trūksta organizuotumo siekiant tapti Tarptautinės lotyniškojo notariato sąjungos nariais; skatinti ryšius su valstybėmis, kuriose lotyniškojo notariato nėra ir kt. *International Union of Notaries (UINL).* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.uinl.org/2/mission>>.

217 Lietuvos notariatas buvo priimtas į Tarptautinę notariato sąjungą 1994 m. vasario 11 d., pirmasis iš Baltijos šalių.

tijos notariato teisės mokslininkas ir praktikas K. R. Wagneris akcentavo, kad pagrindinė notaro funkcija yra ginčų vengimas, o notarinis patarimas – konsultacija – yra mediacijos technikos apraiška²¹⁸.

2004 m. spalio 17 d. Tarptautinė notariatų sąjunga patvirtino Notarų deontologinius (etikos) principus²¹⁹, o 2005 m. lapkričio 8 d. – esminius lotyniškosios sistemos notariato principus²²⁰, kuriuose ryškūs notaro prevencinės veiklos aspektai. Minėtieji dokumentai 2013 m. spalio 8 d. buvo atnaujinti, juos kodifikuojant į vieną dokumentą – „Notarų deontologijos ir organizavimo taisyklės“. Šiose taisyklėse akcentuojama, kad deontologija yra esminis ir būtinas elementas, atliekant notaro funkcijas. Be deontologijos teisingas notaro funkcijų vykdymas yra neįmanomas, kadangi notaro profesija saistoma etinių principų. Tarptautinės notariatų sąjungos tikslas – skleisti minėtas taisykles, stiprinant socialines vertybes, nustatant minimalius teisinius standartus notaro veiklai²²¹. Vertinant tai, akivaizdu, kad notaro veikla yra unikali, reikalaujanti užtikrinti teisinį tikrumą, teisingumą ir saugumą, kurie yra svarbūs visuomenei, o tai suponuoja notariato kaip institucijos naudą ir poreikį visuomenei.

Notarų deontologijos ir organizavimo taisyklėse akcentuojamos notariato socialinės vertybės – vengti ginčų ir prisidėti prie tvarios ekonomikos bei socialinės taikos vystymo. Taip pat pažymimas notarinės veiklos suderinamumas su mediacija, kuri nepažeidžia notaro nešališkumo principo. Minėtose taisyklėse įtvirtinama galimybė taikyti mediaciją kilus ginčams tarp notarų asociacijų narių, t. y. tarp pačių notarų, siekiant kurti gerą ir harmoningą klimatą jų bendruomenėje.

Tarptautinės notariatų sąjungos veiklą padeda plėtoti ne viena komisija, tačiau tik Žmogaus teisių komisija aktyviai dirba plečiant notariato institutą kaip žmogaus teisių garantą, akcentuodama, kad notariato institucijos misija yra veikti taip, kad žmogaus teisės būtų gerbiamos, o tai galima užtikrinti tik vykdant ginčų prevenciją ir laikantis sutarties lygiateisiškumo principo, kurie yra neišvengiami atliekant notarinius veiksmus. Ši komisija siekia prisidėti prie tarptautinės ir nacionalinės teisėkūros tobulinimo, siekiant ginčų prevencijos²²².

Visa tai tik patvirtina pačios Tarptautinės notariatų sąjungos išsakytą poziciją, kad notaras turi rezervuotą (arba papildomą) kompetenciją²²³. Notarų veikla ginčų prevencijos kontekste, įskaitant ir mediaciją, kuri yra palyginti nauja sritis jų veikloje, būdinga notarų kultūrai, vertinant jų atliekamą piliečių interesų derinimą, vengiant ginčų sprendimo teisme, siekiant mažinti ginčų nagrinėjimo teisme skaičių. Tai leidžia notarų vadinti asmenimis, vykdančiais „draugišką teisingumą“, papildomą teismams²²⁴.

---

218 Wagner, R., *supra* note 20.

219 Principles of Notarial ethics. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/148/principles-of-notarial-ethics>>.

220 Fundamental Principles of The Latin Type Notarial System. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/146/fundamental-principles-of-the-latin-type-notarial-system>>.

221 Deontology and Rules of Organisation For Notariats. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05] <<http://www.uinl.org/675/deontology-and-rules-of-organisation-for-notariats>>.

222 Humans rights Commission of CNUE. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/125/human-rights-commission-cdh>>.

223 Notaries and reserved competencies. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/153/notaries-and-reserved-competencies>>.

224 *Ibid.*

Atlikus notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo prielaidų tarptautinių organizacijų veikloje analizę, darytina išvada, kad nei ES institucijos, nei Europos Tarybos institucijos nėra priėmusios teisės aktų, susijusių su mediacijos notaro veikloje reglamentavimo bei taikymo galimybėmis, nors tam tikros šio tyrimo objekto – mediacijos notaro veikloje – prielaidos pastebimos tiriant šių organizacijų priimtus teisės aktus vienos ar kitos srities klausimais, t. y. mediacijos ar notariato teisės srityje. Notarus vienijančios organizacijos – tiek ES notariatų taryba, tiek Tarptautinė notariatų sąjunga – skatina mediacijos integraciją į notaro veiklą.

2.2. Notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo įvairovė kai kuriose lotyniškosios sistemos notariato valstybėse

Daugumoje ES valstybių įstatymų leidėjai, įgyvendindami Direktyvą dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtino galimybę vykdyti mediaciją²²⁵. Kai kurios iš ES valstybių narių tokios procedūros taikymo galimybę numatė ir notaro profesijai. Toliau bus vertinama ne tik ES valstybių narių, bet ir kitų Europos valstybių, pasirinkusių lotyniškosios notariatų sistemą, teisinis reguliavimas, susijęs su mediacija notaro veikloje. Tokiu būdu siekiama identifikuoti egzistuojančius mediacijos notaro veikloje teisinio reguliavimo modelius, priskiriant Lietuvoje įtvirtintą mediacijos notaro veikloje teisinį reguliavimą atitinkamam modeliui. Vertinant tai, kad ES valstybių narių pasirinkti mediacijos procedūros teisinio reguliavimo modeliai²²⁶ yra skirtingi, tikėtina, kad ir valstybių pasirinkti mediacijos notaro veikloje teisinio reguliavimo modeliai taip pat bus skirtingi.

---

225 The Implementation of the Mediation Directive 29 November 2016. Directorate-general for internal policies. Policy department C: Citizens'rights and constitutional affairs. Compilation of In-depth Analyses. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-07]. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>.

226 G. de Palo ir L. D'uso pranešime „Subalansuoto santykio tarp mediacijos ir teismo proceso siekis“ tiriant ES valstybių narių praktiką dėl Direktyvos dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų įgyvendinimo, išskiria keturis ES valstybių narių pasirinktus direktyvos implementavimo į nacionalinę teisės sistemą modelius: *savanoriškas mediacijos modelis* – kai šalis gali pačios savo nuožiūra pasirinkti mediatorių jų ginčui išspręsti (teisinės nuostatos tokiam modeliui nėra būtinos); *mediacija skatinant arba taikant sankcijas* – kai šalis raginama pasinaudoti mediacija, taip ją skatinant (būtinos atitinkamos teisinės nuostatos); *privaloma informacinė mediacijos sesija* – šalis privalo dalyvauti inicijuojamuose informaciniuose susitikimuose su mediatoriumi, nemokamai arba už susitartą atlygį, nustatyti mediacijos taikomumą (būtinos teisinės nuostatos); *privalomos mediacijos modelis* – šalis privalo dalyvauti ir mokėti už mediacijos procedūrą, tai yra kaip privaloma sąlyga, kad vėliau ginčą būtų galima spręsti teisme. Privalomumas taikomas tik dalyvaujant visoje mediacijos procedūroje, kadangi sprendimas pasiekti susitarimą visuomet yra savanoriškas. *The Implementation of the Mediation Directive 29 November 2016. Directorate-general for internal policies. Policy department C: Citizens'rights and constitutional affairs. Compilation of In-depth Analyses. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-07]. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>.*

Estijoje Direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų paskatino priimti Estijos sutaikinimo įstatymą^{227, 228}. Estijos sutaikinimo įstatyme įtvirtinta, kad notarai gali veikti kaip sutaikintojai²²⁹. Notarai, siekiantys veikti kaip sutaikintojai, turi registruotis Estijos notarų rūmuose. Pastaroji institucija informaciją pateikia Estijos teisingumo ministerijai. Minėta informacija skelbiama tiek Estijos notarų rūmų, tiek Teisingumo ministerijos internetinėse svetainėse. Tokiu būdu visuomenė informuojama apie galimybę pasinaudoti notaro vykdomu sutaikinimu. Pažymėtina, kad Estijos notariato įstatyme²³⁰ sutaikinimas išskiriamas kaip atskira, nepriklausoma notaro teikiama paslauga arba kaip paslauga, teikiama Notarų rūmų sutaikinimo ir arbitražo teismo²³¹. Estijos sutaikinimo įstatyme taip pat nustatoma, jog, esant šalių prašymui, sutaikinimo procedūros metu pasiektą susitarimą (taikos sutartį) notaras gali autentifikuoti, t. y. patvirtinti, vadovaudamasis Estijos notarinio patvirtinimo įstatymu²³², bei suteikti jam vykdytinumą. Remiantis Estijos notariato įstatymu²³³, siekiant skatinti sutaikinimo instituto taikomumą notaro veikloje, Estijos notarų rūmai turi pareigą parengti tipines sutaikinimo susitarimų formas bei sutaikinimo procedūros taikymo notaro veikloje taisykles, kurios turėtų būti kaip palengvinimas notarams taikant šią procedūrą.

Lenkijoje nacionaliniai teisės aktai tiesiogiai neįtvirtina galimybės notarui veikti kaip mediatoriumi. Notarai, norintys teikti mediacijos paslaugas, pasinaudoja nebaigtiniu notarų atliekamų veiksmų sąrašu, įtvirtintu Lenkijos notariato įstatyme, kuriame nurodyta, kad notarai gali atlikti ir kituose teisės aktuose numatytas funkcijas. Nepaisant tokios įstatyminės nuostatos, notarai privalo gauti Regioninių notarų rūmų leidimą teikti mediacijos paslaugas, taipogi turėtų būti įtraukti į mediatorių sąrašą²³⁴. Vadovaujantis Lenkijos civilinio proceso kodekso nuostatomis²³⁵, akivaizdu, kad mediacijos procedūros metu pasiektoms taikos sutartims vykdytinumą gali suteikti tik teismas.

---

227 *Conciliation act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013028/consolide>>.

228 Pažymėtina, kad Estijoje pasirinktas „sutaikinimo“ sąvokos vartojimas suprantamas taip kaip „mediacija“, vertinant Estijos sutaikinimo įstatymo kontekste. Solarte-Vasquez, M. C. Legal Regulation of Mediation and Involved Institutions In Pesce, F., Rone, D. *Mediation to foster european wide settlement of dispute*. 2016, p. 57–76.

229 *Conciliation act*. (2 paragraph). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013028/consolide>>.

230 *Notaries Act*. (32 paragraph). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013002/consolide>>.

231 Notarų rūmų sutaikinimo ir arbitražo teismas yra nuolatinė neteisminė ginčų sprendimo institucija. Notarų rūmai sutaikinimo ir arbitražo teismui nustato taisykles ir reglamentus, kuriuose apibrėžiama jų kompetencija ir veikimo tvarka. Tai patvirtina ir Estijos notariato įstatymo 34 paragrafo nuostatos.

232 *Notarisation Act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013005/consolide>>.

233 *Notaries Act*. (43 paragraph). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013002/consolide>>.

234 De Palo, G., Trevor, M. B. *et. al.*, *supra note* 170, p. 261.

235 De Palo, G., Trevor, M. B. *et. al.*, *supra note* 170, p. 261.

Gruzija. Gruzijos notariato įstatymas²³⁶ suteikia galimybę notarams būti mediatoriais. Minėtame įstatyme išskiriamos ginčų rūšys, kai notaras galėtų veikti kaip mediatorius. Prie tokių ginčų priskirtini šeimos ginčai (išskyrus ginčus dėl įvaikinimo, įvaikinimo pripažinimo negaliojančiu, tėvystės teisių apribojimo ar atėmimo), ginčai dėl paveldėjimo ir palikimo, ginčai tarp kaimynų. Gruzijos notariato įstatyme pateikiamas ginčų rūšių sąrašas, kuriems spęsti galėtų būti taikoma notaro vykdoma mediacija, nėra baigtinis. Jei kitoms ginčų rūšims Gruzijos įstatymai nenustato specialių taisyklių, jie taip pat galėtų būti sprendžiami vykdant mediaciją notarui. Gruzijos notariato įstatymas numato pareigą Teisingumo ministerijai patvirtinti notaro vykdomos mediacijos procedūros taisykles. Taip pat nustatoma, jog, išsprędus ginčą ir tarp šalių sudarius taikos sutartį, ji patvirtinama notariškai; jei šalys atsisako pareigos vykdyti mediacijos procedūros metu pasiektą susitarimą, notaras, vadovaudamasis Gruzijos vykdytinumo procedūra, mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai suteikia privalomojo vykdymo galią, todėl nereikia kreiptis į teismą. Kartu Gruzijos notariato įstatyme²³⁷ nurodoma, kad notarams ar kitiems notaro biuro darbuotojams draudžiama būti šalių mediatoriais, kai sudaromi sandoriai. Ši nuostata reiškia, kad egzistuoja atribojimas tarp notarinių veiksmų ir notaro vykdomos mediacijos, tačiau notarui vykdžius mediaciją nėra draudžiama pasiektai taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą. Be kita ko, Gruzijos notarų rūmai yra įsteigę ir mediaciją praktikuojančių notarų registrą²³⁸, iš kurio visuomenė sužino, kuris notaras praktikuoja šią procedūrą.

Prancūzija. Notariato veiklą Prancūzijoje reglamentuoja įsakymas „Dėl Notariato statuto“²³⁹ ir dekretas „Dėl Notariato statuto taikymo“²⁴⁰. Šiuose teisės aktuose nuostatų dėl notarų teisės vykdyti mediaciją nėra. Mediacijos procedūra reglamentuojama Civilinio proceso kodekso specialiaame skyriuje, reglamentuojančiame nuostatas, susijusias su mediacija²⁴¹, ir įstatymo dėl jurisdikcijos organizavimo civiliniame, baudžiamajame ir administraciniame procesuose²⁴², kuriuose nuostatų, skirtų notaro vykdomai mediacijai, nėra. Tačiau mediaciją notarai vykdo savo iniciatyva: prie notarų rūmų veikiančiuose atskiruose teritoriniuose Prancūzijos vienetuose steigiasi notarų mediacijos centrai, kurie teikia

236 *Georgian Law on Notary, 38' paragraph.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-08]. <<http://www.notary.ge/index.php?id=44&lang=eng>>.

237 *Ibid, 20 paragraph.*

238 *Notary Chamber of Georgia.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-07]. <<http://www.notary.ge/eng-1914-72-more-notaries-will-perform-mediator-functions>>.

239 *Ordonnance n° 45-2590 du 2 novembre 1945 relative au statut du notariat.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-04]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006069175&dateTexte=20090320#LEGIARTI000006915175>>.

240 *Décret n°45-0117 du 19 décembre 1945 pris pour l'application du statut du notariat.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000682446&fastPos=1&fastReqId=1835531331&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>.

241 *Code de procédure civile* pirmos knygos VI skirsnio II skyrius *Mediacija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=7E2E566C2877AC483557EEF96B884C8.tpdila19v_1?idSectionTA=LEGISCTA000030360397&cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20181231>.

242 *Loi n° 95-125 du 8 février 1995 relative à l'organisation des juridictions et à la procédure civile, pénale et administrative.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000350926#LEGISCTA000024808651>>.

mediacijos paslaugas²⁴³. Tokiems centrams priklauso notarai, baigę specialius mokymus. Notarų, veikiančių kaip mediatoriai, veiklos sritys siejamos su notarų veiklos sritimis – šeimos teisė (paveldėjimas, santuokiniai režimai, partnerystė, dovanojimas, skyrybos ir separacija), nekilnojamojo turto teisė (konfliktai tarp kaimynų, bendrasavininkų ginčai, servitutai, gyvenamosios patalpos, nuomos sutartys, uzufruktai, pirkimas pardavimas, renta iki gyvos galvos), įmonių teisė (įmonių perdavimai, perpirkimai, komercinė nuoma, darbo santykiai ir kt.). Visa tai leidžia daryti išvadą, kad Prancūzijoje notaro vykdoma mediacija yra kaip atskira šios profesijos atstovo teikiama paslauga. Notaras, veikdamas kaip mediatorius, pasinaudoja savo praktiniais įgūdžiais, reikalingais notaro veikloje: organizuoja individualius ir kolektyvinius pokalbius, skatina abiejų šalių išklausymą ir dialogą, kad kiekviena šalis galėtų pristatyti savo poziciją ir suprasti kitą. Dažniausiai tokie pokalbiai padeda sumažinti įtampą ir pagerinti šalių santykius. Pasiiektas susitarimas įforminamas raštu. Esant pradėtai teisminei procedūrai, tokį susitarimą tvirtina teisėjas. Šiuo metu Prancūzijoje veikia devyni notarinės mediacijos centrai²⁴⁴.

2016 m. birželio mėnesį Prancūzijos notarai sukūrė internetinę svetainę notarų vykdomai mediacijai²⁴⁵. Šoje svetainėje pristatomi notarų vykdomos mediacijos privalumai, kokiose srityse jie veikia, kaip juos rasti²⁴⁶. Tai leidžia rasti informaciją tiems, kurie domisi šiuo alternatyviu ginčų sprendimu būdu šeimos teisės, nekilnojamojo turto teisės ir verslo teisės srityse. Svetainė taip pat suteikia galimybę, naudojant elektroninę formą, kreiptis į vieną iš devynių notarinų mediacijos centrų Prancūzijoje.

Kroatijoje. Kaip teigia Z. Rauš-Klier, nors tiesiogiai Kroatijos teisės aktuose – Mediacijos įstatyme ir Vykdomajame įstatyme – neįtvirtinta galimybė notarams vykdyti mediacijos paslaugas, bet akivaizdu, kad nėra teisės aktų, draudžiančių notarams vykdyti mediaciją²⁴⁷. Minėtos mokslininkės nuomone, notarai vykdo mediaciją, kuri pasireiškia kaip prevencinės notaro funkcijos elementas – ginčų mažinimas, notaro medijavimas tarp šalių reguliuojant tolimesnius notarinio veiksmo šalių santykius, notarų atliekama kontrolės funkcija, tais atvejais, kai notaras veikia kaip mediatorius, jam rengiant tinkamą, neprieštaraujantį įstatymams susitarimą. Pastaroji notaro veikla suponuoja galimybę notarui veikti kaip mediatoriumi, o pasiekus tarp šalių susitarimą jį patvirtinti. Be kita ko, kaip nurodo Z. Rauš-Klier, Kroatijos mediacijos įstatyme yra įtvirtinta, kad mediacijos procedūros metu pasiektam susitarimui privalomojo vykdymo galią be teismo gali suteikti ir notaras²⁴⁸.

243 Paslauga mokama, visi Notarų mediacijos centrai yra nustatę tą pačią kainą – 150 eurų (atskaičius mokesčius) administracinis mokestis centrai, 250 eurų (atskaičius mokesčius) už valandą mediatoriumi. Tipinė mediacijos trukmė – 3 mėn., bet šalys terminą gali pratęsti. *La médiation Une méthode simple, rapide et accessible pour résoudre une situation conflictuelle*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <http://www.paris.notaires.fr/sites/default/files/plaquette_mediation_grand_public.pdf>.

244 Notaires de France. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<https://mediation.notaires.fr/trouver-centre-mediation/>>.

245 CNUÉ annual report for 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=14823>>.

246 La médiation par les notaires, une alternative amiable pour résolution des conflits. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<https://mediation.notaires.fr/>>.

247 Rauš-Klier, Z. Croatia's report: Historical background of Notaries Practice in Croatia. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-09]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3908&mn=3>>.

248 *Ibid.*

Makedonijos teisėje nėra nuostatų, jog notarai gali vykdyti mediaciją. Kaip pažymi R. L. Gerovska²⁴⁹, tik nuo notaro noro ir sąmoningumo priklauso, ar jis rekomenduos mediaciją kaip būdą spręsti galimus ginčus, kilusius prieš atliekant notarinę veiksmą, ar įtrauks į notaro tvirtinamą sandorį nuostatą, kad kilę ginčai dėl sandorio galėtų būti sprendžiami taikant mediaciją. Šioje valstybėje neleidžiama derinti funkcijų: jei asmuo yra įrašytas į mediatorių sąrašą, o vėliau tampa notaru, antsoliu ar paskiriamas teisėju, jo kaip mediatoriaus įgaliojimai stabdomi arba asmens prašymu gali būti nutraukiami. Pažymėtina, kad Makedonijoje notarai šalių pageidavimu gali suteikti vykdytinumo galią mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams.

Turkijoje, anot N. Ceylano²⁵⁰, notarai nepraktikuoja mediacijos, tačiau jie galėtų veikti kaip mediatoriai, vertinant jų veiklos konfidencialumą ir atsakomybę. Minėtas autorius pažymi, kad yra galimybė notarams veikti kaip mediatoriams sujungiant jų funkcijas, kadangi šių profesijų teisinis reguliavimas panašus, vertinant keliamus etinius principus.

Ispanija. Nors notariato veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra įtvirtinta galimybė notarams veikti kaip mediatoriams, tačiau atitinkamo draudimo Ispanijos nacionaliniai teisės aktai taip pat neįtvirtina. Kaip teigia R. M. Vargas, notarai gali veikti kaip mediatoriai, jei atitinka teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus, taikomus asmenims, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas²⁵¹. Minėtas autorius nurodo, kad Ispanijos Notarų rūmai pripažįsta poreikį organizuoti mokymus notarams, siekiantiems teikti tokias paslaugas. Taip pat pažymėtina, kad notarams suteikta galimybė suteikti privalomojo vykdymo galią mediacijos metu pasiektiems susitarimams.

2015 m. Ispanijoje priimtas Savanoriškos jurisdikcijos įstatymas, suteikiantis galimybę Ispanijos piliečiams kreiptis į bet kurį šalies notarą, norint išspręsti civilinius, komercinius ar paveldėjimo nesutarimus, kai dar nėra kilęs ginčas, tačiau yra tikimybė, kad jis galėtų kilti, tačiau poreikio kreiptis į teismą nėra. Kadangi notarams taikomi nepriklausomumo, nešališkumo ir atsakomybės reikalavimai, tai padeda valstybei užpildyti šią nišą – ginčų prevenciją²⁵².

Vokietija. Analizuojant Vokietijos notaro vykdomos mediacijos patirtį matyti, kad aiškaus teisinio pagrindo notarams vykdyti mediacijos procedūrą nėra, tačiau notarai vykdo mediaciją vadovaudamiesi Vokietijos notariato įstatymu²⁵³, įtvirtinančiu galimybę teikti šalims teisinę pagalbą. Taip pat mediaciją notarai vykdo, jei jiems yra suteiktas sutaikinimo subjekto (vok. *Gutestelle*) statusas²⁵⁴.

249 Gerovska, R. L. State counselor, Ministry of Justice Rapport Macedoine: La Mediation. IV *Colloque des Notariats Euromediterranees*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-09]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3914&mn=3>>.

250 Ceylan, N. *The Contribution of the notarial profession to the administration of Justice: the newest frontiers and Mediation in particular. La Mediation. IV Colloque des Notariats*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-09]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3917&mn=3>>.

251 Vargas, R., M. *Mediation Law in Spain: An Overview of the Spanish Mediation Act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-03]. <http://www.cuatrecasas.com/media_repository/docs/esp/mediation_law_in_spain_an_overview_of_the_spanish_mediation_act_802.pdf>.

252 Notaries of Europe. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=12379>>.

253 *Bundesnotarordnung, 1937*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html>>.

254 *Zivilprozessordnung*, paragraph 297. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.

Vokietijoje notarai gali teikti konsultacijas bei vykdyti tarpininkavimo, sutaikinimo, mediacijos paslaugas, kurių metu pasiekama taikos sutartis tarp besiginčijančių šalių, kai jiems suteiktas sutaikinimo subjekto statusas. Šią funkciją Vokietijos notaras gali vykdyti tik tuomet, kai Vokietijos žemių teisingumo ministerijos suteikia tokį leidimą ir, kaip akcentuoja U. Pleskeris, jie tai vykdo kaip teisinę pagalbą pagal savo profesinę kompetenciją. Ne kiekvienas notaras „automatiškai“ įgyja sutaikinimo subjekto statusą. Būtinai atitinkamų formalumų atitikimas ir apsisprendimas, ar notaras veiks tik kaip notaras, ar ir papildomai nori įgyti sutaikinimo subjekto statusą. Atkreiptinas dėmesys, kad notarui sutaikinimo subjekto statusas suteikiamas skirtingai, tai priklauso nuo Vokietijos žemių teisinio reguliavimo. Pavyzdžiui, Vokietijos Bavarijos žemėje visiems notarams yra suteiktas sutaikinimo subjekto statusas, Badeno-Viurtembergo žemėje – advokatams, kurie yra įtraukti į atitinkamos advokatų tarybos sudaromą sąrašą, suteiktas sutaikinimo subjekto statusas Šiaurės Reino-Vestfalijos žemėje arbitražo tarnybos pripažįstamos kaip sutaikinimo subjektai. Privalomą neteisminį ginčų sprendimą vykdantiems minėtiems sutaikinimo subjektams priskiriami turtiniai ginčai, kurių vertė siekia 75 000 eurų, kaimynų ginčams dėl asmeninės garbės pažeidimų. Vokietijos žemių įstatymai sutaikinimo subjektų sprendžiamų ginčų ratą gali koreguoti. Atsižvelgiant į sutaikinimo subjektams priskirtų spręsti ginčų pobūdį, priskirtinų socialiai jautriai ginčų kategorijai, susijusiai su buitiniiais santykiais, akivaizdu, kad siekiama atkurti teisinę taiką ir išlaikyti asmeninius santykius tarp šalių, be kita ko, mažinant teisminį ginčų nagrinėjimą.

Notaro vykdomą mediaciją detalizuoja Vokietijos notarų rūmų priimtas rekomendacinio pobūdžio Tarpininkavimo reglamentas²⁵⁵, taikomas tokioms taikinimo procedūroms kaip sutaikinimas, tarpininkavimas bei mediacija. Tarpininkavimo reglamente nurodoma, kad notaras turėtų atsakyti mediatoriaus veiklos, jeigu jis anksčiau šioje byloje veikė kaip notaras, atliekantis tvirtinamuosius veiksmus. Šis išaiškinimas suponuoja tai, jog tais atvejais, kai notaras atlieka notarinį veiksma, ir vėliau tarp tų pačių šalių notaro patvirtinto dokumento pagrindu kyla ginčas, notaras tokiu atveju negali tarpininkauti kaip mediatorius. Tačiau galimybė vykdyti mediaciją prieš atliekant notarinį veiksma nėra eliminuota iš notaro veiklos. Pažymėtina, kad susitarimai, pasiekti pas notarą kaip sutaikinimo subjektą, yra privalomai vykdomi, o kitiems mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams – ar notarui vykdyti mediaciją, ar kitam mediatoriui – notaras gali suteikti vykdytinumą.

Latvijoje nei Mediacijos įstatyme²⁵⁶, nei Notariato įstatyme²⁵⁷ nėra įtvirtinta galimybė mediaciją vykdyti notarui. Vertinant Latvijos notariato teisės ir mediacijos mokslininkų įžvalgas šių visuomeninių santykių kontekste, matyti, kad notaro vykdomos mediacijos praktikos nėra. Kaip mediacijos notaro veikloje užuomazgą galima laikyti notaro tvirtina-

255 *Güteordnung der Bundesnotarkammer*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-05]. <<http://www.bundesnotarkammer.de/Notar/Berufsrecht/Gueteordnung.php>>. Vokietijos notarų bendruomenei buvo pristatytas 1998 m. Vokietijos notarų simpoziume skaitytas pranešimas „Teismų naštos mažinimas notaro pagalba – apžvalga ir perspektyvos“. Pranešimą, kuriame aptariamas Tarpininkavimo reglamentas, galima laikyti mediacijos notaro veikloje pradžia Vokietijoje. Pastarajam dokumentui buvo pritarta 1999 m. spalio 8 d. Vokietijos notarų rūmų Atstovų susirinkime.

256 *Mediation law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-15]. <<https://likumi.lv/doc.php?id=266615Notariate%20Law%20http://likumi.lv/doc.php?id=5998>>.

257 *Notariate Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://likumi.lv/doc.php?id=59982>>.

muose sandoriuose numatymą sąlygą, kad mediacija yra privaloma, kai šalys į sutartį įtraukia tokią išlygą, išskyrus atvejus, kai šalys pačios atsisako laikytis susitarimo spręsti ginčą mediacijos būdu, kadangi ši procedūra yra savanoriška. Pažymėtina, kad notarai Latvijoje turi galimybę tvirtinti santuokos nutraukimą, jei abu sutuoktiniai susitaria ir trejus metus kartu negyvena, neveda bendro ūkio. Tačiau jei šalys negyvena mažiau nei trejus metus kartu, tuomet notaras santuoką gali nutraukti tik tuo atveju, jeigu sutuoktiniai randa sutarimą dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo ir bendro turto padalijimo. Tuomet notaras informina santuokos nutraukimo liudijimą²⁵⁸. Latvijos Mediacijos įstatymas nenustato griežtų reikalavimų ir taikos sutarčiai, pasiektai mediacijos procedūros metu. Įstatyme įtvirtinama, kad mediacijos procedūros metu pasiektas susitarimas gali būti rašytinis, tačiau Mediacijos įstatymas nereikalauja būtinai rašytinės formos, kadangi mediacijos tikslas – kad šalys pačios rastų sprendimą, tačiau tik šalių prašymu mediatorius dalyvauja sudarant rašytinį susitarimą²⁵⁹.

Slovėnija. Notaras kaip mediatorius veikia ir Slovėnijoje. Slovėnijos notariato įstatymas suteikia notarams galimybę taikyti alternatyvius ginčų sprendimo būdus bei kaip vieną iš jų – mediaciją²⁶⁰. Pagal Slovėnijos notariato įstatymą notaras, veikiantis kaip mediatorius, kartu yra asmuo, disponuojantis viešu konfidencialumu, kuris palengvina besiginčijančioms šalims rasti sprendimą²⁶¹. Notariato įstatymas suteikia galimybę notarui mediacijos procedūroje pasiektiems susitarimams suteikti vykdytinumą²⁶².

Austrija. Austrijos mediacijos civilinėse bylose įstatyme nustatytas profesijų, galinčių veikti kaip mediatoriai, sąrašas²⁶³. Tinkamomis profesijomis laikomos: psichoterapeuto, klinikinio psichologo, terapinio psichologo, advokato, notaro, teisėjo, prokuroro, socialinio konsultanto, socialinio darbuotojo, verslo konsultanto, šių specialybių aukštųjų mokyklų dėstytojų ir kt. Tai, kad mediaciją Austrijoje gali vykdyti notarai, patvirtina ir Austrijos notariato įstatymas^{264, 265}, numatantis mediaciją kaip atskirą paslaugą. Teisingumo ministro įsakymas nustato mokymų struktūrą trims skirtingoms kandidatų į mediatorius kategorijoms: teisininkams, išlaikiusiems specialybės egzaminą (advokatams, notarams, teisėjams, prokurorams, finansų prokuratūros teisininkams), taip pat aukštųjų mokyklų teisės fakultetų dėstytojams; buhalteriams, verslo konsultantams, civilinės technikos specialistams, iš-

258 *The Civil Law.* (The Civil Law. IV Dissolution of Marriage, paragraph. 69–77). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://likumi.lv/doc.php?id=225418>>.

259 *Mediation law.* (Section 1 and Section 14). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-15]. <<https://likumi.lv/doc.php?id=266615Notariate%20Law%20http://likumi.lv/doc.php?id=5998>>.

260 Chamber of Notaries. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-10]. <<http://www.notar-z.si/de/dienstleistungen/mediation/mediation>>.

261 Chamber of Notaries, Slovenia. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-09-09]. <<http://www.notar-z.si/en/regulations>>.

262 De Palo, G., Trevor, M. B. *et al.*, *supra note* 170, p. 320.

263 *Gesamte Rechtsvorschrift für Zivilrechts-Mediations-Gesetz.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-15]. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753>>.

264 *Gesamte Rechtsvorschrift für Notariatsordnung.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-15]. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753>>.

265 Jei notaras veikia kaip mediatorius, jis turi laikytis notaro profesinių pareigų. Jam įtakos neturi specialios mediatorių taisyklės, numatytos kituose teisės aktuose.

laikiusiems specialybės egzaminą, ir aukštųjų mokyklų dėstytojams, įrašytiesiems į psichoterapeutų, klinikinių psichologų, gydančiųjų psichologų sąrašus, taip pat trejų metų darbo patirtį turintiems patarėjams gyvenimo ir socialiniais klausimais, socialiniams darbuotojams²⁶⁶. Taigi darytina išvada, kad notarai turi papildomą kompetenciją veikti kaip mediatoriai, nes dauguma Austrijos notarų įgiję net papildomą mediatoriaus išsilavinimą²⁶⁷, o Austrijos notarų rūmų internetinėje svetainėje pateikiama paieška notarų, kurie turi papildomą mediacijos kompetenciją²⁶⁸. Austrijoje mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams vykdytinumą gali suteikti ne tik teismai, bet ir notarai²⁶⁹.

Rusija. Rusijos notariato įstatyme nėra įtvirtinta galimybė notarams vykdyti mediaciją, tačiau Valstybinėje programoje „Justicija“, kurią numatyti vykdyti iki 2020 metų, įtvirtintas siekis išnaudoti notariato potencialą ir galimybė notarams vykdyti mediaciją teikiant kompleksinę teisinę pagalbą²⁷⁰.

Belgijoje įstatymai nenustato, kokių profesijų atstovai gali veikti kaip mediatoriai, bet numato minimalius reikalavimus asmenims, siekiantiems būti akredituoti: profesinės patirties įrodymas, mediacijos įgūdžių, nepriekaištingos reputacijos, nepriklausomumo ir nešališkumo garantijos. Pretendentas į mediatorius taip pat turi atitikti Belgijos Federalinės mediacijos komisijos patvirtinto elgesio kodekso reikalavimus. Šalims suteikiama galimybė pasirinkti mediatorių, atsižvelgiant į jo profesiją, veiklos vietą, kalbą²⁷¹. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad draudimo notarams veikti kaip mediatoriams Belgijos nacionaliniai įstatymai nenustato. Pažymėtina, kad Belgijos Federalinę komisiją, kuri akredituoja mediatorius, sudaro du notarai, du advokatai ir du kiti atstovai (nei notarai, nei advokatai). Notarų įtraukimą į Belgijos Federalinės mediacijos komisijos sudėtį galima vertinti kaip teigiamą ženklą, siekiant skatinti notaro vykdomos mediacijos taikymą. Belgijoje ne tik teismai, bet ir notarai taip pat turi teisę mediacijos procedūros metu pasiektam susitarimui suteikti vykdytinumą, jeigu pateiktas susitarimas nepažeidžia taikytinos teisės²⁷².

Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių ES valstybių notarai net itin aktyviai veikia mediacijos srityje. Paminėtina Austrijos notarų iniciatyva įsteigta notarų bendrija Mediacija notariate²⁷³, vienijanti notarus, kurie yra įtraukti į mediatorių registrą, bei atstovaujanti notarus, praktikuojančius mediaciją Austrijos notarų rūmuose. Belgijoje veikia dvi Notarų

266 LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2015 m. rugsėjo 17 d. Nr. 13939.

267 Österreichische Notariatskammer. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-09]. <<http://www.notar.at/de/dienstleistungen/mediation/>>.

268 Pastebėtina, kad Austrijos notarai kaip papildomas kompetencijas gali turėti ne tik mediatoriaus, sutaikintojo, bet ir vertėjų atitinkamų kalbų (vokiečių–anglų, vokiečių–prancūzų, vokiečių–rusų, vokiečių–italų, vokiečių–italų). Österreichische Notariatskammer. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-09]. <<http://www.notar.at/de/dienstleistungen/mediation/>>.

269 De Palo, G., Trevor, M. B. et al., *supra note* 170, p. 13.

270 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note* 19, p. 6.

271 Esplugues, C., Marquis, L. *New Development in Civil and Commercial Mediation. Global Comparative Perspectives*. Springer. 2015, p. 98.

272 De Palo, G., Trevor, M. B. et al., *supra note* 170, p. 26.

273 Österreichisches Netzwerk Mediation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-08]. <<http://www.netzwerk-mediation.at/mitglieder/>>.

mediatorių bendrijos, kurios specializuojasi skyrybų klausimais²⁷⁴. Prancūzijos aukščiausiosios notariato tarybos²⁷⁵ biuro sekretorius atsakingas už deontologiją bei mediaciją²⁷⁶. Prancūzijos Liono regiono notarų rūmams priklausantys notariai, praktikuojantys mediaciją, yra dalis Tarprofesinio mediacijos ir arbitražo centro, kuris vienija skirtingų profesijų mediatorius, tarp jų ir notarus. Lenkijoje veikia du notarinės mediacijos centrai: vienas iš jų buvo įsteigtas Lenkijos notarų asociacijos, kitas – Lenkijos Notarų rūmų²⁷⁷.

Lotyniškosios sistemos notariatas nėra homogeniškas. Kiekviena valstybė pasirenka jai tinkamą mediacijos notaro veikloje teisinį reguliavimą ir (arba) taikymą. Įvertinus lotyniškosios notariato sistemos valstybių teisinį reguliavimą, susijusį su notaro vykdoma mediacija, galima išskirti tokias mediacijos notaro veikloje valstybių grupes²⁷⁸:

- (1) Valstybės, kuriose mediacija notaro veikloje yra kaip notaro - mediatoriaus teikiama atskira paslauga.²⁷⁹
- (2) Valstybės, kuriose notarams nėra suteikta galimybė vykdyti mediaciją, bet notaro veikloje pastebimos mediacijos technikų taikymo prielaidos. Prie tokių valstybių priskirtina Kroatija, Turkija, Latvija.
- (3) Valstybės, kuriose mediacija notaro veikloje yra sudedamoji notarinių veiksmų atlikimo dalis, t. y. notaro vykdoma mediacija gali tapti, esant reikalui, kiekvieno notarinio veiksmo atlikimo fakultatyvia stadija²⁸⁰. Prie tokių valstybių priskirtina Vokietija.
- (4) Valstybės, kuriose draudžiama derinti notaro ir mediatoriaus funkcijas. Prie tokios grupės priskirtina Makedonija.

Nors tyrimo autorė, įvertinusi lotyniškosios sistemos notariato valstybių mediacijos notaro veikloje teisinį reguliavimą, suskirstė tirtąsias valstybes į grupes, tačiau kartu pažymi, kad priskyrimas valstybės atitinkamai teisinio reguliavimo grupei nėra absoliutus. Tai pagrįstina tuo, kad, pavyzdžiui, mediacijos technikų taikymas yra būdingas ne tik antrajai grupei priskirtoms valstybėms, bet ir visų kitų išskirtų grupių valstybėms, tai vertinant kaip notaro vykdomo prevencinio teisingumo „išraišką“.

---

274 Antwort der CNUE auf das Grünbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht KOM(2002) 196 endgültig vom 19.04.2002 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-15]. <<http://www.cnue.be/cnue/2010/en/005/archives.html>>.

275 Taip vadinama Prancūzijos notarus vienijanti organizacija.

276 Notaries de France. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-08]. <<https://www.notaires.fr/fr/membres-du-bureau>>.

277 European e-Justice Portal. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-08]. <https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-pl-pl.do?member=1>.

278 Pažymėtina, kad tokie notaro vykdomos mediacijos modeliai išskiriami įvertinus šioje disertacijoje tirtų valstybių teisinį reguliavimą, susijusį su notaro vykdoma mediacija. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad notaro vykdomos mediacijos praktinio taikymo studijų disertaciniame darbe vertintų valstybių nėra, todėl pateikiant notaro vykdomos mediacijos modelius mediacijos taikymo (praktikavimo) klausimas notaro veikloje nebuvo vertintas.

279 Kai kuriose iš jų (pavyzdžiui Estija, Gruzija, Ispanija, Slovėnija, Austrija, Belgija) notarui-mediatoriumi sėkmingai baigus mediacijos procedūrą, t. y. šalims radus kompromisą ir sudarius taikos sutartį, nėra nuostatų draudžiančių notarui-mediatoriumi taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą.

280 Savaime suprantama, kad toks teisinis reguliavimas nedraudžia ir notaro-mediatoriaus pasiektai taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą.

2.3. Notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo raida Lietuvoje

1992 m. rugsėjo 15 d. priėmus LR notariato įstatymą²⁸¹, buvo įvykdyta esminė valstybinio notariato reforma, pertvarkant jį lotyniškojo notariato sistemos pagrindu²⁸². Pirmąją notarų vykdomos mediacijos prielaidą, įstatymine nuostata galiojančia iki dabar, laikytina LR notariato įstatymo 30 straipsnyje įtvirtinta notaro pareiga išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, norintiems juos atlikti, t. y. užuomina į konsultavimo pareigą. Tai buvo vienintelė ir tiesioginė notarui priskirtos konsultavimo funkcijos išraiška Lietuvos teisinėje sistemoje iki 1998 metų.

Tai, kad notaras atlieka ne tik notarinius veiksmus, bet ir konsultuoja savo klientus, tapo akivaizdu tik 1998 m. gegužės 14 d., kai buvo pakeistas LR notariato įstatymas²⁸³, jame įtvirtinant, už kokių veiksmų atlikimą notaras ima atlyginimą, t. y. už notarinio veiksmo atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir kt. (30 straipsnis). Vadovaujantis minėtu įstatymu, buvo pakeisti ir teisingumo ministro patvirtinti Notarų imamo atlyginimo už atliekamus notarinius veiksmus ir teikiamas teisines bei technines paslaugas dydžiai²⁸⁴. Šis teisės aktas nustato ne tik dydžius už notaro teikiamas atitinkamas paslaugas, bet ir pateikia notaro atliekamų veiksmų ir kitų paslaugų sąrašą, papildant jį notaro atliekamu konsultavimu. Tokiu būdu tarsi buvo patvirtinta formali sutartinės mediacijos funkcionavimo galimybė, nors praktiškai tuomet dar terminas „mediacija“, o tuo labiau „sutartinė mediacija“ Lietuvoje buvo mažai kam žinomas²⁸⁵.

Tuo tarpu nei LR notariato įstatymas, nei kiti Lietuvos nacionaliniai teisės aktai tiesiogiai galimybės notarams taikyti savo veikloje alternatyvius ginčų sprendimo būdus ar mediaciją pirmąjį LR notariato įstatymo galiojimo dešimtmetį nenumatė. Pažymėtina, kad nors 2008 m. liepos 15 d. buvo priimtas LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo

281 1992 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos – Lietuvos Respublikos notariato įstatymas Nr. I-2882.

282 Iki tol notariatas jokių sąsajų su mediacija neturėjo. Nors notariato ištakos siekia XIII a., gerų permainų plėtojant šią profesiją padarė Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, pertvarkęs valstybės raštinę ir įsakęs išduodamus raštus bei dokumentus registruoti ir daryti jų nuorašus. Pagal Trečiąjį Lietuvos Statutą teismų funkcijos, be bylų nagrinėjimo, apėmė ir sutarčių bei įvairių kitų aktų registravimą teismo protokolų ir aktų knygos. Taigi teismo raštininkas atlikdavo ir notarų pareigas. Notariatas labai išsiplėtojo Lietuvą okupavusioje Rusijos imperijoje 1866 m. išleidus Notariato įstatymą, notarui priskyrus klasikinės šios profesijos funkcijas. Šis Rusijos imperijos įstatymas galiojo didžiojoje Lietuvos teritorijoje dalyje iki 1918–1940 m. Jį 1932 m. pataisius, notaras buvo paskelbtas „valstybės tarnautoju be algos“. Nutraukus atlyginimo notarui mokėjimą iš valstybės išdo ir atgaivinus jo civilinę atsakomybę, ši institucija priartėjo prie Europoje vyraujančio ir šiandien klasikiniu laikomo lotyniškojo notariato sistemos modelio. Kūris, E. *Lietuvos teisinės institucijos*. 2011, p. 622. Savarankiškojo notariato raidą ir plėtrą nutraukė TSRS 1940 m. įvykdyta Lietuvos okupacija. Šalį valdant Sovietų Sąjungai buvo įvesta valstybinio notariato sistema. Ji funkcionavo iki 1992 m.

283 1998 m. gegužės 14 d. LR notariato įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. VIII-737. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 49-1329.

284 LR teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. 57 „Dėl notarų imamo atlyginimo už atliekamus notarinius veiksmus ir teikiamas teisines bei technines paslaugas dydžių“. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 87-2075.

285 Pirmieji moksliniai straipsniai Lietuvoje mediacijos tematika pasirodė 2001 m. Uscila, R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. *Jurispudencija*. 2001, 20(2): 74–84.

įstatymas²⁸⁶, tačiau jame nebuvo įtvirtinti kvalifikaciniai reikalavimai mediatoriams, tuo labiau neišskirtos profesijos, kurių atstovai galėtų vykdyti mediaciją.

Tačiau įstatymines iniciatyvas Lietuvoje diegiant alternatyvų ginčų sprendimą sustiprino penkioliktoji LR Vyriausybė, formuodama savo veiklos tikslus ir strategines kryptis. 2008 m. gruodžio 9 d. LR Seimas pritarė LR Vyriausybės 2008–2012 metų programai, kurioje buvo užsibrėžta skatinti alternatyvių (neteisminių) ginčų sprendimo būdų sistemą, siekiant greitesnio ir patogesnio ginčų sprendimo, taip pat sumažinti teismams tenkantį krūvį²⁸⁷. Susiformavo praktikuojančių notarų požiūris, jog jie pasirenge pokyčiams, naujovėms, gilinasi į mediacijos meną, ir notaras galėtų atlikti ne tik preventyvaus teisėjo, bet ir platesnį valstybės teisinio padėjėjo vaidmenį – padėti asmenims taikiai spręsti ginčus²⁸⁸. Atsirado minčių papildyti LR notariato įstatymą, numatant, kad notarai gali vykdyti mediaciją, akcentuojant, kad šia veikla notarai užsiima praktiškai kasdien, tvirtindami kiekvieną sandorį – būdami nešališki, derindami sandorio šalių valių bei interesus²⁸⁹.

Pokyčių poreikis suponavo teisinio reguliavimo pakeitimų iniciatyvas, kurios buvo konkretizuotos LR teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymu patvirtintame Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plane (toliau – Planas)²⁹⁰. Plane numatyta skatinti mediaciją Lietuvoje keturiomis kryptimis – teismuose, už teismo ribų, baudžiamajame ir administraciniuose procesuose. Analizuojant Plano priemones, skatinančias mediacijos plėtrą už teismo ribų, pastebėtina, kad pirminėje Plano redakcijoje teisėkūros priemonių, susijusių su mediacijos skatinimu teisininko profesijoje, nebuvo. Tačiau jau LR teisingumo ministras 2011 m. birželio 6 d. papildė Planą nauja teisėkūros priemone, numatančia sudaryti teisines prielaidas advokatams, antstoliams ir notarams teikti mediacijos paslaugas²⁹¹.

2011 metų birželį LR teisingumo ministerija jau pateikė visuomenei bei suinteresuotoms grupėms derinti LR notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo 20² straipsniu įstatymo projektą²⁹². Vadovaujantis šiuo projektu, mediacijos paslaugą teikiamą notaro, buvo siūloma vertinti ne kaip notaro funkciją (ar notarinį veiksma), bet kaip papildomą paslaugą, kurią notaras teiktų kaip profesionalus teisininkas, turintis visuomenėje didelį pasitikėjimą. Tačiau šie teisinio reguliavimo pakeitimai buvo padaryti dar ne laiku, teisinė kultūra dar nebuvo pasiruošusi tokiems pokyčiams, todėl šių iniciatyvų įgyvendinti penkioliktajai LR Vyriausybei nepavyko.

286 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas Nr. X-1702. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 87-3462.

287 LR Vyriausybės 2008-2012 metų programa, patvirtinta 2008 m. gruodžio 9 d. LR Seimo nutarimu Nr. XI-52. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 146-5870.

288 Notarai savo tiesioginiam teisingo darbui turi vis mažiau laiko. Lukaševičiūtė, D., *supra note 4*, p. 9.

289 Stračkaitis, M., *supra note 11*, p. 9.

290 LR teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. 1R-256 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 139-7162.

291 LR teisingumo ministro 2011 m. birželio 6 d. įsakymas Nr. 1R-147 „Dėl teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymo Nr. 1R-256 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 70-3322.

292 LR notariato įstatymo 2, 19, 20, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo 20² straipsniu įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-12]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.90507?positionInSearchResults=56&searchModelUUID=aa218b8b-ce42-4e70-9cf5-a38dcd1ff1be>>.

Šešioliktoji LR Vyriausybė, siekdama tęsti ir keisti požiūrį į teisinio ginčo sprendimą, taip pat užsibrėžė LR Vyriausybės 2012–2016 metų programoje²⁹³ bei LR Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinėse priemonėse skatinti ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtrą ir efektyvumą²⁹⁴.

Tad jau 2012 m. birželio 21 d. LR notariato įstatyme²⁹⁵ buvo panaikintas draudimas notarams verstis arbitravimo praktika. Notarui suteikta teisė būti arbitru, t. y. fiziniu asmeniu, ginčo šalių jų susitarimu arba įstatymo nustatyta tvarka išrinktu ar paskirtu spręsti šalių ginčą. Kita vertus, notarams buvo įtvirtintos ne tik teisės, bet ir pareigos: notaras, atlikdamas arbitro funkcijas, privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Papildomai nustatytas draudimas notarui būti arbitru ginčiuose, kylančiuose iš santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas, ir atlikti įstatymų nustatytas funkcijas dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis buvo arbitru.

2015 m. visuomenė subrendo įstatyminei iniciatyvai, kuri gimė dar 2011 metais. 2015 m. spalio 20 d. Seimas priėmė LR notariato įstatymo²⁹⁶ pakeitimus, kurie įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d. Šie pakeitimai dar labiau išplėtė notaro teikiamų paslaugų sąrašą. Buvo nustatyta, kad notaras gali būti civilinių ginčų mediatorius. Civilinių ginčų mediacijos pasaulinėje praktikoje įprasta, kad civilinių ginčų mediatoriumi dažnai skiriamas teisininkas profesionalas, kuris turi reikiamų žinių ir gali kvalifikuotai padėti šalims susitaikyti. Vertinant tai, Lietuvoje buvo nuspręsta suteikti galimybę notarams teikti civilinių ginčų mediacijos paslaugas, kurios neturėtų trukdyti notarams atlikti įstatymu nustatytų funkcijų, kurioms jis privalo teikti pirmumą. Numatytas aiškus notarinių veiksmų ir mediacijos paslaugų atribojimas: notaras negali teikti mediacijos ginčiuose, kylančiuose iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Notaras taip pat negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis jau suteikė mediacijos paslaugas (20² straipsnis). Darytina išvada, kad Lietuvos nacionalinis įstatymų leidėjas galiausiai atsižvelgė į Tarptautinės notariato sąjungos rekomendacijas²⁹⁷ įtvirtinti notarų veikloje galimybę taikyti alternatyvius ginčų sprendimo būdus.

LR teisingumo ministras 2015 m. rugsėjo 17 d. patvirtino Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepciją²⁹⁸ (toliau – Koncepcija), kurioje, be kita ko, yra apžvelgiama užsienio valstybių mediacijos procedūros teisėkūra; vertinami mediatoriams keliami kvalifikaciniai reikalavimai, t. y. kokios profesijos atstovas kitose ES šalyse gali būti

293 LR Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 149-7630.

294 LR Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių“. *Valstybės žinios*. 2013 Nr. 29-1406.

295 LR notariato įstatymo 20, 62 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XI-2091. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 76-3974.

296 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 6¹, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymą Nr. XII-1977. *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 16905.

297 Wagner, R., *supra note 20*.

298 LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2015 m. rugsėjo 17 d., Nr. 13939.

mediatoriumi. Apžvelgus ES šalių praktiką, Konceptijoje konstatuojama, kad asmenims, turintiems reikiamą išsilavinimą ir kompetenciją, kaip kad notarams (taip pat advokatams bei psichologams), nebūtų ribojama teisė teikti privačias mediacijos paslaugas, tačiau šie asmenys taip pat turėtų laikytis mediacijos paslaugų teikimo standartų ir užtikrinti, kad šalims būtų teikiamos kvalifikuotos mediacijos paslaugos.

Igyvendinant Konceptciją parengtas ir jau priimtas LR mediacijos įstatymas. Juo įtvirtinta LR mediatorių sąrašas bei kvalifikaciniai reikalavimai asmenims, be kita ko, ir notarams, siekiantiems būti įrašytiems į LR mediatorių sąrašą. LR mediatorių sąrašas vienyty tiek teismo mediatorius, tiek kitus mediatorius – mediatorius, padedančius spręsti ginčus ne-teisminės arba privačios mediacijos būdu. LR mediacijos įstatyme numatyta sudaryti mediacijos koordinavimo tarybą iš Lietuvos notarų rūmų, taip pat ir Teisingumo ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos advokatūros, kaip institucijų, kurių veikla susijusi su mediacijos paslaugų teikimu, atstovų, kuri teiktų pasiūlymus dėl mediacijos plėtros. Toks notarus vienijančios institucijos atstovų įtraukimas į kolegialios patariamiosios visuomeniniais pagrindais veikiančios institucijos veiklą deklaruoja apie notarų kaip vienyty iš tinkamiausių veikti kaip mediatoriai teisinės profesijos atstovų pripažinimą.

Akivaizdžius notarų teisinės kultūros pokyčius deklaruoja Lietuvos notarų rūmų narių 2015 m. balandžio 11 d. susirinkime nauja redakcija²⁹⁹ išdėstytas LR notarų garbės (etikos) kodeksas³⁰⁰. Pažymėtina, kad naujojo 2015 m. LR notarų garbės (etikos) kodekso antrojo skyriaus nuostatos skirtos notaro ir kliento santykiams reglamentuoti. Detaliam įtvirtinant notarinio veiksmo šalių interesų apsaugą, akcentuojama, jog notaras notarius veiksmus atlieka užtikrindamas visų notarinio veiksmo šalių interesus³⁰¹. Taip pat pažymima, kad notaras turi siekti ne tik teisinės, bet ir socialinės taikos. Minėtame kodekse atskleidžiamas konsultavimo ir notarius veiksmų prasmės bei pasekmių išaiškinimo turinys, ko nebuvo ankstesnėse LR notarų garbės (etikos) kodekso redakcijose: pažymima, kad notaras, vykdydamas konsultavimo pareigą, išiaiškina notarinio veiksmo šalių interesus, kurie yra reikšmingi, siekiant suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą, nustatyti tikrąją notarinio veiksmo šalių valią *de facto* ir garantuoti interesų pusiausvyrą, o, esant ginčui tarp notarinio veiksmo šalių, notaras informuoja jas apie galimą alternatyvų ginčų sprendimo būdą (mediaciją), jo sąlygas ir naudą. Tokių kategorijų kaip „socialinė taika“, „alternatyvus ginčų sprendimas“ ir „mediacija“ įtvirtinimas notariato teisėje tik patvirtina ir Lietuvos notariato teisinės kultūros pokyčius ginčų sprendimo liberalizmo linkme, kurie, kaip matyti, perimti iš Europos notarų elgesio kodekso³⁰².

299 Paminėtina, kad pirmąjį LR notarų garbės (etikos) kodeksą Lietuvos notarų rūmų visuotinis narių susirinkimas priėmė dar 1994 m. balandžio 29 d., o 2000 m. kovo 25 d. Kodeksas buvo išdėstytas nauja redakcija.

300 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>.

301 Pažymėtina, kad tai vienintelė nuostata, kuri buvo įtvirtinta ir ankstesnėse Notarų etikos (garbės) kodekso redakcijose.

302 Europos notarų elgesio kodeksas (nauja redakcija), patvirtintas 2009 m. gruodžio 11 d. ES Generalinėje Asamblėjoje. ES Notariatų tarybos informacija.

LR Vyriausybė 2016 m. sausio 14 d. pateikė LR Seimui ir LR civilinio kodekso bei kitų susijusių įstatymų pakeitimų įstatymų projektus³⁰³, kuriais siekiama perduoti santuokos nutraukimą sutuoktinių bendru sutarimu ir gyvenimo skyrium tvirtinimą notarui. Nors minėtieji pakeitimai LR Seimo dar nepriimti, tačiau septynioliktosios LR Vyriausybės programoje, siekiant kurti gyvenimui šeimoje palankią aplinką, taip pat užsibrėžiama užtikrinti mediacijos paslaugų prieinamumą, skiriantis šeimai, ir mediacijos privalomumą, kai šeima, kuri skiriasi, turi vaikų³⁰⁴. Todėl tikėtina, kad dar šešioliktosios LR Vyriausybės pateiktas LR civilinio kodekso pakeitimams dėl santuokos nutraukimo pas notarą bendru sutuoktinių sutarimu turėtų būti pozityviai priimtas ir septynioliktosios LR Vyriausybės, siekiant, kad jis būtų priimtas LR Seime.

Septynioliktoji LR Vyriausybė užsibrėžė plėtoti mediacijos sistemą, kad didesnė dalis teisminių ginčų būtų sprendžiami taikiai, tam numatant privalomą mediaciją nagrinėjant tam tikrų kategorijų civilinius ir administracinius ginčus³⁰⁵. Šiai nuostatai įgyvendinti LR Vyriausybės programos įgyvendinimo plane³⁰⁶ užsibrėžta išplėsti alternatyvių ginčų sprendimo būdų taikymą civiliam procese ir juos įteisinti administraciniame procese. Taigi, nors tiesiogiai septynioliktoji LR Vyriausybė apie notaro vykdomos mediacijos skatinimą nekalba, tačiau vertinant tai, kad siekiama įtvirtinti privalomos mediacijos teisinį reguliavimą sprendžiant civilinius ginčus, tikėtina, kad kaip vieni iš tinkamiausių teisinių profesijų atstovų vykdyti privalomą mediaciją, vertinant privalomai mediacijai išskiriamų ginčų kategorijas (šeimos ginčai, ginčai dėl nedidelių sumų), galėtų būti notari.

Notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo užuomazgos ir evoliucija iki šiandieninio teisinio reguliavimo, suteikiančio notarui galimybę vykdyti mediaciją Lietuvoje, patvirtina, kad valstybė atsisako stereotipinio požiūrio į teismą kaip vienintelę instituciją, kompetentingą spręsti civilinius ginčus, bei teisminės mediacijos kaip vienintelės iš mediacijos rūšių protegavimo, vertindama kitų teisinių profesijų, šiuo konkrečiu atveju – notarų, statuso suponuojamus pranašumus jiems vykdyti mediaciją, tokiu būdu bandydama skatinti neteisminės³⁰⁷ mediacijos taikomumą. Vertindamas tai, Lietuvos nacionalinis įstatymų leidėjas įtvirtino privačios mediacijos, vykdomos notaro, modelį, griežtai atskirdamas notarinių veiksmų ir mediacijos vykdomos notaro paslaugas. Taigi *de jure* Lietuvoje įtvirtintas mediacijos notaro veikloje teisinis reguliavimas, atskiriantis notaro atliekamus notarinius veiksmus ir notaro teikiamas mediacijos paslaugas. Tačiau *de facto*, vertinant notaro vykdomą prevencinį teisingumą, tyrimo autorės nuomone, Lietuvos notarų veikloje atliekant notarinius veiksmus taikomos ir mediacijos technikos, kurios bus atskleidžiamos disertacinio darbo IV dalyje.

303 LR civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.541, 3.761, 3.1151 straipsniais įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-04]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5b56ef40c00d11e5ac22dba8705b325b?jfwid=-fxdp7hce>>.

304 LR Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Teisės aktų registras*. 2016 m. gruodžio 13 d., Nr. 28737, žr. 9.4 papunktį.

305 LR Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Teisės aktų registras*. 2016 m. gruodžio 13 d. Nr. 28737. žr. 224.8 papunktis.

306 LR Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2017 m. kovo 13 d., Nr. 4172; žr. minėto teisės akto 5.3.4 papunktį.

307 Neteisminė mediacija suprantama kaip mediacija, kuomet ginčo šalys nėra iniciavusios teismo proceso.

3. NOTARO IR MEDIATORIAUS STATUSO PANAŠUMAI, SUPONUOJANTYS GALIMYBES NOTARUI BŪTI MEDIATORIUMI

Teisininko ir mediatoriaus santykį galima apibūdinti pagal teisininkų įtraukimo į mediacijos procedūrą būdus. Pirmasis, nekeliantis didesnių diskusijų, yra ginčo šalies atstovavimas mediacijos procedūroje; antrasis – teisininko kaip mediatoriaus vykdoma mediacijos procedūra³⁰⁸. Vertinant notaro ir mediatoriaus santykį, pastarasis išryškėja tiriant notaro įsitraukimo į mediacijos procedūrą galimybes³⁰⁹. Akivaizdu, kad galimas tik antrasis variantas, t. y. notaro kaip mediatoriaus veikla ir (arba) mediacijos technikų taikymas notaro veikloje. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo yra komplikuočiau, kadangi notaras, veikdamas kaip mediatorius, privalo laikytis ir jo profesijai keliamų etikos reikalavimų, be to, notarui ir mediatoriumi keliami panašūs etikos ir kiti profesiniai reikalavimai.

3.1. Notaro ir mediatoriaus nepriklausomumas, nešališkumas

Teisininko nepriklausomumas tradiciškai yra laikomas pamatiniu profesiniu principu ir apima tokias dimensijas kaip nepriklausomumas nuo valstybės, įskaitant leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdžias, bei nepriklausomumas nuo klientų³¹⁰. Nepriklausomumo nuo valstybės (išorinis nepriklausomumas) kontekste notaro ir mediatoriaus profesinės veiklos nesąveikauja, kadangi kiekvienos profesijos atstovai, teikdami paslaugas, t. y. atlikdami profesines pareigas, gali veikti visiškai laisvai, paisydami tik teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Tuo tarpu jų sąveikos elementai galimi esant nepriklausomumui nuo kliento. Šie elementai tiek notariato teisės, tiek mediacijos teorijoje apibūdinami kaip notaro ir mediatoriaus vidinis nepriklausomumas³¹¹. Pastarasis notaro nepriklausomumas laikytinas esminiu atributu kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, kuriose notaras apibūdinamas kaip „situacijos teisininkas“³¹². Jei notarinio veiksmo šalyje nepasitiki notaru, bus pažeistas notariato kaip institucijos, užtikrinančios prevencinį teisingumą, pamatas. Todėl ne be pagrindo notaro nepriklausomumo ir nešališkumo principas įtvirtintas ES notariatų tarybos priimtame Notarų elgesio kodekse³¹³, įpareigojančiame notarą būti nepriklausomą ir nešališką konsultuojant klientus ir atliekant notarinius veiksmus, veikti tarp šalių kaip neutraliam trečiajam asmeniui, kuriuo šalyje pasitiki. Analogiškas įpareigojimas notarams įtvirtinamas ir Tarptautinės notariatų sąjungos patvirtintose Notarų deontologijos ir or-

308 Spencer, D., Brogan, M., *supra note* 123, p. 190.

309 Notaro įsitraukimo į mediacijos procedūrą galimybes tiriamos disertacinio darbo IV dalyje.

310 Kiršienė, J. Advokatų nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė. *Jurisprudencija*. 2014, 21(3): 687. Cituota iš: Barcelo, J. J., Cramton, R. C. *Lawyers Practice and Ideals: A comparative view*. Boston: Kluwer Law International, 1999, p. 275.

311 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra note* 3 p. 47.

312 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note* 21, p. 162.

313 *European notarial code of conduct* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-15]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/003/005.html>>.

ganizavimo taisyklėse³¹⁴, be kita ko, suponuojančiose ir deontologinės etikos³¹⁵ taikymą notaro veikloje³¹⁶.

Nors Notarų deontologijos ir organizavimo taisyklės taip pat įtvirtina notarų veiklos suderinamumą su mediacija³¹⁷, tačiau Europos mediatorių elgesio kodeksas įpareigoja mediatorius vengti interesų konflikto³¹⁸, t. y. aplinkybių, kurios gali būti laikomos kaip darančios įtaką mediatoriaus nepriklausomumui, vengti interesų konflikto, prie kurio Europos mediatorių etikos kodekse³¹⁹ priskirtinas ir mediacijos paslaugų atribojimas nuo kitų mediatoriaus ar jo biuro narių teiktų paslaugų – t. y. jei mediatorius ar jo biuro narys vienai ar kelioms iš šalių teikė kitas nei mediacijos paslaugas, pavyzdžiui, atliko notarinius veiksmus, jei mediatorius yra kartu ir notaras, tai privalo būti atskleista šalims prieš pradėdant ar tęsiant mediacijos veiksmus. Tokiu atveju mediatorius gali vykdyti mediaciją tik gavęs šalių pritarimą ir būdamas tikras, kad galės užtikrinti visišką nešališkumą ir nepriklausomumą. Notarui atliekant mediatoriaus funkcijas, taip pat taikytini ir mediatoriaus nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai. Atliekdamas mediatoriaus funkcijas, notaras privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Notaras negali būti mediatoriumi ginčiuose, kylančiuose iš santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas, taip pat negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis buvo mediatoriumi. Mediatoriumi gali būti skiriamas tik nepriklausomas ir nešališkas asmuo, t. y. nepriklausomumui ir nešališkumui negali daryti įtakos jokie buvę ir esami profesiniai, verslo ar kitokie ryšiai su proceso šalimi, taip pat kitos svarbios aplinkybės. Priešingu atveju proceso šalis turi teisę jį nušalinti. Taigi, Europos mediatorių elgesio kodeksas numato tarsi išlygą, kad jei ginčo šalys mediatoriaus yra informuotos apie galimą interesų konfliktą ir jos neprieštarauja, kad konkretus mediatorius vykdytų mediaciją, mediatorius gali vykdyti mediaciją. Tuo tarpu LR notariato įstatyme yra griežtai atribojami notaro atliekami

314 *Deontology and Rules of Organisation For Notariats*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05] <<http://www.uinl.org/675/deontology-and-rules-of-organisation-for-notariats>>.

315 Be deontologinės etikos, išskiria konsekvencializmą – etikos teoriją, besiremiančią pamatine nuostata, kad žmogaus poelgių moralumą (nemoralumą) lemia poelgių pasekmės arba poelgiu sukurta būklė. Dorybių etikos, kitaip nei pasekmių etikos ar deontologinės etikos, atstovai pabrėžia ne tai, ką žmogus turėtų arba ko neturėtų daryti, bet tai, kokiu žmogumi jis turėtų būti. Plačiau žr. Kiršienė, J., Malinauskas, V. *Viešosios teisės raida: de jure ir de facto problematika*. Vilnius: Mes, 2013, p. 71–89.

316 Grindžiama, kad pareiga yra esminis ir būtinas elementas notaro veikloje, kuri remiasi pamatine nuostata, jog žmogaus elgesio moralumą lemia ne numatomos elgesio pasekmės, bet privalomų moralinių normų laikymasis. *Ibid.*, p. 71.

317 *Deontology and Rules of Organisation For Notariats*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/675/deontology-and-rules-of-organisation-for-notariats>>. Žr. 50 straipsnį.

318 Įpareigojimas notarams vengti interesų konfliktų dėl atliekamų notarinių veiksmų ir mediacijos paslaugų įtvirtintas LR notariato įstatymo 20² straipsnyje.

319 Europos mediatorių elgesio kodeksas prie aplinkybių, galinčių daryti įtaką mediatoriaus nepriklausomumui, taip pat priskiria bet kokius asmeninius ar verslo santykius su viena ar keliomis iš šalių bei bet kokią tiesioginį ar netiesioginį finansinį ar kitokį interesą mediacijos baigtimi. Žr. Europos mediatorių elgesio kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

veiksmai ir mediacijos paslaugos – net ir tais atvejais, kai šalys kreipiasi į notarą dėl konkreto notarinio veiksmo atlikimo, tačiau tarp jų yra kilęs ginčas, notaras negali pasiūlyti tarp jų vykdyti mediaciją, o, radus kompromisą, atlikti notarinį veiksma, jeigu prieš tai vykdė mediaciją. Tokiu atveju būtų pažeistos įstatyminės nuostatos. Nors Vokietijos notarų vykdomai mediacijai toks griežtas teikiamų paslaugų atribojimas netaikomas – Tarpininkavimo reglamentas³²⁰ notarams suteikia galimybę po notaro vykdytos mediacijos atlikti notarinius veiksmus, pavyzdžiui, tuomet, kai notaras veikia kaip sutaikinimo subjektas. Kai kuriose lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusiose valstybėse notarui, vykdžiusiam mediaciją, taip pat leidžiama taikos sutarčiai, kuri yra mediacijos procedūros rezultatas, suteikti vykdytinumą (pavyzdžiui, Gruzija³²¹, Vokietija). Tačiau, atlikus notarinį veiksma ir tarp šalių kilus ginčams, tas pats notaras jau negalėtų spręsti ginčo vykdydamas mediaciją – tai traktuojama kaip nepriklausomumo ir nešališkumo principų pažeidimas³²².

Taigi akivaizdu, kad notaro ir mediatoriaus objektyvumas garantuojamas siekiant vengti interesų konflikto. Vokietijoje notaro vykdoma mediacija, prieš atliekant notarinį veiksma, suderinama su notarų nepriklausomumo principu, o Lietuvoje tai laikytina nepriklausomumo principo pažeidimu. Tačiau šiame kontekste turėtų būti įvertinta, kad notaras nėra kliento atstovas, kaip kad, pavyzdžiui, advokatas³²³. Notaro objektyvumas taip pat susijęs su pareiga, laikantis neutralios pozicijos, išaiškinti šalims jų teises ir pareigas, notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes. Tik būdamas objektyvus notaras gali garantuoti, kad jo tvirtinamas sandoris atitiks tikrąją šalių valią ir nebus sudarytas veikiant apgaule, dėl suklydimo ar prievartos bei nepažeis šalių interesų pusiausvyros. Todėl sudarant sutartis notaro nešališkumo pareiga reiškia ne tik teisiškai efektyvaus sandorio sudaryma, bet ir teisingą ir teisėtą patvirtinimą³²⁴. Todėl tyrimo autorė nemato jokių argumentų, kaip galėtų būti pažeistas notaro nepriklausomumo ir nešališkumo principas, suteikęs notarams galimybę, esant poreikiui, prieš jam atliekant notarinį veiksma, vykdyti mediaciją, o po jos – atlikti notarinį veiksma arba notarui-mediatoriumi vykdžius mediaciją šalių pasiektai taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą. Manytina, kad tokiu būdu tik suteiktume šiai procedūrai patrauklumo, taip skatindami notaro vykdomą mediaciją.

Kartu pastebėtina, kad mokslinėje literatūroje esama nuomonių, jog objektyvumas ne-reiškia visiško neutralumo šalių atžvilgiu. Notaras turi pareigą palaikyti silpnesniąją šalį, pavyzdžiui, atkreipdamas jos dėmesį į sandorio keliamus pavojus, nurodydamas interesų

320 Jeigu notaro kaip sutaikinimo subjekto dalyvavimas kelia abejonių jo nešališkumu, tai jis apie tai turi pranešti šalims, nurodydamas teises pasekmes. Jei pačiam notarui kyla abejonių dėl savo nešališkumo, jis turi atsakyti veikti kaip sutaikinimo subjektas, kai ginčas susijęs su jo patvirtintu sandoriu, prašymo, kurį jis patvirtino kaip notaras arba patvirtino notaras, su kuriuo kartu dirba, jų darbo vietos kartu, vykdytu.

321 Notary Chamber of Georgia. Notary Mediation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.notary.ge/eng-1424-sanotaro-mediacia>>.

322 *Güteordnung der Bundesnotarkammer*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-05]. <<http://www.bundesnotarkammer.de/Notar/Berufsrecht/Gueteordnung.php>>.

323 Advokatų veikla pasižymi absoliučiu lojalumu savo klientui: advokatas veikia kaip atstovaujamo asmens šešėlis, kaip itin artimas klientui žmogus, kartais žino apie jį daugiau negu jo artimieji, ir būtent kliento interesai advokatui yra patys svarbiausi. Lastauskienė, G. Advokato profesija: prieštaras ir pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*. 2013, 20(4): 1473–1491.

324 Plesker, U., *supra note* 61, s. 34.

prieštaravimus, apie kuriuos šalis negalvojo arba nežinojo dėl teisinių žinių stygiaus, patirties, amžiaus ar pan.³²⁵ Kaip nurodo E. Baranauskas, *bonus pater familias* etalono taikymas notarui reiškia ne tik tai, jog jis turi būti toks geras teisininkas, kad nebūtų sandorių, turiniu ar forma neatitinkančių įstatymų, bet ir toks atidus, kad atkreiptų dėmesį į visas sandorio sudarymo aplinkybes – asmenų elgesį, išvaizdą, jų nurodomų duomenų tikslumą ir paaiškinimus, dokumentus ar kita, o, kilus menkiausiai abejonai, darytų viską, kad būtų išaiškinta tiesa³²⁶. Taigi notaro vidinis neutralumas neeliminuoja asmeninio vertinimo, kuri šalis, jo manymu, yra silpnesnė. Anot G. Rooney'aus, mediacijos procese nepriklausomumo ir nešališkumo principų artimoje ateityje bus atsisakyta kaip esminio mediacijos elemento, kadangi mediatoriai nėra neutralūs asmenys – jie veikia kaip aktyvūs mediacijos proceso dalyviai, priešingu atveju neįmanoma pasiekti šalių jėgų pusiausvyros ir teisėto rezultato³²⁷. Todėl, anot autoriaus, nepriklausomumo ir nešališkumo pozicija mediatoriui yra faktiškai nepasiekiamą taip, kaip ir kitam teisininkui praktikui. Kaip reikalauja mediatoriaus nepriklausomumas, jis turėtų būti nešališkas situacijos stebėtojas. Tad mediatorius bei ginčo šalys yra lygios mediacijos proceso kūrėjos. Nepriklausomumą ir nešališkumą bei rezultato teisingumą, šalių jėgų pusiausvyrą reikia stebėti kiekvieną mediacijos procedūros vyksmo sekundę, tačiau kartu pastebėtina, kad neįmanoma išbraukti mediatoriaus fizinio, protinio, emocinio bei dvasinio veikimo iš mediacijos procedūros, kurioje veikia šalys, „rodančios“ savo emocijas. G. Rooney'aus nuomone, mediatoriui atsisakius neutralumo, jo vertė padidės iki visaverčio proceso dalyvio, veikiančio „lygiai“ su šalimis³²⁸. Tačiau visgi abejotina, ar atsisakius mediatoriaus nepriklausomumo ir nešališkumo principų bus išlaikytas patrauklumas šia mediacijos procedūra. Pagal analogiją vertinant notaro veiklą pastebima, kad stiprus notaro nepriklausomumo principo „išiškėnimą“ lemia visuomenės pasitikėjimą šios profesijos atstovų veikla.

Notaras yra ne „įrankis“, įgyvendinantis šalių interesus, tačiau išsilavinimo bei notaro veiklos įpareigotas bendradarbiaujantis konsultantas – tai yra savybės, kurios yra tinkamos ginčų sprendimo veiklai. Notaro neutralumas ir objektyvumas, t. y. nesuinteresuotumas, garantuoja jo nepriklausomumą. Todėl, anot U. Plesker³²⁹, notaro funkcijos gali būti išplėstos ginčų sprendimu, jeigu yra garantuojama pagrindinė sąlyga – išsaugomas notaro nepriklausomumas, o nepriklausomam notarui, konsultuojant ir veikiant „virš“ šalių interesų, pasiekiamas neteisminių ginčų sprendimo tikslas – ginčai, tam tikrais atvejais tik nuomonių skirtumai, išsprendžiami be teismo pagalbos arba tiesiog neleidžiama jiems kilti įsitraukiant trečiajam asmeniui, šiuo konkrečiu atveju – notarui.

Tyrimo autorės nuomone, žinant Lietuvos visuomenės pasitikėjimą notaro profesija bei siekiant plėsti šios profesijos atstovų kompetenciją vykdant mediaciją ne tik *de jure*, bet ir *de facto*, manytina, tikslinga išsaugoti mediatoriaus nepriklausomumą, nepritariant G.

325 Vencloviene, S. et. al., *supra* note 3, p. 52.

326 Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, 37(29): 62.

327 Rooney, G., Ross, M. *Shifting the focus from mediating the problem to mediating the moment – using intuition as a Guide* (September 1, 2012). [žiūrėta 2017-02-01]. [interaktyvus]. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2140220>.

328 *Ibid.*

329 Plesker, U., *supra* note 61, s. 29.

Rooney'aus pozicijai, tačiau priešingai – notaro veikloje pasinaudojant itin gaju nepriklausomumo ir nešališkumo principu. Be kita ko, vadovaujantis kitų lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusių valstybių praktika, būtinas liberalesnis požiūris į notarų veiklos plėtrą, svarstant galimybę atsisakyti griežto notaro atliekamų notarinių veiksmų ir teikiamų mediacijos paslaugų atribojimo, nes argumentų dėl galimo notaro ir mediatoriaus nepriklausomumo principo pažeidimo, tyrimo autorės nuomone, nėra, priešingai – tik privalumai, skatinantys notaro vykdomos mediacijos praktikavimą.

3.2. Notaro ir mediatoriaus profesinė paslaptis

LR civiliniame kodekse³³⁰ nustatyta, kad profesine paslaptimi pripažįstama informacija, jei ją pagal įstatymus ar sutartį privalo saugoti tam tikros profesijos asmenys. Šią informaciją tie asmenys gauna atlikdami jiems įstatymų ar sutarčių numatytas pareigas³³¹. Notaro profesinės paslapties principas įtvirtintas LR notariato įstatyme³³², Notarų etikos garbės kodekse³³³. Tarptautinių organizacijų, vienijančių notarų, dokumentuose šis principas apibrėžiamas kaip notarinių veiksmų slaptumo užtikrinimo principas. Tuo tarpu mediatoriaus profesinės paslapties principas, įtvirtintas LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme bei tarptautinių organizacijų priimtuose dokumentuose³³⁴, apibrėžiamas kaip mediacijos konfidencialumo principas. Nors yra vartojamos skirtingos sąvokos, jų turinys praktiškai identiškas. Literatūroje, susijusioje su notariato teise bei mediacija, profesinės paslapties turinys atskleidžiamas vertinant tapačius aspektus: *rationae personae* ir *rationae materiale*.

Rationae personae suprantamas kaip reikalavimas išlaikyti paslapyje visą informaciją, susijusią su mediacija ir jos procesu ir (ar) notarinio veiksmo faktu bei su juo susijusias aplinkybes, ir be kliento valios jokiais aplinkybėmis neatskleisti tretiesiems asmenims³³⁵. Vertinant tai notariato teisės kontekste, suprantama, kad šis reikalavimas taikomas tik notarams, t. y. jie įpareigojami saugoti notarinę paslaptį ir be kliento valios jokiais aplinkybėmis jos neatskleisti tretiesiems asmenims, nepriklausomai nuo jų suinteresuotumo,

330 LR civilinis kodeksas (žr. 1.116 straipsnį). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

331 Atvejus, kada atliekant profesines teises ir pareigas gauta informacija nepripažįstama profesine paslaptimi, nustato įstatymai.

332 LR notariato įstatymo 14 straipsnis.

333 Notarų etikos garbės kodeksas (žr. 15 straipsnį). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-10]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-etikos-kodeksas>>.

334 Europos mediatorių elgesio kodeksas (žiūrėti 4 straipsnį). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teisės-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>. Direktyvos dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 7 straipsnis.

335 LR notariato įstatymo 14 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad sandorio šalys, jų teisių perėmėjai ir jų teisėti atstovai gali atleisti notarą nuo pareigos saugoti notarinių veiksmų paslaptį; LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad mediatorius negali vienos ginčo šalies patikėtos konfidencialios informacijos atskleisti kitai ginčo šaliai, jeigu nėra informaciją patikėjusio ginčo šalies leidimo.

išskyrus įstatyme numatytas išimtis³³⁶. Tuo tarpu mediacijos konfidencialumo principas taikytinas ne tik mediatoriui, bet ir ginčo šalims³³⁷ bei mediacijos paslaugų administratoriui³³⁸, kuriems, vėliau ginčą nagrinėjant teisme ar arbitraže, draudžiama naudoti mediacijos metu gautą informaciją. Tokią autorės išvadą patvirtina Vokietijos notarų rūmų patvirtintas Tarpininkavimo reglamentas, kurio komentaruose pažymima: jeigu atlikus notarinius veiksmus vyksta teisminis procesas, šalys negali notaro-mediatoriaus nurodyti kaip liudytojo, taip pat pateikti dokumentus, gautus notaro atliktos mediacijos procedūros metu, o, notarui-mediatoriui atsisakius duoti parodymus kaip liudytojui, garantuoja būtiną šalių interesų apsaugą, pažymint, kad mediacijos procedūroje neturėtų būti baiminamasi, jog duodant parodymus, kita šalis juos panaudos teisiniuose procesuose³³⁹. LR civilinio proceso kodekse³⁴⁰ nustatyta, kad duomenys, gauti mediacijos procedūros metu, negali būti įrodymais civiliniame procese, taip pat kad mediatoriai apie aplinkybes, kurias sužinojo mediacijos procedūros metu, negali būti apklausiami kaip liudytojai. Be to, mediatorius negali dalyvauti nagrinėjant bylą iš esmės kaip teisėjas.

Tačiau mediacijos konfidencialumo principas nėra absoliutus. LR civilinių ginčų tainkamojo tarpininkavimo įstatyme ir Direktyvoje dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų numatytos išimtys, prie kurių, be informacijos, kurios neatskleidimas priešarautų viešajam interesui (pavyzdžiui, kai reikia užtikrinti vaiko interesus arba užkirsti kelią tam, kad neatsirastų žala fizinio asmens sveikatai ar gyvybei), priskiriamas ir informacijos, kurios reikia siekiant patvirtinti ar įvykdyti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį, teismui arba kitai kompetentingai institucijai atskleidimas. Tai suponuoja, kad notaras, kuris prieš atlikdamas notarinių veiksmą, jei tarp šalių buvo kilęs nesutarimas (ar ginčas), pasiūlė vykdyti mediacijos procedūrą ir pats ją vykdė, o kaip vėlesnį veiksmą patvirtino taikos sutartį ir (ar) taikos sutarčiai suteikė vykdytinumą. Taigi informacija, kurią gavo notaras, veikdamas kaip mediatorius, visuomet vertinama ją siejant su notarine veikla³⁴¹, nepažeidžia nei mediacijos, nei notariato profesinės paslapties principų. Šis

336 LR notariato 14 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad teisėjo prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno reikalavimu pažymos apie notarinius veiksmus ir dokumentai išduodami dėl jų žinioje esančių baudžiamųjų ir civilinių bylų, taip pat kitais LR įstatymų nustatytais atvejais.

337 Direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų ginčo šalių konfidencialumo pareigos mediacijos metu sužinotos informacijos atžvilgiu ir jos pažeidimo padarinių neregamentuoja. Tai vertindama N. Kaminskienė nurodo, kad ginčo šalių konfidencialumo pareiga yra labiau moralinio pobūdžio ir nėra užtikrinama kokiomis nors veiksmingomis teisinėmis priemonėmis, išskyrus patį šalių susitarimą dėl ginčo sprendimo alternatyviomis ginčų sprendimo procedūromis, kurių, kaip turinčių šalims įstatymų galią, pažeisti negalima. Kaminskienė, N. *supra* note 31, p. 203–204.

338 Mediacijos paslaugų administratorius yra viešasis arba privatus asmuo, kuris rekomenduoja ar skiria mediatorius, siūlo ar nustato mediacijos taisykles, administruoja mediacijos išlaidas, suteikia patalpas, kuriose atliekama ši procedūra, ir (arba) teikia kitas su mediacija susijusias paslaugas. LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalis.

339 *Gueteordnung der Bundesnotarkammer*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-05]. <<http://www.bundesnotarkammer.de/Notar/Berufsrecht/Gueteordnung.php>>.

340 LR civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340. Žr. 189 straipsnio 2 d. 5 punktą, 177 straipsnio 5 dalį, 231 straipsnio 1 dalį.

341 Schneider, S. *Vertraulichkeit der Mediation: Schutz und Grenzen durch das Straf- und Strafprozessrecht*. Bremen: EHV Academicpress GmbH, 2014, s. 55.

pastebėjimas tik dar labiau leidžia pagrįsti mintį, jog notaro vykdoma mediacija, griežtai neatribojant notaro vykdomos mediacijos nuo atliekamų notarinių veiksmų, yra galima. Tai patvirtina ir LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme įtvirtinta nuostata, kad konfidencialumo pareiga taikoma ne tik teismo, arbitražo, bet ir kitoms ginčų sprendimo procedūroms, tiek susijusioms su ginčų, kuris buvo sprendžiamas mediacijos būdu, tiek ir nesusijusioms. Taigi notariniai veiksmai, kuriuos tam tikrose situacijose atlieka notaras, suteikęs mediacijos paslaugas, nėra ginčų sprendimo procedūra, o tik jau ne ginčijamų fizinių ir juridinių asmenų teisių ir faktų, užtikrinančių šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą, konstatavimas, o kartu ir prevencinio teisingumo kaip lotyniškosios sistemos notariato principo „išbaigtumo“ įgyvendinimas, kylantis iš pačios notaro pareigybės prigimties, siekiant, kad notarinis veiksmas kuo labiau atitiktų kliento tikrąją valią (lot. *intuitu fonctionis*).

Ratione materiale aspektu profesinės paslapties principas apima viską, ką notaras ir (ar) mediatorius sužino, vykdydami savo funkcijas. Jie privalo užtikrinti turimos informacijos apie atliktus notarinius veiksmus bei mediacijos procedūrą ir jos metu gautos informacijos konfidencialumą. Minėtų profesijų klientams yra svarbu būti tikriems, kad notarai ir mediatoriai neperduos tretiesiems asmenims jokių žinių, kurias sužinojo eidami savo pareigas, nes tiek notarų, tiek mediatorių darbas daugeliu atvejų susijęs su žiniomis apie klientų šeimos gyvenimą (pavyzdžiui, notaras negalės tinkamai konsultuoti žmogaus, norinčio surašyti testamentą, jeigu neįsigilins į jo šeimos gyvenimo aplinkybes)³⁴².

Taigi, notaro ir mediatoriaus pareiga saugoti profesinę paslaptį ir be kliento valios jos neatskleisti yra būtina pasitikėjimo tarp notaro ir (ar) mediatoriaus, notaro, vykdančio mediaciją, ir kliento sąlyga. Šių profesijų atstovus saisto profesinė paslaptis, nes pastarieji yra kliento (-ų) patikėtiniai. Visa tai leidžia teigti, kad notarams ir mediatoriams profesinės paslapties principas nėra naujovė, o šių profesijų atstovų veiklos pamatas. Todėl šis notaro ir mediatoriaus statuso panašumas tik sutvirtina poziciją dėl notaro potencialo vykdyti mediaciją.

3.3. Savanoriškumo principas notaro vykdomos mediacijos procedūroje

Šalių savanoriškumas yra kertinis mediacijos procedūros elementas, suprantamas kaip draudimas ginčo šalims pradėti mediacijos procedūrą ir dalyvauti joje iki galo, sudarant taikos sutartį, nes savanoriškumo principas suteikia galimybę mediaciją nutraukti šalies iniciatyva bet kuriuo jos vykdymo momentu.

Kalbant apie notaro vykdomą mediaciją, pasakytina, jog šalių savanoriškumas, renkantis mediatorių, iš esmės yra įgyvendinamas. Ginčo šalys, nepaisant to, ar notaras mediaciją vykdytų kaip integruotojo modelio mediaciją ar kaip privataus modelio mediaciją³⁴³, yra laisvos pasirinkti, jų nuomone, tinkamiausią mediatorių iš notarų, teikiančių mediacijos paslaugas. Kartu pastebėtina, kad savanoriškumo principas, vertinant iš (ginčo) šalių perspektyvos, nėra absoliutus, nes paveldėjimo klausimai, dėl kurių dažniausiai prieš atliekant notarinį veiksma kyla ginčų, turėtų būti sprendžiami pas notarą pagal palikėjo gyvenamąją

342 Nekrošius, V., *supra note* 55, p. 36.

343 Notaro vykdomos mediacijos modeliai tiriami disertacinio darbo IV dalyje.

vieta. Taigi tokiu būdu įstatyminės nuostatos nukreipia asmenį į konkretų notarą, kuris, esant nesutarimams, tikėtina taikys mediacijos technikas, nepakakus jų – galės rekomenduoti mediacijos procedūrą. Tačiau pats vykdyti mediacijos procedūras, esant galiojančiam teisiniam reguliavimui, negalės, nes galioja griežtas notarinių veikslių ir notarų vykdomos mediacijos atribojimas. Tokiu atveju notaras, į kurį kreiptasi dėl palikimo priėmimo, ginčo šalims galėtų rekomenduoti kreiptis pagalbos į profesionalų mediatorių, o ginčą išspręsdus – į notarą. Analizuojant tokį teisinį reguliavimą, kuris galėtų tapti poįstatyminio, rekomendacinio pobūdžio dokumento nuostatomis, taikytinomis notarams, vykdančioms mediaciją, turėtų būti svarstomas terminų, nustatytų notariniams veiksliams, sustabdymo ar atidėjimo klausimas.

Verta atkreipti dėmesį ir į kitą mediacijos procedūros savanoriškumo pusę, kuri atskleidžia iš notaro, vykdančio mediaciją, perspektyvos. Ar notaras teiks mediacijos paslaugas kaip privačią mediaciją, priklauso nuo jo apsisprendimo. Kiekvienas notaras turi apsispręsti, ar nori vykdyti ginčo mediaciją. Taigi išryškėja kitas notaro vykdomos privataus modelio mediacijos procedūros savanoriškumo aspektas – ekstrordinarumas, t. y. ar notaras vykdys mediaciją kaip papildomą veiklą šalia notarinių veikslių. Pažymėtina, kad LR notariato įstatyme būtent įtvirtinta notaro (teisė) galimybė, bet ne pareiga teikti mediacijos paslaugas. Akivaizdu, kad notarami, savo veikloje norintys praktikuoti mediaciją, privalės išklausti specialių mokymus mediacijos tematika. Tuo tarpu notarami, kurie neplanuoja vykdyti mediacijos procedūros, tokios prievolės neturės. Tačiau kartu vertinant tai, kad notarams mediacijos technikų taikymą, kaip buvo akcentuota, suponuoja notaro vykdomas prevencinis teisingumas, manytina, jog specialūs mokymai mediacijos tematika, net ir nesiekiant vykdyti mediacijos kaip procedūros, būtų reikalingi, galbūt nesilaikant konkrečių akademiinių valandų skaičiaus, nustatyto LR mediacijos įstatyme. Notarui paliekama diskrecija teikti mediacijos paslaugas ar ne užtikrina pamatinio mediacijos savanoriškumo principo, kuris taikytinas ne tik ginčo šalims, bet ir notarui, įgyvendinimą. Tokiu atveju notaro vykdoma mediacija yra išimtis iš bendros taisyklės, o ne notaro privalomai teikiama paslauga. Tačiau ar ši formali notarams suteikiama galimybė yra įgyvendinama praktiškai?

Vadovaujantis LR notariato įstatymu, Lietuvos notarami turi formalią galimybę būti tiek teismo mediatoriais – notarams, pateikus prašymą ir atitikus reikalavimus, įrašomi į Teismo mediatorių sąrašą, tiek vykdyti privačią mediacijos procedūrą, t. y. kai į juos kreipiasi ginčo šalys. Tačiau notarų, siekiančių teikti mediacijos paslaugas vykdančiam privataus modelio mediacijos procedūrą, kai *ad hoc* į juos kreipiamasi su ginču, praktinės galimybės yra ribojamos – įstatyminės nuostatos notarams draudžia reklamuoti savo veiklą³⁴⁴, o bendras, visus mediatorius, siekiančius teikti mediacijos paslaugas, LR mediatorių sąrašas atsiradęs tik nuo 2019 m. sausio 1 d. Įsigaliojus tokiam įstatyminei nuostatai, Lietuvos notarami, siekiantys vykdyti privačią mediacijos procedūrą, galėtų ir praktiškai ją vykdyti, tuo būdu būtų užtikrintas bent minimalus žinomumas apie tokios notaro vykdomos procedūros egzistavimą.

Taigi akivaizdu, kad šiai dienai notarų, siekiančių teikti privačios mediacijos paslaugas, teisinis reguliavimas nėra išbaigtas. Tokiu būdu tarsi ribojamas notarų, siekiančių vykdy-

344 LR notariato įstatymo 20¹ straipsnis.

ti mediaciją kaip ekstraordinarią paslaugą, savanoriškumo principo, kuri suponuoja nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojusios LR notariato įstatymo nuostatos, įgyvendinimas. Lietuvos notarų rūmai, siekdami taikyti ir, žinoma, skatinti notarų vykdomą mediaciją, galėtų savo internetinėje svetainėje skelbti informaciją apie notarų, teikiančius privačios mediacijos modelio mediacijos paslaugas.

3.4. Notaro ir mediatoriaus kompetencija

Notariato teisės ir mediacijos teorijoje neišskiriamas notaro kompetencijos ir mediatoriaus kompetencijos principas kaip atskiras šių profesijų asmenų veiklos principas. Tačiau, anot E. Waldmano, mediatoriaus kompetencija priskiriama prie mediatoriaus procedūrinio teisingumo principo, apimančio, be kita ko, ir mediatoriaus nepriklausomumą, nešališkumą bei konfidencialumo principą³⁴⁵. Tai leidžia daryti išvadą, kad jei, ginčo šalių nuomone, mediacijos paslaugas teikia kompetentingas, nepriklausomas mediatorius, su jomis elgiamasi teisingai. Tačiau kaip užtikrinti mediatoriaus kompetenciją, kuri, savaime suprantama, lemia mediacijos procedūros kokybę? Tokį klausimą kelia ir Europos Taryba, kurios rekomendacijose dėl mediacijos šeimos santykiuose ir dėl mediacijos civiliniuose santykiuose yra numatyta, kad, neatsižvelgdamos į mediacijos organizavimo būdą ir priemones, valstybės narės turėtų imtis priemonių nustatyti atitinkamus mediatorių atrankos, atsakomybės, mokymo ir kvalifikacijos standartus³⁴⁶. Dalis Europos valstybių iš viso neturi jokių teisės aktuose išdėstytų minimalių kvalifikacijos reikalavimų mediatoriams (Vokietija, Portugalija, Didžioji Britanija)³⁴⁷. Prie tokių priskirtina ir Lietuva, pagal kurios galiojančią nacionalinę teisinę reguliavimą, mediatoriaus kompetencijai nėra nustatyti jokie reikalavimai, tačiau akcentuojamas mediatoriaus profesionalumas, neatskleidžiant jo turinio, ir nukrepiama į Europos mediatorių elgesio kodeksą, rekomenduojant laikytis jo nuostatų. Pastarajame dokumente įtvirtinama, kad mediatoriai turi būti kompetentingi ir gerai nusimanyi mediacijos procese, kas apima tinkamą mokymą ir nenutrūkstamą žinių bei praktinių mediacijos įgūdžių atnaujinimą³⁴⁸. Todėl ne veltui mediacijos srities mokslininkai akcentuoja asmenines mediatoriaus savybes³⁴⁹ bei mediatoriumi svarbius gebėjimus ir įgūdžius. Svarbu ne tik išmanyti mediaciją, bet ir veikti, praktiškai taikyti turimas mediacijos žinias bei savo gebėjimus³⁵⁰. Taigi, vadovaujantis minėtomis Europos Tarybos rekomendacijomis, mediatorius, sprendamas ginčą,

345 Waldman, E. *Mediation Ethics: Cases and commentaries*. San Francisko: Jossey-Bass, 2011, p. 4.

346 *Committee of Ministers recommendation No. R. (1998)1 adopted on 21 January 1998 to member states on mediation on Family disputes*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

347 *Ibid.*

348 Europos mediatorių elgesio kodeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

349 Goldberg, S. B., Shaw, M. L. The secrets of successful (and unsuccessful) mediators continued: studies two and three. *Negotiation Journal*. 2007, 23(4): 395, 400.

350 Kaminskienė, N., et al. *Mediacija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 121.

turėtų būti kompetentingas, nes vien intuicijos, vykdant derybas, nepakanka. Siekiant tobulai vykdyti derybas, būtini ne tik praktiniai įgūdžiai, bet reikalingos ir kitų mokslų žinios, anot J. Schwarzmanno, ypač teisinės³⁵¹.

Notaro profesijai keliami itin aukšti reikalavimai, nes tik tinkamo teisinio išsilavinimo, aukštos profesinės kvalifikacijos bei geros reputacijos asmenims gali būti patikėta vykdyti notaro funkcijas³⁵². Notarai teisines paslaugas privalo teikti kompetentingai³⁵³. Jie veikia kaip laisvosios profesijos atstovai ir kaip valstybės patikėtiniai arba jos šipareigojimų žmonėms vykdytojai. Todėl valstybė, o per ją ir visuomenė turi būti tikra, kad tokia profesine veikla verčiasi tik tinkamai pasirengę, būtinų gebėjimų turintys žmonės³⁵⁴. Tokia socialinė-teisinė padėtis įpareigoja notarą būti ypač atidžiu ir rūpestingu aukštos kvalifikacijos teisininku³⁵⁵.

Anot P. L. Murray'aus ir R. Stürnerio, vertinant notarų išsilavinimą ir ekspertines žinias, pabrėžtina, jog jie turi aukštesnę kompetenciją ir specifinę patirtį. Beveik visose lotyniškojo notariato sistemos šalyse visi notarai turi teisinį išsilavinimą, yra atlikę konkurencingą praktiką, išlaikę egzaminus ir atitinka objektyvius kriterijus. Vokietijoje, Italijoje, Prancūzijoje teisės studijų studentai, turintys geriausius įvertinimus ir nesiekiantys akademinės karjeros, dažniausiai tampa notarais. Dauguma notarų, prieš juos paskiriant notaro praktikai, privalo tam tikrą laiką būti asesoriais. Kitaip teisininkų mokymai vykdomi Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuriose teisininkai gali pradėti savo praktiką tik baigę teisės mokyklą ir išlaikę egzaminą³⁵⁶.

Kontinentinės teisės tradicijos valstybėse besitęsianti notarų sėkmė, kaip rodo visuomenės pasitikėjimas šios profesijos atstovais, leidžia gauti pakankamas konsultacijas iš nepriklausomo, neutralaus bei profesionalaus notaro. Nors kai kurie sandoriai būtų neabejotinai pelningesni gavus antro profesionalo vertinimą, tačiau tai implikuotų didesnę kainą už suteiktas paslaugas, o tai galėtų būti pateisinama tik išimtiniais atvejais³⁵⁷.

351 Schwarzmann, J. *Ethisches Dilemmata: Verhandlung als Frage der Moral. Mitteilungen des Bayerischen Notarvereins, der Notarkasse und der Landesnotarkammer Bayern* (MittBAYNot). 2001, s. 459.

352 LR notariato įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinti reikalavimai asmenims, siekiantiems eiti notaro pareigas. Prie tokių reikalavimų priskiriama: būti ES valstybės narės ar kitos Europos ekonominės erdvės susitarimo dalyvės ar Šveicarijos konfederacijos piliečiu, mokėti valstybinę kalbą, atitikti išsilavinimo ir darbo patirties reikalavimą, būti neprikaištingos reputacijos, atitikti amžiaus bei sveikatos reikalavimus.

353 Žr. Notarų etikos kodekso 1 straipsnį.

354 Minėtą profesiją valstybė kontroliuoja – įtvirtina jai besirengiančių verstis asmenų išsilavinimo reikalavimus, tikrina jų pasirengimą verstis šia profesija, prižiūri atitinkamą profesinę veiklą.

355 Profesinė veikla yra specifinė veikla, kuri reikalauja išsamių atitinkamos srities žinių bei įgūdžių. Atliekami profesiniai veiksmai ar siūlomos profesinės paslaugos sukuria pagrindą tikėti šių paslaugų atlikimo kokybe. Šių veiksmų ar paslaugų kokybė preziumuojama, nes tai atlieka ne paprastas asmuo, o profesionalas. Asmuo, vykdydamas profesinę veiklą, šipareigoja veikti pagal jo kvalifikacijai keliamų reikalavimų standartus. Dėl to specialistai, be bendro pobūdžio atsargumo pareigos, turi specifines profesines pareigas, t. y. jiems taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2013 m. liepos 18 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-405/2013).

356 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note* 21, p. 161.

357 *Ibid.*, p. 162.

Tiek teisinės, tiek psichologinės notaro žinios, įgytos įvertinant klientų įvairovę, ypač vertingos ir taikytinos mediacijos procedūrai, daugiau grindžiamai gebėjimais bei įgūdžiais. Mediatoriai, vertinant jų įgūdžius ir taikomas technikas, turi būti profesionalūs. Kaip pažymi L. Boullé'as ir M. Nesicas³⁵⁸, nei vienas įgūdis ar mediacijos technika nėra unikali tik mediacijai. Tai pagrindžiama tiriant mediacijos technikas, taikomas notaro veikloje³⁵⁹. Mediatoriai yra tik viena grupė įgūdžių turinčių ginčo sprendimo padėjėjų. Prie tokių galima priskirti ir notarus, nes šiame kontekste svarbus ir profesinis pagrindas, pavyzdžiui, notarai-mediatoriai turi gerus sandorių projektų rengimo įgūdžius. Mediacijos technikų taikymas kasdienėje notaro veikloje, atliekant notarinius veiksmus, ieškant kompromiso tarp šalių, kai kyla interesų prieštaravimas (sutartinė mediacija), taip pat galėtų padėti ir vykdant mediaciją kaip atskirą paslaugą, jei notarai praktikuotų mediaciją kaip atskirą paslaugą (konflikto mediaciją).

Siekdamas spartesnės mediacijos plėtros, didesnio jos taikomumo bei tokias paslaugas teikiančių asmenų profesionalumo, LR Vyriausybės teikimu LR Seimas, kaip jau buvo minėta, 2017 m. birželio 29 d. priėmė LR mediacijos įstatymą. Jame siūloma įtvirtinti reikalavimus asmenims, siekiantiems būti įrašytiems į LR mediatorių sąrašą. Pažymima, kad teisinis reguliavimas suteikia galimybę teikti mediacijos paslaugas tik asmenims, įrašytiems į minėtą sąrašą. Todėl notarai, kurie norėtų teikti mediacijos paslaugas, turėtų atitikti numatytus LR mediacijos įstatyme reikalavimai: aukštasis universitetinis išsilavinimas, nepriekaištinga reputacija, 40 valandų mokymai mediacijos tema (mokymai turėtų būti išklaustyti ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipiantis dėl įrašymo į LR mediatorių sąrašą). Vertinant galiojančių teisės aktų, reguliuojančių mediatoriaus veiklą, nuostatas, pastebėtina, kad pagal naujas teisės nuostatas siūloma reguliuoti bei kontroliuoti, kaip teikiamos mediacijos paslaugos, t. y. jog tokias paslaugas teiktų ne bet kuris notaras, bet atitinkantis LR mediacijos įstatyme įtvirtintus reikalavimus. Pastebėtina, kad notarams, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas, reikalavimai gana minimalizuoti, palyginti su reikalavimais, numatytais visiems asmenims, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas. Tačiau ar pakankamai? LR mediacijos įstatyme nustatyta, kad notarai, siekiantys būti įrašyti į LR mediatorių sąrašą, turėtų, nepaisant jų darbo patirties, išklausti 40 akademiųjų valandų mokymus mediacijos tematika, o tie notarai, kurie neturi trejų metų notaro darbo patirties, turėtų išlaikyti ir mediatorių kvalifikacinį egzaminą. Visa tai suponuoja, kad notaro darbo įgūdžiai prevencinio teisingumo kontekste prilyginami visų kitų asmenų 40 akademiųjų valandų trukmės mokymo kursams. Ar toks prilyginimas atitinka proporcingumo principą? Manytina, jog notarai per metus įgyja daugiau patirties, kuri reikalinga sklandžiai mediacijos procedūrai, nei bet kurie kiti asmenys per 40 akademiųjų valandų trukmės kursą.

Abejonių kelia analogiškų reikalavimų notarams, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas, lyginant su gydytojais, mokytojais, informacinių technologijų specialistais ar kitų profesijų atstovais, nustatymas, vertinant tai, kad notaro profesijai keliami reikalavimai, šių profesijų atstovų turimi praktiniai įgūdžiai ginčų sprendimo srityje yra panašūs mediatoriui keliamiems reikalavimams (nepriklausomumas, profesinė paslaptis). Pavyzdžiui,

358 Boullé, L., Nesic, M., *supra note* 88, p. 9-13.

359 Notaro taikomos mediacijos technikos, jų samprata analizuojama disertacinio darbo IV dalyje.

Austrijoje kursai, kuriuos išklausus galima tapti mediatoriumi, diferencijuojami pagal skirtingas kandidatų kategorijas³⁶⁰. Notarai patenka į tą pačią kategoriją kaip ir teisėjai, ir jiems taikoma vienoda kursų struktūra. Tuo tarpu LR mediacijos įstatyme teisėjai, priskiriami kategorijai asmenų, kuriems tiek reikalavimas mokymams, tiek egzaminui keliamas, jei teisėjai neturi trejų metų teisėjo darbo patirties ir nėra išklaušę 16 akademinį valandų įvadinį mokymų mediacijos tema. Todėl svarstytinas tokio teisinio reguliavimo pagrįstumas, vertinant Lietuvos notarų rūmų 2015 m. gruodžio 4 d. rašte teikiamus siūlymus³⁶¹, numatyti analogiškas išimtis kaip teisėjams.

Kartu pažymėtina, kad šiuo metu visi notarai gali vykdyti mediaciją, tačiau įsigaliojus LR mediacijos įstatymui nustatytos pereinamosios nuostatos, suteikiančios galimybę notarams per nustatytą laikotarpį atitikti nustatytus reikalavimus. Visgi manytina, kad notarų turimos kvalifikacijos ir patirties pripažinimas paskatintų notarų drąsiau imtis vykdyti mediaciją. Pastebėtina, kad notaro ir mediatoriaus kompetencijos turi „kryžminį“ naujingumą: notaro profesinės žinios bei įgūdžiai, įgyti notaro praktikoje, vienareikšmiškai taikytini ir reikalingi notaro kaip asmens, vykdančio mediacijos procedūrą, t. y. atliekančio mediatoriaus vaidmenį, veiklai, o be mediacijos žinių ir mediacijos technikų taip pat neišsiverstų nei vienas notaras, nes, kaip jau buvo akcentuota, atliekant beveik kiekvieną notarinį veiksma reikia taikyti mediacijos technikas.

Apibendrinimas. Manytina, kad notarui vykdant mediaciją įgyvendinamas E. Waldmano akcentuojamas mediatoriaus procedūrinio teisingumo principas, nes, konstatuojant notaro ir mediatoriaus statuso panašumus (nepriklausomumą, nešališkumą bei profesinę paslaptį) bei notaro profesijai keliamus kvalifikacinius reikalavimus, galima daryti išvadą, kad notaro profesijai keliami reikalavimai suponuoja jam galimybę vykdyti mediaciją. Todėl atsižvelgiant į notarų aukštą kvalifikaciją bei siekiant, kad jie praktikuotų mediacijos procedūrą, tyrimo autorės nuomone, mediacijos paslaugas teiksiantiems notarams, norintiems būti įrašytiems į LR mediatorių sąrašą, turėtų būti minimizuoti reikalavimai pagal analogiją vertinant priimtą, bet neįsigaliojusį reguliavimą, nustatytą LR mediacijos įstatyme teisėjams.

---

360 LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2015 m. rugsėjo 17 d. Nr. 13939.

361 Lietuvos notarų rūmų siūlymai buvo teikti LR mediacijos įstatymo projekto derinimo su suinteresuotomis institucijomis metu.

4. MEDIACIJA NOTARO VEIKLOJE: MODELIAI IR RŪŠYS

Plėtojantis mediacijai kaip alternatyvai teisminiam nagrinėjimui, pradėtos formuoti alternatyvių teisinių ginčų sprendimo būdų sistemos, taip siekiant integruoti mediaciją į teisinių institucijų, kurių kompetencijai priklauso ginčų prevencija ar teisinių ginčų sprendimas, veiklą³⁶². Todėl tiek bendrosios teisės tradicijos valstybės, tiek dauguma kontinentinės teisės tradicijos valstybių mediaciją integravo į teismų sistemą. Tokiu būdu atsirado teisminė mediacija. Mediacija taip pat palaipsniui „išilieja“ ir į profesinę notaro veiklą, kuri lotyniškoje notariato sistemoje kildinama iš notaro vykdomo preventyvaus teisingumo, savo prigimtimi suponuojančio teisinių ginčų prevenciją^{363, 364}.

Analizuojant mediacijos taikymą profesinėje teisininko praktikoje bei įtvirtinant šių teisinių santykių teisinį reguliavimą, dažniausiai išskiriami tokie mediacijos modeliai³⁶⁵ – integruotoji mediacija ir privati mediacija³⁶⁶, kurie, be kita ko, taikytini ir notaro vykdomai mediacijai. Remiantis Lietuvos teisiniu reguliavimu, išskiriami teisminės mediacijos ir neteisminės mediacijos modeliai³⁶⁷. Toks skirstymas paremtas alternatyvaus ginčų sprendimo procedūros padėtimi teisminės sistemos atžvilgiu³⁶⁸ bei kriterijumi, kad ginčo šalys, norėdamos pasinaudoti teismine mediacija, yra inicijavusios teismo procesą³⁶⁹. Atsižvelgiant į disertacinio darbo tyrimo objektą, darbe bus tiriama mediacijos padėtis notaro veiklos, o ne teisminės sistemos atžvilgiu, siekiant atskleisti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje bei pateikti teisinio reguliavimo perspektyvas Lietuvoje. Todėl tyrimas kreipiamas į integruotosios ir privačios mediacijos modelius, kurie atskleidžia notaro kaip mediatoriaus veiklą bei jos skirtumus. Ištyrus notaro vykdomos mediacijos modelius, bus pateikiama galima mediacijos rūšių, vykdomų notaro, klasifikacija remiantis tiek integruotosios mediacijos, tiek privačios mediacijos modeliais, taip pat rūšių atribojimas tiriant konkretų ginčą.

362 Mosten, F. S. Institutionalization of mediation. Family Court review. *Interdisciplinary Journal*. 2004, 42(2): 292.

363 Tai patvirtina disertacinio tyrimo II dalyje atliktas tyrimas dėl notaro vykdomos mediacijos užuomazgų kai kuriose lotyniškosios sistemos notariato valstybėse.

364 Todėl visi pagrįstai mediacijos taikymas teisinių profesijų asmenų veikloje nulėmė tai, kad teisinėje praktikoje daugelis šalių siūlo pakeisti terminą „alternatyvus ginčų sprendimas“ (angl. *alternative dispute resolution*) į „papildomą ginčų sprendimą“ (angl. *Additional dispute resolution*), t. y. papildomą teisminiam ginčų nagrinėjimui (sprendimui). Vertinant tai, mediacijos tematikai skirtoje literatūroje svarstoma galimybė atsisakyti būdvardžio „alternatyvus“ vartojimo ir nagrinėti ginčų sprendimo būdus remiantis bendra sistema, t. y. kartu su teisiniu nagrinėjimu apimančia ir kitas teises institucijas, taip pat ir neteisinius ginčų sprendimo ir sureguliuavimo mechanizmus. Kalashnikova, S. I. *Mediacija v sfere grazhdanskoj jurisdikcii* [Mediation in civil jurisdiction]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011, p. 7–9.

365 Mokslinėje literatūroje, kurioje nagrinėjama mediacija, terminai „mediacijos rūšys“, „mediacijos modeliai“, „mediacijos formos“ vartojami chaotiškai. Terminas „mediacijos modeliai“ disertaciniame darbe vartojamas, jį siejant su teisiniu reguliavimo modeliu.

366 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *supra note* 19, p. 19–20.

367 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalis išskiria teisminę ir neteisminę mediaciją.

368 Kaminskienė, N., *supra note* 31, p. 149.

369 Kaminskienė, N. et. al., *supra note* 351, p. 222.

4.1. Notaro vykdomos integruotosios mediacijos modelis

Integruotoji mediacija suprantama kaip speciali teisinių institucijų ar jų atstovų – teismų, notarų ir kt. teisinių profesijų atstovų vykdoma procedūra, siekiant šalių sutaikymo, kuris pasiekiamas per atitinkamos teisinės institucijos, ar jos atstovo veiklą³⁷⁰. Notariato teisės mokslininkai S. K. Zagainova, N. N. Tarasovas, V. V. Jarkovas teigia, kad integruotoji mediacija yra speciali teisinių institucijų veiklos procedūra, kurios metu siekiama sutaikyti šalis padedant šioms teisinėms institucijoms, o privati mediacija negali būti realizuota per notariato kaip teisinės institucijos veiklą³⁷¹. Atkreiptinas dėmesys, kad minėti mokslininkai tokią išvadą pateikia įvertinę tik Vokietijos, kaip lotyniškosios notariato sistemos valstybės, notaro vykdomos mediacijos veiklą. Jos metu notaras vykdo mediacijos procedūrą kaip sudedamąją notarinių veiksmų dalį. Vokietijos notarai vykdo integruotąją mediaciją remdamiesi Vokietijos notarų rūmų Tarpininkavimo reglamentu, kuris nustato, kad notaras vykdo mediaciją ir (ar) taiko mediacijos technikas teikdamas teisinę pagalbą, o tokios pagalbos teikimo galimybė įtvirtinta Vokietijos notariato įstatyme³⁷². Taigi notaro vykdoma integruotoji mediacija suprantama kaip notaro mediacijos procedūra, vykdoma lygiagrečiai su notariniiais veiksmais, t. y. kaip fakultatyvi notarinio veiksmo atlikimo stadija bei kaip notaro taikomos mediacijos technikos, kurios yra notarinių veiksmų sudedamoji dalis.

Praktiškai tokia situacija interpretuotina tokiu pavyzdžiu: šalys kreipiasi į notarą, kad jis atliktų notarinį veiksma, tačiau tarp šalių egzistuoja ginčas, susijęs su notarinio veiksmo atlikimo dalyku. Notarui draudžiama atlikti notarinius veiksmus esant ginčui. Kadangi ginčas, susijęs su notarinio veiksmo atlikimo dalyku, o notaras, galima teigti, turi eksperitinių žinių – tiek teisinių, susijusių su notarinio veiksmo atlikimu, tiek šalių interesų derinimo įgūdžių – pasiūlo šalims, šiuo atveju jau ginčo šalims, ginčą bandyti spręsti taikant mediaciją. Notaras pasiteirauja, ar ginčo šalys sutinka, kad tokia procedūra būtų vykdoma, paaiškindamas jos teikiamą naudą ir tai, jog tokią procedūrą vykdys notaras, veikiantis kaip mediatorius. Pavykus mediacijai – šalims radus kompromisą, notaras tarp šalių gali atlikti notarinį veiksma.

Pastebėtina, kad šalims sutikus, jog bus vykdoma mediacijos procedūra, turėtų būti stabdomi ar atidedami notarinio veiksmo atlikimo terminai. LR notariato įstatyme įtvirtinta, kad notariniai veiksmai gali būti atliekami iš karto, kai pateikiami reikalingi dokumentai ir paimamas nustatyto dydžio atlyginimas, tačiau jeigu reikalingi papildomi dokumentai ar informacija, notarinio veiksmo atlikimas atidedamas, tačiau ne ilgiau nei dvidešimčiai kalendorinių dienų³⁷³. Pagal analogiją vertinant teisinę mediaciją kaip vieną iš mediacijos, integruotos į teisinių institucijų veiklą, rūšių, pastebėtina, kad integruotosios mediacijos modelis yra skatinamas Lietuvoje. Pradėjus mediaciją, ieškinio senaties termi-

370 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note* 19, p. 21.

371 *Ibid.*, p. 20.

372 *Bundesnotarordnung, 1937*, (24 paragraph) [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html>>.

373 LR notariato įstatymo 29 straipsnis.

nai stabdomi³⁷⁴, civilinę bylą nagrinėjantis teismas gali pasiūlyti ginčo šalims bandyti ginčą spręsti mediacijos būdu. Jei ginčo šalys su tokiu pasiūlymu sutinka, teismas atideda bylos nagrinėjimą. Kaip teigia E. Čaplinskienė, jeigu suinteresuotas asmuo pateikia notarui raštą, kuriame nurodo, kad jis kreipsis į teismą ir ginčys palikėjo sudarytą testamentą, kuriuo remdamasis notaras planuoja išduoti paveldėjimo teisės liudijimą³⁷⁵, tokiu atveju notarinio veiksmo atlikimas atidedamas ne ilgiau kaip dvidešimt kalendorinių dienų. Jeigu per dvidešimt kalendorinių dienų suinteresuotas asmuo nepateikia notarui įrodymų, kad kreipėsi į teismą, notaras atlieka notarinį veiksmą.

Visa tai leidžia konstatuoti, kad esminis notaro vykdomos integruotosios mediacijos elementas yra (ginčo) šalių kreipimasis dėl notarinio veiksmo atlikimo, tačiau jo atlikimo negalimumas dėl tarp šalių egzistuojančių nesutarimų, nulemia notaro taikomą mediaciją kaip fakultatyvią notarinio veiksmo atlikimo stadiją. Taigi šalys su egzistuojančiu ginču kreipiasi į notarą, o, jam pasiūlius, sutinka su mediacijos procedūros vykdymu. Notarinio veiksmo atlikimas turėtų būti atidedamas tam tikram terminui arba apibrėžiamas tam tikru įvykiu³⁷⁶. Pasibaigus notarinio veiksmo sustabdymo ar atidėjimo terminui, įvykus įvykiui bei šalims neradus sutarimo, notaras, vykdamas mediaciją, įvertinęs šalių pozicijas, gali stabdyti notarinio veiksmo atlikimą arba atsisakyti atlikti notarinį veiksmą. Išsprendus ginčą ir tokiu būdu sudarius būtinas sąlygas notariniam veiksmui atlikti, notaro veikla, kiek tai susiję su notarinio veiksmu, atnaujinama. Tokiu būdu vietoj atsisakymo atlikti notarinį veiksmą, kadangi notaras negali atlikti notarinių veiksmų tarp šalių esant ginčams ir nukreipti šalis ieškoti teisinės pagalbos į advokatus ir (ar) į teismą, notaras disponuoja galimybe pats ne tik pasiūlyti šalims kreiptis pagalbos į mediatorius, bet ir vykdyti mediacijos procedūrą. Tokia mediacijos integracija į notaro veiklą naudinga notarams bei šalims, besikreipiančioms į notarus dėl notarinio veiksmo atlikimo, tačiau saistomoms jau kilusio ginčo, – šalys gauna visą reikiamą teisinę pagalbą iš vieno specialisto – notaro, vykdančio mediaciją.

Kartu pastebėtina, kad šalims, kurios kreipiasi dėl notarinio veiksmo atlikimo, ne visuo- met būtina taikyti mediaciją kaip notarinio veiksmo atlikimo fakultatyviają stadiją, kartais, siekiant suderinti tarp šalių egzistuojančius nesutarimus, pakanka taikyti tik mediacijos technikas, kas vėliau leis atlikti notarinį veiksmą. Be kita ko, kaip parodė disertacinio darbo II dalyje atlikta lotyniškosios notariato sistemos valstybių teisinio reguliavimo nuostatų, susijusių su notaro vykdoma mediacija, analizė, daugelyje tirtų valstybių notarai, atlikdami notarinius veiksmus, taiko mediacijos technikas.

Siekiant rasti tinkamiausią Lietuvai notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo modelį bei atsižvelgiant į tai, kad „ryškiausiai“ notaro vykdomos integruotosios mediacijos modelį „atspindi“ Vokietijos teisinis reguliavimas, susijęs su notaro vykdoma mediacija, remiantis pastarosios valstybės pavyzdžiu, toliau darbe bus atskleidžiama integruotosios mediacijos samprata.

374 LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis.

375 Vencloviene, S. *et al.*, *supra* note 3, p. 204.

376 Estijos notariato įstatymo 38 straipsnio 1 dalies 1 punktas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013002/consolide>>.

4.1.1. Notaro vykdoma integruotoji mediacija kaip profesinė notaro veikla

Notaro vykdoma integruotoji mediacija traktuojama kaip profesinė notaro veikla³⁷⁷. Notaro profesinę veiklą apibūdinantys požymiai taikomi tuomet, kai notaras veikia pagal įstatymų nustatytą kompetenciją. Todėl sprendžiant alternatyvius ginčus visuomet nėra aiški notaro kompetencija. Kaip nurodo U. Plesker, daugumos valstybių nacionalinis reguliavimas nemini notarų vykdomo sutaikinimo, taikinimo bei mediacijos³⁷⁸. Darbo autorės tirtas lotyniškosios notariato sistemos valstybių notarų veiklos teisinis reguliavimas daugeliu atvejų neįtvirtina tiesioginės notaro pareigos vykdyti mediaciją (Vokietija, Lenkija, Prancūzija). Valstybėse, kurių nacionaliniuose aktuose įtvirtinta nuostata dėl mediacijos taikymo notaro veikloje, ši nuostata formuluojama tik kaip notaro galimybė, paliekant notarui diskreciją teikti tokią paslaugą ar ne (Lietuva, Gruzija, Austrija).

Mediacijos notaro veikloje neįmanoma išvengti dėl praktinių priežasčių. Notaro įsikišimas į derybas tarp šalių yra profesinė notaro pareiga³⁷⁹. Tokią išvadą patvirtina ir L. Zaitseva bei S. Racheva³⁸⁰. Šios autorės mediaciją laiko procesu, kuomet mediatorius palengvina komunikaciją ir derybas tarp šalių, padėdamas joms rasti savanorišką sprendimą, bei pažymi, kad profesionalus teisininkas paprastai atlieka mediatoriaus funkcijas. Anot U. Plesker, jeigu notaras konsultuoja šalis, kad jos išvengtų ginčų, ir veikia kaip neutralus trečiasis asmuo, taikydamas mediacijos technikas, jis veikia teisinės pagalbos srityje³⁸¹. Šias funkcijas jam supponuoja jo, kaip laisvosios profesijos atstovo, kuriam deleguoti valstybės įgalinimai (viešosios funkcijos), statusas. Nors tirtų valstybių įstatymuose, reguliuojančiuose notariato teisinius santykius, neįtvirtinamas tokio notarinio veiksmo kaip teisinės pagalbos teikimas, išskyrus Vokietijos notariato įstatymą, tačiau galima teigti, kad savo esme notarinė veikla, nepriklausomai nuo konkretaus notarinio veiksmo, dėl kurio tam tikru momentu kreipiamasi į notarą, apima ir teisinę pagalbą fiziniams ir juridiniams asmenims³⁸² – ir tai turėtų būti laikytina notaro profesine veikla.

„Teisinės pagalbos“ sąvokos turinys, vertinant ją notariato teisės kontekste, nebuvo atskleistas, tačiau tiriant Vokietijos mokslininkės U. Plesker samprotavimus, matyti, kad ji teisinę pagalbą supranta kaip konsultacijos, patarimo suteikimą notarinio veiksmo šalims³⁸³. Ch. Reithmanno nuomone, sutaikinimas ir mediacija, vykdomi notaro, patenka į „išlyginamojo patarimo“, kurio metu tarp šalių randamas kompromisas, sąvoką³⁸⁴.

377 Šliffen, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58, p. 26.

378 Plesker, U., *supra note* 61, s. 13.

379 Haft, F., Schlieffen, K. G. *Handbuch Mediation*. München: Verlag C. H. Beck. 2009, s. 924

380 Zaitseva L., Racheva S. Mediation and legal assistance. *Russian Law Journal*. 2014, II(2): 154.

381 Plesker, U., *supra note* 61, s. 17.

382 Cheremnikh, I. G. *Teoreticheskie osnovy nezavisimogo notariata* [The theoretical foundations of an independent notary]. Moskva: Bukvoved, 2006, p. 52.

383 Plesker, U., *supra note* 61, s. 14.

384 Reithmann, Ch. Kautelarjurisprudenz und vorsorgende Rechtspflege in Wagner, R. The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques. XXIII. International Congress of Latin Notaries. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.

Notaro teikiama teisinė pagalba pasireiškia, kai šalis tik kreipiasi į notarą, prašydamos atlikti tam tikrą notarinį veiksmą. Tuomet būtent notaro teikiama teisinė pagalba suprantama kaip notaro „įgimta“ pareiga valstybei atlikti civilinės teisės nuostatų laikymosi priežiūrą³⁸⁵, o minėtų nuostatų laikymosi priežiūra teisinio santykio pradžioje traktuotina kaip notaro tinkamos prevencinės priemonės taikymas, siekiant išvengti ginčų ateityje. Tokia notaro veikla galėtų būti apibūdinama kaip teisinė priežiūra, kuri tinkamomis priemonėmis, ypač notaro dalyvavimu saugant privačius teisinius santykius, atstovaujant individo interesams ir vengiant juos pažeisti ateityje, taip pat rūpinantis interesais ne tik teisinio santykio šalių, bet ir trečiųjų asmenų, kurių santykiai galėtų būti pažeisti. Tokiu būdu notaras įgyvendina teisingumą, teisinį saugumą ir teisinę taiką. Kaip pažymi Gabriela Knaul, Jungtinių Tautų žmogaus teisių tarybos specialioji pranešėja teisėjų ir teisininkų nepriklausomumo klausimais, teisinė pagalba yra esminis teisingos, humaniškos ir veiksmingos teisingumo administravimo sistemos, grindžiamos teisinės valstybės principu, elementas³⁸⁶. Notaro teikiama teisinė pagalba galėtų būti traktuojama kaip iš LR Konstitucijos kylančio teisinės valstybės principo įgyvendinimas. LR Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad demokratinėje teisinėje valstybėje valstybės institucijos, jų pareigūnai savo veikloje turi vadovautis įstatymais ir teise³⁸⁷. Notaras, atlikdamas notarinį veiksmą, be kita ko, privalo vadovautis galiojančiais įstatymais bei padėti šalims pasiekti „interesų įvairovės vienovę“^{388,389}.

Taigi notaro teikiama teisinė pagalba suprantama kaip teisinė priežiūra, kuri įgyvendinama konsultuojant notarinio veiksmo šalis, o kad notaro teikiamos konsultacijos notarinio veiksmo šalims yra teisinės pagalbos dalis patvirtina ir kaip analogija vertinama

---

385 LR Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad valstybė savo funkcijas gali vykdyti ne tik per atitinkamą institucijų sistemą, apimančią valstybės ir savivaldybės institucijas, bet ir – tam tikra apimtimi – per kitas (ne valstybės) institucijas, kurioms pagal įstatymus yra pavesta (patikėta) vykdyti tam tikras valstybės funkcijas arba kurios tam tikromis įstatymuose apibrėžtomis funkcijomis, formomis ir būdais dalyvauja vykdamas valstybės funkcijas. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ (bylos Nr. Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03); Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ (bylos Nr. 44/06). Bräu, P. *Verwahrungstatigkeit des Notare, Freiburg, 1991*. In Plesker, U. *supra note* 61, s. 16.

386 Limantė, A., Limantas, M. *Teisė į teisinę pagalbą Europoje. Teisė*, 2016, 99: 125.

387 LR Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Seimui teikiamų metinių institucijos veiklos ataskaitų, generalinio prokuroro atsiskaitymo LR Seimui ir siūlymo jį atleisti“ (bylos Nr. 20/2013-1/2014).

388 Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 110.

389 Anot A. Vaišvilos, šitaip suprantama teisė yra ne kas kita, kaip visuomeninė sutartis (konvencija): konvencionalumas pati teisės esmė; tik dėl jo (konvencionalumo) teisė ir pajėgia sukurti bei palaikyti individų gebėjimą gyventi santarvėje (socialumą), pasiekti tam tikros interesų įvairovės vienovę, mažinti prievartos poreikį individų tarpusavio santykiuose. Subjektinių teisių ir pareigų vienovė reikšminga ir tuo, kad ji atskleidžia demokratinę teisės prigimtį, t. y. teigia vienodą visų žmonių prigimtinių vertingumą, jų teisinę lygybę, draudžia bet kokią diskriminaciją, įpareigoja derinti priešingus interesus ir siekia jų kompromiso suteikiant tų interesų priešpriešai minėtos subjektyvinių teisių ir pareigų vienovės pavidalą ir prasmę. *Ibid.*, p. 110–114.

LR Konstitucinio Teismo praktika dėl advokatų teikiamos antrinės teisinės pagalbos teikimo³⁹⁰, kuria remiantis advokato konsultacijos prilyginamos jo teisinės pagalbos teikimui.

Galima daryti išvadą, kad integruotoji mediacija yra notaro profesinės veiklos dalis, kurią jis taiko teikdamas teisinę pagalbą, suprantamą kaip notaro teisinę priežiūrą bei kuri laikytina iš LR Konstitucijos kylančio teisinės valstybės principo įgyvendinimu.

4.1.2. Mediacijos technikų notaro veikloje taikymas

Nors mediacijos kaip visuomeninių teisinių santykių nagrinėjamo teisinio reguliavimo srityje sąvoka „mediacijos technika“ nevartojama, tačiau, vertinant mokslinę literatūrą mediacijos tematika, galima teigti, kad formuluotė „mediacijos technikos notaro veikloje“ pirmą kartą pavartota Vokietijos teisės mokslininko R. Wagnerio 2001 m. Atėnuose Tarp-tautinės notariato sąjungos organizuotame XXIII tarptautiniame lotyniškojo tipo notarų kongrese, kuriame buvo skaitytas pranešimas „Notaro funkcija vengiant ginčų: notarinis patarimas ir mediacija kaip technika“³⁹¹. Pavartotos formuluotės „mediacijos technikos notaro veikloje“ samprata aiškiai atskleista nebuvo, tačiau pranešimo turinys suponavo, jog „mediacijos technikas“ R. Wagneris supranta kaip veiksmus, kai notaras duoda patarimą, remdamasis savo profesine veikla, o patarimas traktuojamas ne tik kaip atliekamo notarinio veiksmo pasekmė išaiškinimas šalims, bet ir kaip notaro siekis išsiaiškinti pačių šalių interesus prieš atliekant notarinį veiksma.

R. Walzas³⁹² 2010 m. pavartojo formuluotę „notarų vykdomos mediatyvos derybos“, akcentuodamas neutralaus dokumento (pvz., sandorio ar kt.) parengimą ir notaro teikiamą pagalbą konsultuojant šalis, kai tarp jų vyksta derybos. R. Walzas taip pat pažymi, kad ne kiekvienas notarinio akto tvirtinimas turi mediacijos aspektą, tačiau daugumą tvirtinamųjų veiksmų notaras atlieka mediacijos procedūros „fone“. Šalims pateikiamas notaro, kaip neutralaus trečiojo asmens, parengtas sandorio projektas vertintinas kaip notaro mediatyvus veikimas arba mediacijos technikų taikymas. Be kita ko, tai patvirtina ir D. Golanas³⁹³ bei Ch. Reithmannas³⁹⁴, kurie šiame kontekste pažymi, kad subalansuotą patarimą šalims gali suteikti tik notaras.

T. A. Shamlikashvili, vertindama notaro kaip mediatoriaus perspektyvas Rusijoje akcentuoja, kad notaras, atlikdamas savo funkcijas, turėtų gebėti valdyti tokius naujus reiškinius kaip mediacija ir „mediatyvus priėjimas“ prie ginčų ir (ar) nesutarimų³⁹⁵.

390 LR Konstitucinio Teismo 2015 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl užmokesčio advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą dydžių“ (bylos Nr. 26/2014-4/2015).

391 Wagner, R., *supra* note 20.

392 Walz, R. *Mediative Verhandlungsführung und Vertragsgestaltung durch Notare. Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – „Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen“*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 55–74.

393 Golan, D. In Walz, R. *Technika vedenija peregovorov notariusami* [Notary's negotiation techniques]. Moskva: Volters Kluver, 2005, p. 157.

394 Wagner, R., *supra* note 20.

395 Shamlikashvili, T. A., *supra* note 91, 21.

Kadangi U. Plesker notaro veiklą nagrinėja plačiau – ne tik kaip mediacijos, bet ir kitų alternatyvių ginčų sprendimo būdų kontekste, ji vartoja formuluotę „neteisinė notarinė veikla“, kurią siaurąja prasme apibrėžia kaip notaro patarimo, konsultacijos suteikimą jį besikreipiančioms šalims³⁹⁶.

Taigi, tyrimo autorės nuomone, būtent autorių vartotos mediacijos technikų formuluotės nors lingvistine prasme iš dalies ir skirtingos, tačiau, jas vertinant turinio prasme, yra panašios, nes mediacijos technikomis laikomi notaro-mediatoriaus darbo įgūdžiai ir taikomos priemonės, šiuo konkrečiu atveju – konsultacijos. Pastebėtina, kad jau pati formuluotė „konsultacijos“ leidžia teigti, kad šis veiksmas atliekamas vykdant aktyvius veiksmus. Notaras, teikdamas konsultacijas, taip pat veikia aktyviai. Todėl ir mediacijos technikų samprata, ją analizuojant notarų veiklos kontekste, turėtų būti traktuojama tik kaip mediacijos vertinamojo stiliaus³⁹⁷ taikomos technikos.

Šią nuomonę pagrindžia ir notarų veiklos vertinimas istoriniame kontekste. Pažymėtina, kad notarų pirmtakai buvo paprasti raštininkai, kuriems ilgainiui buvo suteikta teisė sudarinėti valstybės ir bažnyčios žinioje buvusius oficialius dokumentus, o XIX a. pabaigoje notarams jau priskirta ir „pareiga išaiškinti“ – konsultavimo funkcija. Šios funkcijos esmė – notaro priedermė užtikrinti, kad teisiniai santykiai būtų įforminti tinkamai, t. y. pagal tikrąją šalių valią³⁹⁸.

Dabartiniu metu daugelyje šalių doktrina konsultacijas laiko būtinu etapu prieš notarinį dokumentų tvirtinimą, kuomet notaras užsiima „išmanančios teisės veikla“, kuri būtent ir pasireiškia kaip teisinė pagalba³⁹⁹, apimanti konsultavimą, susijusį su notariškai tvirtinamais aktais. Tai tėra viena iš notarams patikėto ginčų prevencijos proceso sąlygų, kuri traktuotina kaip notaro taikoma mediacijos technika. Kita vertus, notarui neteikiant konsultavimo prieš atliekant notarinį veiksmą, anot P. Becque, reikštų iš prevencinio teisingumo atimti galimybę parodyti savo efektyvumą⁴⁰⁰.

Konsultavimas, vadovaujantis LR notarų garbės (etikos) kodeksu, apima ne tik teisinę konsultaciją ir notarinio veiksmo prasmės bei pasekmių notarinio veiksmo šalims išaiškinimą, kaip kad įtvirtinta LR notariato įstatyme⁴⁰¹, bet ir išsiaiškinimą notarinio veiksmo šalių interesų, kurie yra reikšmingi, siekiant suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą, nustatyti tikrąją notarinio veiksmo šalių valią *de facto* ir garantuoti interesų pusiausvyrą. Kaip konstatavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, notaro konsultavimas teisiniais klausimais reiškia ne informuoti, bet būtent išaiškinti sandorį sudarančiam asmeniui, kokius konkrečius teisinius padarinius sukelia ar gali sukelti jo atliekamas veiksmas, t. y. notaras turi įsitikinti, jog asmuo iš tiesų suprato savo atliekamų veiksmų prasmę ir priėmė

396 Plesker, U., *supra note* 61, s. 8, 77.

397 Notaro vykdomos mediacijos stiliaus problematika tiriama disertacinio darbo V dalyje.

398 Kūris, E., *supra note* 85, p. 620.

399 Plesker, U., *supra note* 61, s. 13.

400 Becque, P. Europos notariatas: vienybė įvairovėje. *Notariatas*, 2007, 2: 14.

401 Vadovaujantis LR notariato įstatymo 30 straipsniu, notaras jį besikreipiantiems asmenims privalo išaiškinti apie atliekamo notarinio veiksmo, dėl kurio šalys kreipėsi, prasmę ir pasekmes, siekdamas kad teisinių žinių trūkumas nepakenktų šalims.

valingą sprendimą juos atlikti⁴⁰². Sunku įsivaizduoti, kad šalis įpareigotų notariškai patvirtinto akto galia, jei šalims iš anksto nebuvo suteiktos konsultacijos ir visa reikalinga informacija, kas leistų įvertinti prisiimtų įsipareigojimų padarinius. Tokį konsultavimą, kuris yra susijęs su tvirtinamu aktu ir jo padariniais šalių teisėms ir pareigoms, P. Beque vadina bendruoju konsultavimu, dažnai apimančiu konsultavimą ir patarimus, siekiant rasti išeitį iš pateiktos problemos, ir net patarimus dėl ekonominių sandorio problemų⁴⁰³.

Pateiktoji teismų praktika ir doktrina leidžia teigti, jog notaro statusas įpareigoja teikti teisinę pagalbą, apimančią į jį besikreipiančių asmenų konsultavimą. Konsultavimas kaip mediacijos technikos taikymas notaro veikloje suprantamas kaip notaro veikimas, nereikalaujantis specialių įgaliavimų iš šalių. Teisės aktai dažnai nereglamentuoja, kokiu būdu notaras nustato tikrąją sandorio šalių valią. Žinoma, būtų klaidinga tvirtinti, kad notaras turėtų atsisakyti įsitraukti į šalių derybas tik todėl, kad to tiesiogiai neįtvirtina jo veiklą reglamentuojantys teisės aktai. Taigi svarbus notaro uždavinys yra pagalba šalims, padedant joms atskirti tarpusavio interesus ir pozicijas (reikalavimus), pagalba norint rasti optimalų, subalansuotą šalių sprendimą, derantis dėl reikalavimų ir atsižvelgiant į šalių interesus. Atskyręs interesus nuo pozicijų, notaras padeda šalims rasti optimalų problemos sprendimą. Akivaizdu, kad tradicinės mediatoriaus funkcijos – interesų ir pozicijų atskyrimas – lengvina derybų procesą. Logiškiausias būdas – vykdyti mediacijos procedūras ar taikyti mediacijos technikas. Šalių valia išryškėja derybose, nustatant nesusipratimus, kylančius tarp šalių, ir ieškant kompromiso. Dažnai net faktinėms aplinkybėms nustatyti notarui būtina vykdyti mediaciją ar taikyti mediacijos technikas⁴⁰⁴. Tokiu atveju nė vienas notaras neišsivers be mediacijos ir (ar) jos technikų taikymo įgūdžių, ypač jei tarp šalių kyla nesutarimų ir išsiskiria skirtingos pozicijos. Tai pagrindžia ir pavyzdys iš kasdienės notaro veiklos, kai notaras, nepripažindamas, jog taiko mediacijos technikas, iš tiesų jas taiko. Pavyzdžiui, tvirtinant pirkimo–pardavimo sandorį kyla klausimas dėl pardavėjo išsikraustymo iš buto datos. Tokioje situacijoje notaras veda diskusiją tarp šalių, derindamas esamus jų nesutarimus. Taigi, notaras veikia kaip mediatorius, nevykdydamas klasikinės mediacijos procedūros, bet taikydamas konsultavimą kaip mediacijos techniką notarinio veiksmo šalių interesams išsiaiškinti.

Notaro konsultavimą kaip mediacijos techniką galima apibūdinti ir kaip informacijos perdavimą kitai šaliai suprantama kalba (t. y. paaiškinant situaciją). Tai ypač aktualu atliekant notarinius veiksmus, susijusius su paveldėjimo teise⁴⁰⁵, ir tvirtinant notarinius sandorius (nekilnojamojo turto perleidimas, vedybų sutarčių tvirtinimas ir kt.). Notarams tvirtinant paveldėjimo sandorius ar sandorius, susijusius su šeimos teise, dažnai gali pasirodyti,

402 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. liepos 12 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-373/2012).

403 Beque, P., *supra note* 403, 13–14.

404 Walz, R., *supra note* 59, p. 160.

405 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje 85,2 proc. tyrime dalyvavusių respondentų mano, kad konsultavimą dažniausiai taiko notari, atlikdami notarinius veiksmus, susijusius su paveldėjimu (testamentų tvirtinimas ir kt.); 84,7 proc. tyrimo dalyvių mano, kad dažniausiai konsultavimą taiko notari tvirtindami sandorius (nekilnojamojo turto perleidimo, vedybų sutarčių tvirtinimas ir kt.) (7 klausimas).

kad šalys nesupranta viena kitos. Tuomet notaras kiekvienai iš šalių turi suformuluoti ir perduoti informaciją tokiu pavidalu, kad šalys galėtų rasti kompromisą.

Notaro konsultacijos kaip mediacijos technikos taikymas yra dažnas reiškinys Lietuvos notarų praktikoje⁴⁰⁶. Nors LR notariato įstatymas neįtvirtina notaro teikiamo konsultavimo šalims kaip notaro pareigos ir neatskleidžia jo turinio⁴⁰⁷, tačiau LR notarų garbės (etikos) kodeksas konsultavimą traktuoja kaip notaro pareigą, kurios, remiantis tyrimo duomenimis, laikosi didžioji dalis Lietuvos notarų – jų teikiamas konsultacijas respondentai laiko sudedamąja kiekvieno notarinio veiksmo dalimi⁴⁰⁸. Tuo tarpu mediacija⁴⁰⁹ kaip savarakiška ginčo sprendimo procedūra notaro praktikoje yra retai pasirenkama kaip alternatyva siekiant išspręsti ginčą tarp šalių, iki atliekant notarinį veiksma.

Be kita ko, anot P. Becque, pastebėtina, kad notariatai gali veikti ir tose srityse, kurios nėra susijusios su notariškai tvirtinamais dokumentais, nes notaro konsultacijos nėra tik tvirtinant dokumentą teikiama paslauga. Tai patvirtina ir Lietuvos notariato teisinis reguliavimas, išskiriantis ir notaro vykdomą konsultavimą, kuris nėra susijęs su notarinio veiksmo atlikimu⁴¹⁰. Tokio pobūdžio konsultacijomis gali būti laikoma notaro teikiama pagalba arba paslauga klientui, kuris į ją kreipiasi dėl jo kompetencijos ir patirties⁴¹¹. Autorės atlikto tyrimo duomenimis, notaro vykdoma konsultacija, kuri nesusijusi su notarinio veiksmo atlikimu, tačiau laikytina kaip kompetentingo teisės profesionalo teikiama neutrali ekspertinė nuomonė, neutralus (ginčo) šalių aplinkybių vertinimas, patarimas yra dažnai taikomai Lietuvos notarų praktikoje⁴¹² – jos metu notarai, įgyvendindami prevencinį teisingumą, siekia išsiaiškinti tikrąjį (ginčo) šalių valią ir duoti tinkamą bei teisėtą patarimą.

Taigi notaro teikiama konsultacija gali būti panaudota kaip kompetentinga ir profesionali nuomonė, patarimas susidariusiose situacijose, vertinant į notarą besikreipiančių šalių (šalies) veiksmus ir (ar) ginčytinus santykius dabar bei perspektyvoje. Toks notaro teikiamos konsultacijos pobūdis, kuri nėra susijusi su notarinio veiksmo atlikimu, panašus į alternatyvų ginčų sprendimą, literatūroje vadinamą neutraliu aplinkybių vertinimu

406 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje 93,2 proc. (N = 164) respondentų pažymėjo, kad atlikdami notarinį veiksma jie konsultuoja šalis, siekdami išsiaiškinti ir suderinti šalių interesus (2 klausimas).

407 LR notariato įstatymo 19 straipsnyje, įtvirtinant notaro pajamas, nurodoma, kad notaras gauna atlygį ne tik už notarinius veiksmus, bet už konsultacijas.

408 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje atsakymo variantą, jog notarai šalims pasiūlo kreiptis į mediatorių, jei iki atliekant notarinį veiksma tarp šalių kyla ginčų, pasirinko tik 4 proc. (N = 7) respondentų (1 klausimas). Tai, kad notaro praktikoje teikiamos konsultacijos yra sudedamoji kiekvieno notarinio veiksmo dalis, mano 53,4 proc. (N = 94) tyrimo dalyvių; kad tai yra sudedamoji beveik visų (dažno) notarinio veiksmo dalių, nurodė 40,9 proc. (N = 72) apklaustųjų (5 klausimas).

409 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje tik 7,4 proc. (N = 13) respondentų pasiūlo tarp notarinio veiksmo šalių kilus ginčui kreiptis į mediatorių (2 klausimas), o kad patys vykdo tokią procedūrą, nurodė tik 11,4 proc. (N = 20) apklaustųjų (15 klausimas).

410 LR teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. 57 „Dėl Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinieji dydžiai“. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 87-2075.

411 Becque, P., *supra note* 403, p. 14.

412 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje respondentai, atsakydami į klausimą, ar dažnai taiko konsultacijas, nesusijusias su notarinio veiksmo atlikimu, 55,1 proc. (N = 97), nurodė, kad kiekvieną dieną, 21,6 proc. (N = 38) – kad ne rečiau kaip du kartus per savaitę (6 klausimas).

(angl. *Neutral Expert Fact-finding*)⁴¹³, kuris leidžia šalims rasti konsensuą, atsižvelgiant į specialisto, susipažinusio su faktinėmis sprendžiamo ginčo aplinkybėmis, patarimą. Vertinant notaro statuso prielaidas, suponuojančias jam galimybę veikti kaip mediatoriumi, tokios notarų konsultacijos gali būti kaip ginčų prevencija ir (arba) padėti sureguliuoti ginčytinas situacijas. Todėl ne veltui I. G. Cheremnikhas, išskirdamas notaro teikiamos teisinės pagalbos požymius, kaip esminį išskiria notaro teikiamos pagalbos teisinį pobūdį bei kvalifikuotumą, kurio elementu laikytinas profesionalumas – veiklos teikimas, laikantis notaro veiklai nustatytų reikalavimų⁴¹⁴. Kadangi notariatui yra deleguotos valstybės funkcijos, jis negali apvilti klientų lūkesčių, kadangi klientas žino ir tiki, kad notaras gerai išmano įvairius klausimus, šį gebėjimą yra įgijęs stebėdamas ir kaupdamas patirtį, todėl nesuprastų notaro atsargaus požiūrio ir „dangstymosi valstybės deleguotomis funkcijomis“, kartu pažymint, kad notaro teikiama konsultacija yra valstybės patikėtinio konsultacija. Notaras yra laisvasis konsultantas, nes niekas negali jam nurodyti, ką sakyti ar ko nesakyti – jis yra nepriklausomas, jo laisvei taikomos tik moralės bei etikos ribos.

Notaro teikiami patarimai, konsultacijos, susijusios su notarinio veiksmo atlikimu ir ne, notarinių veiksmų prasmės ir pasekmių išaiškinimas šalims ir šalių interesų išsiaiškinimas, sandorio projekto parengimas nėra klasikinė mediacijos procedūra, tačiau šiuos veiksmus, kaip akcentavo R. Wagneris, R. Walzas ir U. Plesker, notaro veikloje galima laikyti notaro taikomomis mediacijos technikomis. Tuomet, kai nevykdoma mediacija kaip atskira notaro teikiama paslauga arba kaip fakultatyvi integruotosios mediacijos stadija, notaro veikloje gali būti taikomos mediacijos technikos. Vadovaujantis bendrąja mediacijos koncepcija⁴¹⁵, pagal kurią mediacija suprantama kaip patarimo davimas, derybinis bendradarbiavimas, sutaikinimas, notaro rengiamo ir (ar) tvirtinamo sandorio procese eliminuojami ginčai ir randamas kompromisas. Remiantis šia koncepcija, mediacija traktuojama kaip sinonimas bet kokio neteisminio ginčų sprendimo būdo, apimančio, viena vertus, ginčų prevenciją, kita vertus, ginčų sprendimą. Todėl notaro teikiamas konsultacijas kaip mediacijos techniką galima traktuoti kaip mediaciją bendrąja prasme ir kartu patvirtinti, kad Lietuvos notarai tokią mediaciją *de facto* vykdo. Nors LR notariato įstatyme mediacija numatyta tik kaip atskira notaro teikiama paslauga ir vykdoma tik esant ginčui⁴¹⁶, tačiau, vertinant LR notarų etikos kodekso nuostatas, jos tartum suponuoja priešingą poziciją, t. y. jame įtvirtinta, kad notaras turi siekti ne tik teisinės, bet ir socialinės taikos, jeigu dėl notarinio veiksmo tarp

413 Nosyreva, E. I. *Alternativnoe rasresenie sporov v SSHA* [Alternative Dispute Resolution In JAV]. Moskva: Gorodec. 2005, p. 38.

414 Cheremnikh, I. G., *supra note* 384, p. 54–55.

415 Wagneris, R. išskiria tris mediacijos sampratos koncepcijas. *Bendroji mediacijos sampratos koncepcija*, kuri aptarta. *Rinkodaros koncepcija* – pagal ją mediacija traktuojama kaip „madinga frazė“, kuria norima sudaryti įspūdį, apie bet kokio pobūdžio neteisminių ginčų sprendimą. *Sąvokinė koncepcija*, kuria remiantis mediacija traktuojama kaip sąvoka, turinti daug apibrėžimų: dažniausiai apibrėžiama kaip neutralaus asmens veikimas kaip agento tarp dviejų ginčo šalių jam nedarant įtakos šalių sprendimui; tai yra savanoriška ginčo valdymo procedūra, kurios metu šalys ieško bendro sprendimo, padedant trečiam nešališkam asmeniui, neturinčiam įgaliojimo priimti sprendimą, o šalių priimtas sprendimas inkorporuoja šalių interesus, vertybes, tarpusavio supratimą, o realybę vertina kaip svarbią. Wagner, R., *supra note* 20.

416 LR notariato įstatymo 2 straipsnyje įtvirtinta, kad notaras gali būti mediatoriumi, kai sprendžiami ginčai.

šalių kyla ginčas, notaras visada turi siekti šalis sutaukyti ir negali atstovauti tik vienos iš notarinio veiksmo šalių interesams⁴¹⁷. Tai patvirtina ir Lietuvos notarų anketinio tyrimo duomenys⁴¹⁸. Toks teisinis reguliavimas leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos notariatai gali vykdyti mediaciją, integruotą į notaro veiklą, taikydami mediacijos technikas – konsultuodami notarinio veiksmo šalis, teikdami konsultaciją, nesusijusią su notariatais veiksmu.

Notaro teikiamų konsultacijų, susijusių ir nesusijusių su notarinio veiksmo atlikimu, turinys panašus – šalių interesų derinimas, šalių tikrosios valios „diagnozavimas“, eksperitinės nuomonės pateikimas, tačiau yra skirtingos pasekmės – pirmuoju atveju atliekami notariniai veiksmai, pvz., sandorio tvirtinimas, kitaip nei antruoju atveju. Atsižvelgiant į dažną notaro teikiamų konsultacijų (susijusių ir nesusijusių su notarinio veiksmo atlikimu) taikomumą, siūlytina konsultacijas notaro specializacijos klausimais išnaudoti kaip eksperto privalumus, užtikrinamus valstybės ne tik derinant šalių interesus. Tyrimo autorės nuomone, notaro teikiamas konsultacijas, kurios įgyvendinamos kaip mediacijos technika, galima būtų „panaudoti“ ne tik šalių tikriesiems interesams išsiaiškinti, ieškant šalių subalansuoto sprendimo, bet ir kaip mediacijos taikomumą skatinančią priemonę, t. y. jei ginčo šaliai (-ims) kreipusis į notarą dėl konsultacijos (jei konsultacija nesusijusi su notariatais veiksmu) arba dėl notarinio veiksmo atlikimo (konsultacijos yra sudedamoji notarinio veiksmo atlikimo dalis) egzistuoja ginčas, notaras tokią konsultaciją galėtų išnaudoti kaip informacinę sesiją apie mediaciją, informuodamas apie jos privalumus, teikiamą naudą, kartu siūlydamas šalims kreiptis į profesionalų mediatorių, arba pats notaras gali taikyti mediaciją, jei jis teikia tokią paslaugą kaip ekstraordinarią privačios mediacijos paslaugą, vertinant Lietuvos teisinį reguliavimą, arba mediaciją kaip fakultatyvią notarinio veiksmo atlikimo stadiją, pastebint, kad tokia rekomendacija notarams galėtų būti formuluojama rekomendacinio pobūdžio dokumente dėl notarų taikomos mediacijos, kurį Lietuvos atveju galėtų patvirtinti Lietuvos notarų rūmai. Tačiau kartu pastebėtina, kad mokslinėje literatūroje, susijusioje su mediacija ir (ar) notariatais teise, apie tokią galimybę neužsimenama.

4.2. Notaro vykdomos privačios mediacijos modelis

S. K. Zagainova, N. N. Tarasovas ir V. V. Jarkovas⁴¹⁹, atskleiddami privačios mediacijos turinį, akcentuoja šios mediacijos rūšies nepritaikomumą teisinių institucijų veiklos kontekste, tačiau tokias išvadas mokslininkai padaro, analizuodami Vokietijos notaro vykdomą mediaciją, kuri yra sudedamoji notariatais veiksmų dalis. Tuo tarpu notaro vykdoma privati mediacija galėtų būti analizuojama ir reguliuojama kaip ekstraordinari notaro teikiama paslauga. Tačiau kartu vertinant Vokietijos notaro vykdomos mediacijos pavyzdį, tyrimo autorės nuomone, pastebėtina, kad jį priskirti griežtai integruotosios mediacijos modeliui

417 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-akta/ notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>.

418 Autorės atliktoje anketinė apklausoje 88,6 proc. (N = 156) respondentų pažymėjo, kad kilus ginčui, iki atliekant notariatais veiksmą, jie patys siekia suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą (1 klausimas).

419 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V., *supra note* 19, p. 20.

taip pat būtų neteisinga. Vokietijos notaras veikia taip pat kaip ir sutaikinimo subjektas, t. y. notaras besikreipiančioms į jį šalims, kilus tarp šalių ginčui, gali jas sutaikyti, kai notaras yra pripažintas sutaikinimo subjektu⁴²⁰. Tokiu atveju kreipiamasi į notarą kaip į sutaikinimo subjektą jau dėl egzistuojančio ginčo, kuris nėra susijęs su notarinio veiksmo atlikimu. Notarui kaip sutaikinimo subjektui padėjus šalims rasti kompromisą, sudarytą taikos sutartį notaras kaip sutaikinimo subjektas gali patvirtinti, jai suteikdamas ir vykdytinumą.

Vertinant Estijos, Gruzijos, Austrijos teisinį reguliavimą, susijusį su mediacija, Prancūzijos notarų vykdomos medicijos taikymo praktika⁴²¹, akivaizdu, kad šiose valstybėse notaro vykdoma mediacija turėtų būti priskirta notaro vykdomos privačios medicijos modeliui – į notarus kaip mediatorius kreipiamasi prašant išspręsti ginčą.

Tyrimo autorė, vadovaudamasi atlikta lotyniškojo notariato sistemą pasirinkusių valstybių notarų vykdomos medicijos teisinio reguliavimo apžvalga, mano, kad notarų vykdomos privačios medicijos modelį galima klasifikuoti į „griežtą“, arba „konservatyvų“, kuomet notarai-mediatoriai, vykdę mediciją, kaip šios procedūros rezultatui sudarytai taikos sutarčiai negali suteikti vykdytinumo, bei „minkštą“, arba „liberalų“, kai notarai-mediatoriai, vykdę mediciją, kaip šios procedūros rezultatui sudarytai taikos sutarčiai gali suteikti vykdytinumą.

Griežtasis privačios notaro vykdomos medicijos modelis įtvirtintas ir Lietuvoje. Notaras taip pat gali teikti medicijos paslaugas tik atsiribojęs nuo notarinės veiklos, t. y. gali vykdyti mediciją kaip ekstraordinarią paslaugą, kaip išimtį iš bendros tvarkos atliekant notarinius veiksmus. Tai yra notaras negali teikti medicijos paslaugų esant ginčams, kylantiems iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas, taip pat notaras negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis jau suteikė medicijos paslaugas. Todėl V. Nekrošiaus teiginys, jog notarai galėtų užsiimti mediacija ne tik savo pačių tvirtinamų sandorių atžvilgiu, bet ir visais kitais atvejais, kai vienas ar kitas sandoris nebuvo tvirtintas notariškai⁴²², pateiktas mokslinėje literatūroje prieš dešimtmetį, vertinant situaciją iš tuometinės perspektyvos ir notaro galimybių, buvo išprognuozuotas taikliai. Minkštasis privačios notaro vykdomos medicijos modelis įtvirtintas Gruzijoje – notaras, vykdęs mediciją kaip ekstraordinarią paslaugą notarinės veiklos atžvilgiu, pasiektą taikos sutartį gali patvirtinti jai suteikdamas vykdytinumą kaip notaras.

Privati notaro vykdomos medicijos rūšis nėra susijusi su notarinio veiksmo atlikimu. Ginčo šalys tiesiog kreipiasi į notarą-mediatorių siekdamos išspręsti bet kurios rūšies ginčą, apsisprendusios, kad ginčui spręsti reikalingas mediatorius teisininkas⁴²³, t. y. notaras. Tokiu atveju, tikėtina, vertinamos notaro ekspertinės žinios, visuomenės pasitikėjimas notaru ir notaro statuso suponuojamas panašumas su mediatoriumi. Šiame kontekste svarstyti, ar visgi tikslinga teisinio reguliavimo srityje palikti visišką laisvę notarui teikti privačios medicijos paslaugas esant bet kurios rūšies ginčams. Toks teisinis reguliavimas nustatytas

420 *Zivilprozessordnung* (297 paragraph) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.

421 Žr. disertacinio darbo II dalį.

422 Nekrošius, V. Notaro vaidmuo postmodernioje visuomenėje. *Notariatas*, 2007, 2: 20.

423 Goodman, A., Hammerton, A. *Mediation advocacy*. New Delhi, India: AbeBooks, 2006, p. 24.

Lietuvos teisėje, nors kartu vertinant mediatoriaus savanoriškumo principo apraiškas akivaizdu, kad notaras gali pasirinkti ginčų sritis, kuriose jis norėtų medijuoti. Darytina prielaida, kad jis turėtų pasirinkti tokias sritis, kuriose jo įgūdžiai ir žinios yra nekvestionuoti, nors notarų, įsirašiusių į Lietuvos teismo mediatorių sąrašą, pasirinkta specializacija tokios išvados nesuponuoja⁴²⁴. Tuo tarpu Gruzijoje, valstybėje, kurioje įtvirtintas notaro vykdomos privačios mediacijos modelis, išskiriamos ginčų rūšys, kada notaras galėtų vykdyti mediaciją, tačiau pateikiamas sąrašas nėra baigtinis. Notarams suteikta visiška diskrecija pasirinkti, kokius ginčus spręsti mediacijos būdu, yra kvestionuotina, vertinant notaro veiklą teisinių paslaugų komercializacijos kontekste⁴²⁵. Ar suteikus visišką laisvę notarams mediacijos būdu spręsti bet kuriuos ginčus bus įgyvendinami valstybės deleguoti įgaliojimai užtikrinant civilinių teisinių santykių teisėtumą bei visuomenės suinteresuotumą kreiptis dėl tokios paslaugos į notarą? Manytina, kad pirmiausia turėtų būti įvertintas istorinis, sociopolitinis ir kultūrinis kontekstas, kuriame brendo ir veikė notariato teisinė sistema. Lotyniškosios sistemos notariato negalima sieti tik su racionalios naudos ir pelno didinimo motyvu⁴²⁶. Taip pat akcentuojant, kad lotyniškojo notariato esmė yra apsaugoti visuomenę nuo ginčų atsiradimo, o ne padėti šalims laimėti ginčus, kaip yra bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Visa tai vertinant, manytina, kad nėra tikslinga palikti visišką laisvę notarams bet kurios srities ginčus spręsti vykdant mediaciją. Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, siūlytina notarų sprendinių ginčų rūšis, notarams vykdant privačią mediaciją, išskirti, juos siejant su jų atliekamų notarinių veiksmų tematika, pavyzdžiui, šeimos ginčai, paveldėjimo ginčai, ginčai, susiję su nekilnojamojo turto sandoriais, ir kt.

LR notariato įstatyme įtvirtinus griežtą notaro atliekamų notarinių veiksmų ir mediacijos atribojimą, nėra aišku, kokiais atvejais notaras gali vykdyti mediaciją, t. y. kaip jam derinti notaro atliekamus veiksmus su mediacijos paslaugomis. Vertinant privačios mediacijos teisinio reguliavimo nuostatas nėra aišku, kaip notarai turėtų nusišalinti nuo pagrindinės notarų veiklos, siekdami vykdyti mediaciją, bei kartu kaip užtikrinti LR teisingumo ministro patvirtintus notaro darbo ir asmenų priėmimo darbo laikui reikalavimus⁴²⁷. Toks teisinio reguliavimo neišbaigtumas, manytina, stabdo notarus teikti privačios mediacijos paslaugas. LR notariato įstatyme aiškiai įtvirtinta, kad jeigu dėl ligos, atostogų ar kitų priežasčių notaras negali eiti pareigų, skiriamas notaro atstovas arba pavaduojantis notaras, tačiau tokiu atveju atstovaujамasis arba pavaduojамasis notaras negali vykdyti mediacijos. Be kita ko, pastebėtina, kad formuluotės „kitų priežasčių“ turinys nėra atskleistas įstatyminiu lygmeniu, tačiau sisteminė LR notariato įstatymo 22 straipsnio analizė leidžia daryti išvadą, kad prie „kitų priežasčių“ negalėtume priskirti notaro vykdomos mediacijos, kadangi kartu minėtame straipsnyje numatoma, kad atstovaujамasis arba pavaduojамasis notaras

424 Tik 1 iš 4 notarų yra pasirinkęs specializaciją – šeimos ginčus, kiti – ginčo rūšis, kurioms esant jie norėtų medijuoti, nenurodo. Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-06-27]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teismo-mediatoriu-sarasas/283>>.

425 Kiršienė J., *supra note* 310, p. 685.

426 Shaw, G. Notaries – a Profession between state and market. *Report submitted for subsequent discussion at the 38th annual Congress of French notarial organisation Mouvement Jeune Notariat held in San Francisco*, 18–24 November 2007, p. 8–11.

427 LR teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 86-3134.

jo atstovavimo arba pavadavimo metu negali teikti mediacijos paslaugų. LR teisingumo ministro patvirtintuose reikalavimuose notaro darbo ir asmenų priėmimo darbo laikui nustatyta, kad notaras privalo dirbti bei priimti asmenis ir atlikti notarinius veiksmus darbo dienomis. Notarui suteikta galimybė dirbti bei priimti asmenis ir atlikti notarinius veiksmus taip pat ir kitomis savaitės dienomis, o kasdienio darbo bei asmenų priėmimo pradžią ir pabaigą, kasdienio ir kassavaitinio poilsio laiką notaras nustato suderinęs su Lietuvos notarų rūmais ir apie tai informuoja raštu LR teisingumo ministeriją.

Tiek LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme, tiek LR mediacijos įstatyme nustatyta, kad mediacijos paslaugų administratorius suteikia patalpas, kuriose atliekama mediacijos procedūra. Tai bendroji nuostata. LR mediacijos įstatyme ši nuostata detalizuojama dėl kai kurių mediacijos rūšių, nustatant, kad Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba turi skirti patalpas privalomajai mediacijai vykdyti, tačiau ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu privalomoji mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose⁴²⁸. Teismai taip pat turi skirti patalpas teisminei mediacijai vykdyti, nors ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu teisminė mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose⁴²⁹.

Kaip nurodo R. Uscila, mediacijos procesui vertėtų pasirinkti mediacijos centro (tarnybos) patalpas, kurios yra specialiai įrengtos, vadovaujantis geros mediacijos praktikos pavyzdžiais. Būtina suvokti, kad šalys turi jaustis gerai, patalpos neturi trikdyti ar kelti nepatogumų⁴³⁰, reikalingos patalpos (vieta), kuriose ginčo šalys jaustųsi saugiai. Notaro biuro patalpose taip pat turi būti sudarytos sąlygos asmenims kultūringai aptarnauti ir užtikrinti, kad nebūtų atskleista notarinių veiksmų paslaptis⁴³¹. Taip pat yra įtvirtinami ir kiti reikalavimai patalpoms, atsižvelgiant į klientų patogumą⁴³². Todėl notarų biurų patalpos laikytinos tinkamomis ir mediacijos procesui.

Vertinant Lietuvos mediacijos teisinį reguliavimą bei notaro mediacijos praktiką, pastebėtina, kad nėra jokių Lietuvos notarų rūmų rekomendacijų dėl notarų vykdomos mediacijos, taip pat nėra aiškūs atvejai, kada notaras gali vykdyti mediacijos paslaugas ir kokiose patalpose. Notaro vykdoma privati mediacija stokoja teisinio reguliavimo priemonių, kurias įtvirtinus, manytina, būtų skatinama ši notaro vykdoma procedūra. Tyrimo autorės nuomone, procedūrinius privačios notaro vykdomos mediacijos klausimus, t. y. kaip turėtų būti derinama notaro ir mediatoriaus veikla, būtina nustatyti Lietuvos notarų rūmų rekomendacijose dėl mediacijos taikymo notaro veikloje, pažymint, kad teisingumo ministras yra nustatęs pakankamai lankstų, t. y. derintiną, notaro darbo laiką, tad, galima manyti, jog notaram, siekiantys teikti mediacijos paslaugas, rastų laiko ir galimybių teikti mediacijos paslaugas, esant poreikiui, suderinę su Lietuvos notarų rūmais. Lietuvos notarų rūmai net

428 LR mediacijos įstatymo 21 straipsnio 6 dalis.

429 LR mediacijos įstatymo 24 straipsnio 8 dalis.

430 Kaminskienė, N., *et. al.*, *supra note* 351, p. 258.

431 LR teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 86-3134.

432 Nustatomi reikalavimai laukiamajam, kad asmenys galėtų tinkamai pasirengti notariniam veiksmui, pareikšti savo nuomonę apie notaro darbą, susipažinti su notaro teikiama informacija, taip pat nurodoma, kokios patalpos turi būti izoliuotos ir pan. Visa tai palengvintų ir notaro vykdomą mediaciją, ypač jei būtina rengti atskiras sesijas su kiekviena iš ginčo šalių, taip siekiant užtikrinti mediacijos konfidencialumą.

galėtų skatinti notarus, nusprendusius teikti mediacijos paslaugas, jiems suteikdami galimybę vykdyti mediaciją notarų darbo laiku, kartu parinkdami ir tinkamas notaro biuro patalpas mediacijos paslaugoms vykdyti. Tokiu būdu, kai tokios paslaugos būtų teikiamos ne tik notaro-mediatoriaus, bet ir notaro biuro patalpose, būtų skatinama notaro vykdoma mediacija ir, tikėtina, sulauktų didesnio pačių notarų bei visuomenės susidomėjimo. Vengiant notaro vykdomos mediacijos komercializavimo, tačiau siekiant jos platesnio taikymo, tokią galimybę Lietuvos notarų rūmai galėtų skatinti terminuotai, t. y. bent iki tol, kol įsigalios LR mediacijos įstatymas.

4.3. Notaro vykdomos mediacijos rūšys, jų atribojimas

Notaro teisinė kvalifikacija reikalinga siekiant sprendimams suteikti teisinę formą – tvirtinti sandorius. Todėl notariatas apibūdinamas kaip vienas iš pamatinių sutarčių įforminimo teisinės kultūros „akmenų“⁴³³. Tokią notaro veiklą galima nagrinėti neperžengiant jo profesinės veiklos ribų, nes, kaip teigia U. Plesker⁴³⁴, sutartinę mediaciją suponuoja notaro teisinės pagalbos teikimas. Terminą „sutartinę mediaciją“ pirmą kartą pavartojo F. E. A. Sanderis⁴³⁵. Tačiau F. E. A. Sanderio sutartinės mediacijos samprata nebuvo siejama su notaro vykdoma mediacija. Notaro vykdomos mediacijos kontekste sutartinės mediacijos terminą pradėjo taikyti R. Wagneris⁴³⁶. Jis sutartinę mediaciją supranta kaip veiklą, kuomet notaras, atsižvelgdamas į šalių prašymą parengti sutarties projektą bei jų pateiktą informaciją dėl sutarties dalyko ir sąlygų, parengia sutarties projektą, kuris tampa šalių derybų objektu, o notaras tokiu atveju įgyvendina mediatoriaus funkciją – siekdamas sureguliuoti neišspręstus klausimus ar šalių pateiktus naujus reikalavimus, suderinti šalių interesus dėl sandorio nuostatų ir galiausiai patvirtinti sandorį.

R. Walzas išskiria du mediatyvius notaro įsikišimo į sandorio sudarymą būdus: tai, kai šalims yra pasiūlomas sprendimo variantas⁴³⁷, suderinantis šalių interesus, arba kai įvertinamas šalių pozicijų realumas, kuomet notaras, kaip neutralus trečiasis asmuo, vertina šalių pozicijas ir argumentus dėl kiekvienos iš šalių reikalavimų⁴³⁸. Šių būdų tikslai tapatūs – suartinti šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą, kurio rezultatas – sandorio sudarymas. Tokio notaro veikimo notariato teisinis reguliavimas neįpareigoja, tačiau jį suponuoja notaro vykdomos mediacijos prielaidos, suteikiančios jam galimybę veikti kaip mediatoriui arba kaip notarui, taikančiam mediacijos technikas. Jeigu notarui akivaizdu, kad šalių nesusipratimai gali būti pašalinami notarui pasiūlius problemos sprendimo variantą, tuomet notaras turi teisę pateikti atitinkamą pasiūlymą. Tokiu atveju jis ne tik pašalina tarp šalių egzistuojančius nesusipratimus, bet kartu ir teikia konsultaciją, po kurios atliekamas notarinis veiksmas – sandorio tvirtinimas.

433 Woschank, K., *supra note* 78, p. 14.

434 Plesker, U., *supra note* 61, s. 13.

435 Goldberg, S. B., Sander, F. E. A., Rogers, N. H., *Dispute Resolution: negotiation, mediation and other processes*. Boston, Toronto, London: Little Brown and Company, 1992, s. 66.

436 Walz, R., *supra note* 59, p. 97.

437 Toks siūlymas suponuoja nuostatą, kad notaras, vykdydamas mediaciją, taiko vertinamąjį mediacijos stilių.

438 Haft, F., Schlieffen, K., *supra note* 381, s. 926.

Minimizuodamas šalių reikalavimus, notaras suartina sandorio šalių interesus⁴³⁹. Praktiškai atliekant kiekvieną notarinį veiksma notarui tenka pasisakyti dėl vienos ar kitos sandorio šalių reikalaujamų sąlygų realumo⁴⁴⁰. Šiuo konkrečiu atveju R. Wagneris notarinį sandorio patvirtinimą laiko ginčų prevencija⁴⁴¹, tačiau, vertinant notaro atliekamą konsultavimą ir šalių interesų derinimą, tyrimo autorės nuomone, ne pats sandoris laikytinas ginčų sprendimo ir (ar) prevencijos priemone, tačiau notaro procedūrinis įnašas rengiant sandorį traktuotinas kaip ginčo vengimas. Notariškai patvirtintos sutartys, jų teisingumas suteikia didesnę apsaugą nei notariškai nepatvirtintos sutartys. „Intelektuali nelygybė“ tarp sandorio šalių, tarp jų sukuriant jėgų pusiausvyrą, atkuriamą notarui tvirtinant sandorį, kuris pagrįstas šalių interesais bei yra kaip ginčų prevencijos priemonė. A. Vaišvilos teigimu, tokiu būdu pasireiškia teisės visuomeniškumas, o žmonės gali taikiai kartu gyventi, tik kai paklūsta savo pačių sudarytai sutarčiai, nustatančiai kiekvieno teisių ir pareigų pusiausvyrą⁴⁴². Taigi notaras „pagal genus“⁴⁴³ yra asmuo, kuris padeda suderinti sandorio šalių interesus – pasiekti jų interesų pusiausvyrą, randant kompromisą, kuris materializuojamas parengiant notaro sandorio projektą bei patvirtinant sandorį. Notaro sudaromomis sutartimis įgyvendinama „saugiausio kelio“ bei „praktikos taisyklių“ laikymosi pareiga, suponuojama notaro nešališkumo principo, nes notaro sudaromos sutartys nulemia, kad jos būtų sudarytos laikantis „notarinės technikos“ bei įprastų sutarčių sąlygų⁴⁴⁴.

Neretai notarams jau pateikiamas sandorio projektas, parengtas vienos iš šalių arba jų teisininko (-ų). Lietuvoje, kaip teigia V. Nekrošius, notarui dažniausiai pateikiamas jau parengtas sandorio projektas, o šis, patikrinęs jo teisėtumą, atlieka notarinį tvirtinimą⁴⁴⁵. Tačiau net ir tvirtindamas kito teisininko parengtą sandorio projektą notaras yra už jį atsakingas – jis sandorio projektą turi patikrinti⁴⁴⁶, išsiaiškinti tikrąją šalių valią bei vienos ar kitos sandorio nuostatos atsiradimo motyvus, nes sandorio trūkumus galima pastebėti tik gerai žinant faktinę situaciją. Neturėdamas tikslios informacijos notaras negali atsakyti, kaip viena iš šalių vertina papildomas išlaidas, kitas sandorio projekto sąlygas, ar jos

439 Golan, D. *Mediating Legal to Dispute: Effective Strategies for Lawyers and Mediators*. New York: American Bar Association, 1996, p. 50. Plesker, U., *supra note* 61, s. 43.

440 Pavyzdžiui, pardavėjas turi teisę pareikalauti, kad būtų apmokėta visa suma. Notaras privalo paaiškinti, kad tai yra įmanoma, tačiau rizikinga pardavėjui, nes tipinis pirkimo–pardavimo sandorių reguliavimas yra kitoks.

441 Plesker, U., *supra note* 61, s. 43.

442 Ja asmuo garantuoja savo teises, nesukeldamas grėsmės kito asmens teisėms. Teisės visuomeniškumas tuo ir pasireiškia, kad tai visada yra priešingų interesų derinimas, kai būti reiškia būti ir drauge su kitais. Socialumas pati teisės kvintensija. Dėl šios teisių ir pareigų pusiausvyros teisė kaip tik pajėgi socializuoti bei humanizuoti žmonių santykius. Vaišvila, A., *supra note* 391, p. 110–111.

443 Sazanova, M. V. V starinu govorili: „Notarius – eto svjetskij svjashennik“. Intervju [In old times people said: Notary is a secular pries]. Interview]. *Mediacija i pravo [Mediation and Law]*, 2010, 2: 17.

444 Limmer, P. *Vertragsgerechtigkeit notarieller Urkunden und Europaeischer Verbraucherschutz. Jubilaums-Festschrift des Rheinischen Notariats. Notar und Rechtsgestaltung – Tradition und Zukunft*. 1998, Koln, s. 15.

445 Nekrošius, V., *supra note* 425, p. 20.

446 Notarinių veiksmy prasmės ir pasekmių išaiškinimą (LR notariato įstatymo 30 straipsnis), asmenų, kurie prašo atlikti notarinius veiksmus, asmens tapatybės nustatymą, veiksmo ir parašų tikrumo patikrinimą (LR notariato įstatymo 31 straipsnis), įvertinti, ar nėra pagrindo atsakyti atlikti notarinį veiksma (šiuo konkrečiu atveju – patvirtinti atitinkamą sandorį), jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymas ar neatitinka jų reikalavimų (LR notariato įstatymo 40 straipsnis).

tinkamos abiem sandorio šalims. Šiuo atveju nepakanka pasitikėti kitos šalies advokatu, kuris parengė sandorio projektą. Tokiu atveju, prieš tvirtindamas sandorį, notaras, veikdamas kaip neutralus trečiasis asmuo, gali nurodyti šalims, kokius pakeitimus siūlytų padaryti.

Todėl manytina, kad toks modelis, kai sandorio šalis turi kreiptis į advokatą, o tik paskui – į notarą, neatitinka šiuolaikiniam notariatui keliamų reikalavimų, suponuojančių notarui pareigą teikti kompleksines paslaugas. Tokios nuomonės laikosi ir Lietuvos notarai⁴⁴⁷, akcentuodami, kad sandorių, kurie privalo būti tvirtinami notaro ir kuriems notarinė forma neprivaloma, tačiau pagal LR civilinio kodekso 1.77 straipsnio 2 dalį⁴⁴⁸ notarai turi teisę juos tvirtinti, projektus turėtų rengti patys notarai. Tai patvirtina ir V. Nekrošius teiginys, kad klientas pas notarą turėtų ateiti su idėjomis, o jo kabinetą palikti jas realizavęs ir atitinkamai įforminęs⁴⁴⁹. Tad jeigu visą sandorio parengimo, tvirtinimo bei, esant reikalui, įregistravimo darbą nuo pradžios iki pabaigos atliktų notaras, civilinės apyvartos dalyviams tokia situacija būtų žymiai patogesnė bei kartu būtų kuriamas šiuolaikinis notariatas, atitinkantis visuomenės poreikius.

Nereiktų stebėtis, kad notaro sutarties tvirtinimas turi tuos pačius esminius požymius kaip ir mediacijos procedūra. LR notariato įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu sandoris sudėtingas, gali būti rašomas sandorio sudarymo (derybų) protokolas, kurį pasirašo sandorio dalyviai ir notaras. Šia nuostata notarinėje praktikoje beveik nesinaudojama⁴⁵⁰, nors sandorio sudarymo (derybų) protokolas ir padėtų aiškinant sutartis, siekiant nustatyti, kokia buvo sandorio šalių tikroji valia sandorio sudarymo metu. Be kita ko, susitarimo teksto perskaitymas yra notarinio veiksmo sudedamoji dalis bei mediacijos procedūros dalis. Perskaitymas garantuoja, kad šalis supras sandorio turinį ir savo pareigas. Neretai šalis, tik jai perskaičius sandorį, suvokia visas rizikas, susijusias su sutarties vykdymu, ir papildomo aptarimo bei sureguliuavimo būtinumą⁴⁵¹.

Tyrimo autorės nuomone, vertinant notaro vykdomos sutartinės mediacijos sampratą bei jos teorines užuomazgas notaro veikloje, galima teigti, kad notaro vykdoma sutartinės mediacijos rūšis būdingesnė notaro vykdomos integruotosios mediacijos modeliui, kai mediacijos procedūra yra fakultatyvi notaro atliekamų notarinių veiksmų stadija arba tik mediacijos technikų taikymas, notarui atliekant notarinius veiksmus, susijusius su notariniu sandorių tvirtinimu, nors galima ir privačios mediacijos modelyje. Notarui-mediatoriumi padėjus rasti kompromisą tarp sandorio šalių, sudaryta taikos sutartis, savaime suprantama, atitiks ne tik šalių interesus, bet ir neprieštaraus imperatyviems teisės aktų reikalavimams, priešingu atveju notaras-mediatorius bus laikomas pažeidęs notaro teisėtumo ir teisingumo principus, kurie reiškia, kad notaras teises paslaugas teikia kompetentingai, yra teisingas, sąžiningas ir etiškas⁴⁵².

447 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje 96,6 proc. (N = 170) respondentų mano, kad sandorių, kurie bus tvirtinami notaro, projektus turėtų rengti notarai; 29 proc. (N = 51) tyrimo dalyvių nuomone, tokius projektus turėtų tvirtinti advokatai ir kiti teisininkai (10 klausimas).

448 Vadovaujantis LR civilinio kodekso 1.77 straipsnio 2 dalimi, notarinės formos gali būti ir tie sandoriai, kuriems sudaryti įstatymas nustato paprastą rašytinę formą.

449 Nekrošius, V., *supra note* 425, p. 20.

450 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra note* 3, p. 205.

451 Walz, R., *supra note* 59, p. 117.

452 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>. Žr. 1 straipsnio 2 dalį.

Notaro ekspertinės interesų derinimo žinios padeda jam vykdamas ne tik sutartinę mediaciją, bet ir konflikto mediaciją. Konflikto mediacijos kontekste šalys kreipiasi į notarą tarp jų egzistuojant ginčui. Tuomet notaras, siekdamas išspręsti ginčą, šalims sutikus, pats vykdo mediacijos procedūrą, o šalims pasiekus sutarimą atlieka notarinį veiksmą. Tokia mediacijos forma mediacijos teorijoje vadinama „konflikto mediacija“⁴⁵³. Pateiktoji konflikto mediacijos samprata patvirtina, kad konflikto mediacija galima tiek notaro vykdomos integrutosios mediacijos, tiek privačios mediacijos modelyje. Konflikto mediacija notaro vykdomos integrutosios mediacijos modelyje egzistuoja tik valstybėse, kuriose nėra griežtai atribojami notariniai veiksmai ir mediacijos procedūra. Tyrimo autorė, atlikusi notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo analizę lotyniškojo notariato sistemą pasirinkusiose valstybėse, prie tokių valstybių priskiria tik Vokietiją – valstybę, kurioje notaras siekiantis vykdyti mediaciją, ją vykdo tik teikdamas teisinę pagalbą, t. y. šalims, tarp kurių egzistuoja ginčas, kreipusis į notarą, šis vykdo mediaciją kaip fakultatyvią notarinio veiksmo atlikimo stadiją, o išsprendęs ginčą atlieka notarinį veiksmą. Tuomet notaras, mediacijos procese taikydamas integrutosios mediacijos modelį, pradeda vykdyti konflikto mediaciją. Pastebėtina, kad Vokietijoje notarui taikant privačios mediacijos modelį kartu atliekama ir konflikto mediacija, kurią vykdo notaras, jei jis yra pripažintas sutaikinimo subjektu. Tuomet įstatyme numatytos kategorijos ginčas išsprendžiamas padedant notarui-mediatoriumi. Vertinant Vokietijos notarų, kaip sutaikinimo subjektų, veiklą galima teigti, jog notaras atlieka privalomąją mediaciją. Jam suteikiamos dvi galimybės išduodant vykdomuosius dokumentus – taikus susitarimas, kuriuo baigsis taikinimo procedūra, gali būti sudarytas kaip vykdomasis dokumentas. Taip pat gali būti sudaryta taikos sutartis, kuri ir be notaro patvirtinimo yra privalomai vykdoma⁴⁵⁴.

Visa tai leidžia teigti, kad jei konflikto mediacijos vykdymo galimybė suteikta notarui, vertinant lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusių valstybių nacionalinę praktiką, tokia galimybė įtvirtinama atitinkamos valstybės nacionaliniuose teisės aktuose (Estija, Gruzija, Vokietija, Austrija), o notaro vykdomą sutartinę mediaciją suponuoja lotyniškosios sistemos notariato prigimtis – vykdyti prevencinį teisingumą. Vokietijos pavyzdys šiame kontekste unikalus, nes nei viename įstatyme, reguliuojančiame santykius, susijusius su notarų veikla ir mediacijos vykdymu, neįtvirtintos notaro tiesioginės galimybės vykdyti mediaciją. Tačiau Vokietijos notariatai taiko mediaciją – konflikto ir sutartinę mediaciją, mediacijos technikas, vadovaudamiesi Vokietijos notariato įstatyme suteikta galimybe notarams teikti teisinę pagalbą bei Vokietijos civilinio proceso kodekso nuostatomis, pagal kurias notaras gali būti pripažintas sutaikinimo subjektu.

Pastebėtina, kad ne tik Vokietija išskiria ginčų rūšis, kuomet notaras gali veikti kaip konflikto mediatorius, bet ir Gruzija. Nors Prancūzijoje teisinis reguliavimas to neįtvirtina, tačiau Prancūzijos notariatai akcentuoja, kad jie vykdo mediaciją sprenddami tokius ginčus, kurie susiję su jų kaip notarų veiklos sritimis. Mediacijos teorijoje taip pat išskiriamos ginčų rūšys, kada notaras veikia kaip mediatorius, sprenddamas kilusius ginčus, – tai šeimos ginčai, ginčai tarp kaimynų dėl žemės sklypų bei paveldėjimo ginčai⁴⁵⁵.

453 Haft, F., Schlieffen, K., *supra note* 381, s. 938.

454 *Zivilprozessordnung* (794 paragraph) . [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>>.

455 Žr. Grziwotz H., *supra note* 60.

Siekiant atriboti notaro vykdomos mediacijos rūšis – sutartinę ir konflikto, pateikiama praktinė ginčo dėl palikimo situacija. Jos analizės kontekste notaro vykdomos mediacijos rūšys atribojamos, visa tai vizualizuojama pateikiant schemą (žr. schema Nr. 2).

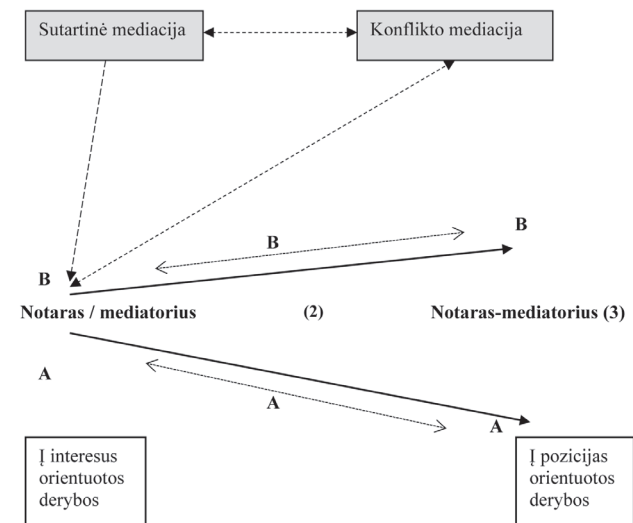
Praktinė ginčo dėl palikimo situacija. Šalis A pagal testamentą paveldėjo savo mirusios mamos turtą. Palikimą sudaro nekilnojamasis turtas – šeimos gyvenamasis namas ir kiti nuomojami nekilnojamojo turto objektai. Šalis B – mirusios moters dukra iš pirmosios santuokos. Nors ji testamente nepaminėta, tačiau reikalauja jai teisėtai priklausančios privalomosios palikimo dalies iš įpėdinio A.

Analizuojant pateiktą situaciją, galimi keli jos pasekmių variantai.

Pirmasis variantas. Šalys A ir B gerai sutaria ir nori taikiai susitarti. Jos iš esmės sutaria dėl palikimo pasidalijimo, kreipiasi į notarą, kad jis išduotų paveldėjimo teisės liudijimą. Notaras konsultuoja šalis, parengia teisių į palikimą įforminančius dokumentus ir rūpinasi, kad jie būtų vykdomi.

Antrasis variantas. Tarpusavio santykiai tarp šalių A ir B yra įtempti. Šalys pas notarą derasi dėl kiekvienai iš jų teisėtai priklausančios palikimo dalies dydžio, derėjimosi metu randamas kompromisas.

Trečiasis variantas. Šalys A ir B nesutaria. Tarpusavio santykiai tarp šalių A ir B yra konfliktiški. Notaras tarp šalių vykdo mediaciją, mediacijos metu šalys sutaria dėl kiekvienai iš jų teisėtai priklausančios palikimo dalies dydžio, vykdant procedūrą randamas kompromisas⁴⁵⁶.

Schema Nr. 2
Sutartinė ir konflikto mediacija, jų atribojimas⁴⁵⁷.

456 Būtų galimas ir ketvirtasis variantas, kad šalys A ir B nesutaria ir galiausiai kreipiasi į teismą. Pastarasis variantas disertaciniame darbe neaptariamas, kadangi šio poskyrio tikslas – atriboti būtent notaro vykdomos mediacijos rūšis.

457 Rodyklės rodo galimą modifikavimąsi (judėjimą) tarp schemos elementų.

Pastebėtina, kad pateiktoji ginčo situacija susijusi su notarinio veiksmo atlikimu – paveldėjimo teisės liudijimo išdavimu, palikimo pasidalijimo bendru įpėdinių sutarimu pas notarą⁴⁵⁸, todėl akivaizdu, kad analizuojamas atvejis atspindi notaro vykdomos integruotosios mediacijos modelį. Tačiau, jei šalys konfliktuoja, jie, tikėtina, kreipiasi ir į mediatorių ir, tik radę sutarimą, – į notarą, prašydamos atlikti notarinius veiksmus. Tuomet tai privačios mediacijos modelis.

Pateiktosios situacijos objektas – paveldėjimo teisiniai santykiai. Tokios situacijos kontekste notaro veikla pasireiškia ne tik dokumentų tvirtinimu – teisių į palikimą įforminimu, t. y. paveldėjimo teisės liudijimo išdavimu, bet ir įpėdinių konsultavimu siekiant išvengti, kad ginčai tarp įpėdinių būtų perkelti į teismus, kada notaras veikia kaip „preventyvus teisėjas“⁴⁵⁹. Kai kurie mokslininkai teigia, kad planuojant palikimą esminis dalykas yra ateities nesutarimų prevencija, siekiant išsaugoti taiką šeimoje⁴⁶⁰. Tokia idėja keliama ir holistinio palikimo planavimo metu⁴⁶¹ – jo esmė yra imtis priemonių ginčui išvengti, o ne spręsti jau iškilusį konfliktą. Dažnai ginčai dėl palikimo didina įtampą tarp giminaičių, dėl to ginčas dar labiau eskaluojamas, o ilgas ir brangus ginčų dėl palikimo nagrinėjimas teisme sunkina efektyvų tokių ginčų sprendimą, ir tai yra pasekmė to, jog laiku, t. y. iki palikėjo mirties, nebuvo sureguliuoti paveldėjimo teisiniai santykiai, nors, anot profesoriaus A. Vileitos, iki asmens mirties momento ar jo paskelbimo mirusiu nėra nei palikėjo, nei įpėdinių, nei paveldimo turto. Nėra net laukiamo palikimo, ir asmens sudaryti testamentai iki testatoriaus mirties neturi jokios teisinės galios⁴⁶². Tik testatoriui mirus, testatoriaus testamente išreikšta valia įgyja teisinę galią bei atsiranda paveldėjimo teisės reglamentuojami santykiai. Savaiame suprantama, kad *de facto* testatorius, sudarydamas testamentą, jau iš anksto nusprendžia dėl jam priklausančio turto likimo po jo mirties, tačiau tokiu atveju, į šį procesą įtraukus galimus įpėdinius bei dalyvaujant notarui, kurio profesinės veiklos pamatas yra ginčų prevencija ir į kurią kreipiasi testatorius dėl galimo testamento patvirtinimo, manytina, būtų sumažinta galimybė ateityje kilti ginčams dėl palikimo. Taip pasireikštų mediacijos universalumas, kuomet ji būtų taikoma, kai ginčas nėra kilęs, tačiau egzistuoja potenciali ginčo kilimo rizika. Mediacijos literatūroje tai vadinama mediacijos taikymu išakstinio paveldėjimo planavimo procese⁴⁶³. Pateiktos situacijos atžvilgiu išankstinis palikimo planavimas nebuvo vykdomas.

Nagrinėjama situacija susijusi su ginču, kylančiu po palikėjo mirties tarp kelių įpėdinių, tarp įpėdinių ir kitų šeimos narių – tokia sritis yra klasikinė mediacijos taikymo sritis. Pagrindinės tokių ginčų kilimo priežastys – retrospektyvūs šeimyniniai nesutarimai bei palikėjo nesudarytas testamentas. Tačiau, savaiame suprantama, testamento

458 Žr. LR civilinio proceso kodekso 5.69 straipsnio 1 dalį.

459 Kuconis, P., Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos. Antrasis leidimas*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 225.

460 Street M. A. Holistic Approach to Estate Planning: Paramount in Protecting your Family, Your Welth and Your Legacy. *Pepperdinn Dispute Resoluition Law Journal*. 2007, 7(1): 144.

461 Gary S. N., Mediation and Elderly: Using Mediation to Resolve Probate Disputes over Guardianship and Inheritance. *Wake Forest Law Review*. 1997, 32(2): 413–416.

462 Vileita, A. *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 21.

463 Šliften, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58, p. 167.

sudarymas visų galimų ginčų dėl palikimo neišsprendžia. Jeigu testamente nepaminėti visi šeimos nariai, tai įpėdinis pajaučia kitų šeimos narių emocinį nepasitenkinimą, jų pavydą⁴⁶⁴. Tai gali sukelti ginčus dėl privalomos palikimo dalies, į kurią turi teisę palikėjo vaikai (įvaikiai), sutuoktinis, tėvai (įtėviai), kuriems palikėjo mirties dieną yra reikalingas išlaikymas, tačiau jie nepaminėti testamente.

Notaro vaidmuo, sprendžiant klausimus, susijusius su paveldėjimu, apima ir konsultacijų teikimą arba palikimo priėmimo rengimą, palikimo atsisakymo ar teisių į palikimą įforminimo dokumentus, pareigą išsiaiškinti tikrąją šalių valią, užtikrinti šalių lygiateisiškumo bei jų nediskriminavimo principų realizavimą. Tai yra veiksmai, kuriuos atlieka notaras jau po testatoriaus mirties, jei testamentas buvo sudarytas, arba neesant testamento – paveldėtojams kreipiantis į notarą dėl palikimo priėmimo veiksmo, kurio metu sudaromas bendras įpėdinių susitarimas dėl palikimo pasidalijimo⁴⁶⁵. Vertinant šiuos notaro veiksmus mediacijos teorijos kontekste, atsiribojant nuo paveldėjimo ginčo, pastebėtina, kad jie atitinka apibrėžtą sutartinės mediacijos sampratą, kai ginčas nėra kilęs arba egzistuoja tik nesutarimai dėl tam tikrų sandorio nuostatų bei kartu tarp notarinio veiksmo šalių siekiama formuoti stabilius ateities santykius. Todėl akivaizdu, kad notaro vykdomą sutartinę mediaciją galima apibūdinti kaip preventyvią veiklą siekiant išvengti ginčų.

Schemae (žr. Schema Nr. 2) pateiktos notaro vykdomos mediacijos rūšys atskleidžia, kad riba tarp jų yra santykinė: pirmoji pasekmių situacija yra sutartinė mediacija, įprastai taikoma, kai tarp šalių nėra ginčo arba tarp jų egzistuoja interesų nesutarimai dėl sandorio nuostatų, kurie, notarui taikant mediacijos technikas, išsprendžiami, galiausiai notarui patvirtinant atitinkamą sandorį – šiuo konkrečiu atveju įpėdinių sudaromą bendrą susitarimą dėl palikimo pasidalijimo. Atrodytų, kad nėra pagrindo vykdyti mediaciją, tačiau šalims bendraujant, išsakant savo poreikius atsiranda nesutarimų, kurie dažnai perauga į konkretų ginčą dėl tam tikrų sutarties nuostatų, ir tokiu atveju šalių pozicijos jau išsiskiria⁴⁶⁶. Tuomet analizuojamos situacijos pirmasis pasekmių variantas – sutartinė mediacija gali modifikuotis į antrąjį arba net į trečiąjį pasekmių variantus. Pirmajam pasekmių variantui modifikavusis į antrąjį, notaro užduotis yra šalis vėl sugrąžinti prie derybų stalo. Tai nėra klasikinė mediacija, tačiau kiekvienam notarui yra būtini geri komunikacijos įgūdžiai ir gebėjimas taikyti mediacijos technikas. Notaro profesijos paskirtis – užtikrinti pasitikėjimą notariatu ir kiekvienu notaru. Notaras, veikdamas kaip mediatorius, gali naudotis šiuo pasitikėjimu⁴⁶⁷. Kitų profesijų atstovai, veikdami kaip mediatoriai, turi įgauti pasitikėjimą, pavyzdžiui, advokatai, veikdami kaip mediatoriai, labai

464 Šliffen, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58.

465 Žr. LR civilinio kodekso 5.69 ir 5.70 straipsnius.

466 Schmitz-Vornmoor, A. Die Voraussetzungen sind (fast) optimal: im Notariat vorhandene Ressourcen und Potentiale. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein* – „Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen“. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 23–45.

467 Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22: 6–11.

aiškiai turėtų atiboti mediatoriaus funkcijas nuo advokato vykdomų funkcijų⁴⁶⁸, o notariui mediacijos technikų taikymas yra sudedamoji notaro profesinių pareigų dalis. Notarai atlieka reikšmingą vaidmenį – veikdami kaip šalių nepriklausomi ir nešališki rūpintojai jie (ginčo) šalims padeda komplikuose situacijose, ir tai laikytina jų profesine užduotimi – nustatyti tikrąją šalių valią ir tokiu būdu padėti rasti jų interesus atitinkantį susitarimą. Nustatyti šalių interesus ir poreikius yra esminis mediacijos elementas (aspektas), „išsiskirijęs“ ir notaro veikloje⁴⁶⁹. Notaro vykdomos derybos yra orientuotos į ginčo šalių interesus. Pateiktos situacijos pirmasis pasekmių variantas parodo, kad ginčo šalys notariui atskleidžia savo interesus (žr. Schema Nr. 2). Pateiktos situacijos kontekste pastebėtina, kad viena šalis galimai turi interesą susimokėti už studijas ir kartu išsaugoti gerus šeimininius santykius, kita šalis pasiruošusi sumokėti atitinkamą sumą, tačiau jai trūksta būtino turto likvidumo, kad sumokėtų reikiamą sumą. Notaro taikomų mediacijos technikų (derybų) bei mediacijos procedūros tikslas yra vienas – į interesus orientuotos derybos, kurių metu mediaciją vykdančis notaras privalo (ginčo) šalims padėti pereiti nuo pozicijų prie tikrųjų interesų.

Situacijai modifikavusis į trečiąjį pasekmių variantą – „grynąją“ konflikto mediaciją, notaras vėlgi veikia kaip mediatorius, bandydamas tarp ginčo šalių pozicijų atrasti bendrus interesus. Tarp šalių esant ginčui, nesutariama dėl pozicijų. Ginčo šalis B reikalauja jai teisėtai priklausančios privalomos palikimo dalies (pvz., reikalauja tam tikros pinigų sumos), kuri nepriklauso nuo testatoriaus valios, tačiau veikia paveldėjimą pagal testamentą, mažindama įpėdinių pagal testamentą paveldimą turą. Ginčo šalis A tai ginčija (t. y. siūlo mažesnę sumą). Taigi ginčo šalių pozicijos yra priešingos viena kitai.

Pastebėtina, kad nagrinėjamos situacijos atvejis yra integruotosios mediacijos modelis, kadangi pateiktoji situacija susijusi su notarinio veiksmo atlikimu. Lietuvos atveju atrodytų, kad konflikto mediacija integruotosios mediacijos modelio kontekste negalima, kadangi tas pats notaras negalėtų vykdyti konflikto mediacijos kaip fakultatyvios notarinio veiksmo atlikimo stadijos, esant galiojančiam teisiniam reguliavimui. Pavyzdžiui, jei analizuojama situacija modifikuojasi į trečiąjį pasekmių variantą – konflikto mediaciją, pavaizduotą schemoje Nr. 2, notaras bendro įpėdinių susitarimo dėl palikimo pasidalijimo kaip notaras patvirtinti negalėtų, kadangi Lietuvoje įtvirtintas griežtas notarinių veiksmų ir notaro vykdomos mediacijos atribojimas. Tuo tarpu Vokietijos teisinio reguliavimo srityje nuostatų,

468 Akcentuotini ir kiti advokatų vykdomų derybų ir mediacijos procedūros skirtumai. Ginčo sprendimas, vykdanč mediaciją, orientuotas į ginčo šalių interesus, o ne į (teisines) pozicijas, ką suponuoja advokato teisinis mąstymas. Todėl advokatas, taip pat siekiantis būti ir mediatoriumi, privalo įgyti mediacijos vykdymo technikos žinių, padėsiančių sužinoti tikruosius šalių interesus ir suvokti ginčą iš esmės. Tai leidžia advokatui, veikiančiam kaip mediatoriumi, vertinti ginčą ne iš teisinės pozicijos. Požiūris į bendrus šalių interesus atveria šalių bendras perspektyvas ir padeda rasti abi šalis tenkinantį sprendimą – „laimėjimas–laimėjimas“ (angl. *win-win*). Mediacijos procedūros eiga ir vykdomos advokato derybos nėra tapatūs. Klasikinių advokato vykdomų derybų esmė – derybų rezultatų konstatavimas. Tuo tarpu mediacijai svarbi ir pačios procedūros eiga, jos ir tarpinių rezultatų, svarbių tolimesnei derybų eigai, fiksavimas. Akivaizdu, kad, kitaip nei klasikinė advokato veikla, kuri orientuota į sėkmę, mediacija nukreipta į derybų eigą (pačią procedūrą).

469 Graf-Schlichter, M. L. Ein Gesetz zur Forderung der Mediation in Deutschland – Überlegungen des Bundesministeriums der Justiz zur Umsetzung der Europäischen Mediationsrichtlinie. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundesnotarkammer und der deutschen Notarverein – “Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen”*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 9–22. Sociologinė apklausa. *Notariat*. 2016, 22: 6–11.

draudžiančių atlikti tokį veiksma, mediacijos procedūros metu radus kompromisą, nėra. Tokiu atveju notaras, į kurį šalys kreipiasi, galėtų šalims pasiūlyti kreiptis į kitą notarą-mediatorių. Pastarojo pagalba šalims radus sprendimą, šalys galėtų grįžti pas pirmąjį notarą, kuris atliktų atitinkamą notarinį veiksma – patvirtintų bendrą įpėdinių susitarimą dėl palikimo pasidalijimo. Tokia Lietuvos teisinio reguliavimo nuostatų interpretacija leidžia daryti išvadą, kad integruotoji konflikto mediacija galėtų būti taikoma ir Lietuvoje. Tačiau veiksmai, kai šalys kreipiasi į notarą ir tarp jų esant sutarimui dėl palikimo pasidalijimo arba esant tik nežymiems nesutarimams, kurie notarui taikant mediacijos technikas pašalinami, apibūdinami kaip sutartinė mediacija, kuri taikytina ir Lietuvos notarų.

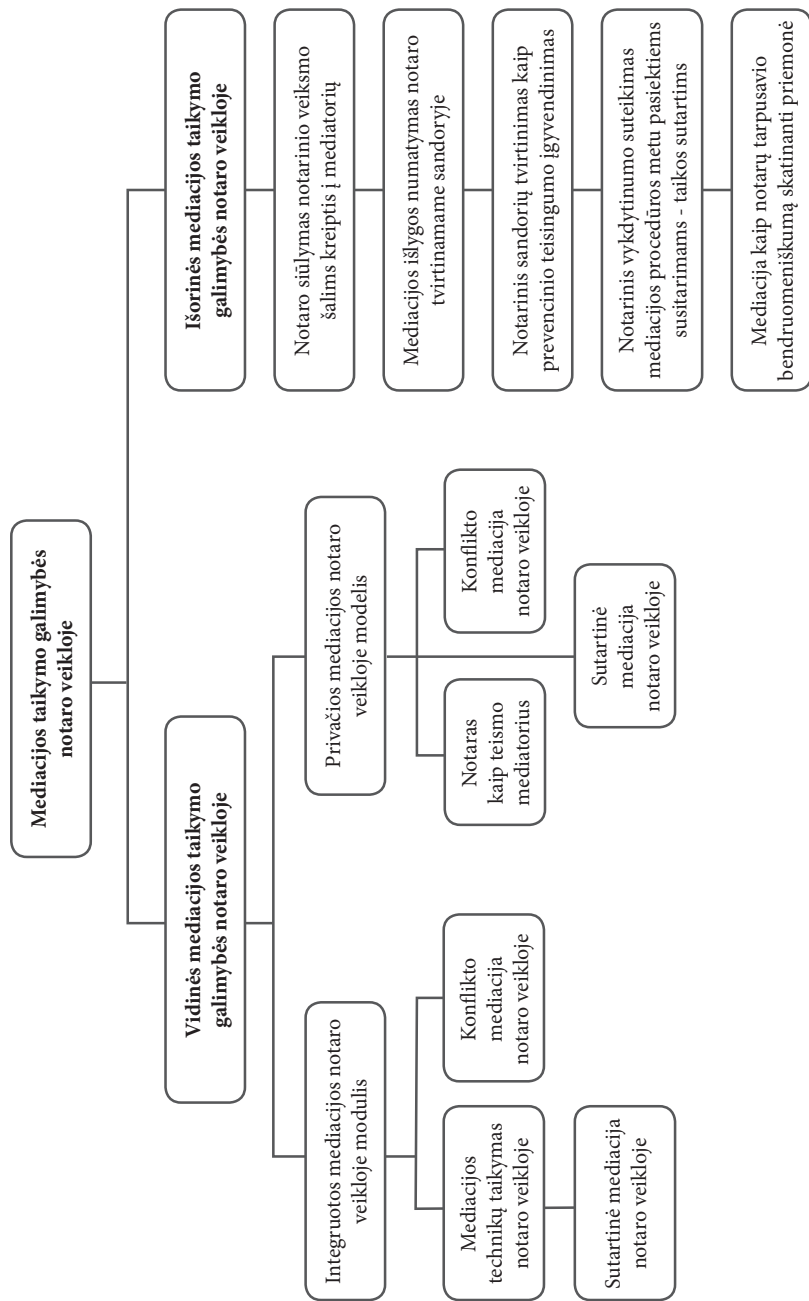
Neatsitiktinai mediacijos tematikai skirtoje mokslinėje literatūroje notarai apibūdinami kaip į interesus orientuotų derybų ekspertai⁴⁷⁰. Į interesus orientuotos derybos priklauso kasdieniam notaro darbui – turto dalybos notaro kaip patarėjo praktikoje yra kasdienės – su notarų konsultuojamasi, kaip teisiškai įgyvendinti į ateitį orientuotus šalių interesus. Būtent šalių interesų derinimas ir priimamų sprendimų orientavimas į perspektyvą sieja mediatorių ir notarą. Todėl vertinant mediacijos kaip alternatyvaus ginčo sprendimo procedūros neformalumą ir orientavimąsi į ginčo šalių interesus, ši procedūra laikytina ypač tinkama spręsti ginčams, kylantiems dėl paveldėjimo teisinių santykių, nes ginčas tokiose bylose nulemia atmosferą visoje šeimoje, o ne tik tarp konkrečių dviejų ginčo šalių, nes kai kalbama apie nuosavybės paveldėjimą, dauguma žmonių praranda galimybę blaiviai mąstyti ir protingai veikti – be finansinių klausimų, dėmesio centre atsiranda santykiai tarp giminaičių, dėl to kyla ginčas. Tad dažnai dėl etinių aspektų paveldėtojai atsisako galimybės, sprendžiant ginčą, naudotis teisiniu procesu, o vykdant mediaciją yra didesnė galimybė šalims efektyviau nustatyti kiekvieno paveldėtojo individualią paveldimo turto dalį bei pasiekti socialinę taiką.

Nagrinęjant notaro vykdomą mediaciją – sutartinę mediaciją ir konflikto mediaciją – galima teigti, kad dažną notarinį veiksma lydi šalių skirtingų pozicijų suartinimas. Taip notaro veiksmai, nustatant tikrąją šalių valią, *de facto* tampa mediacijos procedūros vykdymo dalimi, kai notaras taiko mediacijos technikas. Riba tarp sutartinės ir konflikto mediacijos rūšių yra sąlyginė, kadangi interesų nesusipratimai bet kuriuo metu gali peraugti į ginčą, t. y. sutartinė mediacija, kuriai būdinga tik ginčų prevencija, gali modifikuotis į konflikto mediaciją, t. y. būtina išspręsti konkretų ginčą vykdant mediacijos procedūrą, ir tik tuomet tampa galima atlikti atitinkamą notarinį veiksma.

Šioje disertacinio darbo dalyje ištyrus mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, jas galima vizualizuoti pateikiama schema. Taip pat šioje dalyje tirtos notaro kaip mediatoriaus veikimo galimybės, t. y. vidinės mediacijos taikymo galimybės, todėl toliau pateikiama schema Nr. 3 (Schema Nr. 3 *Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje*) tik papildoma schema Nr. 1, kuri buvo aptarta disertacinio darbo pirmoje dalyje, išskiriant išorines mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje. Lietuvos notarų veikloje egzistuoja vidinės mediacijos taikymo galimybės. Tai patvirtina Lietuvos nacionalinio įstatymų leidėjo suformuluotos teisinės aplinkos analizė, tačiau ji yra nepakankama aktyviai mediacijos notarų veiklai praktikuoti. Tyrimo autorės nuomone, taip yra todėl, kad iki šiol nesama mokslinių įžvalgų dėl mediacijos Lietuvos notarų veikloje taikymo galimybių ir pagrindų, o tai, savime suprantama, stabdo ir praktinį šios procedūros taikymą. Tam įtakos turi ir tai, jog nėra sukurta rekomendacijos dėl mediacijos taikymo notarų veikloje.

470 Schmitz-Vornmoor, A., *supra note* 469, s. 36.

*Schema Nr. 3
Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje.*

5. NOTARO VYKDOMOS MEDIACIJOS PRAKTINIAI ASPEKTAI LIETUVOJE

Šioje disertacinio darbo dalyje pateikiami tyrimo autorės pastebėti notaro vykdomos mediacijos praktiniai aspektai. Apie kai kuriuos iš jų tik užsimenama, tačiau nei apie vieną iš jų nepolemizuojama mokslinėje literatūroje, skirtoje mediacijos ir (ar) notariato teisės tematikai, tikint, kad taip bus pradėta plėtoti teisės mokslo diskusija nurodomais aspektais.

5.1. Notaras kaip teismo mediatorius

Nors Lietuvos notarai teisinio reguliavimo suteiktą galimybę vykdyti privačią mediaciją taiko retai, tačiau pastebėtina, kad šeši notarai⁴⁷¹ yra įsirašę į Teismo mediatorių sąrašą⁴⁷², kuris yra vienintelis šiuo metu sąrašas, vienijantis Lietuvos mediatorius, tačiau kartu jis yra specializuotas – vienijantis tik teismo mediatorius. Mokslinėje, mediacijos ir notariato teisės tematikai skirtoje literatūroje nėra užsimenama apie teises ir (ar) praktines notarų kaip teismo mediatorių veikimo galimybes. Lietuvos nacionaliniai teisės aktai tiesiogiai tokios galybės taip pat neįtvirtina, tačiau ir nedraudžia. Įtvirtintas griežtas notaro atliekamų notarinių veiksmų ir mediacijos paslaugų atribojimas tarsi nedraudžia notarui būti teismo mediatoriumi, o reikalavimus, numatytus teismo mediatoriams – būti nepriekaištingos reputacijos, turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą, būti išklaudus ne trumpesnius kaip 32 akademinį valandų mokymus mediacijos tema, turėti mediatoriumi reikiamų asmeninių ir dalykinių savybių⁴⁷³ – notaras, norintis teikti mediacijos paslaugas, dažniausiai atitinka.

Šiuo metu sąrašo, vienijančio visus Lietuvos mediatorius, teikiančius mediacijos paslaugas, nėra. LR mediacijos įstatymas⁴⁷⁴ įtvirtina tokio sąrašo sukūrimo ir koordinavimo mechanizmą, todėl Lietuvos notarai, siekiantys vykdyti mediaciją – privačią (neteisminę)⁴⁷⁵ ir teisminę – iki 2020 m. sausio 1 d. turės būti įtraukti į LR mediatorių sąrašą. Galimybės teikti mediacijos paslaugas neįtrauktam į Lietuvos mediatorių sąrašą asmeniui nebus. Tokiu būdu bus užtikrinama, kad visi asmenys, įtraukti į sąrašą, turėtų reikiamą kvalifikaciją teikti mediacijos paslaugas, be to, būtų įgyvendintas ir informavimo tikslas – visi asmenys, kuriems reikalingos mediacijos paslaugos – teisminės ar privačios (neteisminės), galėtų pasirinkti mediatorių iš sąrašo, žinodami, kad pasirinktas asmuo yra šios profesijos atstovas.

Notaro kaip teismo mediatoriaus veikimas leidžia išskirti dar vieną teorinę ir praktinę mediacijos taikymo galimybę notaro veikloje. Lietuvos pavyzdys suponuoja tai, kad notarų įsitraukimą į teismo mediatorių sąrašą akivaizdžiai paskatino nuoseklus teisminės mediacijos reglamentavimas (tai patvirtina ir tyrimo autorės atliktos anketinės apklausos

471 Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-10-10]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismis%C4%97-mediacija/>>.

472 Tai susiję tik su teismine, o ne privačia mediacija, tiriama disertacinio darbo IV dalyje.

473 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-124-(7.1.2) „Dėl Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“.

474 LR mediacijos įstatymo 6 straipsnis.

475 Nagrinėjamo disertacinio darbo kontekste, neteisminė mediacija suprantama kaip notaro vykdoma privati mediacija.

duomenys⁴⁷⁶) – teismo mediatoriaus statuso suteikimo tvarka⁴⁷⁷, taip kartu išsprendžiamas informuotumas, kad tokią paslaugą teikia notaras, bei išvengiama problemos dėl notaro veiklos reklamos draudimo – aiškios teisminės mediacijos taisyklės⁴⁷⁸.

Taigi Lietuvos notarui suteikta galimybė būti teismo mediatoriumi yra privačios mediacijos modelio viena iš galimų išraiškų notarų vykdomos mediacijos praktikoje ir bent *de facto* Lietuvos notarų yra pastebėta ir, tikėtina, bus taikoma.

5.2. Kandidato į notarus (asesoriaus)⁴⁷⁹ vykdoma mediacija

Kandidatų į notarus (asesoriaus) instituto tikslas – pasirengti notaro profesinei veiklai, t. y. parengti kvalifikuotus notarus, kurie pakeistų notarus, pasibaigus jų įgaliojimams, taip pat atstovautų notarams, užtikrinant nepertraukiamą notaro biuro darbo funkcionavimą⁴⁸⁰. Tai, kad asesoriams keliami tokie pat aukšti reikalavimai kaip ir notarams (būti nepriekaištingos reputacijos, turėti teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius bei reikalavimas būti laimėjusiam asesorių viešą konkursą), neturėtų stebinti⁴⁸¹. Notaro atstovu jo ligos, atostogų metu ar dėl kitų priežasčių jam negalint eiti notaro pareigų gali būti skiriamas ne tik buvęs notaras, kurio įgaliojimai pasibaigė jo pareiškimu, bet ir asesorius, kuris yra atlikęs ne trumpesnę kaip dvejų metų notaro praktiką ir išlaikęs notaro kvalifikacinį egzaminą⁴⁸². Tiek asesoriai, tiek notarų atstovai įpareigoti laikytis LR notarų etikos kodekso⁴⁸³. Todėl, vertinant jiems keliamus aukštus reikalavimus, abejonių kelia tai, kodėl asesoriams LR notariato įstatyme įtvirtinami veiklos ribojimai, draudžiant teikti mediacijos paslaugas?

Dauguma asesorių, prieš užimdami šias pareigas, notarų biuruose dirba teisininkais, notarų padėjėjais. Praktikos metu įgyja notaro veiklai reikalingų įgūdžių, susipažįsta su

476 Anketinio tyrimo duomenys patvirtino, kad 2 iš 4 apklaustų notarų, įsirašiusių į Teismo mediatorių sąrašą, šia galimybe pasinaudojo dėl aiškesnio teisminės mediacijos reglamentavimo.

477 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-124-(7.1.2) patvirtintas Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-05]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

478 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-05]. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767>>.

479 Kandidatas į notarus (asesorius) yra fizinis asmuo, kuris nustatyta tvarka rengiasi notaro profesinei veiklai. Žr. LR notariato įstatymo 56 straipsnio 1 dalis.

480 Šaltauskienė, S. Status quo. *Notariatas*. 2008, 4: 15.

481 Žr. LR notariato įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktus.

482 Notaro atstovu gali būti kandidatas į notarus (asesorius), kuris yra atlikęs ne trumpesnę kaip dvejų metų notaro praktiką ir yra išlaikęs notaro kvalifikacinį egzaminą. Notaro atstovu taip pat gali būti skiriamas buvęs notaras, kurio įgaliojimai yra pasibaigę pagal šio įstatymo 23 straipsnio pirmosios dalies 3 punktą, tačiau ne ilgiau kaip iki jam sukaks 70 metų. Žr. LR notariato įstatymo 22 straipsnio 3 dalį.

483 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>. Žr. VII skyrių, baigiamąsias nuostatas.

notaro veiklos specifika. Nebuvimas asesoriumi, tačiau dirbant notaro biure, teisininkui nedraudžia teikti mediacijos paslaugų⁴⁸⁴. Tuo tarpu tapus asesoriumi, laimėjus viešą konkursą ir teisingumo ministrui paskyrus asesoriumi konkretų asmenį, asesoriui draudžiama verstis bet kokia veikla, išskyrus išimtis, numatytas LR notariato įstatyme⁴⁸⁵. Prie tokių išimčių priskirtina ir asesoriaus veikla kaip arbitro, kurią įstatymas jam leidžia vykdyti. Todėl šiuo konkrečiu atveju, vertinant asesoriaus teikiamas paslaugas, sunku rasti viena-reikšmišką atsakymą, kodėl asesoriaus draudžiama teikti mediacijos paslaugas.

Pažymėtina, kad LR notariato įstatyme įtvirtinamas asesorių skaičiaus ribojimas^{486, 487}, tačiau praktikoje jis nėra įgyvendinamas, nes asesoriais nėra skiriama tiek asmenų, kiek jų, pabaigę asesoriaus praktiką, taptų notarais, kaip, pavyzdžiui, yra Vokietijoje⁴⁸⁸. Tuo tarpu Austrijos notariato įstatyme įtvirtinama, kad asesoriaus praktika yra išimtinė ir jam neleidžiama tuo pačiu metu atlikti advokato, teisėjo praktikos ar dalyvauti kitoje valstybinėje ar privačioje veikloje⁴⁸⁹. Ir tai pateisinama, nes Vokietijoje, Austrijoje ir Prancūzijoje⁴⁹⁰ tik asesoriai gali kandidatuoti į notarus, o pagal Lietuvos nacionalinį reguliavimą, jais gali būti ir kiti asmenys, atitinkantys LR notariato įstatyme nustatytus reikalavimus⁴⁹¹. Todėl susiklosto tokia situacija, kad asesoriaus praktika trunka ne vienus metus, o ilgiau, t. y. kol asesorius paskiriamas notaru. Taigi nėra garantuojama, kad po metų praktikos asesorius turės galimybę tapti notaru. Tai patvirtina ne tik praktika, bet ir teisinis reguliavimas, kuriuo nustatyta, kad notaro atstovu gali būti asesorius, kuris yra atlikęs ne trumpesnę kaip dviejų metų notaro praktiką ir yra išlaikęs notaro kvalifikacinį egzaminą. Išlaikiusiems notaro kvalifikacinį egzaminą notarams taikomos visos notaro teisės ir pareigos bei visi veiklos apribojimai, taigi jiems draudimo, atsiribojus nuo notarinių veiksmų atlikimo, vykdyti mediaciją, nėra. Tokiu būdu asesoriaus galimybė teikti ar ne mediacijos paslaugas tarsi saistoma notaro kvalifikacinio egzamino, kurio rezultatai galioja penkerius metus nuo egzamino išlaikymo datos⁴⁹². Pasibaigus notaro kvalifikacinio egzamino galiojimui ir

484 Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-05].

<<https://e.teismas.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>>.

485 Asesoriui neleidžiama dirbti jokio kito darbo arba verstis kokia nors kitokia mokama veikla (išskyrus mokslinį ar pedagoginį bei kūrybinį darbą, arbitro funkcijų atlikimą, darbą visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose). Asesorius gali dirbti pagal darbo sutartį notaro biure, kuriame jis atlieka praktiką.

486 Asesorių skaičių nustato teisingumo ministras, atsižvelgdamas į Lietuvos notarų rūmų parengtas notariato veiklos perspektyvas ir kryptis. Žr. LR notariato įstatymo 56 straipsnio 2 dalį.

487 LR teisingumo ministro 2015 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. 1R-105 „Dėl kandidatų į notarus (asesorių) skaičius nustatymo“. Nustatytas 33 asesorių skaičius.

488 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra note 3*, p. 86.

489 Gesamte Rechtsvorschrift für Notariatsordnung, Fassung vom 21.02.2017, 118 paragraph [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-05]. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001677>>.

490 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra note 3*, p. 80.

491 Teisės krypties socialinių mokslų daktaras ar habilituotas daktaras, kuris turi ne mažesnę kaip penkerių metų pedagoginio ar mokslinio darbo stažą ir atliko ne trumpesnę kaip šešių mėnesių notaro praktiką arba turi ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą, išlaikė notaro kvalifikacinį egzaminą ir atliko ne trumpesnę kaip šešių mėnesių notaro praktiką bei atitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimus. Žr. LR notariato įstatymo 3 str. 8 dalis.

492 LR teisingumo ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-482 „Dėl notaro kvalifikacinio egzamino nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007. Nr. 2-95.

asesoriui, išlaikiusiam šį egzaminą, per nurodytą terminą nelaimėjęs viešo konkurso notaro pareigoms užimti, notaro kvalifikacinio egzamino rezultatai nebegalioja, kartu tai leidžia teigti, kad toks asesorius kartu netenka ir galimybės teikti mediacijos paslaugas. Tad ar vien notaro kvalifikacinio egzamino išlaikymas asesoriumi galėtų būti vertinamas kaip suteikiantis galimybę teikti mediacijos paslaugas? Vokietijoje asesoriams leidžiama vykdyti mediaciją⁴⁹³. Tai patvirtina ir Vokietijos notariato įstatymas⁴⁹⁴, įtvirtinantis, kad asesorius turi tokias pačias pareigas kaip ir notaras, išskyrus įtvirtintas tam tikras išimtis, tačiau prie teisinės pagalbos teikimo, kuris suponuoja Vokietijos notarams mediacijos taikymo galimybes, mediacijos vykdymas kaip tokia išimtis nepriskiriamas. Tuo tarpu atstovaujajam ar pavaduojajam notarui atstovavimo ar pavadavimo metu nesuteikta galimybė teikti mediacijos paslaugas⁴⁹⁵. Tad manytina, kad įstatymų leidėjas siekė įtvirtinti notarų piktnaudžiavimo profesine padėtimi ribojimus: tai yra naudojantis galimybę būti atstovaujajam arba pavaduojajam, tuo pačiu metu neteikti mediacijos paslaugų, įvertinus, kad, pavyzdžiui, jos joms tuo metu pelningesnės ar pan.

Vertinant tai, kad šiuo metu LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme reikalavimų mediatoriumi nėra įtvirtinta, tačiau siūloma laikytis jame bei Europos mediatorių etikos kodekse įtvirtintų etikos principų, taip pat tai, kad asesoriams keliami aukšti profesiniai reikalavimai bei jie įpareigojami laikytis LR notarų etikos garbės kodekse įtvirtintų etikos principų, kurie sutampa su mediatoriaus veikloje taikomais principais, be to, atsižvelgiant į asesorių praktines žinias, manytina, kad draudimas jiems teikti privačios mediacijos paslaugas nėra proporcingas, siekiant skatinti notariato institute mediacijos taikomumą, kartu plečiant mediacijos praktiką. Pažymėtina, kad LR Seimui priėmus LR mediacijos įstatymą, kuriame siūloma asesoriams užsiimti tokia veikla, manytina, būtų nesuderinamas su konstituciniu asmenų lygiateisiškumo principu⁴⁹⁶, tačiau nepaneigiančiu galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu. Tačiau tai turėtų būti atliekama siekiant pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų⁴⁹⁷, o vertinant

493 Schneider, S., *supra* note 342, s. 55.

494 *Bundesnotarordnung, 1937*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html>>. (7 paragraf).

495 LR notariato įstatymo 22 straipsnio 5 ir 10 dalys.

496 LR Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 5, 6 straipsnių, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 06/2008-18/2008-24/2010).

497 LR Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes. Pirmiausia turi būti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai. Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 34/2008-36/2008-40/2008-1/2009-4/2009-5/2009-6/2009-7/2009-9/2009-12/2009-13/2009-14/2009-17/2009-18/2009-19/2009-20/2009-22/2009).

su LR notariato įstatymo pakeitimo projektu, kuriuo buvo siekiama įtvirtinti galimybę notarams atlikti mediacijos paslaugas, susijusią lydimąją medžiagą, suprantama, kad objektyviai pagrįstų tikslų, kodėl asesoriams tokias paslaugas teikti draudžiama, nepateikiama.

Asesorius vykdoma mediacija itin pasiteisintų, kai kreipiamasi į notarą paveldėjimo atveju, tačiau tarp įpėdinių egzistuoja ginčas. Kadangi turto paveldėjimo atveju notariniai veiksmai turi būti atliekami pas palikimo atsiradimo vietos notarą, o palikimo atsiradimo vieta laikoma paskutinė nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta⁴⁹⁸, kartu vertinant tai, kad nacionalinio teisinio reguliavimo srityje egzistuoja griežtas notarinių veiksmų ir mediacijos paslaugų, teikiamų notaro, atribojimas, tokiu atveju asesorius pagalba padedant išspręsti įpėdinių nesutarimus būtų itin naudinga. Asesoriumi padėjus šalims rasti sprendimą, notaras galėtų atlikti notarinius veiksmus. Tokia veiksmų seka pateisintų visuomenės poreikius, kreipiantis į notarą būtų suteiktos kompleksinės paslaugos, tarp įpėdinių (šalių) randamas kompromisas bei atliekami būtini notariniai veiksmai, kartu taupomas besikreipiančių dėl pagalbos laikas.

Tyrimo autorė manytų, jog siekiant spartesnės notarų vykdomos mediacijos plėtros, būtini Lietuvos teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais būtų suteikta galimybė asesoriams vykdyti privačią mediaciją, tokiu būdu siekiant dažniau taikyti mediaciją notaro veikloje.

5.3. Reklama bei savivaldos įgyvendinimas notaro ir mediatoriaus veikloje

Notaro, veikiančio kaip mediatorius, nepriklausomumas, vertinant iš ginčo šalių perspektyvos, nėra toks akivaizdus, kaip kad atliekant notarinius veiksmus. Notaro vykdomos mediacijos sėkmė daug priklauso nuo šalių pasitikėjimo notaru. Tokiu būdu notaras, teikdamas mediacijos paslaugas, naudojasi visuomenės pasitikėjimu ir kartu tarsi vykdo netiesioginę notariato reklamą. Tuo tarpu tiesioginė reklama yra nesuderinama su notaro, veikiančio prevencinio teisingumo srityje ir vykdančio viešąjį interesą užtikrinančias funkcijas, statusu. Notaro reklamos draudimo tikslas – užtikrinti notaro nepriklausomumą ir nešališkumą⁴⁹⁹. O mediatoriaus veiklai draudimų reklamai neįtvirtina nei valstybių nacionaliniai teisės aktai, nei tarptautinių organizacijų priimti dokumentai. Pažymėtina, kad LR notariato įstatyme⁵⁰⁰ įtvirtintas notariato reklamos draudimo principas taip pat nėra absoliutus⁵⁰¹. Siekiant užtikrinti informacijos prieinamumą visuomenei, reklama nėra laikoma Notarų rūmų bendros informacijos apie notarų viešas paskelbimas⁵⁰². Tarptautinės notariatų sąjungos Deontologijos ir notarų organizavimo taisyklėse teigiama, kad notariai turi įvertinti informacijos poreikį visuomenei, kartu svarstant, ar tokiu informuotumu nėra siekiama pritraukti klientų. Tad šiuo atveju A. Schmitzas-Voornmooras pagrįstai svarsto, kaip suderinti notaro profesinės veiklos reklamos draudimą ir notaro, teikiančio media-

498 LR civilinio kodekso 5.4 straipsnio 1 dalis.

499 Vencloviene, S. et. al., *supra* note 3, p. 59.

500 *Bundesnotarordnung, 1937* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html>> (29 paragraph). LR Notariato įstatymo 20¹ straipsnis.

501 Draudimas netaikomas, kai duomenys apie notarą, jo biurą nurodomi informaciniuose biuleteniuose (telefonų knygose, įmonių kataloguose), oficialiuose blankuose ar vizitinėse kortelėse.

502 *European notarial code of conduct* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-15]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/003/005.html>>.

cijos paslaugas kaip privačios mediacijos rūšies paslaugas, teisę reklamuotis⁵⁰³. Ar notaro, teikiančio mediacijos paslaugas, veiklos reklamavimu nebūtų pažeistas notaro nepriklausomumo ir nešališkumo principas?

Pažymėtina, kad vertinant notaro vykdomą integruotąją mediaciją, akivaizdu, kad tokia veikla, remiantis bendru notaro profesinės veiklos reklamos draudimu, draudžiama, kadangi ji yra sudedamoji notarinių veiksmų atlikimo dalis. Todėl šiuo atveju problemų dėl to nekyla. Tuo tarpu problemiškas yra notaro vykdomos privačios mediacijos reklamos draudimas. Jei suteiksime galimybę notarui reklamuoti notaro vykdomą mediaciją, atsižvelgdami į šiuolaikinę į vartojimą orientuotą visuomenę, ar tokiu būdu, kaip nurodo J. Kiršienė, „nekomercializuosime“⁵⁰⁴ notaro veiklos, kuri, manytina, galėtų nulemti lotyniškosios sistemos notariato notaro nepriklausomumo principo devalvavimą?

Lietuvos nacionalinio reguliavimo srityje notarams, teikiantiems mediacijos paslaugas, numatyta galimybė sudaryti paslaugų teikimo sutartis, kuriose susitariama dėl paslaugų kainos ir apmokėjimo tvarkos, t.y. numatoma išimtis iš bendros taisyklės, pagal kurią atlygio dydį už notarinių veiksmų atlikimą nustato teisingumo ministras. Svarstyti, ar, vertinant sistemiškai, LR notariato įstatyme neturėtų būti numatyta išlyga ir dėl mediacijos paslaugų teikiamų notaro reklamos, be kita ko, akcentuojant, kad notarų nesąžiningos konkurencijos atvejai notarų yra numatyti LR notarų etikos kodekse⁵⁰⁵ bei formuojami Notarų garbės teismo praktikos? Ar būtų suderinami su notaro nepriklausomumu tokie šūkiškai kaip „Notaras – mediacijos paslaugų teikėjas“? Manytina, tokiu būdu bus reklamuojamos ne tik notaro teikiamos mediacijos paslaugos kaip ekstraordinarios, bet kartu ir notaro veikla, o tai vienareikšmiškai nesuderinama su lotyniškosios sistemos notariato veiklos principais. Todėl darytina išvada, kad draudimas notarui reklamuoti savo veiklą turėtų apimti ir mediacijos paslaugų teikimą. Draudimas reklamuotis skatina sąžiningai konkuruoti tarpusavyje, notarinių veiksmų atlikimo kokybę, efektyvumą ir kuo geresnį klientų aptarnavimą.

Vertinant tai, kad reklama nėra laikoma Lietuvos notarų rūmų bendros informacijos apie notarus viešas paskelbimas, siekiant užtikrinti informacijos prieinamumą visuomenei, manytina, jog būtų galima skelbti informaciją apie notarų, nusprendusių teikti mediacijos paslaugas, duomenis, kaip kad, pavyzdžiui, Austrijos notarų rūmų internetinėje svetainėje pateikta informacija apie notarus, teikiančius mediacijos paslaugas⁵⁰⁶.

503 Schmitz-Vornmoor, A., *supra note* 469, s. 41.

504 Kiršienė, J., *supra note* 310, 694.

505 Nesąžininga konkurencija gali pasireikšti: išankstiniais susitarimais su fiziniais ir juridiniais asmenimis, kurie profesionaliai arba kuria nors kita forma atsiunčia pas notarą klientų, pažeisdami laisvo pasirinkimo principą; klientų viliojimu žemesniais nei kitų notarų atlyginimo dydžiais ir dovanomis; aktyvia notaro pozicija, stengiantis nušalinti kolegą, kuriam jau pavesta atlikti notarinį veiksma; atliekant notarinius veiksmus ne savo biure, pažeidžiant teisės aktų nustatytas notarinių veiksmų atlikimo taisykles; klientų siuntimu pas kitus notarus dėl tokių notarinių veiksmų, kur reikia didesnių pastangų už mažą atlyginimą, o pačiam atliekant išskirtinai tuos notarinius veiksmus, už kuriuos gaunamas didelis atlyginimas.

506 Österreichische Notariatskammer [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-05]. <<https://www.notar.at/de/notarsuche/>>.

Mediatorių etikos principai neapima ir draudimo mediatoriams, siekiant teikti kompleksines paslaugas jungtis su kitas paslaugas teikiančiais asmenimis. Jei tai daroma sąžiningai, tuomet yra taikomas „tarpprofesinės“ veiklos principas. Tuo tarpu notarams tokį draudimą pirmiausia nustato LR notariato įstatymas, reglamentuojantis reikalavimus notarų buveinei⁵⁰⁷, bei LR teisingumo ministro įsakymu⁵⁰⁸ nustatyti reikalavimai, keliami notarų biurams ir darbo laikui. Be kita ko, tai suponuoja ir LR notarų etikos kodekse atskleistas nesąžiningos konkurencijos turinys, apimantis, be kita ko, ir išankstinį susitarimą su fiziniais ar juridiniais asmenimis, kurie profesionaliai arba kuria nors kita forma atsiunčia pas notarą klientą, pažeisdami laisvo pasirinkimo principą⁵⁰⁹. Vadovaujantis juo, notariniai veiksmai gali būti atliekami pas bet kurį notarą kliento pasirinkimu⁵¹⁰, išskyrus paveldėjimo atvejus⁵¹¹. Taigi notarams draudžiama su kitų profesijų atstovų grupėmis kooperuotis. Nesąžiningos konkurencijos turinys, kuriuo siekiama nepažeisti notarų klientų laisvo pasirinkimo principo, leidžia daryti išvadą, kad notarams draudžiama steigti bendrus biurus su advokatais ar kitų profesijų atstovais, priešingu atveju gali būti, jog pasireikštų pastarųjų profesijų „kryžminis naudingumas“. Pavyzdžiui, kai advokatas nukreiptų, esant poreikiui, notarinius veiksmus atlikti pas notarą, dirbantį viename biure. Klientas tokiu atveju, manytina, pasinaudotų konkretaus notaro paslaugomis, nes tokiu būdu būtų taupomas jo laikas.

Kad visi Lietuvos notaras vienijasi į Notarų rūmus, patvirtina LR notariato įstatymas⁵¹². Tačiau ar Lietuvos notaras, teikiantys mediacijos paslaugas, gali jungtis į mediatorių asociacijas? Pažymėtina, kad Lietuvoje šių metų pradžioje pradėjo veikti pirmoji mediatorius vienijanti asociacija Lietuvos mediatorių rūmai. LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme nuostatu, susijusių su mediatorių savivalda, nėra. LR mediacijos įstatyme, reglamentuojant Mediacijos koordinavimo tarybos sudėtį, be nurodomų kitų institucijų, taip pat išskiriami asociacijų, vienijančių mediatorius, atstovai⁵¹³. Galiojančiame LR notariato įstatyme tiesiogiai galimybė notarams tapti mediatorius vienijančių asociacijų nariais nenumatyta. Analizuojant notaro veiklos apribojimus pastebėtina, kad notaras gali nevaržomai dalyvauti tik notarų savivaldos ir kitų renkamų institucijų veikloje⁵¹⁴. Kaip notarų savivaldos institucija traktuotini Lietuvos notarų rūmai, o są-

507 LR notariato įstatymo 6 straipsnis – notaro biuras nėra civilinių teisinių santykių, įskaitant komercinę ūkinę veiklą, subjektas. Notarų biurai steigiami LR teisingumo ministro įsakymu. Vienas notaras gali turėti vieną notaro biurą. Du ir daugiau notarų, einančių notaro pareigas vienoje savivaldybėje, kurių centras yra tame pačiame mieste, gali turėti vieną bendrą biurą.

508 LR teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 86-3134.

509 Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>. Žr. 7 straipsnio 3 d. 1 punktą.

510 Žr. LR notariato įstatymo 28 straipsnį.

511 Notarų veiklos teritoriją turto paveldėjimo atvejams nustato teisingumo ministras. Žr. LR notariato įstatymo 28 straipsnį.

512 LR notariato įstatymas 8 straipsnio 1 ir 2 dalys.

513 LR mediacijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalis.

514 LR notariato įstatymo 20 straipsnio 1 dalis.

vokos „renkamų institucijų“ turinys LR notariato įstatymo kontekste neatskleistas, todėl nėra aiškus. Be kita ko, asociacijos esmė ir galimos asociacijos pavadinimų modifikacijos⁵¹⁵ leidžia teigti, jog visgi „institucijos“ pavadinimo negalėtume traktuoti kaip „asociacijos“ pavadinimo sinonimo. Todėl klausimais, ar mediatorių asociacijos galėtų vienyti ir notarus, teikiančius mediacijos paslaugas, lieka retorinis. Lyginamuju aspektu vertinant LR teismų įstatymą, pastebėtina, kad jame numatyta, jog teisėjai gali laisvai vienytis ir jungtis į teisėjų asociacijas ar kitas nepolitines organizacijas, atstovaujančias teisėjų interesams⁵¹⁶. Tokia nuostata teisėjams nediskutuotinai leidžia tapti mediatorius vienijančių asociacijų nariais. Šiame kontekste vertinant notariato profesiją, kuri yra apibrėžiama kaip valstybės kontroliuojama profesija⁵¹⁷, ir akcentuojant, jog viešojoje teisėje vadovaujamosi principu „Draudžiama viskas, kas nėra tiesiogiai leidžiama“, kitaip nei civilinėje teisėje, kurioje galioja principas „Leidžiama viskas, kas neuždrausta“⁵¹⁸, tyrimo autorės nuomone, notarai negalėtų tapti mediatorius vienijančių asociacijų nariais. Tačiau tokia *de jure* logika prieštarauja *de facto* logikai – notarams suteikta galimybė vykdyti mediaciją, t. y. jų veiklos galimybės praplėstos naujomis paslaugomis, tačiau vienytis į mediatorių asociacijas draudžiama. Siekiant notarų viseto interesų atstovavimo turėtų būti svarstoma galimybė keisti LR notariato įstatymo nuostatas, susijusias su notarų savivalda, neribojant notarų galimybių jungtis ir į mediatorių asociacijas, atstovaujančias jų interesams.

Tyrimo autorės nuomone, būtina tinkamai pasinaudoti Lietuvos teisinio reguliavimo suteiktomis galimybėmis notarams „reklamuoti“ savo veiklą – tai yra informuoti Lietuvos notarų rūmų internetinėje svetainėje apie konkrečius notarus, teikiančius mediacijos paslaugas. Be to, notarams suteikus galimybę jungtis į asociacijas, vienijančias Lietuvos mediatorius, suteiktume notarams daugiau motyvacijos ir tikėjimo šios paslaugos privalumais, kartu skatintume didesnę tarpusavio žinių sklaidą, todėl naudojantis egzistuojančiomis galimybėmis bei atlikus minėtus pakeitimus, tikėtina, bus paskatinta dažniau taikyti notarų vykdomą mediaciją.

5.4. Veiksniai, lemiantys notaro vykdomos mediacijos stilių

Konkrečiau mediacijos stiliaus taikymą nulemia skirtingi ginčo šalių charakteriai, mediacijos taikymą veikianti aplinka bei, žinoma, mediatoriaus profesija. Anot L. Parkinson, teisininkai-mediatoriai komfortiškesniai jaučiasi atlikdami aktyvų ir vadovaujantį mediacijos procedūrai asmens vaidmenį. Jie geba savo klientams aiškiau ir suprantamiau paaiškinti ginčo sprendimo taisykles, tinkamai juos informuoti apie procedūras, kuriose jie turi dalyvauti. Teisininkai-mediatoriai preziumuoja, jog mediacijos metu privalo savo klientus „lydėti“ link susitarimo sudarymo⁵¹⁹, o ginčo šalys kaip tik tokios pagalbos – palengvinti ginčo sprendimo procesą – dažniausiai ir tikisi iš mediatoriaus. Nors kartu būtina pažymėti, kad teisininko vykdoma mediacijos procedūra yra ir gana komplikuoata, kadangi šios profesijos atstovas,

515 LR asociacijų įstatymas. Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-745.

516 LR teismų įstatymas. Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

517 LR Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 16/08).

518 Lietuvos apeliacinis teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutarimas „Dėl sprendimo panaikinimo ir skolos išdėstymo atsakovui Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui“ (bylos Nr. 2A-391-798/2016).

519 Parkinson, L. *Semeinaja mediacija* [Family mediation]. Moskva: Mežregionalnyi centr upravlenčenskovo i političeskovo konsultirovanie. 2010, p. 43.

veikdamas kaip mediatorius, privalo laikytis tiek mediatoriaus profesinės etikos taisyklių, tiek teisininkui keliamų etikos reikalavimų. Mediatorius ginčo šalims negali duoti teisinių patarimų ar pateikti joms ginčo sprendimo projekto, nors teisininko profesijos (tiek advokato, tiek notaro ar kt.) esmė – teikti teises konsultacijas.

Mediacijos tematikai skirtoje literatūroje diskutuojama, ar teisininkas-mediatorius turi teisę konsultuoti šalis dėl kilusio ginčo ir jas informuoti apie teismo nagrinėjimo perspektyvas. Paminėtinos dvi susiformavusios pozicijos vertinamojo ir lengvinančiojo mediacijos stilių atžvilgiu, akcentuojančios aktyvų (arba direktyvų) ir pasyvų (nedirektyvų) mediatoriaus vaidmenį derybose⁵²⁰.

Vadovaujantis pirmąja pozicija, t. y. akcentuojant aktyvų mediatoriaus vaidmenį procedūroje, pažymėtina, jog mediatorius turi teisę nurodyti ginčo šalių pozicijų privalumus ir trūkumus bei pateikti savo poziciją, kaip, jo nuomone, pasiegtų teismas tokioje situacijoje, priimamą sprendimą derinti su socialinėmis normomis, įstatymais. A. P. Picardas tokį mediacijos stilių vadina „pragmatiškuoju“ ir jį priskiria teisinį išsilavinimą turintiems mediatoriams. Tuo tarpu J. Sondaitė⁵²¹ tokį stilių, kuomet siekiama sudaryti susitarimą mediatoriumi veikiant direktyviai, vadina vertinamuoju.

Kitos pozicijos šalininkai mediatoriumi rekomenduoja veikti ginčo šalims pateikiant tik nukreipiančiuosius klausimus. Tokiu atveju mediatorius derybose atlieka komunikacinę funkciją ir privalo koordinuoti tik jų struktūrą. Mediatorius vykdo derybas tokiu būdu, kad ginčo šalys pačios rastų tinkamiausią sprendimą, o pats mediatorius gali užduoti tik papildomus klausimus, patikslinančius ginčo šalių teiginius, nekreipdamas dėmesio į socialines normas, įstatymus. Šio stiliaus mediatorius nepatarinėja ir nereiškia savo nuomonės, veikia nedirektyviai dėl galimų sprendimų, o siekiant sudaryti susitarimą daugiau laisvės paliekama ginčo šalims – taikomas lengvinantysis mediacijos stilius⁵²².

Visa tai leidžia teigti, kad mediacijos stilius priklauso nuo vienokio ar kitokio mediatoriaus vaidmens mediacijos procedūroje, ir notarui, kaip teisininkui, tarsi būtų būdingesnis vertina-

520 Haft, F., Schlieffen, K. G., *supra note* 381, s. 1176.

521 J. Sondaitės mediacijos stilių klasifikavimas, pagrįstas išreiškiamu mediatoriaus direktyvumu bei mediacijai keliamais tikslais, atspindi mediacijos stilių pagrindinius poliuis, rūpimus teisininkui-mediatoriumi: susitarimo sudarymas (siekiamas rezultatas) ir teisininko-mediatoriaus pozicija procedūroje. Sondaitė, J. Teisėjų, dalyvavusiųjų ir nedalyvavusiųjų mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją. *Socialinis darbas*. 2008, 7(2): 102–107.

522 Naujausiuose mokslo šaltiniuose, skirtuose mediacijos tematikai, išskiriami ir kiti mediacijos stiliai. Paminėtinas *pažintinis* mediacijos stilius (angl. *cognitive*), kuris suvokiamas kaip organizacinių ir pažintinių principų, kurių laikosi visi mediatoriai, nepriklausomai nuo mediatoriaus profesinės patirties, visuma. Šio stiliaus mediatoriai sąmoningai veikia laikydamiesi pažintinių principų, taip norėdami pasiekti didesnę intelektualinį ginčo šalių supratimą, aiškiai neatskleidžiant jausmų. *Pasakojamasis* (angl. *narrative*) mediacijos stilius koncentruojasi į ginčo šalių santykių plėtrą. ginčo šalims pasakojant „istorijas“ konstruojamas supratimas, ginčo šalių pagarba ir bendradarbiavimas. Šio stiliaus mediatorius stengiasi įsijausti į konfliktą ir tapti jo dalyviu. *Humanistinis* (ang. *humanistic*) mediacijos stilius skatina ginčo šalių „gijimą“ siekiant realios taikos. Vykdamt humanistinę mediaciją tarp ginčo šalių skatinamas dialogas, padedant joms suvokti, kad kita šalis taip pat yra žmogus. Šio stiliaus šalininkai tiki visų daiktų tarpusavio ryšiu ir mano, kad žmonės iš esmės nori gyventi taikiai bei būti gerbiami ir gerbti kitus. Humanistiniam stiliui ypač artimas *terapinis* mediacijos stilius, kuris yra labiau orientuotas į šalių savijautą ir pačias šalis nei į ginčo spėdimą. Ypatingas dėmesys kreipiamas į šalių tarpusavio santykius, mediatoriumi atliekant edukacines funkcijas – mokant šalis bendrauti. *Organinis* stilius (angl. *organic*) turi aiškų postulatą – pirmenybė teikiama bendruomenės vertybėms, visuomenės harmonijai, o ne individui. Mediatoriaus pareiga pristatyti konkrečioje bendruomenėje egzistuojančias vertybes, pasidalyti jų interpretavimu bei dominuojančiomis taisyklėmis. Mediatoriaus pareiga siekti atleidimo laikoma esminiu elementu, norint atkurti šalių santykius. Vindelov, V. *Reflexive mediation with sustainable perspective*. Copenhagen: Narayana press, Gylling, 2012, p. 41–45.

masis mediacijos stilius. Todėl (ginčo) šalys, rinkdamosi mediatorių dėl kilusio ar nekilusio ginčo (prevencinė mediacija), turėtų įvertinti tai, ko tikisi iš mediatoriaus, atsižvelgdamos į savo tikslus ir poreikius. Nors dauguma Lietuvos notarų patvirtino⁵²³, kad jie nėra taikę mediacijos, įsigaliojus LR notariato įstatymo pakeitimams, numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas, todėl įvertinti Lietuvos notarų taikomą mediacijos stilių vykdant mediaciją kaip atskirą notarų teikiamą paslaugą šiai dienai nėra praktinių galimybių. Tačiau kokie veiksniai galėtų būtų priskirti prie veiksnių, darančių įtaką notaro-mediatoriaus vaidmeniui mediacijos procedūroje?

Pirmiausia – mediacijos rūšys. Notaras kaip mediatorius vykdo sutartinę mediaciją arba konflikto mediaciją. Vykdydamas sutartinę mediaciją, notaras-mediatorius yra atsakingas už sudaromo susitarimo turinį, tad jis, visų pirma, įvertinęs sutarties turinį, pateikia teisinę konsultaciją vienu ar kitu klausimu. Sudarant susitarimą, mediatoriaus užduotis „lydėti“ šalis link galutinio susitarimo, optimaliai suderinančio jų interesus. Tokiu atveju notaras nurodo tuos interesų prieštaravimus, apie kuriuos šalys net negalvojo arba nežinojo dėl patirties stygiaus sudarant susitarimus.

Visa tai leidžia teigti, kad sutartinei mediacijai būdingas aktyvus mediatoriaus vaidmuo. Sudarant susitarimą rekomenduotina duoti pastabas šalims tik tuomet, kai tarp šalių ir notaro-mediatoriaus atsiranda pasitikėjimas. Tik kai šalys pasitiki notaru, vykdančiu mediaciją, tuomet jam galima nuspręsti dėl įsikišimo į mediacijos procedūrą ribų ir, žinoma, savo vaidmens. Notarai, atsižvelgiant į visuomenės pasitikėjimą jais, yra privilegijuoti, vertinant kitų teisinių profesijų atžvilgiu. Todėl, manytina, jog aktyvus notaro-mediatoriaus vaidmuo derybose niekuomet ir nesukels šalių pasipriešinimo. Tokia privilegija palengvina notarų darbą, tačiau kartu kelia ir aukštus reikalavimus teikiamų paslaugų kokybei⁵²⁴.

Notaro-mediatoriaus aktyvumas, jam vykdančio konflikto mediaciją, kelia grėsmę jo neutralumui. Notarui, kuris veikia kaip mediatorius, pateikus ginčytinos situacijos vertinimą, viena iš ginčo šalių jį gali suprasti kaip įžeidimą ar net savųjų interesų pažeidimą bei apkaltinti notarą šališkumu⁵²⁵. Todėl notaro praktikoje rekomenduojama, prieš atliekant notarinį veiksma, priminti (ginčo) šalims apie notaro neutralumą, profesinius ar asmeninius santykius su viena iš šalių. Tokios informacijos atskleidimas leidžia išvengti nepasitikėjimo, kuris galėtų atsirasti vėliau. Todėl notaras-mediatorius pirmiausia turėtų apsibrėžti savo vaidmenį. Jei vykdoma integruotoji mediacija, dažniausiai notaras išnagrinėjęs kiekvieną ginčytiną situaciją atlieka tam tikrą notarinį veiksma, todėl notarui, veikiančiam kaip mediatoriui, tenka pasisakyti dėl vienu ar kitu (ginčo) šalių pasiūlymų realumo^{526, 527}, o tai atliekama notaro aktyviais veiksmais.

Antra – socialiniai veiksniai. Notaras savo profesinėje veikloje susiduria su skirtingo amžiaus, skirtingo išsilavinimo žmonėmis, kurie kreipiasi dėl skirtingo pobūdžio ginčų

523 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje atsakymo variantą, jog įsigaliojus LR notariato įstatymo pakeitimams (2016 m. sausio 1 d.), numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas, šios procedūros netaikė, pasirinko 87.5 proc. (N = 154) apklaustų notarų (15 klausimas).

524 Šliffen, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58, p. 158.

525 *Ibid.*, p. 156–157.

526 *Ibid.*, p. 141.

527 Literatūroje mediacijos tematika tai vadinama realumo testu.

(pavyzdžiui, dėl santuokos nutraukimo, dėl paveldėjimo klausimų, lydimų šeimyninių nesutarimų, ar įmonių steigimo, veiklos klausimų). Tai nulemia skirtumus, sprendžiant ginčytinas situacijas bei parenkant tinkamą mediacijos stilių. Dažniausiai notaras veikia kaip vertėjas, kuomet susiduria skirtingos ginčo šalių dalyvavimo derybose strategijos ir skirtingi manevrai sprendžiant ginčytinus klausimus, be kita ko, ir skirtingas egzistuojančios situacijos vertinimas. Tokiu atveju notaro darbo patirtis su įvairiais visuomenės sluoksniais leidžia jam išvengti sunkumų, kurie kyla derybose dėl dalyvių socialinių ir kultūrinių skirtumų. Tik tokia specifinė patirtis gali padėti mediaciją vykdančiam notarui rasti individualiai situacijai tinkamą mediacijos stilių. Mediatoriams pasirenkant mediacijos stilių reikalingas didelis savo veiklos specifikos išmanymas ir patyrimas. Nuo mediatoriaus asmeninių ir profesinių savybių, mediacijos procedūrai vykdyti pasirenkamo stiliaus priklauso ir mediacijos rezultatai.

Trečia – atsakomybė už mediacijos procedūros rezultatą. Teisinėje literatūroje, susijusioje su mediacija, diskutuojama, ar mediatorius prisiima atsakomybę už tai, kad būtų pasiektas galutinis rezultatas ir kokia apimtimi. Kai kurie mediatoriai kategoriškai atsisako bet kokios įtakos derybų rezultatui. Jų nuomone, mediatorius yra atsakingas už procedūrą, šalys – už rezultatą. Mediatoriaus užduotis – formuoti derybų šalims sąlygas, kad jos pačios galėtų priimti sprendimą. Tačiau tokia mediatoriaus vaidmens samprata nesuderinama su notaro įstatymine funkcija. Juk prie notaro funkcijų priskirtina ne tik šalių valios nustatymas, bet ir informavimas apie atliekamų veiksmų teisinės pasekmes, nurodant alternatyvas ir klaidas, atsisakymas atlikti veiksmus, jeigu tai prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų⁵²⁸. Teisininkai, veikiantys kaip mediatoriai, turi papildomą atsakomybę, t. y. jie yra turi vykdyti sutartyje jiems numatytas sąlygas, bet yra įpareigoti profesinės etikos. Tokiais atvejais teisininkai, veikiantys kaip mediatoriai, turi pareigą mediacijos dalyviams⁵²⁹. Taigi akivaizdu, kad nors pateiktas aktyvus notaro, veikiančio kaip mediatorius, vaidmuo mediacijos procedūroje paneigia klasikinės mediacijos esmę, pagal kurią ginčo šalys pačios turi ieškoti ginčo sprendimo varianto, o mediatorius tik koordinuoja procedūrą, tačiau kitoks notaro, vykdančio mediaciją, vaidmuo neįsivaizduojamas, orientuojantis į rezultatą – susitarimo sudarymą ir (ar) ginčo išsprendimą. Tokia notaro, veikiančio kaip mediatorius, vaidmens samprata priskirtina vertinamajam mediacijos stiliui. Todėl notaras, vykdančias mediaciją kaip nepriklausomas ir nešališkas asmuo, teisinėje literatūroje įgijo aktyvaus mediatoriaus vaidmenį. Notaras-mediatorius turi prisiimti atsakomybę ne tik už procesą, bet ir už rezultato kokybę, kuri vertinama atsižvelgiant į abiejų šalių laimėjimą. Atkreiptinas dėmesys, kad notaro kaip aktyvaus mediatoriaus vaidmuo „griauna“ vykdančiojo derybas neutralumą. Todėl dauguma mediatorių nesutinka, kad mediatorius turėtų aktyvų vaidmenį derybų procese⁵³⁰. Svarstyti, ar notaro kaip mediatoriaus veikla, varžoma griežto neutralumo, nerodant jokios įtakos derybų procesui, nebūtų betikslė. Tačiau kartu pažymėtina, ar per didelė įtaka derybų procedūrai nepažeistų kertinio etiško mediatoriaus elgesio užtikrinimo principo – mediatoriaus neutralumo, ypač būdingo tiek lengvinančiajam, tiek transformaciniam mediacijos stiliui.

528 Walz, R., *supra note* 59, s. 39.

529 Spencer, D., Brogan, M., *supra note* 123, p. 454.

530 Walz, R., *supra note* 59, s. 41.

Surasti vienareikšmišką atsakymą nėra lengva. Žinoma, notarų-mediatorių galima vertinti kaip sudaromo susitarimo katalizatorių, kuris įgyvendina tik simbolinį vaidmenį. Taip pat jį galima priimti kaip asmenį, aktyviai vadovaujantį derybų procedūrai ir siekiantį ne tik sąžiningai vykdyti mediacijos procedūrą, bet ir sudaryti susitarimą⁵³¹. Tinkamo mediacijos stiliaus pasirinkimą, kaip jau minėta, nulemia ir tai, kiek notaras įsivaizduoja save kaip mediatorių, kokia apimtimi nusprendžia daryti įtaką mediacijos procedūrai.

Mediatoriams renkantis mediacijos stilių reikalingas didelis savo veiklos specifikos išmanymas ir patyrimas. Nuo mediatoriaus asmeninių ir profesinių savybių, mediacijos procedūrai pasirenkamo vykdyti stiliaus priklauso ir mediacijos rezultatai. Tačiau mediatorius neprivalo „prisirišti“ pats bei „prišti“ (ginčo) šalis prie tam tikro mediacijos stiliaus. Juk kiekvieno mediacijos stiliaus esmė – taikos idėja, nepaisant to, kad kiekvienas mediacijos stilius turi privalumų ir trūkumų. Pavyzdžiui, nekalbiam ūkininkui kreipiantis į notarą dėl sandorio sudarymo, abejotina, ar tikslinga atskleisti visus savo interesus derybose su investuotojais. Vadovaujantis Harvardo koncepcija⁵³², būtų klaidinga ir visose ginčytinose situacijose iš ginčo šalių reikalauti atskleisti visus savo interesus. Ginčo šalys pačios privalo nuspręsti, kiek jos nori atskleisti savo interesus. Be kita ko, vargu ar notaro, veikiančio kaip mediatorius, praktikoje egzistuoja grynieji mediacijos stiliai – juk kiekvienas mediatorius, vykdydamas mediaciją, prisitaiko prie ginčo šalių specifikos ir savo veiklą kreipia geriausiai šalių interesus atitinkančia linkme⁵³³, tačiau visų notaro-mediatoriaus vykdomos mediacijos veiksmų lemiančių mediacijos stilių analizė leidžia teigti, kad notarui vykdančiam mediaciją būdingesnis vertinamasis mediacijos stilius.

5.5. Atlygintinumas už notaro vykdomą mediaciją ir taikomas mediacijos technikas

Doktrinoje, susijusioje su lotyniškojo notariato sistemos notarų veiklos atlygintinumu, vienareikšmiškai pripažįstama, kad bet kokie kliento ir notaro susitarimai dėl atlyginimo dydžio yra negalimi ir negaliojantys⁵³⁴. Tačiau šiuolaikiniam notariatui plečiant kompetenciją – įtraukiant naujas paslaugas, tokias kaip mediacija ir (ar) mediacijos technikų taikymas, – teiginys „Kliento ir notaro susitarimai dėl atlygio negalimi“ tampa kvestionuotinas. Moksliniame mediacijos kontekste tik fragmentiškai užsimenama apie atlygintinumą už notarų teikiamas mediacijos paslaugas, teigiant, kad sąlygos, susijusios su atlygintinumu notarams, vykdančioms mediaciją, yra „beveik“ tinkamos⁵³⁵.

531 Šliffen, K. G., Vegmann, B., *supra note* 58, s. 112.

532 Harvardo derybų koncepciją (arba *win-win* koncepcija) beveik prieš 30 metų sukūrė R. Fisheris ir W. Ury. Ši koncepcija remiasi keturiais principais, sudarančiais pagrindinių mediacijos fazių esmę: atskirti veiksmus ir žmones, t. y. atskirti dalykinius ir asmeninius santykius; susikontcentruoti į interesus, o ne į pozicijas; saugoti pasirinkimo galimybę iki abipusio pranašumo; vertinti pasirinkimo galimybę naudojant objektyvius kriterijus. Fisher, R., Ury, W. *Getting to yes: negotiating agreement without giving in*. London: Random House Business Books, 1991, p. 15.

533 Kaminskienė, N. *et al.*, *supra note* 351, p. 61.

534 Schippel, H. *Bundesnotarordnung*. Kommentar. München, 2000, p. 240.

535 Schmitz-Vornmoor, A., *supra note* 469, s. 38.

Atlygintinumas notarui už vykdomą mediaciją notarui taikant integruotosios mediacijos modelį. Vertinant Vokietijos pavyzdį, kaip teigia A. Schmitzas-Vornmooras⁵³⁶, egzistuoja netikrumas dėl atlygintinumo už notaro suteiktas mediacijos paslaugas. Kadangi Vokietijoje mediacijos paslaugos priskiriamos profesinei notaro veiklai, mokesčių teisės kontekste tai reiškia, kad notarai už savo profesinę veiklą gali gauti tik atlygį, numatytą teisės aktuose, nes specialus dydis už notaro vykdomą mediaciją nenumatytas. Kaip analogija tokiu atveju vadovaujamosi Vokietijos mokesčių reglamentu⁵³⁷, kuriame įtvirtinamas notaro atlygio dydis už tarpininkavimą paveldėjimo ginčiuose, nes šioje šalyje notarams susitarimai dėl atlygio draudžiami. Todėl notarams *de lege lata* yra eliminuota galimybė vykdant mediaciją gauti valandinį atlygį už suteiktas paslaugas. Pažymėtina, kad Vokietijos teisingumo ministerija 2010 m. buvo parengusi Vokietijos mokesčių reglamento pakeitimo projektą⁵³⁸, kuriuo siūlė galimybę notarams, vykdant mediaciją, susitarti dėl atlygio, pasirašant viešąją sutartį, taip pat tokio susitarimo galimybę, numatant ir už tokias notaro paslaugas ar veiksmus, už kuriuos atlygis nenumatytas minėtame Vokietijos mokesčių reglamente. Tačiau notarui vykdant ginčo mediaciją visais atvejais, išskyrus dokumentų tvirtinimą, galėtų būti pasirašomi susitarimai dėl atlygio. Jeigu po mediacijos procedūros būtų poreikis atlikti tvirtinamuosius veiksmus, tai ginčui spręsti mediacijos būdu būtų taikomas atlygis pagal susitarimą už teikiamas paslaugas, o tvirtinamiesiems veiksmams Vokietijos mokesčių reglamente numatytas atitinkamas atlygio dydis. Tačiau tokiems siūlymams Vokietijoje nebuvo pritarta.

Notarų teikiamos teisinės paslaugos – konsultavimas, kuris traktuojamas kaip mediacijos technika, ir dokumentų rengimas (pvz., sandorio projekto rengimas) – sutartinės mediacijos kontekste yra tik papildoma, pagalbinė jų veikla, kuri neatsiejamai susijusi su jų vykdomomis prevencinio teisingumo funkcijomis. Pavyzdžiui, notaras, į kurį šalis kreipiasi dėl sandorio patvirtinimo, privalo šalis konsultuoti ir parengti sandorio projektą, atitinkantį suderintą šalių valią. Kad notarų teikiamos konsultacijos ir sandorio projektų rengimas yra tik papildoma jų veikla, rodo ir tai, kad notaro atlyginimą už šias paslaugas reguliuoja valstybė, kuri yra nustačiusi rinkos požiūriu itin mažus notarų įkainius už šias paslaugas⁵³⁹. Vokietijoje notaro konsultavimas yra sudedamoji sandorio ar kito dokumento projekto parengimo dalis, nepriklausomai nuo paslaugos kaštų, konsultacijų laiko ir skaičiaus, ir atskiras atlygio⁵⁴⁰ dydis už šias paslaugas nenustatomas⁵⁴¹. Lietuvoje į notaro imamą atlygi-

536 Schmitz-Vornmoor, A., *supra note* 469, s. 38.

537 Kostenordnung (KostO), paragraph. 116. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-17]. <<http://bnotk.de/Notar/Berufsrecht/KostO.php>>.

538 Schmitz-Vornmoor, A., *supra note* 469, s. 40.

539 Vencloviene, S. *et al.*, *supra note* 3, p. 29.

540 Vadovaujantis notarų imamo atlyginimo už notarų atliekamus notarinius veiksmus ir teikiamas teises bei technines paslaugas dydžiais, patvirtintais LR teisingumo ministro 1998 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 82, notarai ima nuo 14,48 iki 28, 96 eurų už sandorio projekto parengimą.

541 Bundesnotarkammer. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-05]. <<http://www.bundesnotarkammer.de/Buergerservice/Notarkosten/index.php>>.

nimą už atliktą notarinį veiksma taip pat įeina atlyginimas už teisės konsultacijas⁵⁴². Tokį atlyginimo būdą, kai atlygis už notaro teikiamas teisės konsultacijas yra įskaiciuotas į atlygį už notarinio veiksmo atlikimą, Lietuvos notarų nuomone⁵⁴³, nėra tinkamas, norint skatinti šios paslaugos (teisės konsultacijos) taikomumą. Lietuvos teisinis reguliavimas išskiria ir dažnai Lietuvos notarų praktikoje taikomą notaro vykdomą konsultaciją, kuri nesusijusi su notarinio veiksmo atlikimu, nors, notarų nuomone, atlyginimo dydis už šias paslaugas nėra visiškai pakankamas⁵⁴⁴. Siekiant skatinti šios paslaugos taikomumą, kad ši profesionali paslauga liktų „pasitikėjimo preke^{545, 546}, tačiau „neaptemdytu“ notaro įvaizdžio visuomenės akyse, manytina, nėra poreikio didinti⁵⁴⁷ notarų atlygį už notaro konsultacijas – tiek už susijusias su notarinio veiksmo atlikimu, tiek už nesusijusias – kaip mediacijos technikos teikimą. Manytina, kad atlygio dydžio didinimas už konsultacijas nebūtų suderinamas su teisingumo siekiu užtikrinti notarinį veiksma prieinamumo politiką visiems asmenims⁵⁴⁸. Pavyzdžiui, Gruzijoje notarams suteikus įgaliojimus dėl nekilnojamojo turto registravimo ir teisių į jį įregistravimo pagal naująją sistemą, kuri supaprastina nekilnojamojo turto registravimo procedūras ir užtikrina piliečių nuosavybės teisių apsaugą, kadangi senoji, egzistavusi iki 2016 m., kėlė žemės registravimo problemas, taip pat buvo suteikti ir įgaliojimai notarui veikti kaip mediatoriui, sprendžiant su minėtais visuomeniniais teisiniais santykiais susijusius nesutarimus. Siekiant skatinti notaro vykdomą mediaciją, ši paslauga,

542 LR teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. 57 „Dėl notarų imamo atlyginimo už notarų atliekamus notarius veiksmus ir teikiamas teises bei technines paslaugas dydžių“. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 87-2075.

543 Autorės atliktos anketinės apklausos duomenimis, 77,3 proc. tyrimo respondentų mano, kad atlyginimo būdas, kai atlygis už notaro teikiamas teisės konsultacijas yra įskaiciuotas į atlygį už notarinio veiksmo atlikimą, nėra tinkamas, norint skatinti šios paslaugos (teisės konsultacijos) taikomumą (9 klausimas).

544 Autorės atliktos anketinės apklausos duomenimis, 51,7 proc. (N = 91) respondentų mano, kad atlyginimo dydis nėra pakankamas (8 klausimas).

545 Berg, R., Montangie, Y., *supra note* 82.

546 Lotyniškojo notariato teikiamų paslaugų kokybė apima tris sritis: integralumą (nešališkumą) ir patikimumą), teisinę kokybę (notarinių aktų kokybę) ir komercinę kokybę (elgesį su klientais). Tik pastarosios srities kokybę vartotojai gali nesunkiai stebėti ir įvertinti. Teisinė kokybė yra kur kas svarbesnė klientams, tačiau ją stebėti ir įvertinti yra sunkiau. Todėl vartotojai, rinkdamiesi paslaugos teikėją, pirmiausia vertintų paslaugos kainą ir komercinę kokybę, kuri yra tik šalutinės reikmės. Jeigu pirkėjas negali spręsti apie paslaugos kokybę, jis neturės noro už paslaugą mokėti didesnę kainą. Garalevičius, Z., Kavoliūnaitė, E., Lankauskas, M., Ragauskas, P. *Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse*. Vilnius: Teisės institutas, 2007.

547 Šiuo metu Notarų imamo atlyginimo už notarinį veiksma atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinieji dydžiai, patvirtinti teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. 57, už konsultacijos, nesusijusias su notarinio veiksmo atlikimu, suteikimą numato atlygį notarams nuo 2,90 iki 57, 92 eurų.

548 Tai suponuoja vienas iš LR notariato įstatymo 19¹ straipsnyje įtvirtintų notarų atlyginimo dydžių nustatymo kriterijų – kryžminis subsidijavimas – kai pajamos, gaunamos už paslaugas, teikiamas didesne galutine kaina nei paslaugų teikimo bendrosios sąnaudos, panaudojimas kompensuoti trūkumui pajamų, gaunamų už kitas paslaugas, teikiamas mažesne galutine kaina negu paslaugų teikimo bendrosios sąnaudos. Pagal šį principą už notarius veiksmus, kurie reikalingi daugumai žmonių (įgaliojimo ar testamentą tvirtinimas, konsultacija, nesusijusi su notarinio veiksmo atlikimu ir kt.) nustatytas mažesnis notaro atlyginimo dydis, kad jo paslaugos būtų prieinamos visiems asmenims. Venclovienė, S. *et al.*, *supra note* 3, p. 214.

sprendžiant ginčus dėl nekilnojamojo turto ir teisių į jį įregistravimo, numatyta kaip nemokama⁵⁴⁹.

Vertinant tai, kad dėl didelių teisinių paslaugų įkainių nemaža dalis visuomenės, netgi verslininkų, negali sau leisti samdyti advokato, ypač prevencinei ar rizikos įvertinimo funkcijoms atlikti⁵⁵⁰, nes daugumos teisininkų apmokėjimo už paslaugas strategija ir taktika yra apmokėjimas už sugaištą laiką, t. y. apmokama už teisininko pastangas, laiką bei indėlį, o ne už rezultatą, todėl, manytina, notaro prevencinė veikla – vykdant mediaciją kaip integruotąją mediacijos rūšį – turėtų būti skatintina.

Bendrosios teisės sistemos šalyse, atliekant nekilnojamo turto pirkimo–pardavimo sandorį, sandorio šalys gali gauti patarimą iš jų pasirinkto advokato (ar kito teisininko), o kontinentinės teisės tradicijos valstybėse šalys gauna teisinę konsultaciją iš vieno teisininko profesionalo, „situacijos teisininko“, kuris teikia nešališką konsultaciją visoms sandorio šalims, – notaro. Išlaidų požiūriu teisės sistema, kuri reikalauja dviejų ar daugiau profesionalų suteikti konsultaciją ar teisinę pagalbą sandoriui sudaryti yra mažiau efektyvi, nei teisės sistema, kuri suteikia konsultaciją ir teisinę pagalbą vieno profesionalo, nepaisant to, kokios yra atitinkamų paslaugų kainos, nes kelių profesionalų teikiama pagalba reikalauja jų koordinuotos veiklos⁵⁵¹. Taip pat nėra ekonomiškai patikima teigti, kad du profesionalai reikalauja mažiau išteklių nei vienas. Galutinis teiginys parodo, kad nors ginčui spręsti bendrosios teisės sistemos šalyse teoriškai reikia dviejų ar daugiau profesionalų, siekiant užtikrinti, kad kiekviena šalis gautų tinkamą teisinę konsultaciją ir pagalbą, praktiškai viena ar daugiau šalių dažnai būna neatstovaujamos, kad sutaupyti laiko ir išlaidų. Taigi dviejų profesionalų modelis daugeliu atvejų yra brangesnis, todėl vartotojai dažniausiai linkę rizikuoti, kad gaus nepakankamą patarimą, nei mokėti papildomas išlaidas teisininkams.

Taip pat svarstyтина, ar neutralus notaro patarimas yra tokios pačios kokybės, kaip ir sandorio šalių gaunamas patarimas iš teisininkų, kurie orientuoti į vieną šalį, pavyzdžiui, advokatų. Notaras turi profesinę atsakomybę už visas šalis, atlikdamas notarinius veiksmus, kuriuos jis autentifikuoja (tvirtina). Visgi nėra objektyvių būdų palyginti notaro teikiamo patarimo kokybę kontinentinės teisės tradicijos valstybėse ir teisininko (advokato) – bendrosios teisės tradicijos šalyse sudarant sandorį. Kaip galimą kriterijų būtų galima traktuoti bendrą šalių pasitenkinimą notaro ar advokato (teisininko) patarimo kokybe⁵⁵², tačiau, savaime suprantama, toks kriterijus bus subjektyvus, priklausys nuo kiekvienos iš šalių vertinimo.

Atlygintinumas už notaro vykdomą mediaciją taikant integruotosios mediacijos modelį, pavyzdžiui, Vokietijoje, mediacijos vykdymas traktuojamas kaip profesinė notaro veikla, ir atlygis už mediacijos paslaugų suteikimą nustatomas vadovaujantis Vokietijos mokesčių reglamentu, atlygis už mediacijos technikas tampa atlygio už atliktus notarinius veiksmus sudedamąja dalimi, kurį nustato valstybė, ir tai laikoma prevencinio teisingumo, kurį vykdo notaras, įgyvendinimo dalimi, be kita ko, taip įgyvendinami šiuolaikinio nota-

549 Notary Chamber of Georgia. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-1]. <<http://www.notary.ge/eng-2971-the-role-of-mediator-notary-at-simplifying-the-land-registration-procedures>>.

550 Kiršienė, J., *supra note* 310, p. 695.

551 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note* 21, p. 154.

552 Murray, P. L., Stürner, R., *supra note* 21, p. 154–155, 208.

riato, teikiančio kompleksines paslaugas, poreikiai bei taupomos asmenų lėšos, palyginti su kontinentinės teisės tradicijos šalimis, kuriuose šios paslaugos yra atskirtos. Integruotosios mediacijos modelis, kai atlygintinumą nustato valstybė, laikytinas tinkamu, tačiau tyrimo autorė kartu drįsta abejoti, ar toks reguliavimas, kai nacionalinis reguliavimas nenustato konkretaus dydžio arba viršutinių ar žemutinių atlygio už notaro teikiamas integruotosios mediacijos modelio paslaugas ribų, yra pakankamas, siekiant, kad tokia procedūra būtų taikoma, nes visuomenės atstovams, kurie šiuo atveju yra paslaugos pirkėjai, yra svarbu žinoti bent jau atlygio atskaitos sumą.

Atlygintinumas notarui už vykdomą mediaciją, kai notaras taiko privačios mediacijos modelį. Vokietijoje vykdoma ne tik integruotoji, bet ir privati mediacija. Šią mediaciją notarai vykdo kaip sutaikinimo subjektai. Tuomet atlygintinumo klausimas sprendžiamas vadovaujantis Vokietijos atitinkamų žemių įstatymais. Lietuva yra pasirinkusi privačios mediacijos modelį notaro veikloje, kuomet už suteiktas mediacijos paslaugas notaras turi galimybę gauti atlygį⁵⁵³, nors neprivalo, nes mediacija gali būti teikiama už atlygį ir be atlygio. Vadovaujantis LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatomis⁵⁵⁴, atlyginimo už mediaciją dydis ir jo tvarka nustatomi mediatoriaus ir ginčo šalių sutartyje. Atsižvelgiant į nustatytą dispozityvų neteisminės (privačios) mediacijos proceso reguliavimo metodą, kitos neteisminės (privačios) mediacijos proceso metu ginčo šalių patirtos išlaidos taip pat turėtų būti paskirstytos šalių susitarimu.

Kai mediacija teikiama už atlygį, ši procedūra pradedama tik po to, kai mediatorius raštu susitaria su ginčo šalimis dėl atlyginimo dydžio ir mokėjimo tvarkos. Taigi Lietuvos teisinio reguliavimo srityje yra nustatyta atlygintinumo už notarų teikiamas mediacijos paslaugas galimybė, todėl notaro nenoro veikti kaip mediatoriumi teikiant mediacijos paslaugas, atsiribojus nuo notarinių veiksmų atlikimo, negalima grįsti paslaugos neatlygintinumu.

Tačiau nei literatūroje, nei iš valstybių, kuriuose notaras vykdo mediaciją, praktikos nėra susiformavusio principo, kas turi mokėti už suteiktas mediacijos paslaugas. Šalys, dalyvavusios procedūroje, gali mokėti lygiomis dalimis arba gali nustatyti konkretų jų atlygintinumo metodą, pagal kurį būtų atsiskaitoma su notaru-mediatoriumi. Tai ypač aktualu tuomet, kai nesėkmingai užbaigiama mediacija. Tokiu atveju, jei mediacija baigiasi be rezultatų, praktikuotina, kad šalys vienodai dalytųsi mokesčio dydžiu. Pavyzdžiui, Gruzijoje, kurioje notarams galimybė vykdyti privačios mediacijos modelio mediaciją suteikta net 2012 m., šiai dienai nėra suformuota praktika dėl atlyginimo dydžių ir atlygintinumo kriterijų už suteiktas mediacijos paslaugas. Gruzijos notarų rūmų taisyklėse dėl Notarų teikiamų paslaugų atlyginimo dydžių ir mokėjimo taisyklių nėra nustatyta kaina už jų vykdomą mediaciją, tačiau minėtomis taisyklėmis notarams suteikiama galimybė susitarti su šalimis dėl notarų teikiamų paslaugų atlygintinumo už paslaugas, už kurias nėra nustatyta kaina⁵⁵⁵. Atlyginimo dydis už notaro suteiktas mediacijos paslaugas, savaime suprantama,

553 Žr. LR notariato įstatymo 19 straipsnio 1 dalį.

554 Žr. LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 7 dalį.

555 Rosepashvili, N., Tkebuchava, M. Notary mediating in Georgia, 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-01]. <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npnau_2017_1_18>.

turėtų būti mažesnis nei išlaidos už teisminį procesą. Kaip buvo nurodyta, šiuo metu yra šeši notarai įtraukti į Teismo mediatorių sąrašą, o už tokias paslaugas bent jau šiuo metu Lietuvos mediatoriai atlygio negauna. Įsigaliojus LR mediacijos įstatymui už teisminę mediaciją atlygio negaus tik teisėjai, vykdantys mediaciją, be kita ko, ir ginčo šalims teisminės mediacijos paslaugos teikiamos nemokamai. Tačiau teisminę mediaciją vykdant kitiems mediatoriams, t. y. ne teisėjams, bet galimai notarams, už vykdomą mediaciją bus apmokama iš valstybės biudžeto. LR mediacijos įstatyme numatyta, kad mediacija, išskyrus teisėjų vykdomą teisminę mediaciją, yra profesinė veikla. Atsižvelgiant į galiojančių įstatymų nuostatas, asmenys, teikiantys mediacijos paslaugas, turėtų mokėti mokesčius, taikytinus asmenims, vykdantiems individualią veiklą. Valstybės biudžeto lėšomis bus apmokama tik už mediacijos procedūrą iki keturių valandų. Jeigu pasibaigus šiam laikui galutinis susitarimas dėl taikaus ginčo sprendimo nepasiekiamas, ginčo šalys gali toliau savanoriškai tęsti teisminę mediaciją ginčo šalių lėšomis. Pastebėtina, kad iš valstybės biudžeto lėšų taip pat bus apmokama už pasirengimą teisminei mediacijai, galintį trukti iki vienos valandos, ir mediacijos rezultatų įforminimą, kuris taip pat gali trukti iki vienos valandos. Atlyginimo dydžius mediatoriams už suteiktas teisminės mediacijos paslaugas iki LR mediacijos įstatymo įsigaliojimo turėtų nustatyti LR Vyriausybė. Šiai dienai teisminė mediacija Lietuvoje yra nemokama⁵⁵⁶, o valstybė taip pat neapmoka mediatoriams, vykdantiems mediaciją, todėl notaras atlygio už teisminės mediacijos vykdymą negauna.

Visa tai leidžia daryti išvadą, kad atlygis už notaro vykdoma mediaciją – integruotąją ir (ar) privačią – nėra priežastis, stabdanti šios procedūros taikomumą notaro veikloje. Siekiant notaro vykdomos privačios mediacijos modelio, kuris įtvirtintas Lietuvoje, patrauklumo, tyrimo autorės nuomone, turėtų būti svarstoma galimybė papildyti teisingumo ministro nustatytus Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinuosius dydžius, įtvirtinant atlyginimo dydžio už notaro vykdomą mediaciją viršutinę ribą, kartu įvertinant tokius kriterijus kaip procedūros trukmė, bylos sunkumas ir kitas aplinkybes, o dėl konkretaus atlygio ginčo šalys su mediatoriumi susitartų. Siekiant notaro vykdomos mediacijos patrauklumo, atlyginimo už mediacijos paslaugas viršutinė riba turi būti protinga, siekiant visuomenės susidomėjimo mediacija kaip ginčų sprendimo procedūra, vykdoma notaro. Skatindami privačios mediacijos, vykdomos notarų, taikomumą, kartu mažinsime ir ginčų nagrinėjimų teismine tvarka skaičių. Tokiu būdu notarai kaip kompleksinių paslaugų teikėjai pasitarnauja valstybei, užtikrindami ne tik juridinių faktų neginčytinumą, bet ir atlaisvindami teismus – iš esmės jie įgyvendintų valstybės jiems deleguotą funkciją.

5.6. Notaro-mediatoriaus drausminė ir civilinė atsakomybė

Šiame poskyryje siekiama atskleisti notaro, vykdančio mediaciją drausminės atsakomybės taikymo pagrindą, kokios rūšies civilinė atsakomybė taikoma notarui, vykdančiam mediaciją, bei nuo ko priklauso civilinės atsakomybės rūšis.

556 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767>>.

G. I. Cheremnikhas, analizavęs teorinius nepriklausomo notariato pagrindus, pagal notarus kontroliuojantį subjektą, kontrolę skirsto į (1) atliekamą valstybės institucijų ir pareigūnų bei (2) atliekamą notarų savivaldos organų⁵⁵⁷. Vadovaujantis šiuo kriterijumi būtų galima išskirti ir mediatorius kontroliuojančius subjektus. Pagal kontrolę atliekantį subjektą – Lietuvos notarų rūmai, Mediatorių vertinimo komisija ar teismai – išskirtinos ir atsakomybės rūšys – drausminė atsakomybė ir civilinė, kuri taikoma notarams ir mediatoriams.

Notarai įstatymo pagrindu yra suvienyti į savivaldos instituciją – Lietuvos notarų rūmus, kurie notarams, padariusiems profesinės etikos ir tarnybinius nusižengimus, turi galimybę taikyti drausminę atsakomybę. LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas mediatorių atsakomybės tiesiogiai nereguliuoja, tačiau minėtame įstatyme įtvirtintų pagrindinių bendro pobūdžio mediatoriaus pareigų – nešališkumo, profesionalumo, konfidencialumo – nesilaikymas mediatoriui galėtų sukelti deliktinę civilinę atsakomybę. Tai yra atsakomybė, kuri kyla pažeidus įstatyme reglamentuotas pareigas⁵⁵⁸. Manytina, įvertinęs J. Juškaitės-Vizbarienės rekomendacijas, siūlančias numatyti drausminės atsakomybės procedūras, kurių metu būtų nagrinėjami ir vertinami ydingi mediatoriaus veiksmai mediacijos procedūrose⁵⁵⁹, nacionalinis įstatymų leidėjas LR mediacijos įstatyme įtvirtino mediatorių drausminę atsakomybę. Drausminę atsakomybę taikyti suteikta teisė Mediatorių veiklos vertinimo komisijai, kurios nuostatus ir sudėtį tvirtins teisingumo ministras⁵⁶⁰, t. y. ne mediatorių savivaldos organas. LR notariato įstatyme numatyta, jog pastarųjų veiklą vertina notarų savivaldos organai, tačiau tikėtina, kad Mediatorių veiklos vertinimo komisijos nariais bus ir asociacijų, vienijančių mediatorius atstovai. Mediatorių veiklos vertinimo komisija nustatys, ar mediatorius pažeidė LR mediacijos įstatymo, Europos mediatorių elgesio kodekso ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių mediacijos paslaugų teikimą, reikalavimus, dėl kurių bus gauti asmenų skundai. Notarų drausmines bylas dėl LR notariato įstatymo, Notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimų ir teisingumo ministro patvirtintų teisės aktų pažeidimų nagrinėja Notarų garbės teismas⁵⁶¹.

Kyla klausimas, kas turėtų nagrinėti notarų, vykdančių mediaciją, drausmines bylas? Mokslinėje literatūroje šiuo praktiniu klausimu nepolemizuojama. Tyrimo autorės nuomone, atsakymą suponuoja valstybės pasirinktas notaro vykdomos mediacijos modelis. Naujasis LR mediacijos įstatymas aiškiai įtvirtina, kad visiems mediatoriams taikomos šio įstatymo nuostatos dėl drausminės atsakomybės, išimtį numatant tik teisėjams, vykdančioms mediaciją. Minėtas įstatymas jokios išimties notarams nenumato. Tai suprantama, kadangi Lietuvoje pasirinktas privačios mediacijos modelis, kuomet notaro vykdoma mediacija yra atskirta nuo notarinių veiksmų atliekama paslauga, be kita ko, notaro vykdoma mediacija traktuojama kaip profesinė veikla, kitaip nei teisėjų vykdoma mediacija⁵⁶². Vadovaujantis

557 Cheremnikh, I. G., *supra note* 384, p. 141.

558 Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 282.

559 Juškaitė-Vizbarienė, J. Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui? *Teisės apžvalga*. 2014, 1(11):133.

560 LR mediacijos įstatymo 25 straipsnis.

561 LR notariato įstatymo 10¹ straipsnis.

562 LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 3 dalis.

LR mediacijos įstatymu, drausminė atsakomybė notarams-mediatoriams bus taikoma pagal LR mediacijos įstatymą, tačiau pastarasis įstatymas įsigalios tik 2019 m. sausio 1 dieną. Todėl iki numatytų nuostatų, reglamentuojančių drausminę atsakomybę, įsigaliojimo, mediatoriams bus taikoma tik civilinė atsakomybė, o įsigaliojus LR mediacijos įstatymui – ir prevencinio pobūdžio bei skatinančios mediatorius nepažeisti įstatymų ir etikos reikalavimų nuobaudos – įspėjimas, viešas įspėjimas, išbraukimas iš LR mediatorių sąrašo, neturint teisės trejus metus nuo tokio sprendimo priėmimo dienos pakartotinai kreiptis dėl įrašymo į sąrašą⁵⁶³, neturint tikslo nubausti mediatorių, todėl drausminės nuobaudos paskyrimas neužkerta kelio taikyti ir civilinę atsakomybę.

Kaip teigia Lietuvos notariato teisės praktikai, notarų elgesys, susijęs su tiesioginių jų pareigų atlikimu, bet ir jų veikla, nesusijusi su notarų pareigomis, turi nekelti jokių abejonių dėl notarų elgesio⁵⁶⁴. Notarų garbės teismas pažymėjo, kad notaro elgesiui yra taikomi specifiniai standartai ir reikalavimai, o notaras, kaip valstybės įgaliotas asmuo privalo laikytis jo elgesį bei etiką reglamentuojančių teisės normų tiek darbo, tiek ne darbo metu⁵⁶⁵. Nors taip Notarų garbės teismas konstatavo 2009 metais, kuomet įstatyminiu reguliavimu nebuvo suteikta galimybė mediacijos paslaugas teikti notarams, tačiau ir šiuo konkrečiu atveju, tyrimo autorė, vadovaujantis tokiu notaro pareigų traktavimu, manytų, kad notaro-mediatoriaus drausminė atsakomybė, t.y. pažeidimas mediacijos paslaugų teikimo reikalavimų tam tikrais atvejais turėtų įtakoti ir Lietuvos notarų rūmų reakciją, t.y. turėtų būti nagrinėjama drausmės byla ir Notarų garbės teismo, tokiu būdu vertinant notaro-mediatoriaus pažeidimų įtaką notaro statusui, siekiant užtikrinti nepriekiaštingą notaro pareigų atlikimą, „negriaunant“ visuomenės pasitikėjimo šios profesijos atstovais.

Taigi analizuojant privačios mediacijos modelį, kai mediatoriaus ir notaro veiklos yra griežtai atribojamos, darytina išvada, kad notarams, vykdančioms mediaciją, taikoma mediatoriams numatyta drausminė atsakomybė. Analizuojant Vokietiją, kurioje egzistuoja ir integruotosios mediacijos modelis, pažymėtina, kad nei mokslinėje literatūroje, nei notarų praktikų išvalgoje nerasta diskusijų dėl integruotosios mediacijos modelį taikančių notarų drausminės atsakomybės, atribojimo notaro ir notaro, vykdančio mediaciją, civilinės atsakomybės pagrindų. Todėl, tyrimo autorės nuomone, taikant integruotosios mediacijos modelį, kada mediacija vykdoma kaip papildoma notarinių veiksmų atlikimo stadija, notarams, vykdančioms mediaciją, taikytina notarų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtinta drausminė atsakomybė.

Neabejotina, kad mediacijos pareigų pažeidimas gali sukelti mediatoriaus civilinę atsakomybę. Todėl, tyrimo autorės nuomone, LR mediacijos įstatyme visiškai pagrįstai numatyta, kad asmenims už padarytą žalą, teikiant mediacijos paslaugas, mediatoriai atsako LR civilinio kodekso nustatyta tvarka⁵⁶⁶. LR notariato įstatyme, reglamentuojant notaro atsakomybę, taip pat pateikiama nukreipiančioji nuostata į LR civilinį kodeksą, akcentuojant,

563 LR mediacijos įstatymo 26 straipsnio 1 dalis.

564 Vencloviėnė, S. et. al, *supra* note 3, p. 51.

565 Notaro E. A. drausmės byla, Notarų garbės teismas 2009-10-16.

566 LR mediacijos įstatymo 27 straipsnis.

kad notaras atsako ne tik už savo, bet ir savo atstovo, notaro biuro darbuotojų kaltais veiksmais fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą⁵⁶⁷.

Asmenų, užsiimančių profesine veikla, profesines pareigas pagal jų atsiradimo pagrindus gali būti skirstomos į dvi rūšis: profesines pareigas, numatytas įstatyme ar kitame akte, ir pareigas, numatytas sutartyje su klientu. Atsižvelgiant į tai, kokia pareiga pažeista, skiriamos dvi atsakomybės rūšys: deliktinė ir sutartinė. Šių skirtumų išryškėjimas patvirtina, kad notaro atsakomybė gali būti tik deliktinė, nes notaro ir kliento nesieja sutartis, pavyzdžiui, kaip advokato ir kliento. Tačiau pastebėtina, kad notaras, teikdamas privačios mediacijos paslaugas, kaip kad numatyta LR notariato įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje, sudaro su klientu paslaugų teikimo sutartį. Šiuo konkrečiu atveju notaro teikiančio mediacijos paslaugas, atsakomybė modifikuojasi į sutartinę civilinę atsakomybę. Jeigu paslaugos teikiamos pagal sutartį, jų pažeidimas paprastai reiškia sutartinės civilinės atsakomybės atsiradimą. Toks notaro civilinės atsakomybės modifikavimasis priklauso nuo notarų teikiamų paslaugų – notarinių veiksmų atlikimo ar mediacijos paslaugų teikimo, vykdant privačios mediacijos modelį.

Netinkamai parengtas mediacijos susitarimas, kaip nurodo J. Juškaitė-Vizbarienė, galėtų būti mediatoriaus civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindą lemiantis veiksnys⁵⁶⁸. Vykdamas teisminę mediaciją, sudaromą taikos sutartį papildomai patikrina bylą nagrinėjantis teismas, kuris, dar šalims nepradėjus vykdyti sutarties ir nesukėlus jokios žalos, taikos sutartį gali atmesti; taikant privačios mediacijos modelį, tokia sutartis būtų laikytina niekine, tačiau jei mediaciją vykdo notaras, kaip privačios mediacijos vykdytojas, jis, ir neturėdamas galimybės pasiekti taikos sutarčiai suteikti vykdytinumo, kaip yra šiuo metu Lietuvoje, turėtų remtis jam kaip teisininkui profesionalui taikomais aukštesniais atidumo ir rūpestingumo standartais.

Kalbant apie integruotosios notaro vykdomos mediacijos modelį, pažymėtina, jog notarui, vykdžiusiam mediaciją, civilinė atsakomybė kyla kaip notarui už žalą, padarytą atliekant notaro profesinę veiklą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, analizuodamas atidau, atsargaus, rūpestingo, kvalifikuoto notaro elgesio standartą, yra išaiškinęs, kad pakankamas notaro atsakomybės pagrindas yra ne tik aiški klaida, bet ir paties mažiausio laipsnio neapsižiūrėjimas, neatidumas⁵⁶⁹. Visuomenė, o kalbant apie konkretų sandorį – sandorio šalys vertina notaro paslaugas, atsižvelgdamos į paslaugos, teikiamos sudarant sandorį, kokybę bei į tai, kaip sandoris taikomas praktikoje. Sandorio kokybės, kuri traktuotina kaip teisinė kokybė, apimanti notarinių aktų kokybę, vertinimas yra subjektyvus ir ją vertinti klientui yra sunkiau, nors ji yra kur kas svarbesnė klientams, palyginti su komercine kokybe⁵⁷⁰, kurią jiems vertinti lengviau. Taigi tokiu atveju notarui kyla civilinė atsakomybė dėl visų klausimų, kylančių iš sutarties, sudarytos jam dalyvaujant, bei faktinė atsakomybė – kai kyla problemų ar ginčų, susijusių su sutarties vykdymu, ir notaras rizikuoja netekti klientų. Pažymėtina, kad numatyta visiška notaro turtinė atsakomybė už atliekamus veiksmus, todėl notaras turi netiesioginį interesą, jog sudaryta sutartis būtų realiai vykdoma

567 LR notariato įstatymo 16 straipsnio 1 dalis.

568 Juškaitė-Vizbarienė, J., *supra note* 562, p. 126.

569 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje 3K-7-127/2003.

570 Žr. Garalevičius, Z., Kavoliūnaitė, E., Lankauskas, M., Ragauskas, P., *supra note* 549, p. 20.

ir garantuotų šalių interesų pusiausvyrą⁵⁷¹. Dauguma mediatorių neigia atsakomybę už mediacijos rezultatą ir dažnai susitarime dėl mediacijos vykdymo įtraukia sąlygą, kad jie neteikia teisinės pagalbos ir nedalyvauja sudarant konkretaus sandorio projektą. Tuo tarpu notaras-mediatorius neturi teisės atsisakyti tokios atsakomybės, be kita ko, ir jam vykdant integruotąją mediaciją. Notaro atsakomybė dažnai net prilyginama draudimui⁵⁷²: sandorio šalys apsaugomos nuo bet kokios žalos, kuri galėtų kilti, o tai ypač naudinga klientui⁵⁷³, kuris, kreipdamasis į notarą, kad šis parengtų ir patvirtintų sandorį, nes klientui tokiu būdu užtikrinami teisinis efektyvumas, taikomumas ir garantija to, dėl ko susitarta⁵⁷⁴, t. y. suteikiamas vykdytinumas. Taikant integruotąją mediacijos modelį, šalys gauna daugiau saugiklių, nes LR notariato įstatyme numatytas privalomas notarų civilinės atsakomybės draudimas, kad būtų atlyginta žala notarui vykdant profesinę veiklą. Profesinės atsakomybės draudimas apsaugo tik tuos turtinius interesus, kurie yra susiję su notaro profesine veikla, t. y. kai padaromas profesinės veiklos pažeidimas, dėl kurio kyla civilinė atsakomybė⁵⁷⁵. Privalomas notarų civilinės atsakomybės draudimas numatytas ir kitose lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusiose valstybėse⁵⁷⁶.

Visa tai leidžia daryti išvadą, kad notaro vykdomos mediacijos drausminės ir civilinės atsakomybės taikymo pagrindas priklauso nuo notaro vykdomos mediacijos modelio. Jei teisinio reguliavimo srityje įtvirtintas privačios mediacijos modelis, notarams, vykdantiems mediaciją, taikoma drausminė atsakomybė kaip mediatoriams; jei integruotosios mediacijos modelis – drausminė atsakomybė kaip notarams. Kalbant apie civilinę atsakomybę, notarui vykdant privačios mediacijos modelio mediaciją taikoma sutartinė civilinė atsakomybė, o jam taikant integruotosios mediacijos modelį – deliktinė civilinė atsakomybė.

5.7. Notarų vykdomos mediacijos (ne)taikymo Lietuvoje tyrimo rezultatai

Tyrimo priemonė

Siekiant užsibrėžto tyrimo tikslo buvo sukurti du autoriniai klausimynai. Pirmąjį klausimyną sudarė trys teminiai blokai: 1) notaro kaip asmens, vykdančio prevencinį teisingumą, vaidmens suvokimas ir šių funkcijų atlikimas; 2) notarų mediacijos esmės suvokimas ir taikymas notaro praktikoje; 3) demografiniai klausimai. Nors pirmojo ir antrojo bloko klausimyno atsakymai buvo pristatyti ankstesnėse disertacinio darbo dalyse, siekiant pagrįsti, paneigti arba polemizuoti mokslinėje literatūroje suformuotus teiginius, šioje dalyje bus pristatomi empirinio tyrimo duomenys, duomenų iš pirmo, antrojo bei trečiojo blokų tarpusavio koreliacijos, taip atskleidžiant šio socialinio reiškinio (mediacijos) tarp notarų „ligą“ (notarų mediacijos (ne)taikymo Lietuvoje priežastis) bei būdą, kaip ją „gydyti“, pateikiant rekomendacijas. Konkrečiai buvo norima sužinoti, ar notarai žino mediacijos procedūrą (*Ar Jums žinoma mediacijos procedūros esmė ir kaip ją taikyti praktikoje?*) bei kokia yra žinių apie mediaciją koreliacija su praktiniu taikymu (Į Jus kaip notarą kreipiasi šalys dėl notarinio

571 Štaraitė-Barsulienė, G., *supra note* 26, p. 241.

572 Haft, F., Schlieffen, K., *supra note* 381, s. 918.

573 *Ibid.*, s. 915.

574 Wagner, R., *supra note* 20.

575 Vencloviėnė, S. *et al.*, *supra note* 3, p. 135.

576 *Ibid.*, p. 129.

veiksmo atlikimo? Iki atliekant notarinį veiksmą tarp šalių kyla ginčų. Ką Jūs kaip notaras darote?; Jeigu bandote patys išspręsti tarp notarinio veiksmo šalių kilusį ginčą, kokias priemones Jūs taikote?; *Ar rekomenduojate notarinio sandorio šalims į sandorį įtraukti sąlygą, jog kilus ginčams jie turėtų būti sprendžiami taikant mediacijos procedūrą?; Ar taikėte mediacijos paslaugas, įsigaliojus Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimams (nuo 2016 m. sausio 1 d.), numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas?* bei požiūriu į tokios paslaugos notarų teikimo galimybę (*Kaip vertinate notaro kaip mediatoriaus funkcijų plėtrą?; Mediacijos vykdymas notarams nėra privaloma funkcija. Ar Jūs, siekdami taikyti šią procedūrą, sutiktumėte būti įrašytas į tokias paslaugas teikiančių notarų-mediatorių ar mediatorių sąrašą (jei tokie egzistuoja)?*). Mediacijos instituto plėtros prielaidoms apibrėžti klausta notarų nuomonės apie mediacijos taikymo kliūtis (*Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdo notarams vykdyti mediaciją?*). Didžioji dalis pirmojo bloko klausimų buvo skirta notarų prevencinio vaidmens apraiškoms atskleisti – konsultacijų, susijusių ir nesusijusių su notarinio veiksmo atlikimu, dažnį, kokiems notariniais veiksmais jos būdingiausias, notaro aktyvų ar pasyvų vaidmenį jas teikiant (*Jūsų kaip notaro praktikoje teikiamos konsultacijos šalims yra sudedamoji kiekvieno / beveik visų (dažno) / kai kurių / retai taikoma paslauga notarinio veiksmo dalis?; Kaip dažnai taikote konsultacijas, kurios nesiejamos su notarinio veiksmo atlikimu?; Kokius veiksmus atlikdami dažniausiai taikote konsultavimą? Ar, Jūsų manymu, tikslinga numatyti daugiau sandorių rūšių, kurioms būtų nustatytas privalomas notarinis tvirtinimas, vertinant notaro vykdomą prevencinį teisingumą?*).

Prie kiekvieno klausimo buvo pateikti atsakymų variantai. Visi atsakymų variantai pagrįsti mokslinės literatūros analize. Taip pat prie kiekvieno klausimo buvo numatytas atsakymo variantas „Kita“, siekiant paskatinti respondentus išsakyti savo nuomonę konkrečiu aspektu.

Pirmasis tyrimas atliktas 2016 m. gruodžio 3 d. Notarų rūmų susirinkimo metu. Dalyvavimas buvo savanoriškas, dalyviai atsakė į klausimus anonimiškai.

Antroji atviroji anketinė apklausa buvo atlikta įvertinus pirmosios anketinės apklausos duomenis. Vertinant pirmosios anketinės apklausos duomenis pastebėta, kad jie yra prieštaringi. Pirmojo tyrimo duomenys patvirtino, kad notarai gerai suvokia mediacijos esmę, tačiau praktiškai vengia ją taikyti. Todėl antrąją anketinę apklausa buvo siekta rasti priežastis, kodėl notarai nepraktikuoja privačios mediacijos bei nesinaudoja išorinėmis mediacijos taikymo galimybėmis, kuomet notaras neveikia kaip mediatorius, bet mediacijos taikymą skatina kitais būdais (*Ar Jus įrašyti į Teismo mediatorių sąrašą paskatino aiškesnis teisminės mediacijos vykdymo reguliavimas?; Kodėl notarai nerekomenduoja kreiptis į mediatorius profesionalus?; Kodėl notarai retai rekomenduoja į notarinį sandorį įtraukti mediacijos išlygą?; Ar numaćius galimybę notarams (ne tik teismams) suteikti taikos sutartims vykdytinumą paskatintume šios procedūros, vykdomos notaro, taikomumą?; Kaip vertinate draudimą, kad po notaro vykdomos mediacijos jis negali atlikti notarinio veiksmo? Kodėl?*). Vertinant Lietuvos teisinio reguliavimo nuostatas, susijusias su mediacija ir notariato institutu, bei analizuojant mediacijos integracijos į notaro veiklą galimybes, pastebėta, kad Lietuvos teisinis reguliavimas draudžia asesoriams vykdyti mediaciją. Todėl antrąją apklausa taip pat siekta gauti praktikuojančių notarų, taikančių mediaciją, nuomonę šiuo klausimu (*Kaip vertinate draudimą asesoriams vykdyti mediaciją?*).

Antrasis tyrimas buvo atliktas elektroninių ryšių priemonėmis.

Tyrimo imtis

Pirmoje anketinėje apklausoje dalyvavo 176 notariai iš apklausos dieną 263 Lietuvoje praktikavusių notarų⁵⁷⁷. Respondentų daugumą sudarė moterys (85,8 proc.; N = 151), vyrų šešiais su puse karto mažiau (13,1 proc.; N = 23)⁵⁷⁸, 2 asmenys savo lyties nenurodė.

Didžiausią imties dalį sudarė (52,3 proc.; N = 92) asmenys nuo 50 metų; mažiausią (N = 1) – iki 30 metų asmenys. Respondentų, kurių amžius nuo 30 iki 50 metų (46 proc.; N = 81) buvo 6,3 proc. mažiau nei didžiausią imties dalį sudarančių asmenų. Vertinant praktinę veiklą, pažymėtina, kad daugiausia buvo respondentų, kurių darbo patirtis notariate yra nuo 20 iki 30 metų (40,3 proc.; N = 71), ir tų, kurių darbo patirtis yra nuo 10 metų iki 20 metų (24,4 proc.; N = 43); mažiausiai buvo notarų, kurių darbo patirtis daugiau kaip 30 metų (13,1 proc.; N = 23), ir tų, kurių darbo patirtis notariate nesiekia 10 metų (21,6 proc.; N = 38).

Didžioji dalis notarų, dalyvavusių apklausoje (61,9 proc.; N = 109), gyvena didžiuosiuose miestuose (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Panevėžys, Šiauliai, Alytus, Marijampolė, Telšiai, Tauragė, Utena), kita dalis respondentų gyvena mažesniuose Lietuvos miestuose (35,8 proc.; N = 63).

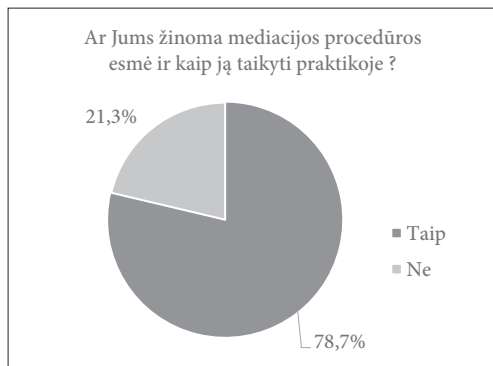
Antrosios atviros anketinės apklausos imtį nulėmė 2017 m. kovo 1 d. Teismo mediatorių sąrašo informacija, pagal kurią tuo metu 4 notariai buvo įsirašę į Teismo mediatorių sąrašą. Antroje anketinėje apklausoje savo nuomonę pateikė 3 iš 4 notarų, įsirašiusių į Teismo mediatorių sąrašą. Kreiptis į notarus, įsirašiusius į Teismo mediatorių sąrašą, nuspręsta tikslingai, preziumuojant, kad ši grupė notarų (teismo mediatorių) ne tik teoriškai žino mediacijos esmę, bet ir ją praktikuoja arba siekia praktikuoti.

Tyrimo rezultatai

Žinios. Tyrimo duomenys leidžia daryti išvadą, kad notariai yra įsitikinę, jog jie žino mediacijos procedūros esmę ir kaip ją taikyti praktikoje: daugiau nei pusė respondentų (75,6 proc.; N = 133) pasirinko teigiamą atsakymo variantą; mažesnė dalis apklaustųjų (20,5 proc.; N = 36) pripažino, kad jiems trūksta žinių apie mediacijos procedūrą ir jos taikymą; likusieji respondentai (4 proc.; N = 7) nepasirinko nei vieno atsakymo varianto. Tai galėtų reikšti, jog pastariesiems tyrimo dalyviams „mediacijos“ sąvoka arba jos procedūra nėra gerai suprantama. Tokį teiginį patvirtina ir priežastys, kurias respondentai, be nurodytųjų klausimyne, išskiria kaip notaro vykdomos mediacijos trukdžius: notarams, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas, būtina licencija, nėra įstatyminės galimybės notarams teikti tokias paslaugas, tai nėra notaro darbas.

577 2016 m. gruodžio 3 d. Notarų rūmų duomenys.

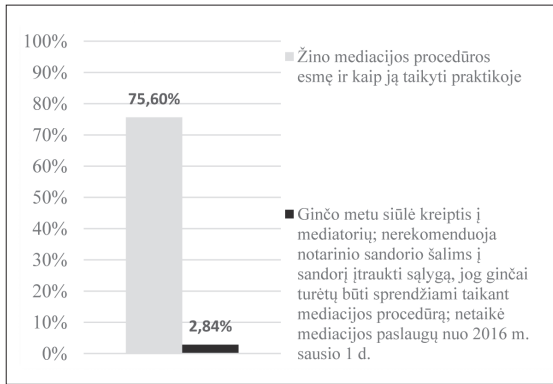
578 2016 m. gruodžio 3 d. Notarų rūmų duomenimis, Lietuvoje yra 226 notarės moterys ir 37 notariai vyrai.

Schema Nr. 4
Notarų žinios apie mediaciją.

Patirtis. Analizuojant gautus duomenis, darytina išvada, kad notariai yra gerai susipažinę su mediacijos procedūros esme, tačiau tarp notarų vertinant praktinį šios procedūros taikomumą (ne tik notarams veikiant kaip mediatoriams), kuris parodė, kad, įtvirtinus nacionalinio reguliavimo numatytą galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas, didžioji dalis respondentų (87,5 proc.; N = 154) patvirtino, kad tokios procedūros nėra taikę, taip pat nagrinėjant notarų žinių apie mediaciją koreliaciją, notarų klausiant apie notariato teisės ir mediacijos sąlyčio taškus, akivaizdu, kad jis yra prieštaringas. Tik maža dalis respondentų (4 proc.; N = 7) patvirtino, kad jie rekomenduoja kreiptis į mediatorių, jei iki atliekant notarinių veiksmų tarp šalių kyla ginčas.

Antrąją anketine apklausa siekta nustatyti priežastis, kodėl notariai vangiai rekomenduoja kreiptis į mediatorius profesionalus. Respondentai patvirtino, kad, jų nuomone, notariai „sėkmingai viską išsiaiškina vietoje, pritaikydami mediacinius gebėjimus“, „padeda šalims surasti teisiškai pagrįstą ir vienai, ir kitai šaliai tinkamą sprendimą“. Didžioji dalis respondentų (54,5 proc.; N = 96) nesuinteresuoti į jų tvirtinamą sandorį rekomenduoti šalims įtraukti mediacijos išlygą, t. y. jog ginčai, kilę dėl sandorio, pirmiausia turėtų būti sprendžiami taikant mediacijos procedūrą. Kaip priežastis, kodėl mediacijos išlyga yra nepopuliari tarp notarų, notarine tvarka tvirtinant sandorius, notariai-teismo mediatoriai išskiria nevisapusišką mediacijos suvokimą, tačiau kartu akcentuoja, kad, „netiesiogiai rekomenduoja, [sandoryje] numatant, kad visi ginčai dėl atitinkamos sutarties sprendžiami derybų būdu arba bendru sutarimu“. Visa tai, ką teisinis reguliavimas šiai dienai leidžia notarams mediacijos taikymo kontekste, notariai vangiai praktikuoja, nors, kaip buvo minėta, deklaruoja, kad gerai suvokia mediacijos esmę. Galimybė notarui mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimas suteikti vykdytinumą respondentų vertinama palankiai (87,5 proc.; N = 154), tačiau Lietuvos teisinio reguliavimo srityje tokia galimybė notarams nėra suteikta. Verta pažymėti, kad ši naujovė, ją įtraukus į Lietuvos teisinį reguliavimą, manytina, Lietuvos notarų būtų sutikta palankiai, kadangi ji pozityviau vertinama atsižvelgiant į santykį su notaro suvokimu apie mediacijos esmę (87,5 proc. > 75,6 proc.).

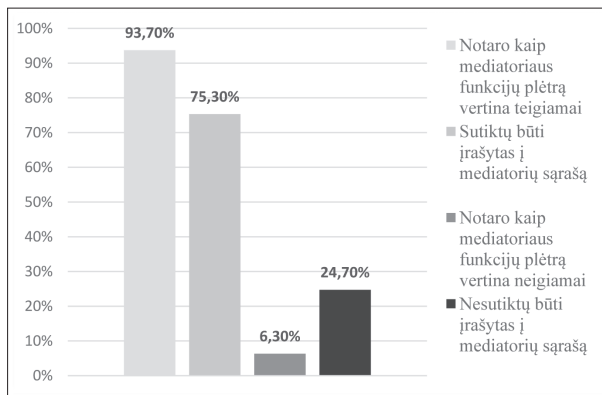
Schema Nr. 5

Notaro žinių apie mediaciją ir šios procedūros praktinio taikymo santykis.

Požiūris į mediaciją. Lietuvos notarų požiūris į mediaciją kaip į galimybę jiems teikti naują paslaugą yra pozityvus (92,6 proc.; $N = 163$), tačiau visgi ne visi respondentai (beveik 20 proc. tiriamųjų praktine galimybe nepasinaudotų, t. y. $92,6 - 74,4 = 18,2$), pozityviai vertinantys šią naujovę, sutiktų ją vykdyti, t. y. ne visi (74,4 proc.; $N = 131$) sutiktų būti įrašyti į notarų-mediatorių ar mediatorių sąrašą (jei toks egzistuotų). Respondentams pateikti deklaratyvūs klausimai tarsi suteikia teigiamas prognozes dėl notarų mediacijos taikymo. Tačiau toliau pateikta Lietuvos teisinio reguliavimo suteiktų galimybių notarams savo veikloje taikyti mediaciją praktinio taikymo schema (žr. Schema Nr. 5) parodo priešingą tendenciją. Galima samprotauti, jog tokią respondentų poziciją lemia tai, jog didžioji dalis (52,3 proc.) apklaustų respondentų yra vyresni nei 50 metų, tačiau kartu tai suponuoja ir didelę jų, kaip notarų, darbo patirtį (40,3 proc. apklaustų notarų daugiau nei 20 metų verčiasi notaro praktika). Autorės nuomone, patirtis turėtų būti skatinanti priežastis inovacijoms, nes, kaip teigia L. Edvinssonas ir M. S. Malone, žmogiškąjį kapitalą sudaro asmens (darbuotojų) gebėjimų, žinių, įgūdžių ir patirties visuma, apimanti ir inovacijas⁵⁷⁹. Vertinant respondentų atsakymus lyčių kontekste (kaip minėta, tyrimas atskleidė, jog didžioji dalis tyrime dalyvavusių asmenų buvo moterys), galima pastebėti, kad tai galėtų lemti atsiradusį nepalankų požiūrį į mediaciją kaip naujovę notariato teisėje. Kaip nurodo A. Dromantaitė-Stančikienė⁵⁸⁰, moterys linkusios save nuvertinti, o toks nuvertinimas naujovių kontekste, t. y. ar mums to reikia, ar mes sugebėsime, ar pakaks žinių ir įgūdžių, galėtų daryti įtaką ir nepalankaus naujų procedūrų diegimo ir požiūrio į jas formavimuisi.

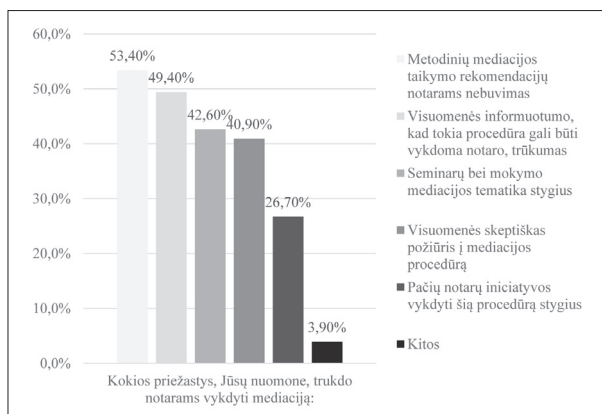
579 Edvinsson, L., Malone, M. *Intellectual Capital*. New York: HarperCollins Publishing, 1999. In Potelienė, S., Tamašauskienė, Z. Žmogiškojo kapitalo konceptualizacija: raida, samprata ir formavimas. *Verslo sistemos ir ekonomika*. 2014, 4(1): 96.

580 Dromantaitė-Stančikienė, A., Gineitiene, Z. Moterų padėtis Lietuvoje siekiant karjeros. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 4(8): 70.

Schema Nr. 6
Notarų požiūrio į mediaciją ir praktinio taikymo santykis.

Todėl būtina įvertinti respondentų išskirtas priežastis, jų manymu, trukdančias notarams vykdyti mediaciją⁵⁸¹.

Schema Nr. 7
Priežastys, trukdančios notarams vykdyti mediaciją.

Pažymėtina, kad notarai kaip pagrindinę kliūtį notarui vykdyti mediaciją nurodo tai, jog nėra metodinių mediacijos taikymo rekomendacijų notarams (žr. Schema Nr. 7). Taip pat nemaža dalis respondentų mano, kad notaro mediacijos taikomumą stabdo ir visuomenės informuotumo, jog tokia procedūra gali būti vykdoma notaro, trūkumas. Šiame kontekste pažymėtina, kad kaip vieną iš pagrindinių kliūčių advokatų vykdomai mediacijai advokatai išskiria klientų su tokiais poreikiais nebuvimą⁵⁸², kas taip pat signalizuoja apie visuomenės

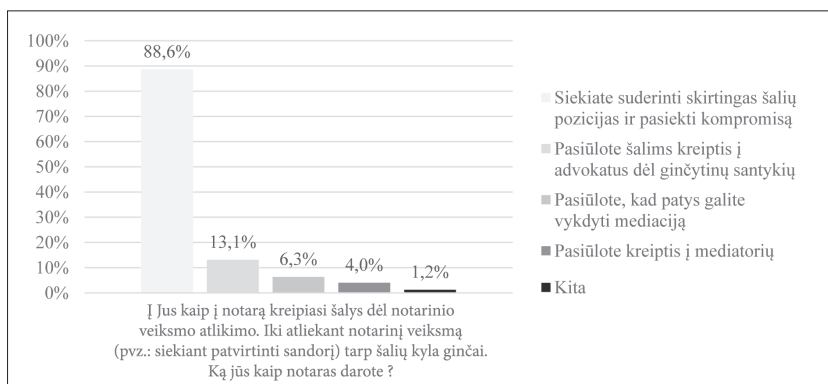
581 Buvo galima pasirinkti kelis atsakymų variantus.

582 Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I., *supra note* 48, p. 57.

neinformuotumą, jog mediaciją gali vykdyti ir advokatas. Taigi notarai, visų pirma, linke ieškoti priežasčių, kodėl jie vangiai taiko šią procedūrą, išskirdami teisinio reguliavimo trūkumą bei kliento požiūrį⁵⁸³ (neinformuotumą ir (ar) poreikio nebuvimą). Nors atlikta sociologinė apklausa, kurios metu vertinamas klientų požiūris į notarą, patvirtina, kad klientai teigiamai vertina notarų funkcijų plėtrą, susijusią su santuokos nutraukimu⁵⁸⁴, kas suponuotų mediacijos technikų taikymą notaro veikloje, bei kartu tarsi deklaruoja visuomenės informuotumą ir teigiamą požiūrį, kad teisiųjų ginčų, turinčių socialinį kontekstą, t. y. susijusių su šeimos teisiniais santykiais, sprendimo veiklai ypač tinka notarai.

Notarų ir advokatų⁵⁸⁵ išskiriama trečioji priežastis, suponuojanti mediacijos retą taikomumą notaro praktikoje, yra seminarų bei mokymų mediacijos tematika stygius. Lietuvos notarų rūmų duomenimis, 2015–2016 m. buvo organizuoti du kvalifikacijos kėlimo seminarai notarams mediacijos tema po dvi akademinės valandas⁵⁸⁶.

Advokatai kaip pagrindinę priežastį, stabdančią jiems taikyti mediacijos paslaugas, nurodo tai, kad jie ir be mediacijos sėkmingai sutaiko šalis⁵⁸⁷. Notarams pateikiant alternatyvių priežasčių, kurios, jų manymu, stabdo mediacijos plėtrą Lietuvos notariate, sąrašą tokia alternatyva nebuvo pateikta. Tačiau notarų **nuostata dėl profesionalų mediatorių** buvo vertinta, pateikiant situacinį pavyzdį⁵⁸⁸ bei tiriant notarų sprendimo variantus.

Schema Nr. 8
Notarų veiksmai iki atliekant notarinį veiksma tarp šalių kilus ginčui.

583 Analogiškai kaip ir advokatai.

584 Respondentų buvo klausama, ar jų nuomone, notaras galėtų nutraukti santuoką, kai tarp besiskiriančiųjų nėra kilę ginčų ir nėra nepilnamečių vaikų – ši siūlymą 64 proc. respondentų vertino teigiamai. Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22: 8.

585 11 proc. advokatų mano, kad dar neturi pakankamai žinių mediatoriaus darbui. Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I., *supra note* 48, p. 56.

586 2015 m. gruodžio 14 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė; 2016 m. birželio 17 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė. Lietuvos Notarų rūmų duomenys (2017 m. balandžio 11 d.).

587 Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I., *supra note* 48, p. 56.

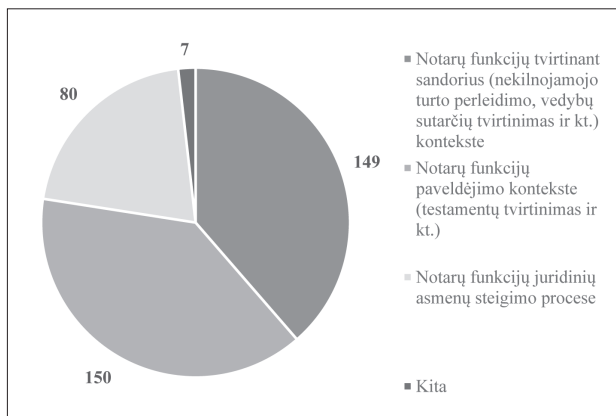
588 Anketoje buvo klausama (1 anketos klausimas): Į Jus kaip notarą kreipiasi šalys dėl notarinio veiksmo atlikimo. Iki atliekant notarinį veiksma (pvz., siekiant patvirtinti sandorį) tarp šalių kyla ginčų. Ką Jūs kaip notaras darote?

Pasiūlytus sprendimo variantus galima grupuoti keliais būdais: notaras pats stengiasi padėti (ginčo) šalims (*siekiate suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą; pasiūlote, kad patys galite vykdyti mediaciją*) arba nukreipiate ieškoti pagalbos kitur (*pasiūlote šalims kreiptis į advokatus dėl ginčytinų santykių; pasiūlote kreiptis į mediatorių*). Išskirtose grupėse atsakymų variantai, susiję su mediacijos taikymu, respondentams pasirodė mažiausiai patrauklūs. Didžioji dalis notarų pažymėjo, jog siekia patys suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą. Pateikusi pirmąjį klausimą tyrimo autorė nesitikėjo, jog respondentai taip aktyviai naudojasi konsultacijų galimybe. Todėl logiškai buvo formuluojamas antrasis klausimas, norint išgryninti, kokiai paslaugai – konsultacijoms ar mediacijai apklausiami notariai teikia prerogatyvą. Taigi atsakymo variantas (vertinant pirmojo klausimo kontekste), kuriame tiesiogiai nepaminėta sąvoka „mediacija“, nors po tokiu veiksniu „slepiasi“ notaro taikomos mediacijos technikos, derinant šalių interesus ir ieškant kompromiso, akivaizdžiai patrauklesnis. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad notariai bijo ir (arba) nežino, kaip vykdyti mediaciją, ir tai sieja su metodinių rekomendacijų kaip šią procedūrą taikyti notarams nebuvimu arba tiesiog nepasitikimi šia neteisinės prigimties procedūra, nors praktiškai jos technikas taiko – konsultuodami ginčo šalis, siekdami išsiaiškinti notarinio veiksmo šalių interesus.

Vertinant mokslinės literatūros išvalgas, šiuo konkrečiu atveju pastebėtina, kad notarų konsultacijos laikytinos mediacijos technikomis notarų veikloje, o jas didžioji dalis Lietuvos notarų taiko kiekvieną darbo dieną (55,1 proc.; N = 97) bei tai traktuoja kaip sudedamąją kiekvieno notarinio veiksmo dalį (53,4 proc.; N = 94).

Kokius notarinius veiksmus atliekant dažniausiai notariai taiko konsultavimą:

Schema Nr. 9

Kokius notarinius veiksmus atliekant dažniausiai notariai taiko konsultavimą⁵⁸⁹.

Taigi kiekybinio tyrimo rezultatai labai priešaringi: respondentai deklaruoja, kad gerai suvokia mediacijos esmę ir jos ypatumus. Tačiau kai anketinis klausimas formuluojamas tiesiogiai apie mediacijos taikomumą, respondentai deklaruoja, kad praktiškai mediaciją

589 Respondentų, pasirinkusiųjų atitinkamą notarinį veiksmą, skaičius.

taiko retai. Tiriant netiesioginių klausimų (pvz., *Jūsų kaip notaro praktikoje teikiamos konsultacijos šalis yra kiekvieno (ar kt. variantai) notarinio veiksmo sudedamoji dalis?*), susijusių su mediacijos technikų taikomumu notarų veikloje, kiekybinį pasiskirstymą, akivaizdu, kad jis priešingas atsakymams į klausimus, tiesiogiai susijusius su mediacija. Visa tai suponuoja, kad praktiškai notari, kaip prevencinio teisingumo vykdytojai, prieš atlikdami notarinę veiksmą, konsultuodami šalis (arba konsultacija nesusijusi su notarinio veiksmo atlikimu), rengdami sandorių projektus ir (ar) juos tvirtindami, suderina esamus nesutarimus. Priešingu atveju ir notarinio veiksmo atlikimas būtų negalimas. Tačiau tai signalizuoja apie notarų siaurą ir neuniversalų mediacijos procedūros suvokimą, kurį lemia mokslinis mediacijos ir mediacijos technikų sampratos notarų veikloje neištirtumas. Tyrimo rezultatai pagrindžia mediacijos taikymo galimybių aiškiaus atskleidimo poreikį, o tam būtinas ne tik mokslinis pagrindimas, bet ir mediacijos taikymo rekomendacijos notarams, kaip analogiją vertinant Vokietijos notarų rūmų Tarpininkavimo reglamentą. Tokios rekomendacijos notarams galėtų padėti aiškiau suvokti ir efektyviau įgyvendinti savo kaip mediatorių funkcijas.

Vertinant **notarų bendradarbiavimą su kitų profesijų atstovais** (profesionaliais mediatoriais, advokatais), pastebėtina, kad notari nėra linkę bendradarbiauti – susidūrę su ginčytina situacija, kilusia tarp notarinio veiksmo šalių iki atliekant notarinę veiksmą, jie stengiasi patys rasti šalių interesus atitinkantį sprendimą, tokiu būdu notaro atliekamais veiksmais realizuodami prevencinį teisingumą. Kad notari lojalūs savo profesijai ir laiko save geriausiai išmanančiais sandorių teisę, palyginti su advokatais ar kitais teisininkais, patvirtina ir tas faktas, kad, jų nuomone (96,6 proc.; N = 170), jie turėtų rengti sandorių projektus, kurie turėtų būti tvirtinami notaro. Daugiau nei pusė respondentų (62,5 proc.; N = 110) manytų, kad privalomai notaro tvirtinamų sandorių turėtų būti daugiau.

Tokie empirinio tyrimo rezultatai tik patvirtina disertacinio darbo I–IV dalyse suformuluotas mokslines išvalgas, kad Lietuvos notari suvokia lotyniškojo notariato sistemos suponuojamą prevencinės veiklos esmę, ją vykdo, kartu nesuvokdami, kad tai yra ir mediacijos technikų taikymas notarų veikloje. Be kita ko, Lietuvos notari, suvokdami mediacijos, kaip ekstraordinarios procedūros, esmę, praktiškai jos netaiko, didžiausia priežastimi laikydami tai, jog nėra parengtos rekomendacijos dėl mediacijos taikymo notaro veikloje. Todėl būtina parengti tokį teisės aktą. Tyrimo autorės nuomone, tinkamiausias subjektas tokiam teisės aktui patvirtinti būtų Lietuvos notarų rūmai, išmanantys notariato teisės specifiką.

IŠVADOS

1. Šiuolaikinės visuomenės poreikius, užtikrinant visuomeninių teisinių santykių saugumą ir kompleksines teises paslaugas kreipiantis į vieną specialistą, įgyvendina lotyniškojo notariato vykdomas prevencines teisingumas, kuriuo vadovaudamiesi notarai savo veikloje taiko mediaciją ir (ar) mediacijos technikas.
2. *Siaurąja prasme* „mediacija notaro veikloje“ apibrėžtina kaip notaro galimybė vykdyti mediaciją jam veikiant kaip mediatoriumi sprendžiant atitinkamą ginčą ir (ar) notaro galimybė savo veikloje taikyti mediacijos technikas. Tokia mediacijos notaro veikloje samprata laikytina vidine mediacijos taikymo notaro veikloje galimybe. *Plačiąja prasme* sąvoka „mediacija notaro veikloje“ suvokiama kaip mediacijos sampratos siaurąja prasme bei galimybių notarui pačiam, nevykdant mediacijos procedūros kaip mediatoriumi, prisidėti prie šios procedūros dažnesnio taikomumo, vykdant savo kaip notaro veiklą, sintezė. Notaro veiksmai skatinant mediacijos dažnesnį taikomumą, nevykdant pačiam mediacijos, laikytini išorinėmis mediacijos taikymo notaro veikloje galimybėmis.
3. Išskirtos išorinės mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje – (1) notaro nukreipimas, kad šalys (esat ginčui) ginčą spręstų profesionalaus mediatoriaus pagalba, (2) mediacijos išlygos įtraukimas į notaro tvirtinamą sandorį, (3) notarinis sandorių tvirtinimas, taikant mediacijos technikas, kaip prevencinio teisingumo įgyvendinimas, (4) notarinis vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai, (5) mediacija kaip notarų tarpusavio bendruomeniškumą skatinanti priemonė – turėtų būti skatinamos Lietuvos notarų vienijančios organizacijos.
4. Nustatyta, kad Lietuvos įstatymų leidėjui įtvirtinus galimybę notarui mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą, nepaisant to, ar mediaciją vykdė notaras-mediatorius, ar kitas mediatorius, būtų skatinama ne tik notaro vykdomos mediacijos, bet mediacijos kaip ginčų sprendimo būdo taikomumas.
5. Tarptautinės organizacijos pripažįsta lotyniškosios sistemos notarų potencialą vykdyti mediaciją, tačiau darbe vertintas lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusių valstybių teisinis reguliavimas yra įvairus: vienos valstybės įtvirtina mediaciją kaip notaro teikiamą ekstraordinarią paslaugą, kitos valstybės – kaip fakultatyvią notarinio veiksmo atlikimo stadiją, trečios – leidžia notarinėje veikloje taikyti mediacijos technikas, ketvirtos draudžia notarams vykdyti mediaciją. Tačiau pastarųjų grupių išskyrimas nėra absoliutus, nes mediacijos technikos notaro veikloje yra taikomos ir pirmosioms dviem grupėms priskirtose valstybėse.
6. Reikalavimų, keliamų notaro ir mediatoriaus statusui panašumai, t. y. nepriklausomumas, nešališkumas, profesinės paslapties principas, notaro ir mediatorius kompetencijos „kryžminis naudingumas“, sudaro notarui potencialą vykdyti mediaciją.
7. Vidinės mediacijos taikymo notaro veikloje galimybės yra notaro-mediatoriaus vykdoma mediacijos procedūra. Tokia notaro-mediatoriaus procedūra skirstoma į (1) integruotosios mediacijos modelį, kuris yra sudedamoji notarinių veiksmų

atlikimo dalis, vienais atvejais pasireiškianti kaip mediacijos technikų taikymas notaro veikloje, o kitais – kaip fakultatyvi notarinio veiksmo atlikimo stadija, bei (2) privačios mediacijos modelį – notaro-mediatoriaus vykdomą mediaciją, nesaistomą notarinio veiksmo, t. y. notaro vykdomą mediaciją kaip ekstraordinarią paslaugą, nesusijusią su atliekamu notarinio veiksmu.

8. Mediacijos technikų taikymu notaro veikloje laikytinos notaro teikiamos konsultacijos, susijusios ir nesusijusios su notarinio veiksmo atlikimu, notarinio veiksmo prasmės ir pasekmių išaiškinimas ir kartu šalių interesų išsiaiškinimas, siekiant konsensuso tarp šalių, bei jų teisėtų interesų užtikrinimas. Mediacijos technikų taikymas yra praktiškai kiekvieno notarinio veiksmo sudedamoji dalis.
9. Sutartinė mediacija ir konflikto mediacija – tai dvi mediacijos rūšys, pasireiškiančios notaro vykdomos mediacijos modeliuose. Pirmoji – sutartinė mediacija pasireiškia tuomet, kai kyla nesutarimų dėl sandorio nuostatų, ir dažniausiai notaro veikloje praktikuojama kaip prevencinė veikla, antroji – konflikto mediacija taikoma įvairiems ginčams spręsti mediacijos būdu. Šių notaro vykdomos mediacijos rūšių atribojimas yra sąlyginis, kadangi dėl šalių interesų nesuderinamumo sutartinė mediacija bet kuriuo metu gali modifikuotis į konflikto mediaciją.
10. Notarui suteikta galimybė būti teismo mediatoriumi yra viena iš galimų privačios mediacijos modelio išraiškų notarų vykdomos mediacijos praktikoje ir *de facto* yra įvertinta Lietuvos notarų.
11. Nustatyta, kad Lietuvos teisiniame reguliavime įtvirtintas draudimas asesoriams teikti privačios mediacijos paslaugas yra nepagrįstas siekiant notaro vykdomos mediacijos procedūros skatinimo.
12. Lietuvoje įtvirtintas draudimas notarams tapti mediatorius vienijančių asociacijų nariais laikytinas prieštaraujančiu notarams suteiktai galimybei vykdyti mediaciją. Suteikus notarams galimybę jungtis į asociacijas, vienijančias Lietuvos mediatorius, būtų skatinama notarų-mediatorių ir mediatorių tarpusavio žinių sklaida.
13. Tyrimas leidžia konstatuoti, kad nėra „grynųjų“ mediacijos stilių, taikytinų notarui vykdančiam mediaciją, tačiau lotyniškojo notariato sistemos notaro prevencinio teisingumo „genas“ leidžia daryti išvadą, kad notaro vykdomai mediacijai būdingesnis ir jo dažniau taikomas vertinamasis mediacijos stilius.
14. Notaro vykdomos mediacijos drausminės ir civilinės atsakomybės taikymo pagrindas priklauso nuo notaro vykdomos mediacijos modelio. Jei teisiniu reguliavimu įtvirtintas privačios mediacijos modelis – notarams, vykdančioms mediaciją, taikoma drausminė atsakomybė kaip mediatoriams; jei integruotosios mediacijos modelis – taikoma drausminė atsakomybė kaip notarams. Kilus civilinei atsakomybei, notarui, vykdančiam privačią mediaciją – taikoma sutartinė civilinė atsakomybė, o vykdančiam integruotąją mediaciją – deliktinė civilinė atsakomybė.
15. Lietuvoje *de jure* įtvirtintas „griežtas“ privačios mediacijos notaro veikloje modelis, atskiriantis notaro atliekamus notarinius veiksmus ir notaro teikiamas mediacijos paslaugas. Tačiau *de facto*, vertinant notaro vykdomą prevencinį teisingumą, Lietuvos notarų veikloje atliekant notarinius veiksmus taikomos ir mediacijos technikos, kaip integruotos mediacijos modelio dalis.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS DĖL NOTARŲ VYKDOMOS MEDIACIJOS TEISINIO REGULIAVIMO PAKEITIMŲ

1. Pasiūlymai *įstatymų leidėjui*:

Atliktas tyrimas leido suformuluoti keletą pasiūlymų, kaip galėtų būti keičiamos galiojančios Lietuvos teisės normos. Šie pakeitimai galėtų prisidėti tobulinant esamą notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą.

1.1. LR notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad notaras gali būti mediatoriumi, kai sprendžiami ginčai.

Siūloma LR notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalį pakeisti ir išdėstyti taip:

„Notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šio įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notaras taip pat gali būti civilinių ginčų **taikinimo tarpininku**⁵⁹⁰ (mediatoriumi) ,kai sprendžiami ginčai.“

1.2. LR notariato įstatymo 20² straipsnio 3 dalyje įtvirtintas notaro teikiamų mediacijos paslaugų ir notarinių funkcijų griežtas atribojimas: draudimas teikti mediacijos paslaugas atlikus notarinį veiksma ir draudimas po notaro vykdytos mediacijos atlikti notarinį veiksma.

Siūloma LR notariato įstatymo 20² straipsnio 3 dalį pakeisti, atsisakant draudimo po notaro vykdytos mediacijos atlikti notarinį veiksma, ir išdėstyti taip:

„Atlikdamas įstatymų nustatytas funkcijas ir teikdamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, notaras turi atriboti savo funkcijų atlikimą nuo taikinamojo tarpininkavimo paslaugų teikimo. Notaras negali teikti taikinamojo tarpininkavimo **mediacijos** paslaugų ginčiuose, kylančiuose iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Notaras taip pat negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis jau suteikė taikinamojo tarpininkavimo paslaugas.“

1.3. Šiuo metu LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas ir LR notariato įstatymas nesuteikia notarams galimybės atlikti vykdomuosius įrašus dėl mediacijos procedūros metu pasiektų taikos sutarčių. Todėl toliau pateiktais įstatymų pakeitimais siūloma suteikti galimybę notarams atlikti vykdomuosius įrašus mediacijos procedūros metu pasiektoms taikos sutartims.

Siūloma LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnio 3 dalį pakeisti ir išdėstyti taip⁵⁹¹:

---

590 Sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ atsisakoma, derinant nuostatas su LR mediacijos įstatyme vartojamomis sąvokomis.

591 Jei siūlomi pakeitimai būtų atliekami po LR mediacijos įstatymo įsigaliojimo, tuomet turėtų būti analogiškas pakeitimas atliekamas LR mediacijos įstatymo 16 str. 3 dalies.

„3. Kai ginčas, kuris sprendžiamas taikinamojo tarpininkavimo būdu, nėra tuo pačiu metu nagrinėjamas teisme, ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka arba pateikta notarui tvirtinti ir vykdomajam įrašui atlikti Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 49² straipsnio nustatyta tvarka. Prašymas dėl taikos sutarties patvirtinimo ar patvirtinimo ir vykdomojo įrašo atlikimo paduodamas ginčo šalių pasirinkimu vienos iš ginčo šalies gyvenamosios vietos arba buveinės apylinkės teismui arba notarui. Įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma privers-tinai. Notarui patvirtinus taikos sutartį ir atlikus vykdomąjį įrašą jis tampa vykdytinas ir vykdomasis dokumentas.“

Siūloma LR notariato įstatymo 26 straipsnio 1 dalį papildyti 15¹ punktu ir išdėstyti taip:

„15¹) atlieka vykdomuosius įrašus pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis, pasiektas neteisminės mediacijos procedūros metu;“

Siūloma LR notariato įstatymo IV skyrių „Notarinių veiksmų atlikimo ypatumai“ papildyti nauju 49² straipsniu ir išdėstyti taip:

„49² straipsnis. Vykdomųjų įrašų pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis pasiektas neteisminės mediacijos procedūros metu atlikimas

Notaras ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas dėl vykdytinumo suteikimo neteisminės mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai, ją atlieka, vadovaudamasis šiuo įstatymu ir laikydamasis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro nustatytos notarų vykdomųjų įrašų atlikimo pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis, tvarkos ir formos, reikalavimų.

Notaro vykdomieji įrašai arba atsisakymas atlikti vykdomąjį įrašą skundžiami Civilinio proceso kodekso 511 straipsnyje nustatyta tvarka.“

- 1.4. LR notariato įstatymo 62 straipsnyje reglamentuojamas draudimas asesoriams vykdyti mediaciją.

Siūloma LR notariato įstatymo 62 straipsnį pakeisti, suteikiant galimybę asesoriams būti mediatoriais, ir išdėstyti taip:

„62 straipsnis. Kandidatų į notarus (asesorių) veiklos apribojimai.

„Kandidatui į notarus (asesoriui) neleidžiama dirbti jokio kito darbo arba verstis kokia nors kitokia mokama veikla (išskyrus mokslinį ar pedagoginį bei kūrybinį darbą, arbitro ar mediatoriaus funkcijų atlikimą, darbą visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose). Kandidatas į notarus (asesorius) gali dirbti pagal darbo sutartį notaro biure, kuriame jis atlieka praktiką.

Atlikdamas arbitro ar mediatoriaus funkcijas, kandidatas į notarus (asesorius) privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Kandidatas

į notarus (asesorius) negali būti arbitru **ar mediatoriumi** ginčiuose, kylančiuose iš santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Be to, kandidatas į notarus (asesorius) negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiam ginčui jis buvo arbitru.“

- 1.5. Šiuo metu notarams leidžiama dalyvauti tik notarų savivaldos institucijų veikloje, o galimybė notarams dalyvauti institucijų ir asociacijų, vienijančių mediatorius, veikloje nenumatyta.

Siūloma LR notariato įstatymo 20 straipsni 1 dalį pakeisti, suteikiant galimybę notarams, vykdantiems mediaciją, dalyvauti institucijų ir asociacijų, vienijančių mediatorius, veikloje, ir išdėstyti taip:

„Notarai nevaržomai dalyvauja notarų savivaldos ir kitų renkamų institucijų veikloje. **Notarai, teikiantys mediacijos paslaugas, turi teisę laisvai jungtis į institucijų ar asociacijų, vienijančių mediatorių interesus, veiklą.** Jeigu notaras eina renkamas pareigas kitose institucijose, jo įgaliojimai turi būti sustabdomi šio įstatymo 22¹ straipsnio nustatyta tvarka.“

- 1.6. Šiuo metu LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad notari, siekiantys būti įrašyti į LR mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: (1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą, (2) būti išklauses ne trumpesnius kaip 40 akademinį valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į LR mediatorių sąrašą dienos, (3) būti išlaikę mediatorių kvalifikacinį egzaminą, (4) būti nepriekaištingos reputacijos. Notarams, turintiems trejų metų notaro darbo patirtį, netaikomas reikalavimas dėl kvalifikacinio egzamino laikymo.

Siūloma LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalį pakeisti, nustatant notarams, norintiems teikti mediacijos paslaugas, analogiškus reikalavimus kaip teisėjams, ir išdėstyti taip:

„2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams **bei notarams**, turintiems trejų metų **atitinkamai** teisėjo **ar notaro** darbo patirtį ir išklausiems ne trumpesnius kaip 16 akademinį valandų įvadinis mokymus mediacijos tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė ne mažiau kaip 100 akademinį valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams; **ir antstoliams ir notarams**, turintiems trejų metų atitinkamai advokato; arba antstolio arba notaro darbo patirtį.“

2. Pasiūlymai *teisingumui ministrui*, kaip subjektui atsakingam už notarų atlygio politikos formavimą:

Įtvirtinti atlygintinumo už notaro vykdomą mediaciją viršutines ribas, paliekant galimybę dėl konkretaus atlygio susitarti notarui-mediatoriumi bei ginčo šalims. Tokiu būdu būtų suaktyvintas notarų iniciatyvumas vykdyti šią procedūrą bei visuomenės suinteresuotumas ginčus spręsti padedant notarui-mediatoriumi.

3. Rekomendacijos *Lietuvos notarų rūmams*:

- 3.1. Rekomenduoti notarams jų teikiamas konsultacijas, „išnaudoti“ ne tik šalių tikriesiems interesams išsiaiškinti, ieškant šalių subalansuoto sprendimo, bet ir kaip mediacijos taikomumą skatinančią priemonę, t. y. jei ginčo šaliai (-ims) kreipusis į notarą dėl konsultacijos (jei konsultacija nesusijusi su notariniu veiksmu) arba dėl notarinio veiksmo atlikimo (konsultacijos yra sudedamoji notarinio veiksmo atlikimo dalis) tarp jų egzistuoja ginčas, notaras tokią konsultaciją galėtų išnaudoti kaip informacinę sesiją apie mediaciją, informuodamas apie jos privalumus, teikiamą naudą, kartu siūlydamas šalims kreiptis į profesionalų mediatorių, arba pats notaras gali taikyti mediaciją, jei jis teikia tokią paslaugą kaip ekstraordinarią privačios mediacijos paslaugą.
- 3.2. Rekomenduoti notarams, vykdant privačią mediaciją, šios procedūros būdu spęstinių ginčų rūšis išskirti, juos siejant su notarų atliekamų notarinių veiksmų tematika. Tokia rekomendacija taikytina ir notarams, nusprendusiems vykdyti teisminę mediaciją ir įrašytiems į Lietuvos Respublikos teismo mediatorių sąrašą.
- 3.3. Rekomenduoti notarams mediacijos paslaugas teikti notaro darbo laiku bei notaro biuro patalpose, suderinus su Lietuvos notarų rūmais. Vengiant notaro vykdomos mediacijos komercializavimo, tačiau siekiant jos platesnio taikymo, tokią galimybę Lietuvos notarų rūmai galėtų skatinti terminuotai, t. y. bent iki tol, kol įsigalios LR mediacijos įstatymas.
- 3.4. Informuoti Lietuvos notarų rūmų internetinėje svetainėje apie konkrečius notarus, teikiančius mediacijos paslaugas.
- 3.5. Rekomenduoti notarams siūlyti notarinio veiksmo šalims į notarų tvirtinamą sandorį įtraukti mediacijos išlygą, kartu informuojant šalis apie šios procedūros teikiamą naudą.
- 3.6. Pakeitus LR notariato įstatymą ir suteikus galimybę asesoriams vykdyti mediaciją, rekomenduoti asesoriams vykdyti mediaciją, ypač tuomet, kai kreipiamasi į notarą paveldėjimo atveju, tačiau tarp įpėdinių egzistuoja ginčas. Asesorius veikiančio kaip mediatorius pagalba šalims išsprendus ginčą, notaras galėtų atlikti notarinius

veiksmus. Tokia veiksmų seka pateisintų visuomenės poreikius, kreipiantis į notarą, gauti kompleksines paslaugas, tarp įpėdinių (šalių) randamas kompromisas bei atliekami būtini notariniai veiksmai, kartu taupomas besikreipiančių dėl teisinės pagalbos laikas.

- 3.7. Notarų tarpusavio, taipogi kitų notaro biuro darbuotojų nesutarimus/ginčus rekomenduoti spręsti mediacijos būdu, tokias funkcijas siūlant atlikti Lietuvos notarų rūmų administracijos atstovams – Lietuvos notarų rūmų valdytojui, Lietuvos notarų rūmų konsultantams-teisininkams, nes vadovaujantis LR notariato įstatymu Lietuvos notarų rūmai įpareigoti prižiūrėti, kaip notarai atlieka savo funkcijas ir laikosi profesinės etikos reikalavimų, o Lietuvos notarų rūmų administracija veikia kaip Lietuvos notarų rūmų einamąją veiklą užtikrinantis subjektas.

PRIEDAI

Anketa Nr. 1

ANKETA APIE MEDIACIJOS (TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO) TAIKYMĄ NOTARO VEIKLOJE

Gerbiami notarai,

Esu Mykolo Romerio universiteto doktorantė Gerda Štaraitė-Barsulienė, atliekanti tyrimą tema „Mediacija notaro veikloje: galimybės ir teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje“. Šio tyrimo tikslas atskleisti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, todėl Jūsų, kaip praktikuojančių notarų, nuomonė yra labai svarbi.

Klausimyno atsakymai bus panaudoti rengiant mokslines įžvalgas dėl mediacijos taikymo galimybių notaro veikloje bei mediatyvių technikų taikymo notaro veikloje sampratos atskleidimo, be kita ko, ir rekomendacijų (siūlymų) dėl notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo tobulinimo Lietuvoje, siekiant skatinti šios procedūros taikomumą notarų veikloje, pateikimo.

Prašome pažymėti apskritimu prie kiekvieno klausimo savo nuomonę, kuri atspindėtų Jūsų atsakymą. Prie klausimų, prie kurių nurodyta, jog *galimi keli atsakymų variantai*, - *galima pasirinkti kelis atsakymus*. Tam tikrais anketoje nurodytais atvejais - *prašome pateikti savo atsakymo variantą*. **Vardo ir pavardės nurodyti nereikia**.

Užtikrinu Jūsų dalyvavimo tyrime konfidencialumą. Iš anksto dėkoju už Jūsų dalyvavimą tyrime.

1. Į Jus kaip notarą kreipiasi šalys dėl notarinio veiksmo atlikimo. Iki atliekant notarinį veiksma (pvz.: siekiant patvirtinti sandorį) tarp šalių kyla ginčai. Ką jūs kaip notaras darote?
  - 1) siekiate suderinti skirtingas šalių pozicijas ir pasiekti kompromisą;
  - 2) pasiūlote šalims kreiptis į advokatus dėl ginčytinų santykių;
  - 3) pasiūlote kreiptis į mediatorių;
  - 4) pasiūlote, kad patys galite vykdyti mediaciją;
  - 5) kita (nurodykite) .....
2. Jeigu bandote patys išspręsti tarp notarinio veiksmo šalių kilusį ginčą, kokias priemones Jūs taikote:
  - 1) konsultuojate ginčo šalis – siekdami išsiaiškinti (notarinio veiksmo) šalių interesus;
  - 2) vykdate mediaciją;
  - 3) kita (nurodykite) .....

3. Ar iki notarinio veiksmo atlikimo kilus tarp notarinio veiksmo šalių ginčams:
  - 1) Jūs veikiate kaip nešališkas, neutralus klausytojas, tik padedantis šalims suvokti savo interesus ir rasti pačioms kompromisą;
  - 2) Jūs vertinate situaciją, suteikiate informaciją apie teisinę ginčo dalį, elgiatės direktyviai ieškant tarp šalių kompromiso;
  - 3) Jūs stengiatės pakeisti šalių požiūrį į ginčytiną situaciją ir vienam į kitą;
  - 4) kita (nurodykite) .....
4. Jūsų pagrindinis motyvas siekiant išspręsti tarp notarinio veiksmo šalių kilusį ginčą (prieš atliekant notarinį veiksma): *(galimi keli atsakymų variantai)*
  - 1) atlikti notarinį veiksma;
  - 2) išvengti ateities ginčų tarp šalių;
  - 3) nepažeisti trečiųjų asmenų bei visuomenės interesų;
  - 4) kita (nurodykite) .....
5. Jūsų kaip notaro praktikoje teikiamos konsultacijos šalims:
  - 1) yra sudedamoji kiekvieno notarinio veiksmo dalis;
  - 2) yra sudedamoji beveik visų (dažno) notarinio veiksmo dalis;
  - 3) yra sudedamoji kai kurių notarinių veiksmų dalis;
  - 4) retai taikoma paslauga Jūsų praktikoje.
6. Kaip dažnai taikote konsultacijas, kurios nesiejamos su notarinio veiksmo atlikimu?
  - 1) kiekvieną darbo dieną;
  - 2) ne rečiau kaip du kartus per savaitę;
  - 3) ne rečiau kaip kartą per mėnesį;
  - 4) kita (nurodykite) .....
7. Kokius notarinius veiksmus atliekant dažniausiai taikote konsultavimą: *(galimi keli atsakymų variantai)*
  - 1) notarų funkcijų tvirtinant sandorius (nekilnojamojo turto perleidimo, vedybų sutarčių tvirtinimas ir kt.) kontekste;
  - 2) notarų funkcijų paveldėjimo kontekste (testamentų tvirtinimas ir kt.);
  - 3) notarų funkcijų juridinių asmenų steigimo procese;
  - 4) kita (nurodykite) .....
8. Ar nustatytas atlyginimo dydis už notarų „konsultacijų suteikimą“ šalims yra pakankamas, norint skatinti šio paslaugos taikomumą:
  - 1) taip;
  - 2) ne.
9. Ar atlyginimo būdas, kai atlygis už notaro teikiamas teisės konsultacijas yra įskaičiuotas į atlygį už notarinio veiksmo atlikimą, yra tinkamas, norint skatinti šios paslaugos (teisės konsultacijos) taikomumą?
  - 1) taip;
  - 2) ne.

10. Kaip manytumėte, ar sandorių, kurie bus tvirtinami notaro, projektus turėtų rengti: *(galimi keli atsakymų variantai)*
- 1) patys notarai,
  - 2) advokatai ar kiti teisininkai;
  - 3) kita (nurodykite) .....
11. Ar, Jūsų manymu, tikslinga numatyti daugiau sandorių rūšių, kurioms būtų numatytas privalomas notarinis tvirtinimas, vertinant notaro vykdomą prevencinį teisingumą?
- 1) taip;
  - 2) ne.
12. Jei 11 klausime pasirinkote atsakymo variantą „taip“, nurodykite, kokie, Jūsų manymu, sandoriai turėtų būti privalomai tvirtinami notaro?
- .....
13. Ar rekomenduojate notarinio sandorio šalims į sandorį įtraukti sąlygą, jog kilus ginčams jie turėtų būti sprendžiami taikant mediacijos procedūrą?
- 1) taip;
  - 2) ne.
14. Ar Jums žinoma mediacijos procedūros esmė ir kaip ją taikyti praktikoje?
- 1) taip;
  - 2) ne.
15. Ar taikėte mediacijos paslaugas, įsigaliojus Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimams (nuo 2016 m. sausio 1 d.), numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas?
- 1) taip;
  - 2) ne.
16. Kaip vertinate notaro kaip mediatoriaus funkcijų plėtrą?
- 1) teigiamai;
  - 2) neigiamai.
17. Mediacijos vykdymas notarams nėra privaloma funkcija. Ar Jūs, siekdami taikyti šią procedūrą, sutiktumėte būti įrašytas į tokias paslaugas teikiančių notarų-mediatorių ar mediatorių sąrašą (jei tokie egzistuočiau)?
- 1) taip;
  - 2) ne.
18. Kaip vertintumėte, kad mediacijos procedūros metu pasiektiems susitarimams privalomojo vykdymo galią galėtų suteikti ir notarai (t.y. ne tik teismai):
- 1) teigiamai;
  - 2) neigiamai.

19. Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdo notarams vykdyti mediaciją:

(galimi keli atsakymų variantai)

- 1) metodinių mediacijos taikymo rekomendacijų notarams nebuvimas;
  - 2) seminarų bei mokymo mediacijos tematika stygius;
  - 3) visuomenės informuotumo, kad tokia procedūra gali būti vykdoma notaro, trūkumas;
  - 4) pačių notarų iniciatyvos vykdyti šią procedūrą stygius;
  - 5) visuomenės skeptiškas požiūris į mediacijos procedūrą;
  - 6) nurodykite kitas priežastis: .....
- .....

20. Jūsų lytis:

- 1) moteris;
- 2) vyras.

21. Jūsų amžius:

- 1) iki 30 metų;
- 2) nuo 30 iki 50 metų;
- 3) nuo 50 metų.

22. Jūs užsiimate notaro praktika:

- 1) iki 10 metų;
- 2) nuo 10 iki 20 metų;
- 3) nuo 20 iki 30 metų;
- 4) 30 ir daugiau metų.

23. Jūsų veiklos teritorija yra:

- 1) Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Panevėžys, Šiauliai, Alytus, Marijampolė, Telšiai, Tauragė, Utena;
- 2) kita.

Ačiū už skirtą laiką.

**ANKETA
APIE MEDIACIJOS (TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO)
TAIKYMĄ NOTARO VEIKLOJE**

Gerbiami notarai, praktikuojantys mediaciją,

Esu Mykolo Romerio universiteto doktorantė Gerda Štaraitė-Barsulienė, atliekanti tyrimą tema „Mediacija notaro veikloje: galimybės ir teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje“. Šio tyrimo tikslas atskleisti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje.

Pirmasis anketinis tyrimas buvo atliktas 2016 m. gruodžio 3 d. vykusiame Notarų rūmų suvažiavime. Siekiant kokybinio tyrimo, kreipiuosi į Jus, kaip notarus, be kita ko, praktikuojančius ir mediaciją⁵⁹², nes Jūsų nuomonė atliekamam tyrimui yra labai svarbi.

Klausimyno atsakymai bus panaudoti rengiant mokslines išvalgas dėl mediacijos taikymo galimybių notaro veikloje ir rekomendacijų (siūlymų) dėl notaro vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo tobulinimo Lietuvoje, siekiant skatinti šios procedūros taikomumą notarų veikloje, pateikimo.

Prašau pažymėti apskritimu prie kiekvieno klausimo savo nuomonę, kuri atspindėtų Jūsų atsakymą. Tam tikrais anketoje nurodytais atvejais - prašau pateikti savo atsakymo variantą.

Iš anksto dėkoju už Jūsų dalyvavimą tyrime.

1. Didžioji dalis apklaustų Lietuvos notarų patvirtino, kad jie nėra taikę mediacijos, numačius tokią galimybę Notariato įstatyme, tai grįsdami neišbaigtu teisiniu reguliavimu. Ar Jus įsirašyti į Teismo mediatorių sąrašą paskatino aiškesnis teisminės mediacijos vykdymo reguliavimas:

- 1) taip;
- 2) ne.

2. Jei pasirinkote antrąjį atsakymo variantą („ne“), prašau nurodyti priežastis, paskatinusias Jus įsirašyti į Teismo mediatorių sąrašą?

.....
.....

3. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas (priimtas 2008 m. liepos 15 d.) nedraudžia notarams rekomenduoti notarinio veiksmo šalims, kilus tarp jų ginčams iki atliekant notarinį veiksma, kreiptis į mediatorių. Kodėl, Jūsų nuomone, notarai, tokiu atveju nerekomenduoja kreiptis į mediatorius profesionalus?

.....
.....

---

592 Teismo mediatorių sąrašo duomenys.

4. Didžioji dalis Lietuvos notarų patvirtino, kad notarai retai rekomenduoja notarinio sandorio šalims į tvirtinamą sandorį įtraukti „mediacijos išlygą“ (sandoryje numatyti nuostatą, kad kilusius ginčus dėl sandorio spęstų, visų pirma, mediacijos būdu). Kokios priežastys, Jūsų nuomone, tai sąlygoja?
.....
.....
5. Ar, Jūsų nuomone, suteikus galimybę notarams (ne tik teismams) suteikti taikos sutartims vykdytinumą, paskatintume mediacijos procedūros, vykdomos notaro, taikomumą?
1) taip;
2) ne;
3) kita (nurodykite).....
6. Kaip vertinate draudimą asesoriams vykdyti mediaciją (būti mediatoriais)? Kodėl?
.....
.....
7. Kaip vertinate draudimą, kad po notaro vykdytos mediacijos jis negali atlikti notarinio veiksmo? Kodėl?
.....
.....
8. Ar supažindinus Lietuvos notarus su mediacijos taikymo galimybėmis - rekomendacija kreiptis į profesionalų mediatorių, „mediacijos išlygos“ įtvirtinimą notaro tvirtinamame sandoryje, užtikrintume intensyvesni mediacijos procedūros vykdomos notaro taikymą?
1) taip;
2) ne;
3) kita (nurodykite).....

Ačiū už skirtą laiką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. TEISĖS AKTAI

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. [2008] OL, L136/3.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. [2001] OL, L304/64.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

3. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340
6. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 28-810.
7. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.
8. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 87-3462.
9. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras*. 2017, Nr. 12053.
10. Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 8 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 146-5870.
11. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 149-7630.
12. Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. *Teisės aktų registras*. 2016, Nr. 28737.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 29-1406.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. sausio 14 d. nutarimas Nr. 27 „Dėl patobulintų Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.54¹, 3.76¹, 3.115¹ straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo Nr. X-1809 8 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo Nr. VIII-1591 2, 14 ir 24 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų pateikimo LR Seimui“. *Teisės aktų registras*. 2016, Nr. 1240.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 17 d. nutarimas Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2017, Nr. 4172.
16. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1993 m. kovo 5 d. įsakymas Nr. 17 „Dėl Lietuvos Notarų rūmų statuto patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-06-06]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notarų-rūmai/teisės-aktai/notarų-rūmų-statutas>>.
17. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. Nr. 1R-482 „Dėl notaro kvalifikacinio egzamino nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007. Nr. 2-95.
18. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1996 m. rugsėjo 12 d. įsakymas Nr. 57 “Dėl notarų imamo atlyginimo už notarų atliekamus notarinius veiksmus ir teikiamas teisines bei technines paslaugas dydžių”. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 87-2075.
19. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. 1R-119 „Dėl reikalavimų, keliamų notarų biurams ir notarų darbo laikui, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 86-3134.
20. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. 1R-256 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 139-7162.
21. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. 1R-105 „Dėl kandidatų į notarus (asesorių) skaičius nustatymo“. *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 13939.
22. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 13939.
23. Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimo 2015 m. balandžio 11 d. nutarimas Nr. 6 „Dėl Lietuvos Respublikos notarų garbės (etikos) kodekso patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/notar%C5%B3-r%C5%ABmai/teis%C4%97s-aktai/notar%C5%B3-etikos-kodeksas>>.
24. Teisėju tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) “Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo”. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-01]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.
25. Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-124-(7.1.2) „Dėl Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-01]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

Užsienio valstybių teisės aktai

26. *Zivilprozessordnung*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo>>.
27. *Sachenrechtsbereinigungsgesetz*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-11-13]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/sachenberg/>>.

28. *Beurkundungsgesetz*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-06-06]. <http://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/___3.html>.
29. *Bundesnotarordnung, 1937*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/index.html>>.
30. *Conciliation act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013028/consolide>>.
31. *Notaries Act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013002/consolide>>.
32. *Notarisation Act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511112013005/consolide>>.
33. *Ordonnance n° 45-2590 du 2 novembre 1945 relative au statut du notariat*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-04]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006069175&dateTexte=20090320#LEGIARTI000006915175>>.
34. *Décret n°45-0117 du 19 décembre 1945 pris pour l'application du statut du notariat*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000682446&fastPos=1&fastReqId=1835531331&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>>.
35. *Code de procédure civile*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=7E2E566C2877AC4835577EEF96B884C8.tpdila19v_1?idSectionTA=LEGISCTA000030360397&cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20181231>.
36. *Loi n° 95-125 du 8 février 1995 relative à l'organisation des juridictions et à la procédure civile, pénale et administrative*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-03]. <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000350926#LEGISCTA000024808651>>.
37. *Bayerisches Schlichtungsgesetz*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-02]. <<http://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BaySchlG?AspxAutoDetectCookieSupport=1>>.
38. *Gesetz, betreffend die Einführung der Zivilprozessordnung*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/zpoeg/>>.
39. *Güteordnung der Bundesnotarkammer*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-05]. <<http://www.bundesnotarkammer.de/Notar/Berufsrecht/Gueteordnung.php>>.
40. *Mediation law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-15]. <<https://likumi.lv/doc.php?id=266615Notariate%20Law%20http://likumi.lv/doc.php?id=5998>>.
41. *The Civil Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://likumi.lv/doc.php?id=225418>>.
42. *Notariate Law*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://likumi.lv/doc.php?id=59982>>.
43. *Notaries act*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <<http://www.notar-z.si/en/regulations>>.

44. *Gesamte Rechtsvorschrift für Notariatsordnung*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-15]. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753>>.
45. *Gesamte Rechtsvorschrift für Zivilrechts-Mediations-Gesetz*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-15]. <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753>>.
46. *Gesetz über Kosten der freiwilligen Gerichtsbarkeit für Gerichte und Notare*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-05]. <<https://www.gesetze-im-internet.de/gnotkg/BJNR258610013.html>>.
47. *Georgian Law on Notary*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-08]. <<http://www.notary.ge/index.php?id=44&lang=eng>>.

Rekomendacinio pobūdžio tarptautiniai teisės aktai

48. *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R(81)7 On Measures Facilitating Access to Justice*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-25]. <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecMode=1&DocId=671776&Usage=2>>.
49. *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R(86)12 Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload of the Courts*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-10]. <http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/legal_professionals/court_clerks/legal_instruments_and_documents/Rec%20%2886%29%2012.asp>.
50. *Committee of Ministers recommendation No. R. (1998)1 adopted on 21 January 1998 to member states on mediation on Family disputes*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.
51. *Committee of Ministers recommendation No. R. (2002)10 adopted on 18 September 2002 to member states on mediation in civil matters*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.
52. *European notarial code of conduct* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-15]. <http://www.cnue.be/cnue-2010/en/003/005.html>.
53. *European Parliament Resolution on the state and organization of the profession of notary in the 12 Member States of the Community A3-0422/93*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TEXT/PDF/?uri=OJ:JOC_1994_044_R_0019_01&from=EN>.
54. *European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems, 2006 23 March*. [interaktyvus]. [žiūrėta]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0108+0+DOC+XML+V0//EN>>.
55. *Deontology and Rules of Organisation For Notariats*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05] <<http://www.uinl.org/675/deontology-and-rules-of-organisation-for-notariats>>.

II. SPECIALIOJI LITERATŪRA

56. Ažubalytė, R. Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84):33-40.
57. Banys, A. Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys. *Jurisprudencija*. 2014, 21(4):1117-1139.
58. Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, 37(29):59-65.
59. Barcelo, J. J., Cramton, R. C. *Lawyers Practice And Ideals: A Comparative View*. Boston: Kluwer Law International, 1999.
60. Bendorienė, A. et al. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera, 2005.
61. Beque, P. Europos notariatas: vienybė įvairovėje. *Notariatas*. 2007, 2:13-14.
62. Berg, R., Montangie, Y. Theory and Evidence on the Regulation of the Latin Notary. A *Law and Economics Approach*, ECRI-report 0604. Rotterdam: Erasmus Competition and Regulation institute (ECRI), 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bmg.eur.nl/fileadmin/ASSETS/bmg/ECRI/Onderzoeksrapporten/ECRI_2006__Regulation_latin_notary_profession.pdf>.
63. Berg, R., Montangie, Y. Competition in professional services markets: are Latin notaries diferent? [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bmg.eur.nl/fileadmin/ASSETS/bmg/ECRI/Onderzoeksrapporten/ECRI_2006__Regulation_latin_notary_profession.pdf>.
64. Bogušienė V., Bendorienė A. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma Litera, 2008.
65. Boulle, L., Nestic, M., *Mediation: principles, process, practice*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 2001.
66. Bräu, P. Verwahrungstatigkeit des Notare, Freiburg, 1991. in Plesker, U. *Aussergerichtliche Konfliktbewältigung durch Notare: Möglichkeiten und Perspektiven im Bereich des Zivilrechts*. Hamburg: Verlag dr. Kovač, 2004.
67. Ceylan, N. The Contribution of the notarial profession to the administration of Justice: the newest frontiers and Mediation in particular. La Mediation. IV Colloque des Notariats. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-09]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3917&mn=3>>.
68. Clark, B., *Lawyers and Mediation*. Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, (eBook), 2012.
69. Cochran, R. F., Jr. Louis D. Brandeis and the Lawyer Advocacy System. *Pepperdine Law Review*. 2013, 40(2): 351-364.
70. Decorps, J. P. Notariatas – ateities profesija. *Notariatas*. 2013, 15: 6-9.
71. De Palo, G., Trevor, M. B. et. al. *EU Mediation: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
72. Dromantaitė-Stančikienė, A., Gineitiene, Z. Moterų padėtis Lietuvoje siekiant karjeros. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 4(8):69-88.
73. Dzienkowski, J. S. Lawyers as Intermediaries: The Representation of Multiple Clients in the Modern Legal Profession. *University of Illinois Law Review*. 1992, 462:741-818.

74. Esplugues, C., Marquis, L. *New Development in Civil and Commercial Mediation. Global Comparative Perspectives*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag. 2015.
75. Fisher, R., Ury, W. *Getting to yes: negotiating agreement without giving in*. London: Random House Business Books, 1991.
76. Gaivenis, V. *Nuo raštininko iki notaro*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2007.
77. Gary S. N., *Mediation and Elderly: Using Mediation to Resolve Probate Disputes over Guardianship and Inheritance*. *Wake Forest Law Review*. 1997, 32(2): 397-424.
78. Garalevičius, Z., Kavoliūnaitė, E., Lankauskas, M., Ragauskas, P. *Atlyginimo už notarų teikiamas paslaugas dydžio nustatymo principai ir modeliai Europos Sąjungos valstybėse narėse*. Vilnius: Teisės institutas. 2007.
79. Gerovska, R. L. State counselor, Ministry of Justice Rapport Macedoine: La Mediation. *IV Colloque des Notariats Euromediterranees*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-09]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3914&mn=3>>.
80. Golan, D. *Mediating Legal to Dispute: Effective Strategies for Lawyers and Mediators*. New York: American Bar Association, 1996.
81. Goodman, A., Hammerton, A. *Mediation advocacy*. New Delhi, India: AbeBooks, 2006.
82. Graf-Schlichter, M. L. Ein Gesetz zur Foerderung der Mediation in Deutschland – Ueberlegungen des Bundesministeriums der Justiz zur Umsetzung der Europaeische Mediationsrichtlinie. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – „Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen“*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 9-22.
83. Grziwotz H. *Erfolgreiche Verhandlungsführung und Konfliktmanagament durch Notare (Ein Praxishandbuch zur aussergerichtlichen Streitbeilegung, obligatorischen Streitschlichtung und Mediation)*. Köln: Centrale für Mediation, 2001.
84. Gumuliauskienė, L., Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3): 1113-1130.
85. Goldberg, S. B., Shaw, M. L. The secrets of successful (and unsuccessful) mediators continued: studies two and three. *Negotiation Journal*. 2007, 23(4): 393-418.
86. Goldberg, S. B., Sander, F. E. A., Rogers, N. H., *Dispute Resoluition: negotiation, mediation and other processes*. Boston, Toronto, London: Little Brown and Company, 1992.
87. Haft, F., Schlieffen, K. G. *Handbuch Mediation. Verhandlungstechnik, Strategien, Einsatzgebiete*. München: Verlag C. H. Beck. 2009.
88. Hopf, K. J., Steffek, F. *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford University Press. 2013.
89. Herbots, J. H. *Contract Law of Belgium in International Encyclopedia of Laws*. The Hague: Kluwer Law International, 1998.
90. Cheremnikh, I. G. *Teoreticheskie osnovy nezavisimogo notariata* [The theoretical foundations of an independent notary]. Moskva: Bukoved, 2006.

91. Cheremnykh, I. N. *Stanovlenie nezavisimogo notariata Rosii kak instituta po osushhestvleniju kak pravooxratitelnoi dejatelnosti* [Origin of Independent Notariat of Russia as Institute for Effectuation of Right Protective Activity]. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-15]. <<http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1269513>>.
92. Jarkov, V. V. *Notariat i mediacija*, 2008 [Notary and mediation]. [žiūrėta 2014-04-15]. <http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2850_23.aspx>.
93. Juškaitė-Vizbarienė, J. Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui? *Teisės apžvalga*. 2014, 1(11):99-138.
94. Kalashnikova, S. I. *Mediacija v sfere grazhdanskoj jurisdikcii* [Mediation in civil jurisdiction]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011.
95. Kaminskienė, N. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: VĮ Registrų centras. 2011.
96. Kaminskienė, N. Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. *Jurisprudencija*. 2013, 20(2): 683-705.
97. Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I. Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2016, 8(1): 44-62.
98. Kaminskienė, N. Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? *Socialinis darbas*. 2010, 9(1): 54-63.
99. Kaminskienė, N., et al. *Mediacija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
100. Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007.
101. Kavalnė, S., Saudargaitė, I. Mediation in Disputes Between Public Authorities and Private Parties: Comperetive Aspects. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 251-265.
102. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspketyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82):65-96.
103. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. *Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos vaslstybėse*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos Teisės institutas, 2014.
104. Kiršienė, J. Advokatų nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė. *Jurisprudencija*. 2014, 21(3):683-706.
105. Kiršienė, J., Malinauskas, V. Viešosios teisės raida: *de jure* ir *de facto*. Vilnius: Mes, 2013.
106. Kucherenko, P. A. The Advocacy Feature Of The Modern notariat. *RUDN Journal of Law*. 2015, 2:59-65.
107. Kuconis, P., Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos. Antrasis leidimas*. Vilnius: Justitia, 2001.
108. Kūris, E. Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija. *Notariatas*. 2012, 13: 48-54.
109. Kūris, E. et al. *Lietuvos teisines institucijos*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
110. Kvietkauskas, A. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija. 1985.

111. Lakis, J. *Konfliktų sprendimas ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008.
112. Langys, E., Tvaronavičienė, A. Mediacijos taikymas ginčiuose tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų. *Jurisprudencija*. 2016, 23(1): 108-125.
113. Lastasukienė, G. Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*. 2013, 20(4):1473-1491.
114. Limantė, A., Limantas, M. Teisė į teisinę pagalbą Europoje. *Teisė*. 2016, 99: 125-140.
115. Limmer, P. Vertragsgerechtigkeit notarieller Urkunden und Europäischer Verbraucherschutz. *Jubilaeums-Festschrift des Rheinischen Notariats. Notar und Rechtsgestaltung – Tradition und Zukunft*. Köln, 1998.
116. Lukaševičiūtė, D. Notarai savo tiesioginiam darbui turi vis mažiau laiko. *Notariatas*. 2008. 4: 5-9.
117. Mackuvienė, E. Teisinis samprotavimas: argumentacinis metodologinis požiūris. *Teisė*. 2009, 70:102-118.
118. Malavet, P. A. Counsel for the situation: the latin notary, a historical and comparative model. *Hastings International and comparative Review*. 1996, 19(3): 389-488.
119. Menkel-Meadow, C. Is Mediation the Practice of Law? *Alternative High Cost Litigat*. 1996,14(5):55-61.
120. Mienkowska-Norkienė, R. Inequality in Divorse Mediation-Reasons, Manifestations And Ways To Avoid It. Lessons for Lithuania. *Socialinis darbas*. 2012, 11(1):119-130.
121. Mikelėnas, V. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas. *Notariatas*. 2007, 2:25-29.
122. Milašius, T. Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas. *Teisė*. 2007, 63:43-58.
123. Molitoras F. Lotyniškojo notariato ateitis ir perspektyvos Europos Sąjungoje? *Notariatas*. 2013, 15:16-18.
124. Mosten, F. S. Institutionalization of mediation. *Family Court review. Interdisciplinary Journal*. 2004. 42(2): 292-303.
125. Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
126. Nekrošius V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997.
127. Nekrošius, V. Notariato vaidmuo postmodernioje visuomenėje. *Notariatas*. 2007, 2:19-24.
128. Nosyreva, E. I. *Alternativnoe rasresenie sporov v SSHA* [Alternative Dispute Resolution In USA]. Moskva: Gorodec. 2005.
129. Panasiuk A. *Mediacija v advokatskoj praktike [Mediation in lawyer practice]*. Moscow: Infotropic Media, 2012.
130. Parkinson, L. *Semeinaja mediacija [Family mediation]*. Moskva: Mežregionalnyi centr upravlenčenskovo i političeskovo konsultirovanie. 2010.
131. Pawlak, B. J. Natariusz mediatorem – korzysci i zagrozenia. *Kwartalnik ADR*. 2012, 2(18): 75-93.
132. Plesker, U. *Aussergerichtliche Konfliktbewältigung durch Notare: Möglichkeiten und Perspektiven im Bereich des Zivilrechts*. Hamburg: Verlag dr. Kovač, 2004.

133. Potelienė, S., Tamašauskienė, Z. Žmogiškojo kapitalo koceptualizacija: raida, samprata ir formavimas. *Verslo sistemos ir ekonomika*. 2014, 4(1):89-106.
134. Prengel F., *Die Rolle des juristischen Beraters in der Mediation*. Das Zusammenspiel der charakteristischen Berater- und Mediationsmerkmale. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2009.
135. Rabe, Ch. S., Wode, M. *Mediation – Grundlagen, Methoden, rechtlicher Rahmen*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag. 2014.
136. Rauš-Klier, Z. Historical Background Of Notaries Practice In Croatia. *Iv colloque des notariats euroméditerranéens*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-10-11]. <<http://elibrary.fondazione-notariato.it/articolo.asp?art=39/3908&mn=3>>.
137. Reithmann, Ch. Kautelarjurisprudenz und vorsorgende Rechtspflege. in Wagner, R. The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques. XXIII. International Congress of Latin Notaries. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.
138. Richter, G. J. Notarial function in making law. XXIII. *International Congress of Latin Notaries Report of the German Delegation*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-12]. <https://www.bnotk.de/Bundesnotarkammer/Internationales/UINL/UINL_Kongress.php>.
139. Rone, D., et. al. *Mediation to foster european wide settlement of dispute*. I edition. Ariccia: MMXVI arace editrice int.le S. r. l., 2016.
140. Rooney, G., Ross, M. Shifting the focus from mediating the problem to mediating the moment – using intuition as a Guide (September 1, 2012). [žiūrėta 2017-02-01]. [interaktyvus]. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2140220>.
141. Rosepashvili, N., Tkebuchava, M. Notary mediating in Georgia, 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-01]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Npnau_2017_1_18>.
142. Saudargaitė, I. *Teisminė mediacija civiliniuose ginčuose Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). 2015.
143. Sazanova, M. V. V starinu govorili: “Notarius – eto svjetskij svjashennik”. Intervju [In old times people said: Notary is a secular pries”. Interview]. *Mediacija i pravo [Mediation and Law]*. 2010, 2:12-20.
144. Senghor, D. S. (Tarptautinės notariato sąjungos prezidentas) Grandinė yra stipri tiek, kiek stipri yra jos silpniausia grandinė! *Notariatas*. 2017, 23:9-11.
145. Schmidt, F. H., Lapp, T., Monsen, H. G. *Mediation in der Praxis des Anwalts*. München: Verlag C. H. Beck, 2012.
146. Schmitz-Vornmoor, A. Die Voraussetzungen sind (fast) optimal: im Notariat vorhandene Ressourcen und Potentiale. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – “Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen”*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 23-45.

147. Schneider, S. *Vertraulichkeit der Mediation Schutz und Grenzen durch das Straf- und Strafprozessrecht*. Bremen: Academicoress, 2014.
148. Schippel, H. *Bundesnotarordnung*. Kommentar. München, 2000.
149. Schonewille, F., Euwema, M. *Mastering Mediation Education*. Antwerpen, Apeldoorn, Portland : Maklu. 2012.
150. Schwarzmann, J. *Ethisches Dilemmata: Verhandlung als Frage der Moral*. Mitteilungen des Bayerischen Notarvereins, der Notarkasse und der Landesnotarkammer Bayern (MittBAyNot). 2001.
151. Shamlikashvili T. A., Mediation in modern legal practice. *Psychological Science and Education*. 2014. 19(2):15–25.
152. Shaw, G. Notaries - a Profession between state and market. *Report submitted for subsequent discussion at the 38th annual Congress of French notarial organisation Mouvement Jeune Notariat held in San Francisco*, 18–24 November 2007, p. 8–11.
153. Simaitis, R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje. *Justitia*. 2007, 2(64):21–32.
154. Sondaitė, J.; Čechavičienė, A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją. *Socialinis darbas*. 2008, 7(2): 102–108.
155. Spencer, D., Brogan, M. *Mediation Law and Practice*. Cambridge: University Press, 2006.
156. Stračkaitis, M. Neturime teisės suklysti. *Notariatas*. 2008, 6:5–9.
157. Street M. A. Holistic Approach to Estate Planning: Paramount in Protecting your Family, Your Wealth and Your Legacy. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*. 2007. 7(1):141–163.
158. Šaltauskienė, S. Mediacija: pasaulio patirtis ir Lietuvos perspektyvos. *Notariatas*. 2012, 13: 62–68.
159. Šaltauskienė, S. Status quo. *Notariatas*. 2008, 4: 15–20.
160. Šaltauskienė, S. Notaro, seniūno ir konsulinio pareigūno atliekami notariniai veiksmai. *Notariatas*. 2007, 2: 30–39.
161. Šličytė, Z. Nepriklausomo notariato atkūrimas Lietuvoje. *Notariatas*. 2017, 23:32–36.
162. Šliffen, K. G., Vegmann, B. *Mediacija v notarialnoi praktike (alternativnye sposoby razrešenie konfliktov)* [Mediation in notary's practice (Alternative dispute resolution)]. Moskva: Volters Kluver, 2005.
163. Štaraitė-Barsulienė, G. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250.
164. Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2:301–314.
165. Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusia* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011.
166. Tidikas, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvis teisės universitetas. 2003.
167. Trumpulis, U. Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2012, 9(4): 1423–1437.

168. Unberath, H., Mediationsklauseln in der Vertragsgestaltung: Prozessuale Wirkungen und Wirksamkeit. *Neue Juristische Wochenschrift: NJW*, 2011. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-11]. <<http://www.in-mediation.eu/mediationsklauseln>>.
169. Uscila, R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. *Jurisprudencija*. 2001, 20(12): 74–84.
170. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009.
171. Vargas, R., M. Mediation Law in Spain: An Overview of the Spanish Mediation Act. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-03]. <http://www.cuatrecasas.com/media_repository/docs/esp/mediation_law_in_spain_an_overview_of_the_spanish_mediation_act_802.pdf>.
172. Vencloviėnė, S. et al. *Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai. 2014.
173. Vėbraitė, V. Šalių įsitaikymas civiliniame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2009.
174. Vileita, A. *Paveldėjimo teisė*. Vilnius: Justitia, 2011.
175. Vindelov, V. *Reflexive mediation with sustainable perspective*. Copenhagen: Narayana press, Gylling, 2012.
176. Vokietijos Koblenco ir Lietuvos notarų rūmų šeštojo kokiokviumo „Prevencinė teisėsauga“, vykusio 2005 m. gegužės 10-11 d., medžiaga. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004.
177. Vossius, O. Slussfolgerungen fur den Gesetzgeber und die Berufsorganisationen. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – “Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen”*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 101-106.
178. Wagner, R. The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques. XXIII. *International Congress of Latin Notaries*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.
179. Wagner, W. J. The Role and function of legal professions: a comparative study. *University of Miami Inter-American Law Review*. 1985, 16(3):661-693.
180. Waldman, E. *Mediation Ethics: Cases and commentaries*. San Francisko: Jossey-Bass, 2011.
181. Walz, R. *Technika vedenija peregovorov notariusami* [Notary's negotiation techniques]. Moskva: Volters Kluver, 2005.
182. Walz, R. Mediative Verhandlungsführung und Vertragsgestaltung durch Notare. *Kolloquium des Instituts fuer Notarrecht der Humboldt-Universitaet zu Berlin, der Bundernotarkamer und der deutschen Notarverein – „Mediation und Notariat – Potentiale und Chancen”*. Bonn: DeutscherNotarVerlag, 2010, s. 55-74.
183. Woschnak, K. Notariatas Europos Sąjungoje. Padėtis Europoje: iššūkiai ir profesinės strategijos gairės. *Tarptautinės konferencijos, skirtos Lietuvos notariato narystės Tarptautinėje notariato sąjungoje dešimtmečio jubiliejuje, medžiaga*. Vilnius, 2004 vasario 12 d. Lietuvos notarų rūmai.
184. Zaitseva, L., Racheva, S. Mediation and legal assistance. *Russian Law Journal*. 2014, II(2):146-156.
185. Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusa* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011.

186. Zaksaitė, S.; Garalevičius, Z. Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. *Teisės problemos*. 2009, 4(66):70–108.
187. Zweigert, K., Kotz, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2011.
188. Žalėnienė, I., Tvaronavičienė, A. The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: the Opportunities for Lawyers. *Jurisprudencija*. 2010, 1(119):227–242.
189. Žalėnienė, I. Kai kurie atstovo atsakomybės civiliam procese taikymo teoriniai aspektai. *Jurisprudencija*, 2004, 52(44):141-149.

III. TEISMŲ PRAKTIKA

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai:

190. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl Seimui teikiamų metinių institucijos veiklos ataskaitų, generalinio prokuroro atsiskaitymo Seimui ir siūlymo jį atleisti“ (bylos Nr. 20/2013-1/2014).
191. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl užmokesčio advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą dydžių“ (bylos Nr. 26/2014-4/2015).
192. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymo 5, 6 straipsnių, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2009 m. gruodžio 8 d. redakcija), Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 16 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 06/2008-18/2008-24/2010).
193. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 16/08).
194. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 34/2008-36/2008-40/2008-1/2009-4/2009-5/2009-6/2009-7/2009-9/2009-12/2009-13/2009-14/2009-17/2009-18/2009-19/2009-20/2009-22/2009).
195. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos atominės elektrinės įstatymo 10 straipsnio 1 dalies (2008 m. vasario 1 d. redakcija) nuostatų ir 11 straipsnio (2008 m. vasario 1 d. redakcija) 1 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (bylos Nr. 28/08).
196. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ (bylos Nr. 44/06).
197. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ (bylos Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03).

Kitų Lietuvos Respublikos teismų praktika

198. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2016 m. kovo 10 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-125-313/2016).
199. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2013 m. liepos 18 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-405/2013).
200. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. liepos 12 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-373/2012).
201. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis (byloje Nr. 3K-3-219/2011).
202. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2003 m. sausio 21 d. nutartis (byloje 3K-7-127/2003).
203. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2016 m. gegužės 10 d. nutarimas “Dėl sprendimo panaikinimo ir skolos išdėstymo atsakovui Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui” (byloje Nr. 2A-391-798/2016).

IV. KITI ŠALTINIAI

204. *Antwort der CNUE auf das Grünbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht KOM(2002) 196 endgültig vom 19.04.2002* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-15]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/005/archives.html>>.
205. *CNUE response to the European Commission's consultation on the use of Alternative Dispute Resolution as a means to resolve disputes related to commercial transactions and practices in the European Union*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-10]. <<http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=4800>>.
206. *Report from the commission to the european parliament, the council and the european economic and social committee on the application of directive 2008/52/ec of the european parliament and of the council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters Brussels*, 26.8.2016 COM(2016) 542 final. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-12]. <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/act_part1_adopted_en.pdf>.
207. *Stellungnahme der Konferenz der Notariate der Europäischen Union zur Mediation durch Notare*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-10]. <<http://www.cnue.be/cnue-2010/en/005/archives.html>>.
208. *European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters Strasbourg, 7 December 2007*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-17]. <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1223897&Site=&direct=true>>.
209. *European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) - Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CEPEJ\(2007\)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CEPEJ(2007)12&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true)>.
210. *The Plan for 2020 The Notaries of Europe*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=12657>>.
211. *Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters Strasbourg, 7 December 2007*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-30]. <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1223897&Site=&direct=true>>.

212. *Strategija „Europa 2020“*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_lt.htm>.
213. Lietuvos notarų rūmų internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-06]. <<http://www.notarurumai.lt/index.php/lt/naujienos/item/393-gyventojai-tarp-teisininku-labiausiai-pasitiki-notarais-visiskai-nepasitiki-antstoliais-rodo-tyrimas>>.
214. ES notariatų tarybos internetinė svetainė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <<http://www.notaries-of-europe.eu/index.php?pageID=12657>>.
215. Notary Chamber of Georgia. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-07]. <<http://www.notary.ge/eng-1914-72-more-notaries-will-perform-mediator-functions>>.
216. Europos teisminis tinklas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#AuthInst>.
217. Banys, A. Mediacija – kelios alternatyvos pasirinkimo priežastys. *Infolex* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-09-17]. <<http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=51088>>.
218. Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-08-09]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>>.
219. Sociologinė apklausa. *Notariatas*. 2016, 22:6-11.
220. CNUE annual report for 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-25]. <<http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=14823>>.
221. Camber of Notaries (Notarska zbornica Slovenije). [interaktyvus] [žiūrėta 2016-05-15]. <<http://www.notar-z.si/de/dienstleistungen/mediation/mediation>>.
222. 2010 m. kovo 23 d. Mykolo Romerio universitete vyko tarptautinė apskritojo stalo diskusija „Mediacijos problemos“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=83118&section=143>>.
223. 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacija teisininko praktikoje“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>.
224. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 3.54¹, 3.76¹, 3.115¹ straipsniais įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-30]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5b56ef40c00d11e5ac22dba8705b325b?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=f2f761f3-5575-4e21-9d7e-31a4f681dbd1>>.
225. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.51, 3.66, 3.67, 3.68, 3.73, 3.77, 3.79, 3.305, 3.306, 5.7 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-11]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=2148&p_query=&p_tr2=&p_org=8&p_fix=y>.
226. Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 1, 2, 3, 4, 6, 61, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų *aiškinamasis raštas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006-05-30]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/34621732b36511e486d695b7d843f736?jfwid=-19kda1k68y>>.

227. Council of the Notariats the European Union (CNUE). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-12-12]. <<http://www.cnue.eu/>>.
228. International Union of Notaries (UINL). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-12-12]. <<http://www.uinl.org/1/home-page>>.
229. *Draft CNUE response to the European Commission's consultation on the use of Alternative Dispute Resolution as a means to resolve disputes related to commercial transactions and practices in the European Union.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-10]. <http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/adr_en.htm>.
230. Principles of Notarial ethics. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/148/principles-of-notarial-ethics>>.
231. Fundamental Principles of The Latin Type Notarial System. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/146/fundamental-principles-of-the-latin-type-notarial-system>>.
232. Humans rights Commission of CNUE. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/125/human-rights-commission-cdh>>.
233. Lietuvos Respublikos ir Norvegijos Karalystės teisminės mediacijos praktika, įskaitant rekomendacijas dėl galimų Lietuvos Respublikos mediacijos sistemos gerinimo priemonių (ataskaita). [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teismines-mediacijos-taikymo-apibendrinimai/1679>>.
234. Notaries and reserved competencies. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-03]. <<http://www.uinl.org/153/notaries-and-reserved-competencies>>.
235. The Implementation of the Mediation Directive 29 November 2016. Directorate-general for internal policies. Policy department C: Citizens'rights and constitutional affairs. Compilation of In-depth Analyses. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-07]. <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>.
236. *La médiation Une méthode simple, rapide et accessible pour résoudre une situation conflictuelle.* [interaktyvus] [žiūrėta 2016-12-03]. <http://www.paris.notaires.fr/sites/default/files/plaquette_mediation_grand_public.pdf>.
237. Notaires de France. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<https://mediation.notaires.fr/trouver-centre-mediation/>>.
238. CNUE annual report for 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<http://www.notaries-of-europe.eu//index.php?pageID=14823>>.
239. La médiation par les notaries, une alternative amiable pour résolution des conflits. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-01-10]. <<https://mediation.notaires.fr/>>.
240. Österreichisches Netzwerk Mediation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-08-08]. <<http://www.netzwerk-mediation.at/mitglieder/>>.
241. Österreichische Notariatskammer. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-09-09]. <<http://www.notar.at/de/dienstleistungen/mediation/>>.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Gerda Štaraitė-Barsulienė

**MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TAIKYMO
GALIMYBĖS IR TEISINIO REGULIAVIMO
LIETUVOJE TOBULINIMO KRYPTYS**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2018

Daktaro disertacija rengta 2010–2017 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui ir Vytauto Didžiojo universitetui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. V-1019 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslinė vadovė

Doc. dr. Natalija Kaminskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S)

Daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

doc. dr. Agnė Tvaronavičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S)

Nariai:

doc. dr. Salvija Kavalnė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Ivars Kronis (Rygos Stradinio universitetas, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Rokas Uscila (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Vigita Vėbraitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Daktaro disertacija bus ginama viešame teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2018 m. balandžio 6 d. 13 val. Mykolo Romerio universitete I-414 auditorijoje.

Adresas: Ateities g. 20, LT -08303 Vilnius, Lietuva.

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2018 m. kovo 6 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius) bei Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje (Ateities g. 20, Vilnius) ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje (K. Donelaičio g. 52, Kaunas).

MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TAIKYMO GALIMYBĖS IR TEISINIO
REGULIAVIMO LIETUVOJE TOBULINIMO KRYPTYS

SANTRAUKA

Tyrimo problema, jos aktualumas. Ypatingas notarų statusas⁵⁹³ ir vykdomos veiklos teikiama ekonominė ir socialinė nauda sudaro prielaidas plėtoti notarų atliekamas funkcijas. Notarų funkcijų plėtra aktuali ir dėl esminių šiuolaikinės visuomenės poreikių: teisinio saugumo, konfliktų prevencijos ir efektyvumo⁵⁹⁴. Buvusi Lietuvos notarų rūmų prezidentė D. Lukaševičiūtė yra pažymėjusi, jog notariatas yra pasirengęs pokyčiams, naujovėms, gilinasi į mediacijos meną, ir notaras galėtų atlikti ne tik preventyvaus teisėjo, bet ir platesnį – valstybės teisinio padėjėjo vaidmenį, tai yra padėti asmenims taikiai spręsti ginčus⁵⁹⁵ – juk viena iš pagrindinių notariato funkcijų yra kompetentingos teisinės pagalbos teikimas fiziniais ir juridiniams asmenims, kad būtų nenutrūkstamai įgyvendinamos jų teisės ir teisėti interesai. Be to, paminėtina, kad Lietuvos notariatas priklauso lotyniškojo notariato sistemai⁵⁹⁶, kurio esmė – garantuoti civilinių teisinių santykių teisėtumą ir stabilumą, tvirtinant sandorius, turinčius ypatingą įrodomąją ir vykdomąją galią, ir kartu užkirsti kelią ateities ginčytinoms situacijoms.

Todėl nenuostabu, kad 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos (toliau – LR) notariato įstatymo pakeitimo įstatymas⁵⁹⁷, numatantis galimybę notarams teikti

---

593 Vokietijos Federalinių notarų rūmų prezidentas T. Gotte notarą apibūdino kaip keistą „hermafroditą“ – viešosios tarnybos pareigūną, savarankiškai vykdančią profesinę veiklą. Pagal savo ekonominį savarankiškumą ir savarankiško biuro darbo organizavimą jis panašus į laisvųjų profesijų atstovą. Tačiau jo funkcijos yra valstybės ne ginčo teisenos sritis. *Vokietijos Koblenco ir Lietuvos notarų rūmų šeštojo kokiokviumo „Prevencinė teisėsauga“, vykusio 2005 m. gegužės 10–11 d., medžiaga*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 18.

594 Vencloviėnė, S. et al. *Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2014, p. 319.

595 Lukaševičiūtė, D. Notarai savo tiesioginiam darbui turi vis mažiau laiko. *Notariatas*. 2008, 4: 9.

596 Atsižvelgiant į notariato organų santykį su valstybe bei notariškai patvirtinto dokumento teisinę galią, skiriamos anglosaksiškojo, valstybinio ir lotyniškojo notariato rūšys. Anglosaksų teisinės sistemos šalyse notariatas yra iš esmės sutvarkytas kitaip ir vykdo kitokias funkcijas nei kontinentinės teisinės sistemos šalyse. Anglosaksų teisinė sistema „oficialaus dokumento“ nepripažįsta įrodinėjimo priemone. Pagrindinis įrodymas yra liudytojo parodymai, todėl notariatui šiose valstybėse nesuteikiamas itin svarbus vaidmuo, o notaro pareigas paprastai gali atlikti nebūtinai teisininkai, bet ir žmonės, turintys visuomenės pasitikėjimą. Valstybinio notariato sistemoje notaras yra eilinis valstybės tarnautojas (ši sistema veikė Lietuvoje sovietiniu laikotarpiu ir pirmuosius dvejus metus atkūrus Lietuvos nepriklausomybę). Lotyniškojo, arba dar vadinamojo laisvojo, notariato sistemos esminis bruožas – kad notarinių funkcijų vykdymą valstybė atidavė į privačių asmenų, kurie nėra valstybės tarnautojai, rankas. Valstybė kontroliuoja, kad notarai savo pareigas atliktų teisėtai, reguliuoja rinkliavų dydį bei nustato notaro kvalifikacinius reikalavimus ir jų darbo vietą bei skaičių. Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997, p. 29–32.

597 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 6¹, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII 1977. *Teisės aktų registras*, 2015 10 27, Nr. 16905.

mediacijos⁵⁹⁸ paslaugas, tačiau, kaip nurodoma minėtame įstatyme, notaras, teikdamas mediacijos paslaugas, visais atvejais turėtų atriboti savo atliekamas notarines funkcijas nuo teikiamų mediacijos paslaugų.

Ar Lietuvos nacionalinėje teisėje įtvirtinta notaro vykdoma mediacija yra suderinama su Lietuvos notarų, kaip lotyniškojo notariato⁵⁹⁹ sistemos atstovų, kurie vykdo prevencinę teisingumą⁶⁰⁰ naudodamiesi jų teisinio statuso suponuojamomis privilegijomis ir tokiu būdu padeda išvengti daug kainuojančių ir ilgų teisminių ginčų *ex post facto*, tikslais⁶⁰¹? Siekdami vykdyti prevencinę teisingumą, notarai, atlikdami notarinę veiksmą, derina sandorio šalių valią ir interesus. Dabartinio Lietuvos notarų rūmų prezidento M. Stračkaičio nuomone, šia veikla notarai užsiima kasdien, tvirtindami kiekvieną sandorį⁶⁰². Juk notariatas priklauso „ne ginčo“ jurisdikcijai, todėl notaras neturi teisės atlikti notarinius veiksmus, esant tarp šalių nesutarimams⁶⁰³.

Vertinant ypatingą notaro statusą, svarstyтина, ar nacionalinėje teisėje įtvirtintas notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas leidžia atsiskleisti lotyniškojo notariato sistemos notaro potencialui teikti mediacijos paslaugas ir ar tokiu teisiniu reguliavimu yra išnaudojamos visos mediacijos taikymo notaro veikloje galimybės, kartu polemizuojama, ar įtvirtintasis teisinis reguliavimas leidžia plėtoti ir skatina mediacijos taikymą notaro veikloje.

Mokslinio tyrimo **naujumas ir jo reikšmė**. Galimybė notarui teikti mediacijos paslaugas Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtinta visiškai neseniai, tad galima teigti, kad ši notaro teikiama paslauga dar tik prisitaiko prie Lietuvos teisinės sistemos ypatumų. Per pirmuosius metus nuo įstatymų leidėjo įtvirtinto leidimo notarui teikti mediacijos paslaugas ji

598 Pažymėtina, kad toliau tekste bus vartojamos sąvokos „mediacija“ ir „mediatorius“, kurios suprantamos atitinkamai kaip „taikinamojo tarpininkavimo“ ir „taikinamojo tarpininko“ sinonimai.

599 Lotyniškojo tipo notariato sistema veikia dvidešimt vienoje Europos Sąjungos valstybėje: Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje, Olandijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje. Gaivenis, V. *Nuo raštininko iki notaro*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2007, p. 22–23.

600 Disertaciniame darbe formuluotės „notaro atliekama prevencinio pobūdžio veikla“, „notaro prevencinė funkcija“, „prevencinis teisingumas“ suprantamos ir vartojamos kaip sinonimai.

601 Notariato tikslas, kaip teigia Tarptautinės notariato sąjungos prezidentas, yra suvienyti jėgas ir sustabdyti ultraliberalių judėjimų agresiją, kuri nukreipiama į teismo bylinėjimosi prevenciją pasitelkiant viešą autentišką dokumentą, ir aktyviai stengtis kuo plačiau visiems geros valios žmonėms ir pasauliui skleisti savo puikią sistemą. Senghor, D. S. Grandinė yra stipri tiek, kiek stipri yra jos silpniausia grandinė! *Notariatas*. 2017, 23:10.

602 Stračkaitis, M. Neturime teisės suklysti. *Notariatas*. 2008, 6: 7.

603 Notaro veiklos ypatybes lemia jam taikomi didesnio atidumo, atsargumo ir rūpestingumo reikalavimai bei tai, kad jis yra ipareigotas griežtai laikytis įstatymų reikalavimų ir atsakyti atlikti notarinę veiksmą, jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų. Tokia notaro funkcijos samprata suponuoja išvadą, kad notaras nenagrinėja asmenų ginčų, nenustatinėja ginčytinų aplinkybių, o tuo atveju, jei dėl asmenų teisių ar juridinių faktų kyla abejonių ar nesutarimų, privalo atsakyti tvirtinti tokias teises ar faktus. Notaras gali tvirtinti tam tikras teises ar faktus tik tokiu atveju, jei dėl jų turinio ir teisėtumo jam nekyla abejonių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2011 bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-125-313/2016.

buvo retai taikoma praktikoje⁶⁰⁴, pažymint, kad visgi šeši notarai yra įrašyti į Teismo mediatorių sąrašą⁶⁰⁵.

Pastebėtina, kad egzistuojanti galimybė notarui vykdyti mediaciją Lietuvoje nėra aptariama teisinėje literatūroje, be to, įstatymų leidėjas, prieš nustatydamas šį reguliavimą, neatliko jokių išsamesnių tyrimų (studijų), o rėmėsi teigimu, jog „civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) pasaulinėje praktikoje įprasta, kad civilinių ginčų taikinimo tarpininku (mediatoriumi) dažnai skiriamas teisininkas profesionalas, kuris turi reikiamų žinių ir gali kvalifikuotai padėti šalims susitaikyti. Taigi Lietuvoje taip pat tikslinga suteikti galimybę įvairių profesijų teisininkams, tarp jų – ir notarams, teikti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) paslaugas“⁶⁰⁶. Šiuo konkrečiu atveju tyrimo poreikį galima bent jau apytiksliai numatyti⁶⁰⁷, kadangi yra nepakankamas egzistuojančio teisinio reguliavimo ir jo poveikio iširtumas. Atsižvelgiant į tai tyrimo autorė atliko Lietuvos notarų anketinę apklausą apie tai, ar Lietuvos notarai savo veikloje taiko mediaciją. Tai pirmasis empirinis mediacijos taikymo notaro veikloje tyrimas⁶⁰⁸.

Tyrimo naujumą atspindi ir tai, kad pasirinktas tyrimo objektas tiriamas atsižvelgiant į lotyniškojo notariato sistemos šalių, turinčių teisinio reguliavimo suteiktą galimybę taikyti šią procedūrą notaro veikloje, kontekstą. Kita vertus, pagrįsdama tyrimo naujumą, tyrimo autorė pritaria E. Kavoliūnaitės-Ragauskienės pozicijai, jog net ir ištyrinėtų sričių tyrimai yra reikalingi, kadangi jie turi pridėtinės vertės⁶⁰⁹, be kita ko, teisė gali būti suprantama skirtingai, o moksliniuose tyrimuose neišvengiama subjektyvumo. Šiuo konkrečiu atveju pastebėtina, kad disertacijoje pateikiama oponuojanti pozicija kai kurių mokslininkų pateiktiems teiginiams. Pavyzdžiui, rusų mokslininkai⁶¹⁰, išskirdami mediacijos modelius, nurodo, kad privati mediacija notaro veikloje negalima, tačiau toks teiginys grindžiamas tik kelių Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių praktine analize.

---

604 Autorės atliktoje anketinėje apklausoje atsakymo variantą, jog įsigaliojus LR Notariato įstatymo pakeitimams (2016 m. sausio 1 d.), numatantiems galimybę notarams teikti mediacijos paslaugas, netaikė šios procedūros, pasirinko 87.5 proc. (N=154) apklaustų notarų, (15 klausimas).

605 Teismų administracijos internetinė svetainė. Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-10-10]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>>.

606 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 6¹, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto *aiškinamasis raštas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-05-03]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/34621732b36511e486d695b7d843f736?jfwid=-19kda1k68y>>.

607 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 86.

608 Pastebėtina, kad tyrimo autorė, atlikdama mokslinį tyrimą, taip pat nesusidūrė su kitų valstybių mokslininkų ir (ar) praktikų atliktais empiriniais tyrimais (studijomis) dėl mediacijos taikymo notaro veikloje atitinkamos valstybės (ar jų grupės) kontekste.

609 Pirma, tai skatintų mokslinę diskusiją ir prisidėtų prie teisės mokslo plėtotės, atskleistų atliktų tyrimų ginčytinas ar silpnas vietas, antra, metodų gausa, tiriamų faktų, argumentų apimtis leistų akumuliuoti tiek praktiškai, tiek teoriškai patikimesnį darbą. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 68.

610 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusia* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011, p. 20.

Notaro vykdomos mediacijos taikymą ir plėtojamą Lietuvoje, be kita ko, lemia būtinybė įvertinti galiojančią šios alternatyvaus ginčų sprendimo procedūros bei notariato instituto teisinį reguliavimą, siekiant nustatyti jų trūkumus, suformuluoti išvagas dėl galimų taikymo problemų ir būtinų notaro vykdomos mediacijos taikymo pagrindą sudarančio teisinio reguliavimo pakeitimų. Vertinant tai, disertacijoje mokslinės literatūros pagrindu išskiriamos mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje bei jų pagrindu pateikiamos rekomendacijos Lietuvos notarų rūmams dėl mediacijos taikymo notaro veikloje, padrąsinsias ir tikėtina skatiantis notarus praktikuoti mediaciją, tiek veikiant patiems kaip mediatoriams, tiek rekomenduojant šalims egzistuojant ginčui jį spręsti mediacijos pagalba.

Šio tyrimo rezultatai bus naudingi ir skatinant notaro ir (ar) kito mediatoriaus vykdomos mediacijos plėtrą, taikymą, tiek rengiant mediacijos ir (ar) notariato teisinio reguliavimo pakeitimus, tiek ir taikant konkrečias šią alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrą reguliuojančias normas praktikoje, taip pat, tikėtina, jie bus naudingi teisės mokslo, be kita ko – alternatyvaus ginčų sprendimo srityje, bei notariato plėtrai. Šio tyrimo rezultatai sudarys prielaidas egzistuojančio teisinio reguliavimo – notaro vykdomos mediacijos – pakeitimams, kurie, manytina, padės sėkmingiau taikyti šią procedūrą ir ją labiau skatinti.

Tyrimo objektas – mediacijos taikymas notaro veikloje.

Pažymėtina, kad tyrime analizuojamas tik mediacijos taikymas lotyniškojo notariato sistemos notaro veikloje, vertinant tai, kad Lietuvos įstatymų leidėjas yra pasirinkęs būtent lotyniškojo notariato sistemą, be to, mokslinėje notariato ir mediacijos literatūroje neužsimenama apie mediacijos integracijos galimybę į anglosaksiškojo ir valstybinio notariato sistemų notaro veiklą.

Disertaciniame darbe daugiausiai remiamasi Vokietijos pavyzdžiu – kaip valstybės, kurios mokslininkai pirmieji pradėjo svarstyti mediacijos integracijos į notaro veiklą galimybes⁶¹¹ bei ją taikyti notaro praktikoje. Be to, ši pasirinkta valstybė, anot P. L. Murray'aus ir R. Stürnerio, yra geras modernaus kontinentinės teisės tradicijos notariato, veikiančio kaip integralus ir esminis teisingumo sistemos elementas pavyzdys⁶¹², kuriuo remiantis buvo reformuotas ir Lietuvos notariatas – iš valstybinio į lotyniškąjį⁶¹³.

Mediacijos taikymas notaro veikloje yra gana sudėtingas tyrimo objektas. Tyrimo objektą pirmiausia komplikuoja daugialypė notaro vykdomos mediacijos samprata, susidedanti iš mediacijos ir notariato teisės kategorijų. Tyrime atskleidžiamos mediacijos ir notariato sąsajos bei sąveikos. Antra, formuluotė „mediacija notaro veikloje“ žymi mediacijos, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdą⁶¹⁴, ir notariato instituto sintezę. Taigi siekiant atskleisti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, derėtų išanalizuoti mediacijos integracijos (implementavimo) į notaro veiklą galimybes, mediacijos ir notaro veiklos sintezės išdavas.

611 Wagner, R. *The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques*. XXIII. International Congress of Latin Notaries. [interaktyvus] [žiūrėta 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.

612 Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the Situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010, p. 25.

613 Šličytė, Z. Nepriklausomo notariato atkūrimas Lietuvoje. *Notariatas*. 2017, 23: 34.

614 Disertaciniame darbe terminai „būdas“ ir „procedūra“ vartojami kaip sinonimai.

Darbe nesiekama atlikti išsamią lyginamąją notaro vykdomos mediacijos ir kitų teisinių profesijų atstovų (pvz., advokatų ir kt.), vykdančių mediaciją (teikiančių mediacijos paslaugas) analizę, kadangi tiek advokato profesija, tiek advokato kaip mediatoriaus vaidmuo yra pakankamai plačiai ištirtas teisės mokslo⁶¹⁵. Palyginimai pateikti tik kaip papildoma priemonė, padedanti įvertinti notaro tinkamumą būti mediatoriumi. Į disertacinio darbo tyrimo objektą taip pat nėra įtraukta konkrečių notaro atliekamų veiksmų analizė ir galimas mediacijos integravimas į kiekvieną iš jų. Notarų atliekami veiksmai analizuojami tik tam tikrais atvejais, siekiant papildomai pagrįsti pateiktus teiginius. Taip pat netiriamos kitos alternatyvaus ginčų sprendimo, dalyvaujant notarui, galimybės⁶¹⁶.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tyrimo tikslas – ištirti mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje ir nustatyti, ar esamas teisinis reguliavimas Lietuvoje sudaro prielaidas notariato galimybės mediacijoje atsiskleisti.

Užsibrėžtam mokslinio tyrimo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai:

- (1) nustatyti mediacijos taikymo prielaidas lotyniškosios notariato sistemos notaro veikloje bei notariato ir mediacijos esamus ir (ar) galimus sąlyčio taškus;
- (2) ištirti mediacijos notaro veikloje teisinį reguliavimą;
- (3) įvertinti notaro ir mediatoriaus statuso panašumus, suponuojančius notarams galimybę vykdyti mediaciją;
- (4) nustatyti mediacijos notaro veikloje taikymo galimybes, pateikiant notaro vykdomos mediacijos modelių analizę, notaro vykdomos mediacijos rūšis;
- (5) atskleisti Lietuvos notarų vykdomos mediacijos praktines problemas.

Tyrimų apžvalga. Naujos teisinio reguliavimo srities atsiradimą ir raidą paprastai inspiruoja ir lydi moksliniai šios srities tyrinėjimai. Kadangi mediacija, kaip notaro teikiama paslauga, įtvirtinta Lietuvos nacionalinėje teisėje – LR notariato įstatyme tik nuo 2015 m. spalio 20 d., o ši nuostata įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d., todėl nenuostabu, kad mediacijos Lietuvos notarų veikloje reguliavimo problemas tiriančių mokslinių darbų, be autorės atliktų tyrimų⁶¹⁷, nėra.

615 Schmidt, F. H., Lapp, T., Monsen, H. G., *Mediation in der Praxis des Anwalts*. München: Verlag C. H. Beck, 2012.; Lastauskienė, G. Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*, 2013, 20(4): 1473–1491; Panasiuk, A. Mediacija v advokatskoj praktike (Mediation in lawyer practice), Moscow: Infotropic Media, 2012.

616 Nors pažymėtina, kad LR notariato įstatymo 20 str. 2 ir 3 dalyje įtvirtinta galimybė notarams atlikti arbitro funkcijas, tačiau mechanizmo, t. y. atitinkamų rekomendacijų, kaip tokias funkcijas atlikti notarams, Lietuvoje nėra. Studijos dėl praktinio šios notarų veiklos taikomumo taip pat nėra. Pastebėtina, kad Vokietijoje notarai, be mediatoriaus funkcijų, taip pat atlieka sutaikintojo bei arbitro (arbitražo teisėjo) funkcijas. Tokia galimybė Vokietijos notarams įtvirtinta Vokietijos civilinio proceso kodekse (vok. *Zivilprozessordnung*, 1025 paragraph.). Notaro kaip taikintojo elementai ginčiuose, kylančiuose iš daiktinės teisės reguliuojamų santykių, sprendžiami vadovaujantis Vokietijos daiktinės teisės sureguliuavimo įstatymu (vok. *Sachenrechtsbereinigungsgesetz*). Remiantis juo, sprendžiami ginčai, kylantys tarp žemės sklypų savininkų ir statytojų, taip pat įgijėjų, siekiant taikių susitarimų bei sudarant teises galimybes juos pasiekti.

617 Štaraitė-Barsulienė, G. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250; Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2: 301–314.

Suprantama, kad galima rasti ne vienos šalies atitinkama valstybinė kalba parašytų teisėtyrininkų darbų, skirtų notaro vykdomos mediacijos problemoms⁶¹⁸, tačiau šiuose darbuose pateiktų mokslinių išvalgų sklaidą apsunkina lingvistinės kliūtys. Dėl lingvistinių priežasčių šiame darbe remiamasi vokiečių, rusų ir anglų kalba publikuotais mokslininkų darbais.

Pastebėtina, kad mediacija plačiau prasme žinoma Lietuvoje – tai patvirtina mūsų valstybėje vykdomas teisminės mediacijos modelis⁶¹⁹, nuolat rengiamos mokslinės konferencijos⁶²⁰, kuriose plačiau analizuojamas mediacijos taikymas. Dažnėja ir Nacionalinės teismų administracijos, Advokatų tarybos bei Notarų rūmų rengiami specializuoti seminarai (mokymai) mediacijos temomis savo organizacijų nariams⁶²¹, norint kompensuoti teisininkų, praktikoje susiduriančių su poreikiu taikyti mediacijos procedūras ir taikiai spręsti ginčus, specialių žinių trūkumą, taip pat Lietuvoje pastaraisiais metais pasirodę moksliniai straipsniai ir disertacijos mediacijos tematika:

- tyrimus, susijusius su bendraisiais mediacijos aspektais, atliko N. Kaminskienė⁶²², T. Milašius⁶²³, J. Lakis⁶²⁴,
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo tendencijomis sprendžiant civilinius ginčus, vykdė R. Simaitis⁶²⁵, N. Kaminskienė⁶²⁶, V. Vėbraitė⁶²⁷;
- tyrimus, susijusius su teismine mediacija, jos galimybėmis ir perspektyvomis Lietuvoje, taip pat vykdė N. Kaminskienė⁶²⁸ bei I. Saudargaitė⁶²⁹;

618 Pawlak, B. J. Natariusz mediatorem – korzysci i zagrozenia. *Kwartalnik ADR*. 2012, 2(18): 75–93.

619 Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“. [žiūrėta 2017-05-01]. [interaktyvus]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

620 2017 m. gegužės 3 d. LR Seime vyko mokslinė-praktinė konferencija „Mediacijos sistemos plėtra Lietuvoje“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-15]. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15258&p_k=1&p_event_id=3847>. 2017 m. sausio 11 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacijos aktualijos Lietuvoje“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-15]. <<https://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php/apskritojo-stalo-diskusijoje-apartartos-mediacijos-aktualijos-lietuvoje/233689/143#.WaUZd2Pwy1s>>. 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacija teisininko praktikoje“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>. 2010 m. kovo 23 d. Mykolo Romerio universitete vyko tarptautinė apskritojo stalo diskusija „Mediacijos problemos“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=83118&section=143>>.

621 2015 m. gruodžio 14 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė bei 2016 m. birželio 17 d. – 2 akad. val., lektorė – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė. Lietuvos notarų rūmų duomenys (2017 m. balandžio 11 d.).

622 Kaminskienė, N. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 121–140.

623 Milašius, T. Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas. *Teisė*. 2007, 63: 43–58.

624 Lakis, J. *Konfliktų sprendimas ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

625 Simaitis, R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje. *Justitia*. 2007, 2(64): 21–32.

626 Kaminskienė, N. Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. *Jurisprudencija*. 2013, 20(2): 683–705.

627 Vėbraitė, V. Šalių sutaikymas civiliniame procese. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2009.

628 Kaminskienė, N. Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? *Socialinis darbas*. 2010, 9(1): 54–63.

629 I. Saudargaitė. Teisminė mediacija civiliniuose ginčiuose Lietuvoje. *Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S)*. 2015.

- tyrimus, susijusius su šeimos mediacija, atliko S. Zaksaitė, Z. Garalevičius⁶³⁰ ir R. Mienkowska-Norkienė⁶³¹;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu sprendžiant administracinius ginčus, vykdė S. Kavalnė ir I. Saudargaitė⁶³², A. Banys⁶³³ ir U. Trumpulis⁶³⁴;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo galimybėmis baudžiamajame procese, atliko R. Ažubalytė⁶³⁵ ir R. Uscila⁶³⁶;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu kilus ginčams tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų, vykdė E. Langys ir A. Tvaronavičienė⁶³⁷;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymo teisininkų veikloje galimybėmis, atliko I. Žalėnienė ir A. Tvaronavičienė⁶³⁸;
- tyrimus, susijusius su mediacijos taikymu advokato veikloje, vykdė N. Kaminskienė, A. Tvaronavičienė, G. Čiuladienė ir I. Žalėnienė⁶³⁹;
- psichologinius mediacijos aspektus nagrinėjo J. Sondaitė ir A. Čechavičienė⁶⁴⁰.

Pirmu žingsniu, susipažįstant su notaro vykdoma mediacija Lietuvoje, galima laikyti 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Mediacijos katedros organizuotą apskritojo stalo diskusiją „Mediacija teisininko praktikoje“. Diskusijos metu pasikeista nuomonėmis apie mediacijos teisinio reglamentavimo bei praktinio taikymo teisininko profesijoje aspektus. Pažymėtina, kad tuomet diskusijoje svarstyta pažangi idėja – mediacija notaro veikloje⁶⁴¹ – šiandien jau yra įtvirtinta⁶⁴².

- 630 Zaksaitė, S., Garalevičius, Z. Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. *Teisės problemos*. 2009, 4: 66, 70–108.
- 631 Mienkowska-Norkienė, R. Inequality in divorce mediation-reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania. *Socialinis darbas*. 2012, 11(1): 119–130.
- 632 Kavalnė, S., Saudargaitė, I. Mediation in Disputes Between Public Authorities and Private Parties: Comperative Aspects. *Jurisprudencija*. 2011, 18(1): 251–265.
- 633 Banys, A. Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys. *Jurisprudencija*. 2014, 21(4): 1117–1139.
- 634 Trumpulis, U. Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2012, Nr. 19(4): 1423–1437.
- 635 Ažubalytė, R. Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84): 33–40.
- 636 Uscila, R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. *Jurisprudencija*. 2001, 20: 12, 74–84
- 637 Langys, E., Tvaronavičienė, A. Mediacijos taikymas ginčiuose tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų. *Jurisprudencija*. 2016, 23(1): 108–125.
- 638 Žalėnienė, I., Tvaronavičienė, A. The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: the Opportunities for Lawyers. *Jurisprudencija*. 2010, 1(119): 227–242.
- 639 Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I. Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2016, 8(1): 44–62.
- 640 Sondaitė, J., Čechavičienė, A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją. *Socialinis darbas*. 2008, 7(2): 102–108.
- 641 2011 m. balandžio 21 d. Mykolo Romerio universitete vyko apskritojo stalo diskusija „Mediacija teisininko praktikoje“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>.
- 642 LR notariato įstatymo Nr. I-2882 1, 2, 3, 4, 6, 6¹, 7, 10¹, 10², 14, 19, 20, 22, 24, 26, 29, 34, 37, 39, 40, 42, 43, 49¹, 54, 57, 59 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 20² straipsniu ir 71, 61 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII 1977. *Teisės aktų registras*. 2015 m. spalio 27 d., Nr. 16905.

Lietuvos mokslininkai, besidomintys notariato institutu, epizodiškai užsimena apie notaro veiklos liberalizavimą, įtraukiant į jo veiklą mediaciją. Tokių išvalgų galima rasti S. Šaltauskienės⁶⁴³, L. Gumuliuskienės ir D. Svirbutienės⁶⁴⁴, Notarų rūmų prezidento M. Stračkaičio⁶⁴⁵ mokslinėse publikacijose. Šiame kontekste pažymėtina, kad prevencinius notaro vykdomos veiklos aspektus nagrinėjo V. Nekrošius⁶⁴⁶ bei E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė⁶⁴⁷.

Užsienyje notaro vykdoma mediacija taip pat nėra išsamiai iširta: nėra nuoseklių mokslinių tyrimų, apžvelgiančių mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, pasigendama studijų dėl praktinio mediacijos taikomumo notaro veikloje tose valstybėse, kurių nacionaliniai teisės aktai suteikia tokia galimybę⁶⁴⁸. Vertinant užsienio mokslininkų tyrimus pažymėtina, kad K. G. Šliffen, B. Vegmannas⁶⁴⁹ nagrinėjo mediacijos taikymo aspektus notarui tvirtinant sandorius, R. Walzas⁶⁵⁰ – apžvelgė notarų vedamų derybų techniką. H. Grziwotzas savo monografijoje, remdamasis konkrečiais notariniais veiksmais, analizavo, sėkmingų derybų vykdymo bei konfliktų sprendimo notaro veikloje galimybes⁶⁵¹. Notarų veiklą alternatyvių ginčų sprendimo būdų kontekste, t. y. notarų kaip arbitrų, mediatorių, taikintojų veiksmus, tyrė U. Plesker⁶⁵², prevencinio teisingumo apraiškas notaro veikloje gvildeno P. L. Murray, R. Stürneris⁶⁵³, notaro statuso pranašumus, suteikiančius potencialą vykdyti mediaciją, mokslinėje publikacijoje atskleidė V. Lesseliers⁶⁵⁴, apie mediacijos inkorporavimo galimybes į notaro praktiką fragmentiškai užsiminė S. K. Zagainova, N. N. Tarasovas ir V. V. Jarkovas⁶⁵⁵.

---

643 Šaltauskienė, S. Mediacija: pasaulio patirtis ir Lietuvos perspektyvos. *Notariatas*. 2012, 13: 62–68.

644 Gumuliuskienė, L., Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3): 1113–1130.

645 Vencloviene, S., et. al. *Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2014, p. 318–325.

646 Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997.

647 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. *Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos vaslybėse*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014.

648 Pastebėtina, kad yra užsienio autorių darbu, kuriuose pristatomas mediacijos reglamentavimas ES valstybėse. Prie tokių tyrimų galima priskirti Hopf, K. J., Steffek, F. *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford University Press. 2013 De Palo, G., Trevor, M. B. et. al. *EU Mediation: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Tačiau dėl notaro vykdomos mediacijos teisinio reglamentavimo bei praktinio taikymo ES valstybėse narėse, tyrimų pasigendama.

649 Šliffen, K. G.; Vegmann, B. *Mediacija v notarialnoi praktike (alternativnyye sposoby razrešenia konfliktov)* [Mediation in notary's practice (Alternative dispute resolution)]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

650 Walz, R. *Technika vedenija peregovorov notariusami* [Notary's negotiation techniques]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

651 Grziwotz, H. *Erfolgreiche Verhandlungsführung und Konfliktmanagement durch Notare* (Ein Praxishandbuch zur aussergerichtlichen Streitbeilegung, obligatorischen Streitschlichtung und Mediation). Köln: Centrale für Mediation, 2001.

652 Plesker, U. *Aussergerichtliche Konfliktbewältigung durch Notare: Möglichkeiten und Perspektiven im Bereich des Zivilrechts*. Kovac, 2004.

653 Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010.

654 Schonewille, F., Euwema, M. *Mastering Mediation Education. Antwerpen, Apeldoorn, Portland*: Maklu. 2012, p. 92.

655 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusa* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011.

Taigi apžvelgus užsienio literatūrą mediacijos tematika matyti, kad nors užsienio doktrinoje užsimenama ir apie mediacijos taikymo galimybes notaro veikloje, tačiau notaro vykdoma mediacija ir jos galimybės bei teisinio reguliavimo perspektyvos Lietuvoje dar nebuvo kompleksiskai ištirtos Lietuvos mokslininkų.

Tyrimo metodologija. Šis tyrimas pagrįstas kokybine metodologija⁶⁵⁶. Atsižvelgiant į teisės doktrinoje nurodytus teisės mokslui keliamus tikslus ir teisės mokslo objekto sampratą, šiame tyrime mediacija notaro veikloje bus analizuojama ne tik teisinio reguliavimo ir jo praktinio įgyvendinimo kontekste, nagrinėjant konkrečias teisės normas, bet ir, nustačius analizuojamos problemos priežastis, šios situacijos sprendimas bus pagrindžiamas *de lege ferenda*, t. y. kiek jis atitinka pamatines civilizuoto sugyvenimo vertybes, nagrinėjant, kokia turėtų būti teisė, atsižvelgiant į visuomenės poreikius. O tai įmanoma tik atsakius į klausimus „Kokia yra teisė?“ ir „Kokia teisė turėtų būti?“ neperžengus teisės sistemos ribų⁶⁵⁷. Remiantis šiais metodologiniais pagrindais ir atsižvelgiant į tyrimo objektą, iškeltą tikslą ir uždavinius, atliekant tyrimą taikyti įvairūs duomenų rinkimo ir jų analizės metodai.

Pirminiams duomenims rinkti, kuomet dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai, taikytas *dokumentų analizės* metodas. Tyrimo metu atrinkti duomenų šaltiniai gali būti sugrupuoti taip: *pirma* – Lietuvos bei užsienio valstybių teisės aktai, taip pat tarptautinių organizacijų teisės šaltiniai (ES, Europos Tarybos, ES notariatų tarybos, Tarptautinės notariatų sąjungos); *antra* – Lietuvos teismų sprendimai, tačiau jų ribotumą lėmė tyrimo temos specifika; *trečia* – anketinės apklausos metu gauti duomenys; *ketvirta* – monografijos, publikacijos, studijų procesui skirta literatūra, lyginamosios studijos.

Šiame tyrime apdorojant ir analizuojant duomenis buvo taikomas *mokslinės literatūros analizės metodas*, kurio dėka buvo susipažinta su jau atliktais panašios tematikos moksliniais tyrimais užsienio valstybėse. Pasinaudojant jau atliktų tyrimų duomenimis įmanoma pasiekti geresnių rezultatų ir tuo patenkinti mokslinio darbo naujumo kriterijų. Taipogi itin reikšmingas *lingvistinis metodas*, kuris buvo pasitelkiamas tiriant taikytinuose teisės aktuose bei moksliniuose tyrimuose įtvirtintas (vartojamas) sąvokas, analizuojant konkrečias (teisės normų) formuluotes. *Teleologinis metodas* buvo taikomas siekiant nustatyti tikruosius įstatymų leidėjo ketinimus, t. y. kokių tikslų buvo siekiama nustatant atitinkamą notaro vykdomos mediacijos, t. y. mediacijos kaip teisinės paslaugos teikimo, teisinį reguliavimą. *Sisteminės analizės metodas* buvo taikomas, analizuojant notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą bei jos vykdymo praktinius aspektus, taip pat apžvelgiant specialiojoje teisės literatūroje pateiktas išvalgas, apibendrinant ir pateikiant sisteminį požiūrį į tyrimo dalyką. *Loginis analizės metodas* buvo pasitelkiamas išskiriant mediacijos taikymo modelius, rūšis notaro veikloje, nustatant galimas notaro vykdomos mediacijos taikymo ir praktinio funkcionavimo problemas,

656 „Kokybinio tyrimo skiriamuoju požymiu yra laikomas sistemingas, nestruktūrizuotas atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą“. Plačiau žr. Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007, p. 273.

657 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 73.

formuluojant pasiūlymus teisinio reguliavimo pakeitimams, taip pat tikrinant atlikto tyrimo rezultatus ir jų loginį ryšį. Šiame tyrime duomenims apdoroti ir analizuoti reikšmingas *lyginamasis metodas*, kurį taikant lyginamuoju aspektu apžvelgiamas mediacijos notaro veikloje teisinis reguliavimas lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusiose valstybėse, analizuotas valstybes sugrupuojant į grupes pagal notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą. Pažymėtina, kad šio metodo pasirinkimą darbe nulėmė savos teisės sistemoje priimto sprendimo nepakankamas lygis⁶⁵⁸, nacionalinės doktrinos vakuumas – pastarieji veiksniai verčia ieškoti, ar užsienio teisės sistemoje nėra įgyvendintas geresnis variantas. Taip pat šis metodas taikytas kaip pagalbinė *ad hoc* priemonė, nes šio darbo tikslas nėra palyginti notaro vykdomą mediaciją su kitų teisininko profesijos atstovų vykdoma mediacija, o tik pagrįsti pateiktus argumentus dėl notarų vykdomos mediacijos pranašumo. *Istorinis metodas* buvo taikomas siekiant atskleisti notaro vykdomos mediacijos atsiradimą ir plėtrą, taip pat notaro vykdomos mediacijos atsiradimo raidą Lietuvos nacionalinėje teisėje. *Apibendrinimo metodu* apibendrinamos mokslinės įžvalgos ir daromos išvados.

Kaip buvo minėta, tyrimo tema yra nauja – netirta ne tik Lietuvos teisės mokslininkų, bet ir užsienio teisės srities tyrinėtojų, nėra atliktų studijų, susijusių su mediacijos notaro veikloje taikymo praktika. Tyrimo autorė nėra notariato profesijos atstovė, todėl buvo nuspręsta kreiptis į notarų, siekiant sudaryti prielaidas teisės mokslo teorinius teiginius priartinti prie egzistuojančios praktikos. Šiuo tikslu buvo atlikta uždara *anketinė apklausa* bei jos metu gautų tyrimo duomenų kiekybinė bei kokybinė įvairiapusė analizė. Tiriant šiuo metodu pasitelkta statistinė programinė įranga (*angl.* SPSS Statistics). Anketinės apklausos metu gauti duomenys buvo interpretuojami, remiantis teorinėje darbo dalyje pateiktu moksliniu pagrindu, kiekvienu klausimu išsakytą ir apskaičiuotą nuomonę priskiriant tam tikrai disertacinio darbo sisteminei daliai. Toks darbo modelis leido iš pateiktų atsakymų išskaityti daugiau, nei pasakė patys respondentai, kadangi kiekvienos sisteminės dalies, į kurias pateko išsakytos nuomonės, teorinis pagrindas išsakomai nuomonei leido priskirti tam tikras savybes⁶⁵⁹. Detalūs anketinės apklausos duomenys, pateikiant statistinius palyginimus, kai kuriuos iš jų – scheminiu pavidalu, pristatomi penktoje disertacinio darbo dalyje.

Ištyrus uždarnosios anketinės apklausos duomenis ir įvertinus gautus rezultatus, pastebėta, kad anketinės apklausos duomenys yra prieštaringi⁶⁶⁰, todėl norint išsiaiškinti, kodėl gauti prieštaringi rezultatai, taip pat siekiant darbą grįsti sisteminiu argumentavimu, apimančiu argumentų neprieštaringumą (lot. *argument coherentia*) ir išsamumą (lot. *argument a completitide*)⁶⁶¹, bei akcentuojant tai, kad kai kuriems iš anketinės apklausos rezultatų „neįmanoma“ priskirti moksliskai pagrįstų teiginių, atlikta antroji

658 Zweigert, K., Kotz, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 44.

659 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 67.

660 Dauguma respondentų mano, kad jie gerai suvokia mediacijos esmę, tačiau, kaip rodo tyrimo duomenys, praktiškai vengia ją taikyti.

661 Mackuvienė, E. Teisinis samprotavimas: argumentacinis metodologinis požiūris. *Teisė*. 2009, 70: 113.

atviroji *anketinė apklausa*⁶⁶², kaip fokus grupę pasirenkant notarus, praktikuojančius mediaciją. Prielaida, kad minėti asmenys vykdo arba siekia vykdyti mediaciją, buvo padaryta remiantis Teismo mediatorių sąrašu⁶⁶³. Šio tyrimo metu gauti kokybiniai duomenys taip pat pateikti disertaciniame darbe, juos pagal nagrinėjamą klausimą priskiriant atitinkamai disertacinio darbo struktūrinei daliai. Tyrimo priemonės ir kai kurių gautų kokybinių duomenų koreliacija su pirmąją anketine apklausa pateikiama penktojoje disertacinio darbo dalyje.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. Lotyniškojo notariato sistemos prigimtis ir notaro statusas suponuoja prielaidas notarui būti mediatoriumi.
2. Mediacija notaro veikloje pasireiškia kaip notaro vykdoma procedūra, - kuri vienais atvejais gali būti notaro atliekamų veiksmų sudedamoji dalis, kitais atvejais – notaro teikiama atskira paslauga; notariatai savo veikloje, nesusięsioje su mediacijos paslaugų teikimu, plačiai taiko mediacijos technikas.
3. Esamas mediacijos notaro veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra netinkamas, kad notariatai aktyviai taikytų mediaciją.

Disertacinio darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė tyrimo tikslas ir jam pasiekti išskelti uždaviniai. Tyrimą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados, pasiūlymai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmoje disertacijos dalyje siekiama atskleisti lotyniškojo notariato sistemos notarų vykdomos mediacijos prielaidas. Apžvelgiamos notariatai teisės mokslininkų pateikiamos notarų funkcijų klasifikacijos, bandant rasti mediacijos užuomazgas jų atliekamų funkcijų kontekste. Radus pastarąsias, t. y. mediacijos „šaknis“, kurios notariatai teisėje apibūdinamos kaip notarų vykdomas prevencinis teisingumas, atskleidžiama pastarojo reiškinio ir lotyniškojo notariatai šiuolaikinio vaidmens, lemiamo visuomenės poreikių, sintezė. Siekiant atskleisti notaro kaip mediatoriaus veikimo galimybes, būtina išgryninti notaro veiklos ir mediacijos sąlyčio taškus, t. y. tokią notaro veiklą, kuomet notaras neveikia kaip mediatorius, tačiau skatina šalį taikyti mediaciją arba jo atliekami veiksmai savaime skatina taikyti mediaciją⁶⁶⁴. Tokia notaro veikla laikytina išorinėmis mediacijos taikymo galimybėmis notaro veikloje.

---

662 Atviroji anketa, kaip nurodo R. Tidikis, geresnė, nes tiriamasis gali reikšti savo nuomonę nevaržomas. Tačiau atsakymai dažnai būna subjektyvesni, įvairesni ir juos sunkiau apibendrinti. Be to, šio autoriaus nuomone, atviri klausimai anketose geri, kai tyrimais norima išsiaiškinti preliminarų respondentų nuomonę. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 476. Šiuo konkrečiu atveju pasirinktas priešingas variantas, visų pirma, įvertinant bendrą notarų požiūrį į mediaciją, supratimą, jos taikomumą notarų veikloje ir tik tuomet, siekiant patikrinti duomenų pagrįstumą, kreipiantis į notarus, norinčius taikyti ar taikančius mediaciją.

663 Teismo mediatorių sąrašas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-08-09]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismismin%C4%97-mediacija/>>.

664 Pavyzdžiui, notaro atliekamas vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai vertintinas pozityviai, nes tai skatintų dažniau taikyti šią procedūrą, vengiant kreiptis į teismus bei siekiant užtikrinti taikos sutarties įgyvendinimą.

Antroje disertacinio darbo dalyje pristatomos mediacijos taikymo notaro veikloje teisinis reguliavimas. Apžvelgiamas mediacijos notaro veikloje teisinis reguliavimas tarptautinių organizacijų veikloje (ES, Europos Tarybos, ES notariatų tarybos, Tarptautinės notariato sąjungos veikloje). Taip pat pateikiama lotyniškąją notariato sistemą pasirinkusių valstybių notarų vykdomos mediacijos teisinio reguliavimo įvairovė, notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas bei jo raida Lietuvoje.

Trečioje disertacinio darbo dalyje tiriamos notaro statuso suteikiamos galimybės notarui būti mediatoriumi. Analizuojami notaro nepriklausomumo ir nešališkumo ypatumai, lyginant su mediatoriaus nepriklausomumu. Taip pat pristatomas notaro ir mediatoriaus kompetencijos „kryžminis naudingumas“, t. y. notarų įgūdžių reikalingumas ir pritaikomumas vykdant mediaciją bei mediacijos įgūdžių poreikis notaro veikloje. Nagrinėjamos mediacijos savanoriškumo apraiškos ją vykdant notarui bei notaro ir mediatoriaus profesinės paslapties sutapties elementai.

Ketvirtoje disertacijos dalyje tiriami, ar yra sudarytos teisinio reguliavimo prielaidos ir ar jos yra tinkamos bei pakankamos vidinėms mediacijos taikymo galimybėms notaro veikloje, t. y. tokioms, kai notaras veikia kaip mediatorius, atlikdamas mediacijos procedūrą, ar savo veikloje taikydamas mediacijos technikas, taip skatindamas šios procedūros taikomumą notarų praktikoje. Vadovaujantis moksline literatūra ir antroje dalyje pateikta lotyniškosios sistemos notariato valstybių mediacijos notaro veikloje reguliavimo apžvalga, išskiriami mediacijos taikymo notarų veikloje modeliai. Taip pat, atsižvelgiant į tai, ar kreipiantis pas notarą-mediatorių egzistuoja konkretus ginčas ar ne, išskiriamos notaro vykdomos mediacijos rūšys – notaro vykdoma sutartinė mediacija arba konflikto mediacija. Jų atribojimas atskleidžiamas ginčo dėl paveldėjimo atvejo analizės kontekste.

Penktoje disertacinio darbo dalyje tiriamos notaro vykdomos mediacijos praktiniai aspektai Lietuvoje. Atskleidžiama notaro galimybė vykdyti teisminę mediaciją, kandidato į notarus (asesoriaus) mediacijos vykdymo problematika, aptariami atlygintinumo už notaro vykdomą mediaciją ir taikomas mediacijos technikas aspektai, notaro, vykdančio mediaciją, taikomi mediacijos stiliai, reklamos notaro ir mediatoriaus veikloje koreliacija, notaro-mediatoriaus savivaldos įgyvendinimas, notaro ir mediatoriaus atsakomybės klausimai, taip pat pristatomi notarų mediacijos (ne)taikymo Lietuvoje tyrimo rezultatai.

IŠVADOS

1. Šiuolaikinės visuomenės poreikius, užtikrinant visuomeninių teisinių santykių saugumą ir kompleksines teises paslaugas kreipiantis į vieną specialistą, įgyvendina lotyniškojo notariato vykdomas prevencines teisingumas, kuriuo vadovaudamiesi notarai savo veikloje taiko mediaciją ir (ar) mediacijos technikas.
2. *Siaurąja prasme* „mediacija notaro veikloje“ apibrėžtina kaip notaro galimybė vykdyti mediaciją jam veikiant kaip mediatoriumi sprendžiant atitinkamą ginčą ir (ar) notaro galimybė savo veikloje taikyti mediacijos technikas. Tokia mediacijos notaro veikloje samprata laikytina vidine mediacijos taikymo notaro veikloje galimybe. *Plačiąja prasme* sąvoka „mediacija notaro veikloje“ suvokiama kaip mediacijos sampratos siaurąja prasme bei galimybių notarui pačiam, nevykdant mediacijos procedūros kaip mediatoriumi, prisidėti prie šios procedūros dažnesnio taikomumo, vykdant savo kaip notaro veiklą, sintezė. Notaro veiksmai skatinant mediacijos dažnesnį taikomumą, nevykdant pačiam mediacijos, laikytini išorinėmis mediacijos taikymo notaro veikloje galimybėmis.
3. Išskirtos išorinės mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje – (1) notaro nukreipimas, kad šalys (esat ginčui) ginčą spręstų profesionalaus mediatoriaus pagalba, (2) mediacijos išlygos įtraukimas į notaro tvirtinamą sandorį, (3) notarinis sandorių tvirtinimas, taikant mediacijos technikas, kaip prevencinio teisingumo įgyvendinimas, (4) notarinis vykdytinumo suteikimas mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai, (5) mediacija kaip notarų tarpusavio bendruomeniškumą skatinanti priemonė – turėtų būti skatinamos Lietuvos notarų vienijančios organizacijos.
4. Nustatyta, kad Lietuvos įstatymų leidėjui įtvirtinus galimybę notarui mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai suteikti vykdytinumą, nepaisant to, ar mediaciją vykdė notaras-mediatorius, ar kitas mediatorius, būtų skatinama ne tik notaro vykdomos mediacijos, bet mediacijos kaip ginčų sprendimo būdo taikomumas.
5. Tarptautinės organizacijos pripažįsta lotyniškosios sistemos notarų potencialą vykdyti mediaciją, tačiau darbe vertintas lotyniškosios sistemos notariatą pasirinkusių valstybių teisinis reguliavimas yra įvairus: vienos valstybės įtvirtina mediaciją kaip notaro teikiamą ekstraordinarią paslaugą, kitos valstybės – kaip fakultatyvią notarinio veiksmo atlikimo stadiją, trečios – leidžia notarinėje veikloje taikyti mediacijos technikas, ketvirtos draudžia notarams vykdyti mediaciją. Tačiau pastarųjų grupių išskyrimas nėra absoliutus, nes mediacijos technikos notaro veikloje yra taikomos ir pirmosioms dviem grupėms priskirtose valstybėse.
6. Reikalavimų, keliamų notaro ir mediatoriaus statusui panašumai, t. y. nepriklausomumas, nešališkumas, profesinės paslapties principas, notaro ir mediatorius kompetencijos „kryžminis naudingumas“, sudaro notarui potencialą vykdyti mediaciją.
7. Vidinės mediacijos taikymo notaro veikloje galimybės yra notaro-mediatoriaus vykdoma mediacijos procedūra. Tokia notaro-mediatoriaus procedūra skirstoma į (1) integruotosios mediacijos modelį, kuris yra sudedamoji notarinių veiksmų atlikimo dalis, vienais atvejais pasireiškianti kaip mediacijos technikų taikymas notaro

veikloje, o kitais – kaip fakultatyvi notarinio veiksmo atlikimo stadija, bei (2) privačios mediacijos modelį – notaro-mediatoriaus vykdomą mediaciją, nesaistomą notarinio veiksmo, t. y. notaro vykdomą mediaciją kaip ekstraordinarią paslaugą, nesusijusią su atliekamu notarinio veiksmu.

8. Mediacijos technikų taikymu notaro veikloje laikytinos notaro teikiamos konsultacijos, susijusios ir nesusijusios su notarinio veiksmo atlikimu, notarinio veiksmo prasmės ir pasekmių išaiškinimas ir kartu šalių interesų išaiškinimas, siekiant konsensuso tarp šalių, bei jų teisėtų interesų užtikrinimas. Mediacijos technikų taikymas yra praktiškai kiekvieno notarinio veiksmo sudedamoji dalis.
9. Sutartinė mediacija ir konflikto mediacija – tai dvi mediacijos rūšys, pasireiškiančios notaro vykdomos mediacijos modeliuose. Pirmoji – sutartinė mediacija pasireiškia tuomet, kai kyla nesutarimų dėl sandorio nuostatų, ir dažniausiai notaro veikloje praktikuojama kaip prevencinė veikla, antroji – konflikto mediacija taikoma įvairiems ginčams spręsti mediacijos būdu. Šių notaro vykdomos mediacijos rūšių atribojimas yra sąlyginis, kadangi dėl šalių interesų nesuderinamumo sutartinė mediacija bet kuriuo metu gali modifikuotis į konflikto mediaciją.
10. Notarui suteikta galimybė būti teismo mediatoriumi yra viena iš galimų privačios mediacijos modelio išraiškų notarų vykdomos mediacijos praktikoje ir *de facto* yra įvertinta Lietuvos notarų.
11. Nustatyta, kad Lietuvos teisiniame reguliavime įtvirtintas draudimas asesoriams teikti privačios mediacijos paslaugas yra nepagrįstas siekiant notaro vykdomos mediacijos procedūros skatinimo.
12. Lietuvoje įtvirtintas draudimas notarams tapti mediatorius vienijančių asociacijų nariais laikytinas prieštaraujančiu notarams suteiktai galimybei vykdyti mediaciją. Suteikus notarams galimybę jungtis į asociacijas, vienijančias Lietuvos mediatorius, būtų skatinama notarų-mediatorių ir mediatorių tarpusavio žinių sklaida.
13. Tyrimas leidžia konstatuoti, kad nėra „grynųjų“ mediacijos stilių, taikytinų notarui vykdančiam mediaciją, tačiau lotyniškojo notariato sistemos notaro prevencinio teisingumo „genas“ leidžia daryti išvadą, kad notaro vykdomai mediacijai būdingesnis ir jo dažniau taikomas vertinamasis mediacijos stilius.
14. Notaro vykdomos mediacijos drausminės ir civilinės atsakomybės taikymo pagrindas priklauso nuo notaro vykdomos mediacijos modelio. Jei teisiniu reguliavimu įtvirtintas privačios mediacijos modelis – notarams, vykdančioms mediaciją, taikoma drausminė atsakomybė kaip mediatoriams; jei integruotosios mediacijos modelis – taikoma drausminė atsakomybė kaip notarams. Kilus civilinei atsakomybei, notarui, vykdančiam privačią mediaciją – taikoma sutartinė civilinė atsakomybė, o vykdančiam integruotąją mediaciją – deliktinė civilinė atsakomybė.
15. Lietuvoje *de jure* įtvirtintas „griežtas“ privačios mediacijos notaro veikloje modelis, atskiriantis notaro atliekamus notarinius veiksmus ir notaro teikiamas mediacijos paslaugas. Tačiau *de facto*, vertinant notaro vykdomą prevencinį teisingumą, Lietuvos notarų veikloje atliekant notarinius veiksmus taikomos ir mediacijos technikos, kaip integruotos mediacijos modelio dalis.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS DĖL NOTARŲ VYKDOMOS MEDIACIJOS TEISINIO REGULIAVIMO PAKEITIMŲ

1. Pasiūlymai *įstatymų leidėjui*:

Atliktas tyrimas leido suformuluoti keletą pasiūlymų, kaip galėtų būti keičiamos galiojančios Lietuvos teisės normos. Šie pakeitimai galėtų prisidėti tobulinant esamą notaro vykdomos mediacijos teisinį reguliavimą.

1.1. LR notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad notaras gali būti mediatoriumi, kai sprendžiami ginčai.

Siūloma LR notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalį pakeisti ir išdėstyti taip:

„Notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis šio įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notaras taip pat gali būti civilinių ginčų **taikinimo tarpininku**⁶⁶⁵ (mediatoriumi), **kai sprendžiami ginčai.**“

1.2. LR notariato įstatymo 20² straipsnio 3 dalyje įtvirtintas notaro teikiamų mediacijos paslaugų ir notarinių funkcijų griežtas atribojimas: draudimas teikti mediacijos paslaugas atlikus notarinių veiksmų ir draudimas po notaro vykdytos mediacijos atlikti notarinių veiksmų.

Siūloma LR notariato įstatymo 20² straipsnio 3 dalį pakeisti, atsisakant draudimo po notaro vykdytos mediacijos atlikti notarinių veiksmų, ir išdėstyti taip:

„Atlikdamas įstatymų nustatytas funkcijas ir teikdamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, notaras turi atriboti savo funkcijų atlikimą nuo taikinamojo tarpininkavimo paslaugų teikimo. Notaras negali teikti taikinamojo tarpininkavimo **mediacijos** paslaugų ginčiuose, kylančiuose iš tų santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Notaras taip pat negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis jau suteikė taikinamojo tarpininkavimo paslaugas.“

1.3. Šiuo metu LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas ir LR notariato įstatymas nesuteikia notarams galimybės atlikti vykdomuosius įrašus dėl mediacijos procedūros metu pasiektų taikos sutarčių. Todėl toliau pateiktais įstatymų pakeitimais siūloma suteikti galimybę notarams atlikti vykdomuosius įrašus mediacijos procedūros metu pasiektoms taikos sutartims.

Siūloma LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 straipsnio 3 dalį pakeisti ir išdėstyti taip⁶⁶⁶:

---

665 Sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ atsisakoma, derinant nuostatas su LR mediacijos įstatyme vartojamomis sąvokomis.

666 Jei siūlomi pakeitimai būtų atliekami po LR mediacijos įstatymo įsigaliojimo, tuomet turėtų būti analogiškas pakeitimas atliekamas LR mediacijos įstatymo 16 str. 3 dalies.

„3. Kai ginčas, kuris sprendžiamas taikinamojo tarpininkavimo būdu, nėra tuo pačiu metu nagrinėjamas teisme, ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka **arba pateikta notarui tvirtinti ir vykdomajam įrašui atlikti Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 49² straipsnio nustatyta tvarka**. Prašymas dėl taikos sutarties patvirtinimo **ar patvirtinimo ir vykdomojo įrašo atlikimo** paduodamas ginčo šalių pasirinkimu vienos iš ginčo šalies gyvenamosios vietos arba buveinės apylinkės teismui **arba notarui**. Įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai. **Notarui patvirtinus taikos sutartį ir atlikus vykdomąjį įrašą jis tampa vykdytinas ir vykdomasis dokumentas.**“

Siūloma LR notariato įstatymo 26 straipsnio 1 dalį papildyti 15¹ punktu ir išdėstyti taip:

„15¹) atlieka vykdomuosius įrašus pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis, pasiektas neteisminės mediacijos procedūros metu;“

Siūloma LR notariato įstatymo IV skyrių „Notarinių veiksmų atlikimo ypatumai“ papildyti nauju 49² straipsniu ir išdėstyti taip:

„49² straipsnis. Vykdomųjų įrašų pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis pasiektas neteisminės mediacijos procedūros metu atlikimas

Notaras ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas dėl vykdytinumo suteikimo neteisminės mediacijos procedūros metu pasiektai taikos sutarčiai, ją atlieka, vadovaudamasis šiuo įstatymu ir laikydamasis Lietuvos Respublikos teisingumo ministro nustatytos notarų vykdomųjų įrašų atlikimo pagal notarine forma patvirtintas taikos sutartis, tvarkos ir formos, reikalavimų.

Notaro vykdomieji įrašai arba atsisakymas atlikti vykdomąjį įrašą skundžiami Civilinio proceso kodekso 511 straipsnyje nustatyta tvarka.“

- 1.4. LR notariato įstatymo 62 straipsnyje reglamentuojamas draudimas asesoriams vykdyti mediaciją.

Siūloma LR notariato įstatymo 62 straipsnį pakeisti, suteikiant galimybę asesoriams būti mediatoriais, ir išdėstyti taip:

„62 straipsnis. Kandidatų į notarus (asesorių) veiklos apribojimai.

„Kandidatui į notarus (asesoriui) neleidžiama dirbti jokio kito darbo arba verstis kokia nors kitokia mokama veikla (išskyrus mokslinį ar pedagoginį bei kūrybinį darbą, arbitro **ar mediatoriaus** funkcijų atlikimą, darbą visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose). Kandidatas į notarus (asesorius) gali dirbti pagal darbo sutartį notaro biure, kuriame jis atlieka praktiką.

Atlikdamas arbitro **ar mediatoriaus** funkcijas, kandidatas į notarus (asesorius) privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių jo objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Kandidatas į

notarus (asesorius) negali būti arbitru **ar mediatoriumi** ginčiuose, kylančiuose iš santykių, dėl kurių jis jau yra atlikęs įstatymų nustatytas funkcijas. Be to, kandidatas į notarus (asesorius) negali atlikti įstatymų nustatytų funkcijų dėl tų santykių, iš kurių kilusiame ginče jis buvo arbitru.“

- 1.5. Šiuo metu notarams leidžiama dalyvauti tik notarų savivaldos institucijų veikloje, o galimybė notarams dalyvauti institucijų ir asociacijų, vienijančių mediatorius, veikloje nenumatyta.

Siūloma LR notariato įstatymo 20 straipsni 1 dalį pakeisti, suteikiant galimybę notarams, vykdančioms mediaciją, dalyvauti institucijų ir asociacijų, vienijančių mediatorius, veikloje, ir išdėstyti taip:

„Notarai nevaržomai dalyvauja notarų savivaldos ir kitų renkamų institucijų veikloje. **Notarai, teikiantys mediacijos paslaugas, turi teisę laisvai jungtis į institucijų ar asociacijų, vienijančių mediatorių interesus, veiklą.** Jeigu notaras eina renkamas pareigas kitose institucijose, jo įgaliojimai turi būti sustabdomi šio įstatymo 22¹ straipsnio nustatyta tvarka.“

- 1.6. Šiuo metu LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad notarai, siekiantys būti įrašyti į LR mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: (1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą, (2) būti išklauses ne trumpesnius kaip 40 akademinį valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į LR mediatorių sąrašą dienos, (3) būti išlaikę mediatorių kvalifikacinį egzaminą, (4) būti nepriekaištingos reputacijos. Notarams, turintiems trejų metų notaro darbo patirtį, netaikomas reikalavimas dėl kvalifikacinio egzamino laikymo.

Siūloma LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalį pakeisti, nustatant notarams, norintiems teikti mediacijos paslaugas, analogiškus reikalavimus kaip teisėjams, ir išdėstyti taip:

„2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams **bei notarams**, turintiems trejų metų **atitinkamai** teisėjo **ar notaro** darbo patirtį ir išklausiusiems ne trumpesnius kaip 16 akademinį valandų įvadininius mokymus mediacijos tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė ne mažiau kaip 100 akademinį valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, **ir** antstoliams **ir notarams**, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, arba antstolio **arba notaro** darbo patirtį.“

2. Pasiūlymai *teisingumui ministrui*, kaip subjektui atsakingam už notarų atlygio politikos formavimą:

Įtvirtinti atlygintinumo už notaro vykdomą mediaciją viršutines ribas, paliekant galimybę dėl konkretaus atlygio susitarti notarui-mediatoriui bei ginčo šalims. Tokiu būdu būtų suaktyvintas notarų iniciatyvumas vykdyti šią procedūrą bei visuomenės suinteresuotumas ginčus spręsti padedant notarui-mediatoriui.

3. Rekomendacijos *Lietuvos notarų rūmams*:

- 3.1. Rekomenduoti notarams jų teikiamas konsultacijas, „išnaudoti“ ne tik šalių tikriesiems interesams išsiaiškinti, ieškant šalių subalansuoto sprendimo, bet ir kaip mediacijos taikomumą skatinančią priemonę, t. y. jei ginčo šaliai (-ims) kreipusis į notarą dėl konsultacijos (jei konsultacija nesusijusi su notariniu veiksmu) arba dėl notarinio veiksmo atlikimo (konsultacijos yra sudedamoji notarinio veiksmo atlikimo dalis) tarp jų egzistuoja ginčas, notaras tokią konsultaciją galėtų išnaudoti kaip informacinę sesiją apie mediaciją, informuodamas apie jos privalumus, teikiamą naudą, kartu siūlydamas šalims kreiptis į profesionalų mediatorių, arba pats notaras gali taikyti mediaciją, jei jis teikia tokią paslaugą kaip ekstraordinarią privačios mediacijos paslaugą.
- 3.2. Rekomenduoti notarams, vykdant privačią mediaciją, šios procedūros būdu spręstinių ginčų rūšis išskirti, juos siejant su notarų atliekamų notarinių veiksmų tematika. Tokia rekomendacija taikytina ir notarams, nusprendusiems vykdyti teisminę mediaciją ir įrašytiems į Lietuvos Respublikos teismo mediatorių sąrašą.
- 3.3. Rekomenduoti notarams mediacijos paslaugas teikti notaro darbo laiku bei notaro biuro patalpose, suderinus su Lietuvos notarų rūmais. Vengiant notaro vykdomos mediacijos komercializavimo, tačiau siekiant jos platesnio taikymo, tokią galimybę Lietuvos notarų rūmai galėtų skatinti terminuotai, t. y. bent iki tol, kol įsigalios LR mediacijos įstatymas.
- 3.4. Informuoti Lietuvos notarų rūmų internetinėje svetainėje apie konkrečius notarus, teikiančius mediacijos paslaugas.
- 3.5. Rekomenduoti notarams siūlyti notarinio veiksmo šalims į notarų tvirtinamą sandorį įtraukti mediacijos išlygą, kartu informuojant šalis apie šios procedūros teikiamą naudą.
- 3.6. Pakeitus LR notariato įstatymą ir suteikus galimybę asesoriams vykdyti mediaciją, rekomenduoti asesoriams vykdyti mediaciją, ypač tuomet, kai kreipiamasi į notarą paveldėjimo atveju, tačiau tarp įpėdinių egzistuoja ginčas. Asesoriaus veikiančio kaip mediatorius pagalba šalims išsprendus ginčą, notaras galėtų atlikti notarinius

veiksmus. Tokia veiksmų seka pateisintų visuomenės poreikius, kreipiantis į notarą, gauti kompleksines paslaugas, tarp įpėdinių (šalių) randamas kompromisas bei atliekami būtini notariniai veiksmai, kartu taupomas besikreipiančių dėl teisinės pagalbos laikas.

- 3.7. Notarų tarpusavio, taipogi kitų notaro biuro darbuotojų nesutarimus/ginčus rekomenduoti spręsti mediacijos būdu, tokias funkcijas siūlant atlikti Lietuvos notarų rūmų administracijos atstovams – Lietuvos notarų rūmų valdytojui, Lietuvos notarų rūmų konsultantams-teisininkams, nes vadovaujantis LR notariato įstatymu Lietuvos notarų rūmai įpareigoti prižiūrėti, kaip notarami atlieka savo funkcijas ir laikosi profesinės etikos reikalavimų, o Lietuvos notarų rūmų administracija veikia kaip Lietuvos notarų rūmų einamąją veiklą užtikrinantis subjektas.

Tyrimo rezultatų aprobavimas ir sklaida. Disertacijoje analizuotų tyrimo šaltinių įvairovė ir gausa, taikyti tyrimo metodai pagrindžia gautų tyrimo rezultatų patikimumą. Tyrimo rezultatai paskelbti šiuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Štaraitė-Barsulienė, G. Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250.
2. Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2: 301–314.

Kitos mokslinės publikacijos

3. Kaminskienė, N., et al. *Mediacija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013 (dalys: *Etikos aspektai mediacijoje, Aplinkosaugos mediacija*).

Tyrimo rezultatai pristatyti tarptautinėse mokslinėse konferencijose „Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės išvalgos“ (Mykolo Romerio universitetas), vykusiose 2012 m. spalio 26 d. ir 2016 m. rugsėjo 29 d.

CURRICULUM VITAE

Kontaktinė informacija gerda.staraitė@lrv.lt

Išsilavinimas:

- 2010 m. - 2018 m. Teisės krypties doktorantūros studijos
2000 m. - 2005 m. Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas (Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės specializacija)
2004 m. Semestro studijos Konstanz'os universiteto Teisės fakultete, Vokietija

Darbo patirtis:

- 2007 m. iki dabar Vyriausybės kanceliarija, Teisės grupės patarėja
2005 m. – 2007 m. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Teisės skyriaus teisininkė

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Gerda Štaraitė-Barsulienė

POSSIBILITIES OF APPLYING MEDIATION IN
THE NOTARIAL ACTIVITY AND DIRECTIONS
FOR THE IMPROVEMENT OF LEGAL
REGULATION IN LITHUANIA

Summary of Doctoral Thesis
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2018

The doctoral thesis was prepared during the period of 2010-2017 at Mykolas Romeris University under the right to organize doctoral studies granted to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University by the order of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania No. V-1019 dated on June 8, 2011.

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Natalija Kaminskienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S)

The doctoral thesis will be defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairman:

Assoc. Prof. Dr. Agnė Tvaronavičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S)

Members:

Assoc. Prof. Dr. Salvija Kavalnė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Ivars Kronis (Riga Stradins University, Republic of Latvia, Social Sciences, Law, 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Rokas Uscila (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Vīgita Vēbraītė (Vilnius University, Social Sciences, Law, 01 S).

The public defence of the doctoral thesis will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on 6 April, 2018 at 13 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT -08303, Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral thesis was sent out on 6 March, 2018.

The doctoral thesis is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius) and the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, Vilnius) and Vytautas Magnus University (K. Donelaičio str. 52, Kaunas).

POSSIBILITIES OF APPLYING MEDIATION IN THE NOTARIAL
ACTIVITY AND DIRECTIONS FOR THE IMPROVEMENT OF LEGAL
REGULATION IN LITHUANIA

SUMMARY

The Research problem and the relevance of the dissertation. The special status of the notaries⁶⁶⁷ and the economic and social benefits of the implemented activities create preconditions for the development of the notarial activity. The development of the notaries' functions is relevant because of the essential needs of a modern society such as: legal security, conflict prevention and efficiency⁶⁶⁸. The former President of the Lithuanian Chamber of Notaries D. Lukaševičiūtė has noted, that the notariat is ready for change, innovation, delves into the art of mediation and the notary should perform not only the role of a preventive judge, but a wider - role of a state legal assistant, that is to help persons solve disputes peacefully⁶⁶⁹. After all, one of the main functions of the notary is a competitive provision of legal assistance to natural and legal persons, ensuring that their rights and legal interests would be continuously implemented. Also, it is to be mentioned, that the Lithuanian Notariat belongs to the Latin notarial system⁶⁷⁰, the essence of which is to guarantee the legality and stability of civil legal relationships, by confirming transactions which have a special probative and enforceable power, and together to prevent future dispute situations.

---

667 President of the German Federal Notaries Chamber T. Gotte has referred to a notary as a weird "hermaphrodite" - a public service officer, performing professional activities independently. According to its economic independence and the organization of independent work in the office, has similarities to a representative of a liberal profession. However, his functions are the subject of a state non-dispute. *Vokietijos Koblenco ir Lietuvos notarų rūmų šeštojo koliokviumo „Prevencinė teisėsauga“, vykusio 2005 m. gegužės 10–11 d., medžiaga*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 18.

668 Venclovienė, S. et al. *Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2004, p. 18.

669 Lukaševičiūtė, D. Notarai savo tiesioginiam darbui turi vis mažiau laiko. *Notariatas*. 2008, 4: 9.

670 Looking into the relationship of the notary organs with the nation as well as the legal right of a notarized document, Anglo-Saxon, Public and Latin notarial types are provided. The Anglo-Saxon legal system does not recognise the "official document" as proof material. The main evidence are the testimonies of the witness, thus to the notary in these states a very important role is not given, and the duties of the notary can not necessarily be done by lawyers, but as well as people, who have the trust of the society. In the public system of the notary a notary is an ordinary civil servant (this system was acted in Lithuania during the soviet period and in the first two years after the restoration of Lithuania's independence). The Latin, or so called liberal notary systems essential feature - that the state gave the execution of notary functions to the hands of private persons, who are not servants of the state. The nation controls that the notaries would conduct their duties legally, regulates the amount of tolls as well as they determine the qualification requirements of the notary as well as the place and number of workplaces. Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997, p. 29–32.

Thus it is no surprise, that on January 1st of 2016 a change in Notariate law of the Republic of Lithuania came into force⁶⁷¹, foreseeing the possibility to allow the notaries to provide mediation services, but, as it is shown in the law mentioned, the notary, providing mediation services, in all cases should dissociate the performed notaries' functions from the provided services of mediation.

Is the mediation performed by the notary established in the National Lithuanian Law compatible with the notaries of Lithuania, as the representatives of the Latin notarial⁶⁷² system, who are carrying out preventive justice⁶⁷³ by using the supposed privileges of their legal status and in such a way helps to avoid costly and long legal disputes for the purposes of *ex post facto*⁶⁷⁴? Seeking to pursue the preventive justice, notaries, when carrying out a notarial activity, combine the will and interests of counterparties. According to the opinion of the current president of the Lithuanian Chamber of Notaries M. Stračkaitis, notaries carry out these act daily, approving each transaction⁶⁷⁵. After all, the notary belongs to a "non-dispute" jurisdiction, thus the notary has no right to perform notarial act in the presence of party disputes⁶⁷⁶.

Evaluating the special status of the notary, it is considered, if the legal regulation of mediation performed by the notary established in the national law allows the unfoldment of the Latin notarial system potential to provide mediation services and if with such a legal regulation all of the possibilities of the application of mediation in the notary's activities are exploited, jointly arguing if the established legal regulation allows to develop and promote the application of mediation in the notarial activities.

---

671 The Law on the Notariate of the Republic of Lithuania No. I-2882 [interactive]. [accessed on 2016-05-03]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/34621732b36511e486d695b7d843f736?jfwid=-19kda1k68y>>.

672 The Latin type notarial system is present in twenty-one country of the European Union: Austria, Belgium, Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Greece, Spain, Italy, Poland, Latvia, Lithuania, Luxemburg, Malta, Netherlands, Portugal, France, Romania, Slovakia, Slovenia, Hungary and Germany. Gaivenis, V. *Nuo raštinių iki notaro*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2007, p. 22–23.

673 Wording in the dissertation "notary's performed preventive activities", "notary's preventive function", "preventive justice" are simplified and used as synonyms.

674 The aim of the Notary, as said by the resident of the International Notary Union, is to unite forces and to stop the aggression of ultraliberal movements, which is targeted towards the prevention of legal litigation while using a public authentic document and to actively put effort to spread its great system to all people of good will and the world. Senghor, D. S. Grandinė yra stipri tiek, kiek stipri yra jos silpniausia grandinė! *Notariatas*. 2017, 23:10.

675 M. Stračkaitis, M. Neturime teisės suklysti. *Notariatas*. 2008, 6: 7.

676 Features of the notary's activities are determined by the greater diligence, prudence and care requirements applied, as well as the fact that he is obligated to strictly comply with the requirements of the law and to refuse to perform a notarial act, if the performance of such act contradicts the laws and does not comply with the requirements of them. Such concept of the notary's functions supposes a conclusion, that the notary does not investigate disputes between individuals, does not determine the controversial circumstances, and in the case, of because of individual rights or legal facts doubts or disagreements occur, must refuse to approve such rights or facts. The Notary can approve certain laws or facts only in the case if the context and legality raises no doubts. The ruling in the civil case on the 3rd of May 2011 of the Colleges of the Civil Cases Division of the Supreme Court of Lithuania No. 3K-3-219/2011 as well as the ruling in the civil case of March 10th 2016 of the Colleges of the Civil Cases Division of the Supreme Court of Lithuania No. 3K-3-125-313/2016.

The **novelty and relevance** of the scientific research. The possibility for the notary to provide mediation services in the Lithuanian law system has been established quite recently, so it can be stated, that this service provided by the notary yet only adapts to the particularities of the legal system in Lithuania. In the first years, since the notarial authorization to provide mediation services was granted by the legislator, it was rarely applied in practice⁶⁷⁷, noting that six notaries are listed on the Court Mediators list⁶⁷⁸ nevertheless.

Noteworthy, that the existing opportunity for the notary to perform mediation in Lithuania is not discussed in legal literature, furthermore, the legislator, before determining this regulation, did not conduct more detailed researches (studies), but based it on the statement, that “in the worldwide practice the applying of mediation in civil disputes (mediation) it is common, that the designated intermediary (mediator) for civil disputes is usually a professional lawyer that has the necessary knowledge and is able to help the parties to come to an agreement in a qualified way. Thus, in Lithuania, it is also expedient to provide the opportunity to the lawyers of various professions, and notaries amongst them, to provide services of applied mediation for civil disputes”⁶⁷⁹. In this specific case the necessity of the research can be at least approximately foreseen⁶⁸⁰, since there is a lack of investigation of the existing legal regulation and its effect. Taking it into account, the author of the research conducted a questionnaire for Lithuanian Notaries on the topic, if Lithuanian notaries apply mediation in their activities. That is the first research ever on the application of empirical mediation in the notarial activity⁶⁸¹.

The novelty of the research is reflected by the fact, that the chosen object of the research is done while taking into account the context of Latin notarial systems countries, having the opportunity given by the legal regulation to apply this procedure in their activities. On the other hand, by justifying the novelty of the study, the author of the research agrees with the position of E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, that research is necessary even in the already researched fields, since they have additional value⁶⁸², *inter alia*, as law can be understood differently, while subjectivity is inevitable in scientific research. In this exact case it can be noticed, that in the dissertation an opposing position to some scientists’ claims is provided.

---

677 Author’s answer to the questionnaire survey, that the enforced changes of the LR Notariate laws (January 1st 2016), foreseeing the ability for the notaries to provide services of mediation, did not apply this procedure, was chosen by 87.5 percent (N=154) of notaries questioned, (question 15).

678 Website of the Court Administration. List of court mediators. [interactive] [accessed 10-01-2015]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismin%C4%97-mediacija/>>.

679 The Law on the Notariate of the LR No. I-2882 [interactive]. [accessed on 2016-05-03]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/34621732b36511e486d695b7d843f736?jfwid=-19kda1k68y>>.

680 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 86.

681 Noteworthy, that the research author, when conducting the research, also did not deal with empirical research (studies) carried out by scientists and (or) practices from other countries on the mediation application in the notary’s activities in the context of the relevant country (or their groups).

682 Firstly, that would facilitate a scientific discussion and would contribute to the development of law science, revealing controversial or weak points of research, secondly, the abundance of methods, researched facts, the extent of arguments would allow to accumulate a practically, as well as theoretically, more reliable research. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 68.

For example, Russian scientists⁶⁸³, by separating the mediation models point out, that private mediation in the notary's activity is not possible, but such a statement is based only on the practical analysis of a few countries of the European Union (hereinafter - EU).

The application and development of mediation by a notary in Lithuania, amongst other things, is determined by the necessity to evaluate the valid legal regulation of this alternative dispute resolution procedure as well as the legal regulation of the notarial institute, seeking to determine their disadvantages, forming insights for the possible application of problems and mandatory foundation of application of the notary's performed mediation, constituting changes to the legal regulation. By evaluating this, in the dissertation, on the basis of scientific literature, mediation application possibilities in the notarial activity are distinguished as well as recommendations on the basis of them for the Lithuanian Chamber of Notaries upon the application of mediation in notarial activities are provided, encouraging and hopefully motivating the notaries to practice mediation, both acting as mediators themselves, as well as recommending the parties in the presence of a dispute to solve it by using mediation.

The results of this research will be beneficial for the encouragement of the notary and/or other mediators ongoing development of mediation, application, both preparing mediation and/or notary legal regulation changes, as well as applying certain norms, regulating this alternative dispute resolution procedure in practice; it is also probable that they will be beneficial in law science, *inter alia* - in the fields of alternative dispute resolution, as well as the development of the notarial activities. The results of this research will create assumptions for changes of the existing legal regulations (notarial mediation) that, it is thought, will help to apply this procedure and to encourage it even more.

The research object of the dissertation - application of mediation in the notarial activity.

Noteworthy, that in this work only the application of mediation in notaries' activities of the Latin notarial system is analysed, by valuing that the Lithuanian legislator has precisely chosen the Latin notarial system; furthermore, the possibility to integrate mediation in notarial activity of the Anglo-Saxon and in the public notarial systems is not mentioned in the scientific notarial and mediation literature.

The dissertation research is mainly based on the example of Germany - as a state, which researchers were the first ones to consider the possibility of integrating mediation into the notarial activity⁶⁸⁴ as well as to apply it in notary's practice. By the way, according to P. L. Murray and R. Stürner, this chosen country is a good example of a modern continental law notariate tradition, working as an integral and essential element example of a righteous system⁶⁸⁵, based on which the Lithuanian notary was reformed from a public to a Latin one⁶⁸⁶.

Application of mediation in the notary's activity is a quite difficult object of research. Firstly, it is complicated by a multidimensional notary's performed mediation concept,

---

683 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediation v praktike notariusia* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infortropic Media, 2011, p. 20.

684 Wagner, R. *The Notarial Function in Avoiding Disputes: Notarial advice and Mediation as Techniques*. XXIII. International Congress of Latin Notaries. [interactive] [accessed 2016-05-05]. <<http://www.uinl.org/477/23rd-international-congress-of-notaries-athens-greece-2001>>.

685 Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the Situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010, p. 25.

686 Šličytė, Z. Nepriklausomo notariato atkūrimas Lietuvoje. *Notariatas*. 2017, 23: 34.

consisting of mediation and notary law categories. The study reveals interfaces and interactions between mediation and the notariate. Secondly, the wording “mediation in notary activity” represents the synthesis of the mediation, as an alternative way for solving disputes⁶⁸⁷, and notarial institute. Thus, seeking to disclose the possibilities of applying mediation in notary’s activity, analysis of the possibility of mediation integration (implementation) into the notary’s activity, and the outcome of the synthesis of mediation and notary’s activity, should be performed.

The research is not intended to conduct an analysis of comprehensive comparative notary mediation and the analysis of other legal professions (e. g. lawyers (advocates) and other) performing mediation (providing mediation services), since both the profession of a lawyer and the role of a lawyer as a mediator are widely enough researched within the science of law⁶⁸⁸. The comparisons are provided only as an additional tool that helps to evaluate the notary’s eligibility to be a mediator. The subject of the dissertation research also does not include a specific analysis of the acts carried out by the notary and the possible integration of mediation into each one of them. The acts performed by the notaries are analysed only in specific cases, seeking further justification of provided statements. Other possibilities for alternative dispute resolution with the presence of notary are not analysed as well⁶⁸⁹.

The aim and tasks of the research. The aim of the research – to research the possibilities of applying mediation in notarial activity and to determine whether the present legal regulation in Lithuania creates preconditions for the opportunity of the notary to open up in mediation.

The tasks set to achieve the research aim are as follows:

- (1) to determine assumptions of the mediation application in the Latin notarial system notarial activity and the present and/or possible contact points between the notary and mediation;
- (2) to investigate the legal regulation of mediation in notarial activity;
- (3) to evaluate the similarities of the status of notary and mediator, implying the possibility for notaries to perform mediation;

---

687 Terms in the dissertation „way“ and „procedure“ are used as synonyms.

688 Schmidt, F. H., Lapp, T., Monsen, H. G., *Mediation in der Praxis des Anwalts*. Munchen: Verlag C. H. Beck, 2012.; Lastauskienė, G. Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija*, 2013, 20(4): 1473–1491; Panasiuk, A. *Mediacja v advokatskoj praktike* (Mediation in lawyer practice), Moscow: Infotropic Media, 2012.

689 Although it is noted, that paragraphs 2 and 3 of Article 20 of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania provide the possibility for notaries to perform arbitrator functions, but the mechanism or appropriate recommendations, of how to perform such functions for notaries, are not found in Lithuania. There are also no studies on the practical applicability of this notarial activity. It is noteworthy that German notaries, apart from mediator functions, also performs the functions of the conciliator and the arbitrator (arbitration judge). Such a possibility for German notaries is established in the German Code of Civil Procedure (Germ. *Zivilprozessordnung*, 1025 paragraph.). Notary as a conciliator in disputes, arising out of a relationship governed by the law of property, are resolved in accordance with the German Law on Property (Germ. *Sachenrechtsbereinigungsgesetz*). Based on it, disputes are solved, arising between landowners and builders, as well as purchasers, seeking settlement agreements and creating legal opportunities for them to be achieved.

- (4) to determine the possibilities of applying mediation in notarial activity, providing the analysis of the notaries performed mediation models, the types of mediation carried out by a notary;
- (5) to reveal the practical problems of mediation carried out by Lithuanian notaries.

The overview of the research. The discovery of a new legal regulation field and the development of it is usually inspired and led by scientific researches within this field. Since mediation, as a service provided by the notary, has been established in Lithuanian National Law – in the Notariate Law only since the 20th of October 2015, and this regulation came into power on the 1st of January 2016, there is no surprise that without the author's research⁶⁹⁰, there are no scientific researches on the regulation problems of mediation in the activities of the Lithuanian notaries.

Understandably, it is possible to find researches written by lawyers in a particular state language by more than one country, on the problems⁶⁹¹ concerning mediation carried out by notaries, but the dispersion of the scientific insights provided in these researches are complicated by linguistic obstacles. Because of the linguistic reasons, this dissertation is based on scientific researches published in German, Russian and English languages.

Noteworthy, that mediation in Lithuania is known in the wide sense – it is confirmed by the model of judicial mediation which is being implemented in our state⁶⁹², scientific conferences⁶⁹³ are constantly held, in which the application of mediation is more widely analysed. The specialized seminars (training) for the members⁶⁹⁴ of organisations on the topics of mediation, held by the National Court Administration, Advocacy Council and Chamber of Notaries are becoming more frequent and seek to compensate the lack of special knowledge for the lawyers, who face the need to apply mediation procedures and to peacefully solve disputes in practice, also the scientific Articles and dissertation on the subject of mediation that appeared in Lithuania in the recent years:

---

690 Mediacijos taikymo galimybės notaro veikloje. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(1): 233–250; Štaraitė-Barsulienė, G. Notaro kaip mediatoriaus vaidmuo paveldėjimo teisiniuose santykiuose. *Socialinis darbas*. 2012, (11)2: 301–314.

691 Pawlak, B. J. Natariusz mediatorem – korzysci i zagrozenia. *Kwartalnik ADR*. 2012, 2(18): 75–93.

692 Judicial Council in 2014 September 26 Resolution No. 13P-122-(7.1.2) „On Approval of Rules for Judicial Mediation“. [accessed 2017-05-01]. [interactive]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/teises-aktai-reglamentuojantys-teismine-mediacija/1677>>.

693 May 3rd 2017 in the LR Seimas a scientific-practical conference was held „Development of the mediation system in Lithuania “. [interactive]. [accessed 2017-05-15]. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15258&p_k=1&p_event_id=3847>. 2017 January 11. Mykolas Romeris University hosted a round table discussion „Mediation issues in Lithuania “. [interactive]. [accessed 2017-05-15]. <<https://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php/apskritojos-stalo-diskusioje-apartaros-mediacijos-aktualijos-lietuvoje/233689/143#.WaUZd2Pwy1s>>. 2011 April 21. Mykolas Romeris University hosted a round table “Mediation in lawyer practice“. [interactive]. [accessed 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>. 2010 March 23. Mykolas Romeris University hosted an international round table discussion „Mediation problems“ [interactive]. [accessed 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=83118&section=143>>.

694 2015 December 14. – 2 acad. h., lecturer – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė and 2016 June 17– 2 acad. h., lecturer – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė. Data of the Lithuanian Chamber of Notaries (2017 April 11).

- researches, related to the common aspects of mediation, conducted by N. Kaminskienė⁶⁹⁵, T. Milašius⁶⁹⁶, J. Lakis⁶⁹⁷;
- researches, related to the tendencies of mediation application when solving civil disputes, conducted by R. R. Simaitis⁶⁹⁸, N. Kaminskienė⁶⁹⁹, V. Vėbraitė⁷⁰⁰;
- researches, related to court mediation, the possibilities and perspectives of it in Lithuania, also conducted by N. N. Kaminskienė⁷⁰¹ bei I. Saudargaitė⁷⁰²;
- researches, related to family mediation, conducted by S. Zaksaitė, Z. Garalevičius⁷⁰³ ir R. Mienkowska-Norkienė⁷⁰⁴;
- researches, related to the application of mediation when solving administrative disputes, conducted by S. Kavalnė ir I. Saudargaitė⁷⁰⁵, A. Banys⁷⁰⁶ ir U. Trumpulis⁷⁰⁷;
- researches, related to the possibilities of mediation application in the criminal proceedings, conducted by R. Ažubalytė⁷⁰⁸ ir R. Uscila⁷⁰⁹;
- researches, related to the application of mediation in the event of a dispute between healthcare facilities and patients, conducted by E. Langys ir A. Tvaronavičienė⁷¹⁰;
- researches, related to the possibilities of mediation application in the activities of lawyers, conducted by I. Žalėnienė and A. Tvaronavičienė⁷¹¹;

---

695 Kaminskienė, N. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 121–140.

696 Milašius, T. *Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas*. *Teisė*. 2007, 63: 43–58.

697 Lakis, J. *Konfliktų sprendimas ir valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

698 Simaitis, R. *Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje*. *Justitia*. 2007, 2(64): 21–32.

699 Kaminskienė, N. *Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai*. *Jurisprudencija*. 2013, 20(2): 683–705.

700 Vėbraitė, V. *Šalių sutaikymas civiliam procese*. *Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S)*. Vilnius, 2009.

701 Kaminskienė, N. *Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? Socialinis darbas*. 2010, 9(1): 54–63.

702 I. Saudargaitė. *Teisminė mediacija civiliniuose ginčiuose Lietuvoje*. *Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (01 S)*. 2015.

703 Zaksaitė, S., Garalevičius, Z. *Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės*. *Teisės problemos*. 2009, 4: 66, 70–108.

704 Mienkowska-Norkienė, R. *Inequality in diverse mediation-reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania*. *Social work*. 2012, 11(1): 119–130.

705 Kavalnė, S., Saudargaitė, I. *Mediation in Disputes Between Public Authorities and Private Parties: Comparative Aspects*. *Jurisprudence*. 2011, 18(1): 251–265.

706 Banys, A. *Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys*. *Jurisprudencija*. 2014, 21(4): 1117–1139.

707 Trumpulis, U. *Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje*. *Jurisprudencija*. 2012, Nr. 19(4): 1423–1437.

708 Ažubalytė, R. *Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų*. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84): 33–40.

709 Uscila, R. *Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai*. *Jurisprudencija*. 2001, 20: 12, 74–84.

710 Langys, E., *Mediacijos taikymas ginčiuose tarp sveikatos priežiūros įstaigų ir pacientų*. *Jurisprudencija*. 2016, 23(1): 108–125.

711 Žalėnienė, I., Tvaronavičienė, A. *The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: The Opportunities for Lawyers*. *Jurisprudence*. 2010, 1(119): 227–242.

- researches, related to the application of mediation in lawyers (advocates) activities, conducted by N. Kaminskienė, A. Tvaronavičienė, G. Čiuladienė and I. Žalėnienė⁷¹²;
- the psychological aspects of mediation were researched by J. Sondaitė and A. Čechavičienė⁷¹³.

The first steps of getting to know the notary mediation in Lithuania can be considered to be the round table discussion “Mediation in lawyer practice” organized on the 21st of April 2011 by the Mykolas Romeris University faculty of Social Politics of the Department of Mediation. During the discussion, views on the legal regulation of mediation as well as the aspects of practical application in the lawyer’s profession were exchanged. Noted, that an innovative idea of mediation in notarial activity was then discussed⁷¹⁴, and today it is already established⁷¹⁵.

Lithuanian scientists, interested in the institute of notariate, episodically refer to the liberalization of notarial activity by including mediation in their activities. Such insights can be found in the scientific publications of S. Šaltauskienė⁷¹⁶, L. Gumuliauskienės and D. Svirbutienės⁷¹⁷, President of the Lithuanian Chamber of Notaries M. Stračkaitis⁷¹⁸. In this context it should be noted, that the prevention aspects of the notarial activity were analysed by V. Nekrošius⁷¹⁹ and E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė⁷²⁰.

Mediation performed by notaries abroad is also not thoroughly investigated: there are no consequent scientific researches looking into the possibilities of applying mediation in notarial activity and there is a lack of studies upon the application of practical mediation in notarial activities in those countries, whose national legislations provide such opportunity⁷²¹. When evaluating the researches of foreign scientists it is noted that K. G. Shliffen, B. Vegmann⁷²² examined the aspects of the application of mediation to the notary when

712 Kaminskienė, N., Tvaronavičienė, A., Čiuladienė, G., Žalėnienė, I. Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas. *Socialinių mokslų studijos*. 2016, 8(1): 44–62.

713 Sondaitė, J., Čechavičienė, A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją. *Socialinis darbas*. 2008, 7(2): 102–108.

714 2011 April 21. Mykolas Romeris University hosted a round table discussion „Mediation in lawyer practice” [interactive]. [accessed 2015-07-20]. <<http://www.mruni.eu/lt/naujienos/detail.php?el=102257&section=143>>.

715 LR Notariate law No. I-2882. *Legislation register*. 2015 October 27, No.16905.

716 Šaltauskienė, S. Mediacija: pasaulio patirtis ir Lietuvos perspektyvos. *Notariatas*. 2012, 13: 62–68.

717 Gumuliauskienė, L., Svirbutienė, D. Notariato aktualijos. *Jurisprudencija*. 2013, 20(3): 1113–1130.

718 Vencloviene, S., et. al. *Notariato teisė*. Vilnius: Lietuvos notarų rūmai, 2014, p. 318–325.

719 Nekrošius, V. *Notariato teisė*. Kaunas: Dangerta, 1997.

720 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. *Notarų veiklos liberalizavimo galimybės Europos Sąjungos lotyniškojo notariato tradicijos vąslybėse*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014.

721 It should be noted that there are researches by foreign authors that present the regulation of mediation in EU countries. Such studies may be attributed to Hopf, K. J., Steffek, F. *Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford University Press. 2013 De Palo, G., Trevor, M. B. et. al. *EU Mediation: Law and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2012. However, due to the legal regulation and practical application of mediation by a notary public in the EU Member States, there is a lack of researches.

722 Šliffen, K. G.; Vegmann, B. *Mediacija v notarialnoi praktike (alternativnyye sposoby razrešenia konfliktov)* [Mediation in notary’s practice (Alternative dispute resolution)]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

approving transactions, R. Walz⁷²³ - reviewed the negotiation techniques done by notaries. H. Grziwotz in his monography, basing it on specific notarial acts, analysed the execution of successful negotiations as well as the possibilities of dispute resolution in notarial activity⁷²⁴. The activities of notaries in the context of alternative dispute resolution ways, i.e. notaries as arbitrators, mediators, conciliators, were researched by U. Plesker⁷²⁵, the evidences of preventive justice in the activities of the notary were researched by P. L. Murray, R. Stürner⁷²⁶, the advantages of notarial status, providing the potential to conduct mediation, was revealed in the scientific publication of V. Lesseliers⁷²⁷, the possibilities of incorporating mediation in the notarial practices were fragmentally hinted by S. K. Zagainova, N. N. Tarasovas ir V. V. Jarkovas⁷²⁸.

Therefore, when reviewing the foreign literature on the topic of mediation, it can be seen that the foreign doctrine also mentions the possibilities of applying mediation in notarial activity, but the mediation performed by the notary and the possibilities of it as well as the perspectives of legal regulations in Lithuania were not yet complexly investigated by Lithuanian scientists.

The methodology of the research. This researched is based on qualitative methodology⁷²⁹. Given the objectives of law science referred to in the law doctrine and the understanding the object of law science, in this research mediation in notarial activity will be analysed not only in the context of legal regulation and its practical implementation, when analysing the specific legal norms, but also, when specifying the reasons of the analysed problem, the solution to the situation will be justified *de lege ferenda*, i.e. how much does it meet the fundamental values of civilized coexistence, when analysing what should be the law, taking into account the needs of society. And that is only possible when answering the questions “What is law?” and “What law should be?” within the limits of the legal system⁷³⁰. Based on these methodological grounds and taking into account the research object, the goal and objectives set, when conducting the research various data gathering and analysis methods were applied.

---

723 Walz, R. *Technika vedenija peregovorov notariusami* [Notary's negotiation techniques]. Moskva: Volters Kluver, 2005.

724 Grziwotz, H. *Erfolgreiche Verhandlungsführung und Konfliktmanagement durch Notare* (Ein Praxishandbuch zur aussergerichtlichen Streitbeilegung, obligatorischen Streitschlichtung und Mediation). Köln: Centrale für Mediation, 2001.

725 Plesker, U. *Aussergerichtliche Konfliktbewältigung durch Notare: Möglichkeiten und Perspektiven im Bereich des Zivilrechts*. Kovac, 2004.

726 Murray, P. L., Stürner, R. *The Civil Law Notary – Neutral Lawyer for the situation*. München: Verlag C. H. Beck, 2010.

727 Schonewille, F., Euwema, M. *Mastering Mediation Education. Antwerpen, Apeldoorn, Portland*: Maklu, 2012, p. 92.

728 Zagainova, S. K., Tarasov, N. N., Jarkov, V. V. *Mediacija v praktike notariusa* [Mediation in notarial practice]. Moskva. Berlin: Infotropik Media, 2011.

729 „A qualitative research distinctive feature is considered to be systematic, unstructured case or group of individuals, investigation of a situation or event in a natural environment, seeking to understand the researched phenomena as well as to provide an interpretative, holistic explanation of them”. See more. Kardelis, K. K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007, p. 273.

730 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 73.

For the collection of primary data, when the documents are used as the main sources of information, *the document analysis method* was applied. The data sources selected during the research can be grouped as so: *firstly* – Legal Acts of Lithuania and foreign states, as well as the sources of law of international organizations (EU, European Commission, EU Notary Council, International Union of Notaries); *secondly* – the rulings of Lithuanian courts, but their limitations were determined by the specificity of the research topic; *thirdly* - data obtained during the questionnaire survey; *fourthly* – monographies, publications, literature for study processes, comparative studies.

When processing and analysing data in this research the *scientific literature analysis method* was applied, which resulted in acquaintance with already performed research on similar topics in foreign countries. Using the data from already conducted researches it is possible to achieve a better result and to meet the criteria for the novelty of scientific research. Likewise, the *linguistic method* was very significant as well, which was used when analysing the established (used) terms in applied legal acts and scientific researches, when analysing specific (legal norms) formulations. *The theological method* was applied when seeking to determine the true intentions of the legislator, i.e. what were the desired goals determining the corresponding notarial mediation, i.e. mediation as a provision of legal service, legal regulation. *The systematic analysis method* was applied when analysing the legal regulation of the notary's mediation as well as the practical aspects of the execution of it, as well as overviewing the insights provided in the special legal literature, summarizing and providing a systematic approach to the study subject. *Logical analysis method* was applied when distinguishing the models of mediation application, type in notarial activities, determining the possible application and practical functioning problems of the possible executed notarial mediation, formulating proposals for the changes of legal regulation, as well as checking the results and logical connection of the conducted research. In this research, the *comparative method* is significant for the processing and analysis of data, which, in a comparative aspect, reviews the legal regulation of mediation in the notary's activities in the states that selected the Latin notarial system, analysed by grouping the states according to the legal regulation of notary mediation. It should be noted, that the choice of this method in the research was determined by the insufficient level of the decisions taken in its own legal system⁷³¹, vacuum of the national doctrine – the latter forces to search if in the foreign law system a better option has not been implemented. This method was also applied as an auxiliary *ad hoc* tool, as the aim of this research is not to compare the notary's performed mediation with the mediation performed by other representatives of the lawyer's profession, but just to justify the provided arguments regarding the advantage of mediation performed by notaries. *The historical method* was applied seeking to reveal the emergence and development of the notarial mediation, as well as the development of emergence in the Lithuanian National Law. *Summarizing method* summarizes scientific insights and conclusions.

As it was mentioned, the research topic is new – not researched not only by Lithuanian law scientists, but foreign researches of the field of law as well, there are no conducted studies related to the application practice of mediation in notarial activities. The author of the research is not a representative of the notarial profession, thus it was decided to reach out to the notaries, seeking to create assumptions and to bring theoretical knowledge of legal science closer to the existing practice. For this aim a closed *questionnaire survey* was conducted as well as the versatile analysis of the quantitative and qualitative study data received. By

---

731 Zweigert, K., Kotz, H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2011, p. 44.

researching with this method SPSS Statistics were used. Data received during the questionnaire survey was interpreted, basing on the scientific basis provided in the theoretical part, assigning each opinion expressed and calculated as a system part of a dissertation. Such a research model allowed for more deductions from the answers given than it was provided by the respondents themselves, since the theoretical basis of every systemic part, to which the opinions expressed fell into, allowed to assign certain properties to the expressed opinion⁷³². Detailed data of the questionnaire survey when providing statistical comparisons, some of which – in a schematic form, are presented at the fifth part of the dissertation.

Once examined the closed questionnaire survey data and evaluating the received results, it was noticed, that the data of the questionnaire survey is contradicting⁷³³, thus by wanting to find out why the results contradicting, as well as seeking to base the research on systematic argumentation, taking into account the inconsistency of arguments (lot. *argument coherentia*) and the completeness of it (lot. *argument a completitide*)⁷³⁴, and highlighting that some of the results of the questionnaire survey are “impossible” to be assigned as scientifically based statements, a second open *questionnaire survey*⁷³⁵ was conducted, choosing the notaries that are practicing mediation as the focus group. The assumption, that the mentioned persons are conducting or are seeking to conduct mediation, was made based on the Court Mediator List⁷³⁶. The qualitative data received during the research are also provided in the dissertation, assigning them to the structural part of the dissertation accordingly to the question analysed. The tools of research and the correlation of some received qualitative data with the first questionnaire survey are provided in the fifth part of the dissertation.

The statements to be defended:

1. The nature of the Latin notarial system and the status of the notary presupposes assumptions for the notary to be a mediator.
2. Mediation in notarial activity appears as procedure performed by the notary, - which in some cases can be the component of acts executed by the notary, and in other cases – a separate service of the notary; notaries in their activities, not related to the provision of mediation services, widely apply the techniques of mediation.
3. The present legal regulation of mediation in notary activity in Lithuania is improper for the notaries to actively apply mediation.

The structure of the dissertation. The structure of the dissertation was determined by the aim of the research and the objectives set to achieve it. The research is made up of the introduction, five parts, conclusions, suggestions, summary in Lithuanian and English languages.

---

732 Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Teisės mokslo tyrimų poreikis ir perspektyvos Lietuvoje. *Teisės problemos*. 2013, 4(82): 67.

733 The majority of respondents believe, that they understand the essence of mediation well, but as the data of the research shows, avoid to apply it practically.

734 Mackuvienė, E. Teisinis samprotavimas: argumentacinis metodologinis požiūris. *Teisė*. 2009, 70: 113.

735 Open questionnaire as showed by R. Tidikis is better, because the investigator can express his opinion unrestrained. However, responses are often more subjective, more diverse and more difficult to summarize. In addition, in the opinion of this author, open questions in questionnaires are good, when the research wants to find out the preliminary opinion of the respondents. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 476. In this particular case the opposite option is chosen, first of all, taking into account the general attitude of notaries towards mediation, the understanding of it, the application of it in notarial activities and only then, seeking to verify the validity of the data, contacting a notary, who wants to apply or is applying mediation.

736 List of court mediators. [Interactive]. [accessed 2017-08-09]. <<https://e.teismas.lt/lt/public/teismisnC4%97-mediacija/>>.

The first part of the dissertation it is aimed to reveal the assumptions of the Latin notarial system mediation performed by the notaries. The classifications of notaries' functions presented by the notaries of law are reviewed, seeking to find traces of mediation in the context of their executed functions. Finding the latter, i.e. the "roots" of mediation, which in the notarial law are referred to the prevention justice conducted by the notaries, reveals the synthesis of the latter phenomenon and the modern role of the Latin notariate, decisive upon the needs of the society. Seeking to reveal the notary's possibilities as a mediator, it is necessary to purify the contact points of the notarial activities and mediation, i.e. such activities of the notary, when the notary does not act as a mediator, but rather encourages the parties to apply mediation or his actions taken encourages to apply mediation by themselves⁷³⁷. Such notarial activities are considered as external possibilities of application of mediation in the notary's activities.

The legal regulation of applying mediation in notarial activities is provided in the second part of the dissertation. The legal regulation on mediation in notarial activities in the activities of international organisations (EU, European Commission, EU Notary Council, International Union of Notaries) is overfired. The variety of legal regulation of mediation carried out by state notaries who have chosen the Latin notarial system are presented as well, the notaries executed mediation legal requirement and the development of it in Lithuania.

The possibilities provided by the notarial status for the notary to become a mediator are researched in the third part of the dissertation. The features of independency and impartiality are analysed, comparing with the independence of the mediator. The "cross-efficiency" of the notary and the mediator competences, i.e. the necessity and applicability of notary skills in mediation and the need for mediation skills in the activities of a notary, is also presented. The volunteering manifestations of mediation when it is executed by the notary and elements of the mediator professional secrecy agreement are researched.

The fourth part of the dissertation consists of research, whether the legal regulation assumptions are created and whether they are suitable and sufficient for the possibilities of applying internal mediation in the notarial activities, i.e. to such, when a notary acts as a mediator, when conducting the procedure of mediation, or in his activities applying mediation as techniques, in such a way encouraging the applicability of this procedure in notarial practice. Guided by the scientific literature and the regulatory review of Latin system notarial state mediation in notary activity provided in second part, models of mediation application in notarial activity are highlighted. Also, taking into consideration, if a certain dispute exists when contacting a notary-mediator or not, the types of mediation carried out by a notary are distinguished – agreement mediation or conflict mediation performed by the notary. The separation of them is revealed in the context of dispute upon inheritance case analysis.

The practical aspects of mediation performed by the notary in Lithuania are researched in the fifth part of the dissertation. The possibility of the notary to conduct court mediation is revealed, the problem of mediation of a candidate for notaries (assessor), the issues of reimbursement for notary mediation and applied mediation techniques is discussed, notary's, performing mediation, applied mediation styles, the correlation between the advertising of the notary and the mediators activities, the implementation of the notary-mediator self-government, questions of notary's and mediators responsibilities, as well as the results of the research of notarial mediation (non) application in Lithuania are presented.

---

737 For example, the enforceability of a notary's performance in the settlement agreement reached during the mediation procedure should be assessed positively, as this would encourage the more frequent application of this procedure, avoiding appeals to the courts and ensuring the implementation of the settlement agreement.

CONCLUSIONS

1. The needs of a modern society, ensuring the safety of public legal relations and complex legal services when referring to one specialist, are implemented by the executed preventive justice of the Latin notariate, in accordance to which the notaries in their activities apply mediation and/or mediation techniques.
2. *In the narrow sense* “mediation in notarial activity” is definable as the possibility of a notary to perform mediation with him being as the mediator while solving a corresponding dispute and/or the possibility for the notary to apply mediation techniques in his notarial activities. Such concept of mediation in the notarial activities is considered as an internal possibility to apply mediation in the activities of a notary public. *In the wider sense* the concept “mediation in notarial activity” is understood as the synthesis of the concept of mediation in the narrow sense as well as the ability for the notary himself, without performing mediation procedures as a mediator, to contribute to the more frequent applicability of this procedure in his activities as notary. The actions of the notary to facilitate the more frequent application of mediation, without performing mediation himself, are considerable to the external possibilities of applying mediation to a notary.
3. The external possibilities of applying mediation in notarial activity are distinguished – (1) the redirection of the notary, so that parties (in the presence of a dispute) would solve the dispute with the help of a professional mediator, (2) inclusion of a mediation clause in a notarized transaction, (3) notarization of transactions as the implementation of preventive justice, while applying techniques of mediation, (4) notarial enforceability of the settlement agreement reached during the mediation procedure, (5) mediation as a tool encouraging notarial intercommunication – organizations uniting Lithuanian notaries should be encouraged.
4. It was determined, that once the Lithuanian legislature enforces the possibility for notary to provide enforceability for a settlement agreement achieved during the mediation process, regardless whether the mediation was performed by a notary-mediator or any other mediator, not only mediation carried out by a notary, but also the application of mediation as away of resolving problems would be promoted.
5. International organisations admit the potential of the Latin notarial system notaries to perform mediation, however, the legal regulation of the countries that have chosen the Latin notarial system, which is evaluated in the research, is diverse: some states establish mediation as an extraordinary service provided by the notary, other states – as an optional execution stage of performed notarial action, and others – allow the application of mediation techniques in notarial activities, whereas some forbid the notaries to perform mediation. But the exclusion of the latter is not absolute, as mediation techniques in notarial activities are applied in states of the first two groups.
6. The similarities, i.e. independency, impartiality, the principle of professional secrecy, notary and mediator competence “cross-efficiency”, of the requirements for the status of the notary and mediator, make up the potential to the notary to perform mediation.
7. The possibilities of internal mediation application in notarial activity is a procedure performed by the notary-mediator. Such a procedure of the notary-mediator is divided into (1) an integrated mediation model, a constituent part of which is the performance of notarial acts, in one way manifested as the application of mediation

techniques in notarial activities, and in the other – as an optional state of the performance of notarial activities, as well as the (2) private mediation model – mediation performed by the notary-mediator, unbound by the notarial activity, i.e. notaries performed mediation as an extraordinary service, not related to the performed notarial action.

8. The use of mediation techniques in notarial activity shall be understood as notarial consultations, related and unrelated to the performance of a notarial act, the meaning of notarial act and the explanation of consequences of the act, as well as the explanation of the interests of parties, seeking consensus between the parties, as well as the ensuring of their legal interests. The application of mediation techniques is practically a part of every notarial act.
9. Settlement mediation and conflict mediation – two types of mediation, manifesting in the models of mediation performed by the notary. The first one – settlement mediation emerges when disputes upon transaction terms arise, and usually in the notarial activities it is practiced as a preventive activity, the second one – conflict mediation is applied when seeking to solve various disputes by applying mediation. The separation of the performed types of mediation by the notaries is conditional, since because of the inconsistency of the interests of the parties' settlement mediation can any time transform into conflict mediation.
10. The possibility for the notary to be a court mediator is one of the possible expressions of models of private mediation in the performed practices of notaries and *de facto* is valued by Lithuanian notaries.
11. It was determined that the ban of providing private mediation services for the assessors established in the Lithuanian legal regulation is unjustified when seeking the facilitation of mediation performed by the notary.
12. The prohibition of notaries to become members of unions mediating associations established in Lithuania is considered to be contradicting to the possibility for the notaries to perform mediation. Providing the notaries with the possibility to join associations, uniting Lithuanian mediators, would encourage the spared of common knowledge between notaries-mediators and mediators.
13. The research allows to state, that there are no “pure” styles of mediation, applicable to notaries performing mediation, but the “gene” of Latin notarial system notarial preventive justice allows to make an assumption, that the mediation carried out by a notary is more typical and more often used by the evaluative style of mediation.
14. The basis of the notaries performed mediation of disciplinary and civil liability depends on the notaries executed model of mediation. If the legal regulation establishes a private mediation model – to notaries as mediators, performing mediation, disciplinary liability is applied; if the integral mediation model is established – disciplinary liability applies to notaries. In the event of civil liability, to the notary, performing mediation - delinquent civil liability.
15. In Lithuania *de jure* a “strict” private mediation model in notarial activities is established, separating the performed notarial acts and mediation services applied by the notary. But, *de facto*, valuing the notaries performed preventive justice, in the activities of Lithuanian notaries when performing notarial acts mediation techniques are applied as a part of integrated mediation.

PROPOSALS AND RECOMMENDACION FOR AMENDMENTS TO THE LEGAL REGULATION OF MEDIATION CARRIED OUT BY NOTARIES

1. Proposals to the legislator:

The conducted research allowed to formulate several offers of how the valid Lithuanian legal forms could be changed. These changes could contribute to the perfection of the current legal regulation for mediation performed by notaries.

- 1.1. In Paragraph 1 of Article 2 of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania is established, that a notary can be a mediator when disputes are being solved.

It is offered to change the Paragraph 1 of Article 2 of Notariate Law as so:

“A notary is states authorized person performing the functions prescribed by this Law, ensuring, that there would not be any illegal transactions and documents in civil legal relations. A notary can also be a mediator for civil disputes resolution.

- 1.2. In Paragraph 3 of Article 20² of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania strict separation on the notary’s provided mediation services and notarial functions is established: the prohibition to provide mediation services after the performance of a notarial act and the prohibition to perform a notarial act after mediation performed by the notary.

It is offered to change the Article 20² Paragraph 3 of Notariate Law, by taking out the prohibition to perform a notarial act after the performance of mediation, and to state it as follows:

~~“Performing the functions determined by law and providing conciliatory mediation services, the notary has to separate the performance of his functions from the provision of conciliatory mediation services. A notary cannot provide conciliatory mediation services in disputes arising from those relations, due to which he has already conducted the functions determined by law. A notary is also unable to perform statutory functions due to those relations, where he has already given conciliatory mediation services within the dispute.”~~

- 1.3. Currently, the Law on Conciliatory mediation in Civil Disputes of the Republic of Lithuania and Notariate Law of the Republic of Lithuania does not provide the notaries with the possibilities to perform executive records due to the settlement agreements achieved during the process of mediation. That is why, with the offered changes of law it is offered to provide the opportunity for notaries to perform executive records for the settlement agreements achieved in the time of mediation procedures.

It is offered to change Paragraph 3 of Article 6 of the Law on Conciliatory mediation in Civil Disputes, and to state it as follows:

“3. When a dispute, which is solved by tacit mediation, *is not being tried in court at the same time*, upon the mutual request of dispute parties or upon the request of one dispute party, when a written agreement is received from the other party, the settlement agreement *can be* provided for court approval by the simplified procedure upon Chapter XXXIX of The Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania **or submitted to the notary for approval and to carry out the executive record in accordance with Article 49² of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania**. The request for the approval of a settlement agreement **or the approval and the performance of the executive record** is given by the choice of dispute parties to district court at the place of residence or registered office of one of the parties to the dispute **or the notary**. An effective settlement agreement endorsed by a court decision shall be treated as a final judgement (*res judicata*) by the parties to the dispute and its execution may be enforced. **Once the notary approves the settlement agreement and after the performance of an executive record, it becomes enforceable and an executive document.**”

It is offered to supplement Paragraph 1 of Article 26 of the Notariate Law with new point 15¹ and to state it as follows:

“15¹) performs executive records according to approved agreements in notary form, achieved during the non-judicial mediation procedure;”

It is offered to supplement section IV “Peculiarities of performance of notarial acts” of the Notariate Law of the Republic of Lithuania with a new Article 49² and to state it as follows:

“Article 49². The performance of the executive records according to the approved settlement agreements in notary form achieved during the non-judicial mediation procedure

The notary, upon the mutual request of the parties or upon the request of one of the parties when a written agreement is received from the other party on the enforceability of the settlement agreement reached during the non-judicial mediation procedure, performs it according to this law and in compliance with the settlement agreement approved by the notary based on the requirements and in the form established by the Minister of Justice of the Republic of Lithuania in the order of a notarized executive records.

The notary’s executive records or the refusal to perform the executive record are appealed in accordance with Article 511 of the Code of Civil Procedure. “

- 1.4. Article 62 of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania regulates the prohibition for assessors to perform mediation.

It is offered to change Article 62 of the Law on the Notariate of the Republic of Lithuania, providing the opportunity for assessors to be mediators, and to state it as follows:

“Article 62. Restrictions on the activities of candidates for notaries (assessors).

“The candidate to notaries (assessor) is not allowed to work any other job or to perform any other kind of paid activity (with the exception of scientific or pedagogical

and creative activity, the performance of the functions of an arbitrator **or mediator**, activity at commissions of all levels of elections and referendum). The candidate to notaries (assessor) can work according to an employment agreement in the notary's office where he is undertaking his traineeship.

Performing the arbitrary **or mediator's** functions, the candidate to notaries (assessors) has to avoid conflicts of interests or other circumstances, that might raise doubts of his objectivity and impartiality when performing duties set by law. The candidate to notaries (assessor) cannot be an arbitrary **or mediator** in disputes, arising from relations, due to which he has already performed functions determined by law. Furthermore, the candidate to notaries (assessor) cannot perform functions determined by law upon relations, of which he was a dispute arbitrator."

- 1.5. Currently, notaries are allowed to participate only in the activities of municipality institutions, and the possibility for notaries to participate in activities of associations, uniting mediators, is not provided.

It is offered to change Paragraph 1 of Article 20 of the Notariate Law of the Republic of Lithuania, providing the opportunity for notaries, performing mediation, to participate in institutional and association, uniting mediators, activities, and to state it as follows:

"Notaries participate freely in the activities of the notaries' self-government and other elected institutions. **Notaries, providing mediation services, have the right to freely join institutional and association, uniting the interests of mediators, activities.** If a notary takes elected office in other institutions, his powers must be suspended in accordance with the procedure determined in Article 22¹ of this Law."

- 1.6. Currently, in Paragraph 1 and 2 of Mediation Law of the Republic of Lithuania Article 6 it is stated, that notaries, seeking to be included in the list of LR mediators, have to match these requirements: (1) have a higher university education, (2) to have attended lessons of 40 academic hours on the topic of mediation no later than 5 years ago until the day of referral to be included in the list of LR mediators, (3) have passed the qualification exam of mediators, (4) have an impeccable reputation. It is offered to change Paragraph 2 of Article 6 of Mediation Law, setting the same requirements for notaries who want to provide mediation services as judges, and to state them as follows:

"2. The requirements determined in Paragraph 1 and 2 of this Article are not applied to judges **and notaries**, having three years of experience as a judge **or notary respectively** and those who have listened to no shorter than 16 academic hours of introduction teachings on the topic of mediation, and the people who have a social science doctoral degree, who within five years since the referral to be included in the list of mediators of the Republic of Lithuania have led teachings in the field of mediation, the total length of which was no less than 100 academic hours. In points 2 and 3 of Paragraph 1 of this Article, the requirements set also do not apply to people, who according to the legal acts of European Union member state or according

to the legal acts of a European economical member state, the competent authority of that State has granted the right to provide mediation services. The requirement of Paragraph 1 point 3 of this Article is not applicable to advocates, **and** bailiffs **and** notaries, having at least three years of experience as a lawyer or a bailiff **or** notary.”

2. Proposals *for the Minister of Justice*, as the entity responsible for the formation of the policy of notaries' remuneration:

To establish the upper limits of remuneration for mediation services provided by the notary, while leaving a possibility for the notary-mediator and dispute parties to agree on amount of particular reward. In such a way the notary's initiative to perform this procedure would be facilitated as well as to solve the public interest in disputes with the help of a notary-mediator.

3. Recommendations *for the Lithuanian Chamber of Notaries*:

- 3.1. It is recommended for notaries to “use” their provided consultations, not only to explain the real interests of the parties, looking for a balanced solution of parties, but to use it as an encouraging tool, i.e. if the dispute party (-ies) turn up to the notary for a consultation (if the consultation is not related to a notarial action) or due to the performance of a notarial act (consultations are a part of the performance of a notarial act) there is a dispute between them, the notary could use such consultation as an informative session about mediation, informing about the benefits of it, the provisional benefit, together offering the parties to consult a professional mediator, or the notary himself can apply mediation, if he provides such service as an extraordinary private mediation service.
- 3.2. To recommend the notaries, providing private mediation, to distinguish the types of solvable disputes by this procedure, tying them to the thematic of notarial applied acts.
Such recommendation is applicable to notaries, who have decided to perform court mediation and those who are included in the list of mediators of the Republic of Lithuania.
- 3.3. To recommend the notaries to provide mediation services during the work hours of the notary and in the office of the notary, with the agreement of Lithuanian Chamber of Notaries. In order to prevent the commercialization of mediation carried out by a notary, but seeking the wider application of it, such possibility could be encouraged by the Lithuanian Chamber of Notaries terminally, i.e. at least until the mediation law will come into force.
- 3.4. To inform the Lithuanian Chamber of Notaries about certain notaries, providing mediation services on the website.

To recommend the notaries to offer notarial act parties to include the mediation clause to a notarized transaction, together informing the parties about the benefits of the provision of such service.

- 3.5. Once the Notarial Law is changed and when providing the assessors with the possibility to perform mediation, to recommend the assessors to perform mediation, especially when it is applied to a notary in the event of an inheritance, but there is a presence of dispute amongst the successors. The help of the assessor as a mediator to parties who solved the dispute, the notary could perform notarial acts. Such pattern of acts would justify the needs of the society, when coming to a notary, to receive complex services, a compromise is found between the successors (parties) and the mandatory notarial acts are performed, together saving the time of those seeking legal help.
- 3.6. The disputes/disagreements between notaries, as well as other employees of the notarial office are recommended to be solved by using mediation, such functions are offered to be performed by the administrative representatives of the Lithuanian Chamber of Notaries: Manager, Consultants-Lawyers of the Chamber of Notaries, as according to the Law on the Notariate the Lithuanian Chamber of Notaries is obliged to supervise how notaries are performing their duties and if they comply with professional ethics requirements, and the administration of the Lithuanian Chamber of Notaries acts as the subject securing current activities of the Lithuanian Chamber of Notaries.

Approval and dissemination of research results. In the dissertation the variety and abundance of analysed research sources, research methods applied justify the credibility of the achieved research results. The results of the research are published in the following reviewed scientific publications:

1. Štaraitė-Barsulienė, G. Possibilities of applying mediation in the notary practice. *Social Studies*. 2012, 4(1): 233–250.
2. Štaraitė-Barsulienė, G. Notaries as mediators in the practice of succession in legal terms. *Social work*. 2012, (11)2: 301–314.

Other scientific publications

3. Kaminskienė, N., et al. *Mediation*. Textbook. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013 (parts: *Ethical aspects in mediation, Environmental mediation*).

The results of the research are presented at international scientific conferences „Social innovation: theoretical and practical insights “(Mykolas Romeris University), that took place on the 26th of October 2012 and on the 29th of September 2016.

CURRICULUM VITAE

Contact information   gerda.staraitė@lrv.lt

Education:

2010 - 2018   Mykolas Romeris university, doctoral studies
2000 - 2005   Vilnius university, Law faculty (Master's degree in law,
International and European law specialization)
2004   Semester in Konstanz University Law faculty, Germany

Work experience:

2007 – present   Office of the Government of the Republic of Lithuania,
advisor of the Law group
2005 – 2007   Customs Department under the Ministry of Finance of the
Republic of Lithuania, Legal unit lawyer

Štaraitė-Barsulienė, Gerda
MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TAIKYMO GALIMYBĖS IR TEISINIO
REGULIAVIMO LIETUVOJE TOBULINIMO KRYPTYS: daktaro disertacija. – Vilnius:
Mykolo Romerio universitetas, 2018. 196 p.

Bibliogr. 136-150 p.

ISBN 978-9955-19-898-7 (internete)

ISBN 978-9955-19-899-4 (spausdintinis)

Disertacijoje tiriama, ar nacionalinėje teisėje įtvirtintas notaro vykdomos mediacijos teisinis reguliavimas leidžia atsiskleisti lotyniškojo notariato sistemos notaro potencialui teikti mediacijos paslaugas ir ar tokiu teisiniu reguliavimu yra išnaudojamos visos mediacijos taikymo notaro veikloje galimybės, kartu polemizuota, ar įtvirtintasis teisinis reguliavimas leidžia plėtoti ir skatina mediacijos taikymą notaro veikloje. Tiriant pateiktą problemą, disertaciniame darbe išskirtos išorinės ir vidinės mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės, nustatyti galimi mediacijos notaro veikloje egzistavimo modeliai bei suformuluoti pasiūlymai įstatymų leidėjui, pateikiant įstatymų pakeitimų įstatymų projektus, bei Lietuvos notarų rūmams, siekiant mediacijos notaro veikloje taikymo plėtros.

The dissertation examined whether the legal regulation of mediation carried out by a notary in national law allows the unfoldment of the Latin notarial system potential of the notary to provide mediation services and if with such a legal regulation all mediation application possibilities in notarial activities are used, together debating, if the established legal regulation allows to develop and encourages the application of mediation in notary activity. In the examination of the presented problem, the dissertation paper distinguishes external and internal mediations in the activity of a notary, determining the possible models for the existence of mediation in the activity of a notary as well as offers were formed for the legislature, providing the projects for the amendments to the law, as well as to the Lithuanian Chamber of Notaries, seeking the development of applying mediation in notarial activity.

Gerda Štaraitė-Barsulienė
MEDIACIJOS NOTARO VEIKLOJE TAIKYMO GALIMYBĖS IR TEISINIO
REGULIAVIMO LIETUVOJE TOBULINIMO KRYPTYS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

ISBN 978-9955-19-898-7 (internete)
ISBN 978-9955-19-899-4 (spausdintinis)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz. Užsakymo Nr. 16579

Parengė spaudai UAB „Baltic Printing House“
Svajonės g. 40, LT-94101, Klaipėda
www.balticprinting.com
Maketavo Karolis Simaitis

Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius
www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt

ISBN 978-9955-19-899-4

9 789955 198994